

NBP

Narodowy Bank Polski

Czerwiec 2020 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r.

Czerwiec 2020 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r.

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	13
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	14
2. Systemy płatności	17
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	17
2.1.1. System SORBNET2	17
2.1.2. System TARGET2-NBP	23
2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP	29
2.2. Systemy płatności detalicznych	29
2.2.1. System Elixir	29
2.2.2. System Euro Elixir	32
2.2.3. System Express Elixir	36
2.2.4. System BlueCash	40
2.2.5. System BLIK	44
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń	49
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	54
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	57
3.1. Grupa KDPW	57
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	57
3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.	59
3.2. System SKARBNET4	61
3.3. IRGIT SRF	63
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	64
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	64
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	65
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	67
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	69
4.2. Schematy płatnicze	71
4.3. Bankomaty	73
4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	79
4.5. Punkty <i>cash back</i>	84
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	88
5.1. Rachunki bankowe	88
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	90
5.2.1. Karty płatnicze	90
5.2.2. Polecenie przelewu	99
5.2.3. Polecenie zapłaty	100
5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego	101

5.2.4.1. Billon	101
5.2.4.2. Revolut	102
5.2.5. Innowacyjne instrumenty płatnicze	103
5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych	107
5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych	107
5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa	108
5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	109
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	119
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	123
7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego	123
7.2. Zagadnienia prawne	124
7.2.1. Rozporządzenie delegowane Komisji 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji oraz ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw	124
7.2.2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiająca zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylająca decyzję Rady 2000/642/WSiSW	127
7.2.3. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	128
7.2.4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty	129
7.2.5. Zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. <i>central counterparties</i> , CCP)	131
7.2.6. Zarządzenie nr 22/2019 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 22 lipca 2019 r. zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych	132
7.2.7. Ustawa z dnia 12 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej	132
7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	133
7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	133
7.3.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych	134
7.4. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego	134
7.4.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami	134
7.4.2. Działania na rzecz zwiększenia dostępu do gotówki	135
7.5. Działania na rzecz SEPA	136
7.5.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	136

7.5.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	137
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	138
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	138
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	138
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	139
8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	140
8.4.1. Wydawanie opinii	140
8.4.2. Pozostałe działania	140
8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej infrastruktury rynku płatniczego	141
8.5.1. Badanie odporności cybernetycznej	141
8.5.2. Aktualizacja Polityki nadzorczej	142
8.6. Działalność analityczna	142
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	144
9.1. Badanie pt. „Co Polacy myślą i jak korzystają z nowoczesnej bankowości”	144
9.2. Badanie MŚP Index 2019	145
9.3. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym	146
9.4. Badanie „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2019”	147
9.5. Badanie „Jak płacimy rachunki. Edycja 2019”	147
9.6. Badanie nastawienia Polaków do korzystania z usług cyfrowych	148
9.7. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2018 r.	149
Wykaz stosowanych skrótów	152
Spis schematów	156
Spis wykresów	157
Spis tabel	162

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r.”, zwanej dalej „Oceną”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2019 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec grudnia 2019 r.²

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w II połowie 2019 r. zdarzeń należy wymienić:

1. rozpoczęcie stosowania, od dnia 14 września 2019 r., wybranych przepisów ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw w odniesieniu do dostawców usług płatniczych, mających obowiązek spełniania wymogów związanych z silnym uwierzytelnieniem użytkownika, w przypadku gdy płatnik uzyskuje dostęp do swojego rachunku on-line, inicjuje elektroniczną transakcję płatniczą lub przeprowadza za pomocą kanału zdalnego jakąkolwiek czynność, która mogłaby wiązać się z ryzykiem oszustwa względnie innych nadużyć związanych z wykonywaniem usług płatniczych. Od ww. daty dostawcy usług płatniczych mają również obowiązek, zgodnie z przepisami dyrektywy PSD2, spełniania wymogów wynikających z tzw. rozporządzenia RTS w odniesieniu do wymogów związanych ze stosowaniem silnego uwierzytelnienia użytkowników usług płatniczych, a zatem obowiązków, które dostawcy usług płatniczych muszą spełnić w celu wprowadzenia środków umożliwiających stosowanie procedury silnego uwierzytelnienia użytkownika usług płatniczych, jak również wymogów odnoszących się do standardów komunikacji między dostawcami usług płatniczych w zakresie świadczenia oraz korzystania z usług płatniczych.
2. przyjęcie, w dniu 24 października 2019 r., przez Zarząd NBP zaktualizowanego dokumentu pt. „Polityka sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego”. Aktualizacja była podyktowana m.in. potrzebą wzmocnienia narzędzi nadzorczych w zakresie badania cyberbezpieczeństwa funkcjonujących w Polsce systemów płatności, w szczególności poprzez wykorzystanie uzupełniających standardów międzynarodowych dotyczących problematyki cyberbezpieczeństwa.
3. wejście w życie, z dniem 20 września 2019 r., ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ustawa ta jest pierwszym w Polsce rozwiązaniem o charakterze systemowym, określającym środki służące zapewnieniu różnych aspektów dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, tj. przede wszystkim dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów, oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie. Celem ustawy jest stopniowa poprawa

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1810.

² Niezależnie od półrocznej Oceny, NBP przygotowuje i publikuje kwartalne informacje: o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych, gdzie są prezentowane informacje i dane dotyczące systemów płatności, oraz o kartach płatniczych.

dostępności przez podmioty publiczne, dzięki czemu osoby ze szczególnymi potrzebami w sposób możliwie samodzielny będą mogły korzystać z usług publicznych.

4. wejście w życie, w dniu 31 lipca 2019 r., dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiającej zasady ułatwiającej korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW. Zgodnie z ww. dyrektywą państwa członkowskie są zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do jej wykonania do dnia 1 sierpnia 2021 r. Głównym celem dyrektywy jest poprawa współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich, dedykowanymi zwalczaniu poważnej przestępczości, skupiającymi się głównie na prewencyjnych działaniach mających za zadanie przeciwdziałanie praniu pieniędzy, powiązanych przestępstwom czy finansowaniu terroryzmu.
5. przejście, z dniem 18 listopada 2019 r., uczestników systemu SORBNET2 w ramach dostępu do Modułu Monitorującego SORBNET2 (MMS2) z wygaszanej przez SWIFT usługi SWIFT Browse na własne rozwiązanie NBP polegające na dostępie internetowym opartym o generowane i pobierane przez uczestników klucze kryptograficzne i certyfikaty NBP. Zmiana ta spowodowała po stronie uczestników uproszczenie rozwiązań w obsłudze aplikacji i konfiguracji środowiska oraz logowania się do systemu, jak również zwiększenie prędkości połączenia dzięki wykorzystaniu łącz internetowych,
6. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad systemami płatności wydanie przez Prezesa NBP trzech decyzji dotyczących zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych (tj. Systemu Płatności BLIK – dwie decyzje oraz systemu płatności Elixir – jedna decyzja),
7. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad schematami płatniczymi wydanie przez Prezesa NBP trzech decyzji dotyczących zezwolenia na zmiany w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych (tj. Schematu Płatniczego BLIK – dwie decyzje oraz schematu płatniczego Diners Club – jedna decyzja).

Równocześnie w II połowie 2019 r. podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. wejście w życie, z dniem 18 kwietnia 2019 r., rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Głównym celem rozporządzenia jest zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro. Rozporządzenie jest stosowane, co do zasady, od dnia 15 grudnia 2019 r., jednak z pewnymi wyjątkami (zmieniony art. 15 rozporządzenia 924/2009 stosuje się od dnia 18 kwietnia 2019 r., natomiast pozostała część przepisów, odnosząca się do opłat za przeliczenie waluty związanych z transakcjami płatniczymi realizowanymi w oparciu o kartę lub związanych z poleceniami przelewu, będzie stosowana odpowiednio od dnia 19 kwietnia 2020 r. oraz od dnia 19 kwietnia 2021 r.).
2. rozpoczęcie prowadzenia prac analitycznych dotyczących możliwych corocznych zmian w nowej wersji systemu SORBNET2,

3. uchwalenie w dniu 29 października 2019 r. przez Zarząd NBP Planu działalności NBP na lata 2020-2022, obejmującego nowe zadanie mające na celu zbudowanie i uruchomienie w II połowie 2023 r. bardziej nowoczesnego, bezpiecznego i wydajnego systemu RTGS w złotych, który zastąpi obecny system SORBNET2,
4. kontynuowanie przez NBP prac nad projektem konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S,
5. opublikowanie, w dniu 12 grudnia 2019 r., rozporządzenia (UE) 2019/2099 z dnia 23 października 2019 r. zmieniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR). Rozporządzenie to weszło w życie w dniu 1 stycznia 2020 r. Głównym celem wprowadzonych zmian jest utworzenie pod auspicjami ESMA stałego komitetu nadzorczego ds. CCP (komitet ten ma pełnić przede wszystkim funkcje związane z wypracowywaniem spójnych praktyk nadzorczych w odniesieniu do unijnych CCP, a także uczestniczyć w ograniczonym zakresie w sprawowaniu nadzoru nad unijnymi CCP, jak również ma być odpowiedzialny za przygotowanie rozstrzygnięć i realizację innych zadań nadzorczych ESMA wobec CCP z państw trzecich w związku z ich działalnością na terenie UE).

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r. w stosunku do poprzedniego półrocza są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 7,4% i 6,4%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 9,5% i 2,8%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 2,7% i 8,2%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 1,4% przy jednoczesnym spadku o 1,4% wartości,
 - w systemie Express Elixir i systemie BlueCash, oferujących rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń odpowiednio o 41% i 17% przy jednoczesnym wzroście ich wartości odpowiednio o 25% i 13%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń, odpowiednio o 44% i 51%,
 - w systemie KSR spadek liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 10% i 10%,
3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
 - w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. spadek liczby i wartości transakcji odpowiednio o 4,7% i 13,2%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. wzrost zarówno liczby, jak i wartości operacji odpowiednio o 2,9% i 11,5%,

- w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - spadek liczby transakcji bonami pieniężnymi NBP o 2,2% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 8,6%,
 - w II półroczu 2019 r. nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi,
- 4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
 - wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 2,5% oraz wzrost liczby ich placówek o 0,7%,
 - znaczące poszerzenie liczby placówek bankowych bez obsługi kasowej. Na koniec II półrocza 2019 r. 10 banków prowadziło 359 oddziały bez takiej obsługi.
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 4,5%,
 - wzrost liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 3%,
 - spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 5%,
 - wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 4,7%,
 - spadek liczby bankomatów o 0,4%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 4,7% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 6%,
- 5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
 - nieznaczny wzrost liczby rachunków bieżących osób fizycznych prowadzonych przez banki o 0,4%,
 - kolejny wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 10,6, co oznacza wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek o 10,9%,
 - wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2% (do poziomu 42,9 mln), przy czym odnotowano spadek liczby wydanych kart kredytowych o 0,9%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano ok. 65,9% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przy użyciu karty płatniczej wzrosła o 12%.
 - wzrost liczby transakcji poleceniem przelewu o 7,4%,
 - spadek liczby transakcji poleceniem zapłaty o 0,29%,
 - wzrost liczby operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi o 18,4% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 1,4% (według danych przekazanych przez banki),
 - spadek średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 16,7%,
- 6. w zakresie dotyczącym pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:

- wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 214,9 mld zł w czerwcu 2019 r. do poziomu 224,1 mld zł w grudniu 2019 r. (wzrost o 4,3%),
- spadek udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 20,5% w czerwcu 2019 r. do 19,4% w grudniu 2019 r.,
- spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 53,4% w czerwcu 2019 r. do poziomu 52,3% w grudniu 2019 r.

Warto podkreślić, iż II półrocze 2019 r. to także okres dynamicznego rozwoju rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym użyciu kart zbliżeniowych na świecie. Na koniec grudnia 2019 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 37,1 mln, tj. o 1,1 mln więcej niż w czerwcu 2019 r. Karty zbliżeniowe stanowią blisko 86,7% wszystkich kart płatniczych w Polsce, jak również mają one coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W II półroczu 2019 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 89%. Należy dodać, że od I półrocza 2019 r. 100% terminali POS jest przystosowanych do obsługi kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków międzybankowych,
2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - dynamicznie rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój zarówno systemów płatności natychmiastowych (BlueCash, Express Elixir), umożliwiających klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund), jak również systemu BLIK rozliczającego płatności mobilne,
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
 - zmalała sieć bankomatów, przy jednoczesnym wzroście liczby wypłat gotówki,
 - rosły wypłaty gotówkowe w formach innowacyjnych wobec standardowych wypłat w kasach oddziałów banków lub kartą płatniczą w bankomatach, tj. poprzez wypłaty sklepowe (kartą płatniczą w punktach oferujących usługę *cash back*) i wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,

5. rósł stopień wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych:
 - w szczególności kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Świadczy o tym coraz większa transakcyjność w ramach posiadanych kart płatniczych w grupie konsumentów aktywnych w zakresie obrotu bezgotówkowego.
 - systematycznie rosła liczba poleceń przelewu, choć ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje,
6. miał miejsce wzrost liczby rachunków bankowych oraz wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym, potwierdzający dużą aktywność posiadaczy rachunków bankowych korzystających w szczególności z transakcji kartowych i polecenia przelewu,
7. rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK,
8. niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby oszustw dokonywanych kartami płatniczymi według danych uzyskanych od banków, ale biorąc pod uwagę równoległy dynamiczny wzrost wszystkich transakcji kartowych i stosunkowo niski, utrzymujący się od kilku lat, udział procentowy oszustw w liczbie i wartości transakcji kartowych, zwłaszcza na tle innych krajów UE, wzrost ten nie powinien być oceniany jako generujący ryzyko.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2019 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału na szczególną uwagę zasługują:

- badanie pt. „Co Polacy myślą i jak korzystają z nowoczesnej bankowości”,
- badanie MŚP Index 2019,
- badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym,
- badanie „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2019”,
- badanie „Jak płacimy rachunki. Edycja 2019”,
- badanie nastawienia Polaków do korzystania z usług cyfrowych,
- raport „Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2018 r.”.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2019 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim³, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez First Data Polska S.A.,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, schematami płatniczymi, systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych oraz usługą acquiringu,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 1810.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, schematy płatnicze jak również systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, akceptanci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A., Polski Standard Płatności Sp. z o.o. i Krajowy System Rozliczeń (KSR). Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń papierów wartościowych (przykładem ich w Polsce jest KDPW_CCP S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

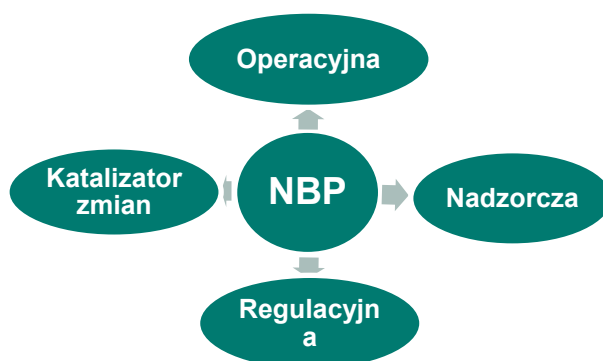

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące, obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych czy usługą *acquiring*, oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne, DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, spółkami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to m.in. organizacje: Visa, Mastercard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec II półrocza 2019 r. w Polsce funkcjonowało 8 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a pod względem operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 6 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
- system KSR, prowadzony przez First Data Polska S.A.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

W II połowie 2019 r. prowadzone były intensywne prace w obszarze systemu SORBNET2 wynikające ze zmiany w przepisach podatkowych, SWIFT Standards Release 2019 oraz planowych prac nad wersją 8.0, która zostanie wdrożona na wiosnę 2020 r.

W związku ze zmianą w zakresie brzmienia art. 108a ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, która wprowadza możliwość zapłaty jednym przelewem w strukturze Split Payment należności dotyczącej więcej niż jednej faktury, zaistniała konieczność poszerzenia opisu słowa kluczowego „INV” w systemie. W wyniku tej zmiany od dnia 1 listopada 2019 r. w ww. opisie w miejscu, w którym dotychczas wpisywano numer faktury VAT, możliwe będzie wpisanie okresu, za który dokonywana jest płatność.

Istotna zmiana dla uczestników systemu SORBNET2 miała miejsce w dniu 18 listopada 2019 r. w zakresie dostępu do Modułu Monitorującego SORBNET2 (MMS2). W ramach SWIFT Standards Release 2019, tj. corocznej edycji standardów SWIFT, zobligowano użytkowników SWIFT do migracji z usługi SWIFT Browse na usługę WebAccess. Usługa SWIFT Browse była dotychczas wykorzystywana przez MMS2 w trybie U2A (User-to-Application) w celu zapewnienia uczestnikom dostępu do wszystkich funkcji modułu. W wyniku analiz wewnątrz NBP podjęto decyzję o nieprzechodzeniu na proponowane przez SWIFT rozwiązanie WebAccess, ale o zastąpieniu wygaszanej usługi SWIFT Browse dostępem internetowym, będącym własnym rozwiązaniem NBP, opartym o generowane i pobierane przez uczestników systemu SORBNET2 klucze kryptograficzne i certyfikaty NBP. Po stronie uczestników uproszczeniu uległ sposób konfiguracji środowiska oraz logowania się do systemu bez konieczności korzystania z dedykowanej stacji do pracy w

sieci SWIFT. Dodatkowo zwiększeniu uległa prędkość połączenia dzięki wykorzystaniu łączy internetowych. Ważną korzyścią z wprowadzenia tej zmiany było także uproszczenie rozwiązań w implementacji przyszłych zmian w aplikacji.

Dodatkowo w II półroczu 2019 r. prowadzone były prace analityczne dotyczące zmian, których wdrożenie zaplanowane jest w ramach wersji 8.0 na dzień 31 maja 2020 r. Do dnia 13 września 2019 r. członkowie Krajowej Grupy Użytkowników SORBNET2 (KGU SORBNET2) oraz uczestnicy wewnętrzni w NBP zgłaszali propozycje zmian do systemu SORBNET2 w ramach procedury zarządzania zmianą. Po dokonaniu stosownych analiz podjęto decyzję o przyjęciu następujących modyfikacji, będących odpowiedzią na potrzeby uczestników oraz mających na celu optymalizację rozwiązań w ramach systemu SORBNET2 i lepsze monitorowanie systemu przez uczestników:

- zmiana godzin optymalizacji kolejki z 13:30 na 14:15, z 14:30 na 15:30 oraz z 15:30 na 16:00,
- dodanie w zakładce „Blokady” informacji na temat wysokości istniejących blokad oraz automatyczne zmniejszenie poziomu blokady tzw. komorniczej po odrzuceniu zlecenia z kolejki,
- dodanie w warunkach wyszukiwania transakcji podziału komunikatów MT202 na MT202 i MT202COV,
- możliwość podglądu kolejki oczekujących zleceń na następne 8 dni roboczych (a nie, jak jest obecnie, na następnych 5 dni roboczych).

Pismo informujące o podjęciu przez DSP NBP decyzji o wdrożeniu ww. zmian zostało wystosowane do KGU SORBNET2 w dniu 23 października 2019 r., natomiast w dniu 20 grudnia 2019 r. została przekazana uczestnikom (oraz zamieszczona na stronie internetowej www.nbp.pl w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2⁴) zaktualizowana dokumentacja systemu SORBNET2, tj. „Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników” wraz z załącznikami.

Ponadto, w dniu 29 października 2019 r. Zarząd NBP uchwalił Plan działalności NBP na lata 2020-2022, obejmujący nowe zadanie mające na celu zbudowanie i uruchomienie w II połowie 2023 r. bardziej nowoczesnego, bezpiecznego i wydajnego systemu RTGS w złotych, który zastąpi obecny system SORBNET2. Największe zmiany wdrażane w nowym systemie będą wynikały z faktu, że od 2023 roku będzie on pracował w oparciu o komunikaty zgodne z normą ISO 20022. Prace nad nowym systemem w 2020 r. będą polegały na kompleksowej analizie wymagań biznesowych i funkcjonalnych systemu w celu sformułowania listy zmian usprawniających jego działanie. Planuje się, że po 2020 r. prace nad nowym systemem będą prowadzone w ramach projektu w NBP z uwzględnieniem konsultacji z uczestnikami zewnętrznymi.

Zmiany w umowach w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 w II półroczu 2019 r.

Od dnia 18 listopada 2019 r. weszły w życie zmiany do umów uczestnictwa w systemie SORBNET2 zawartych między NBP a uczestnikami systemu SORBNET2: bankami, KSKOK, KDPW S.A., KDPW_CCP S.A. i KIR. Przedmiotowe zmiany były związane m.in. z modyfikacją dostępu do MMS2 w trybie U2A, polegającą na zastąpieniu usługi SWIFT Browse dostępem internetowym opartym o klucze kryptograficzne

⁴ System płatniczy > Infrastruktura systemu płatniczego > Systemy płatności wysokokwotowych > SORBNET2, link do strony: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/informacja_sorbn2.html

i certyfikaty NBP. Dodatkowo, zmiany dotyczyły modyfikacji sposobu sporządzania kart wzorów podpisów do rachunku prowadzonego dla uczestników systemu SORBNET2.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 49 podmiotów, w tym 44 banki, tj. tyle samo co w I półroczu 2019 r.⁵, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W II półroczu 2019 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.279.592 zlecenia (średnio dziennie 17.950 zleceń) o łącznej wartości 40.870,9 mld zł. W porównaniu do I półrocza 2019 r., w którym zrealizowano 2.122.638 zleceń (średnio dziennie 17.118 zleceń) o łącznej wartości 38.417,6 mld zł, liczba zrealizowanych zleceń wzrosła o 7,4%. Uwzględniając większą o 3 dni liczbę dni operacyjnych w II półroczu 2019 r. (127 dni operacyjnych wobec 124 dni w I półroczu 2019 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę i wartość zleceń, należy odnotować, że miał miejsce wzrost o 4,9% średniej dziennej liczby zleceń oraz wzrost o 3,9% średniej dziennej wartości zleceń. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 26.577 zleceń i odnotowany został w dniu 20 grudnia 2019 r.

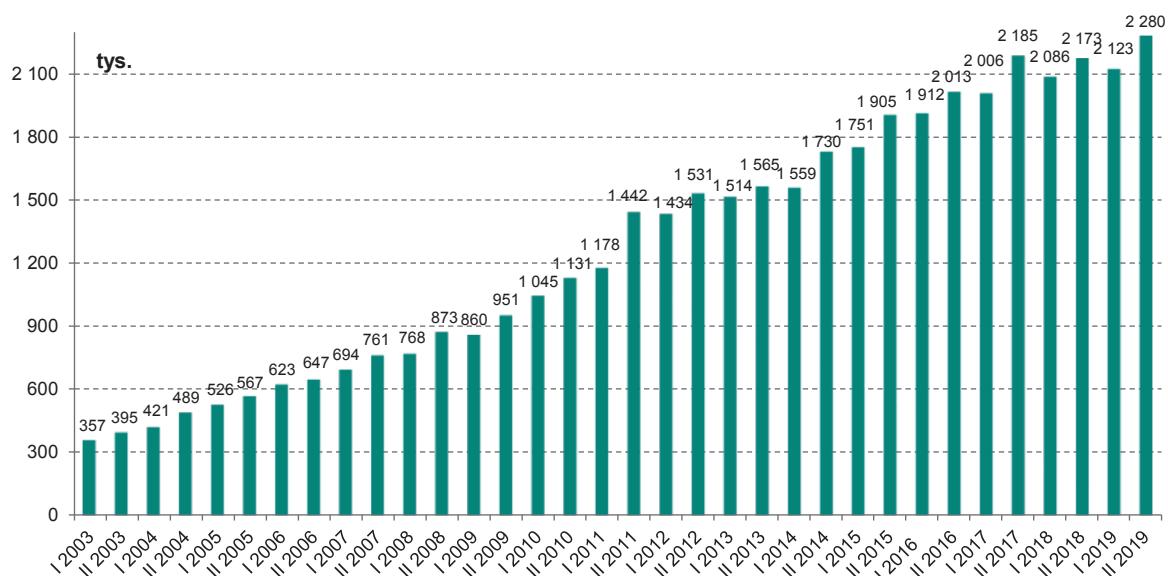
Wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o 7,4%) oraz wzrost ich wartości (o 6,4%) skutkował nieznacznym spadkiem średniej wartości jednego zlecenia, tj. o 0,9%.

W II półroczu 2019 r. w systemie SORBNET2 wystąpił wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych o odpowiednio 6,8% i 4,4% oraz wzrost liczby i wartości zleceń klientów o odpowiednio 7,4% i 9,3%.

Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2003 – 2019 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2, w latach 2003 – 2019 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2003 – 2019 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2019 r. w porównaniu do I półrocza 2019 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

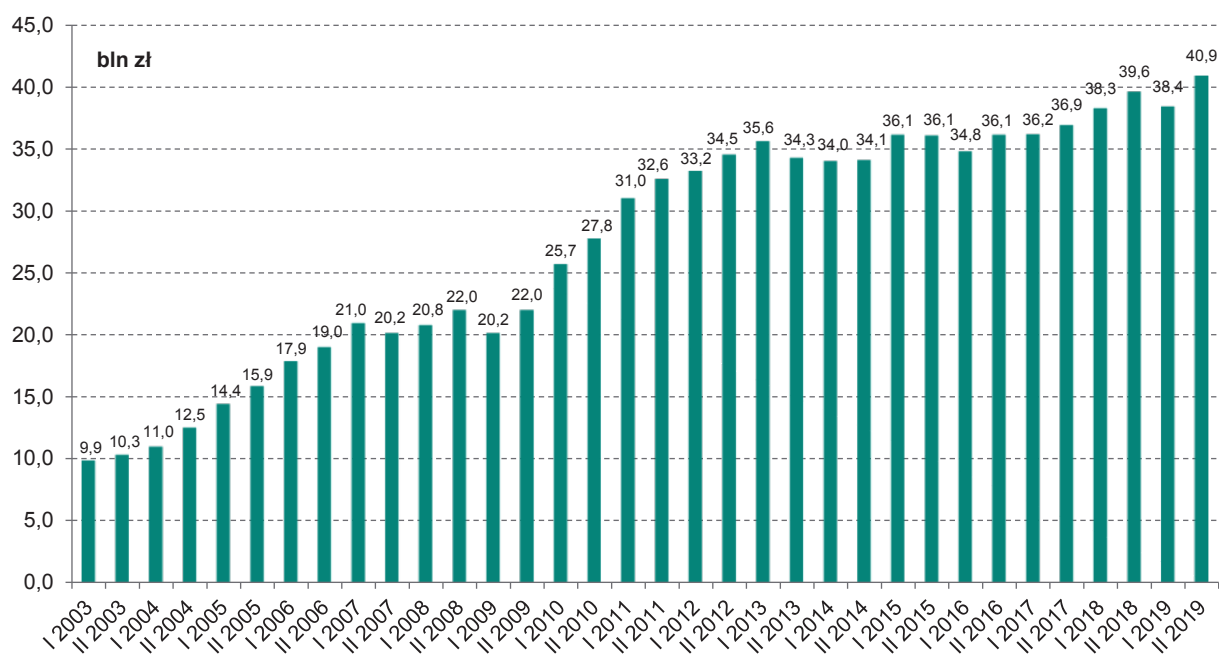
⁵ W dniu 30 września 2019 r. został otwarty rachunek bieżący dla Banku Spółdzielczego Rzemiosła w Krakowie oraz został zamknięty rachunek bieżący dla Euro Banku S.A. w związku z połączeniem z Bankiem Millennium S.A.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w tys. sztuk)

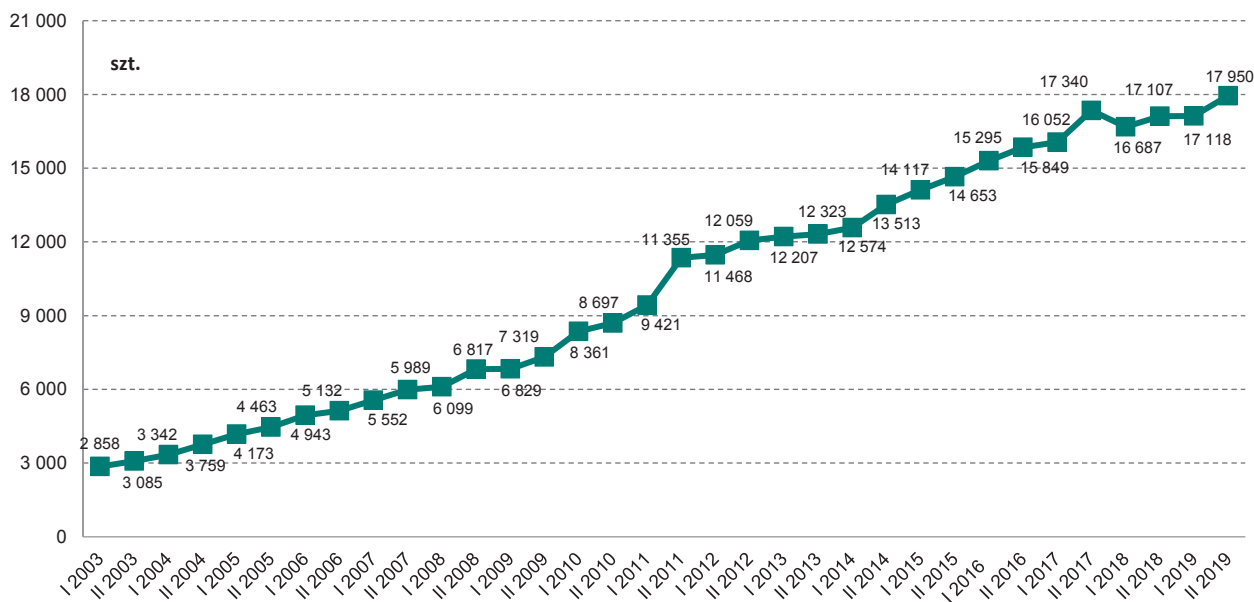
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w bln zł)

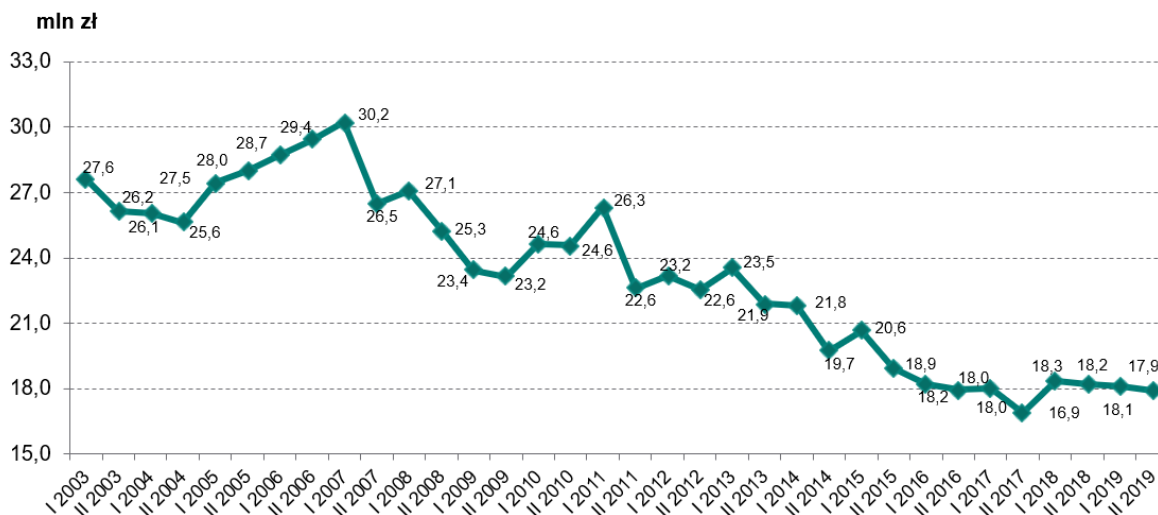
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2019 r.

	I połowa 2019 r.		II połowa 2019 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓLEM	2.122.638	100%	2.279.592	100%	↑	7,4%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	127.034	6,0%	135.691	6,0%	↑	6,8%
▪ klientowskie	1.995.604	94,0%	2.143.901	94,0%	↑	7,4%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	2.001.309	94,3%	2.142.282	94,0%	↑	7,0%
▪ zlecenia KIR	14.871	0,7%	14.967	0,7%	↑	0,6%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	30.193	1,4%	33.255	1,5%	↑	10,1%
▪ zlecenia NBP	76.265	3,6%	89.088	3,9%	↑	16,8%
Średnia dzienna liczba zleceń	17.118	-	17.950	-	↑	4,9%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2019 r.⁶

	I połowa 2019 r.		II połowa 2019 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział		
OGÓLEM	38.417,6	100%	40.870,9	100%	↑	6,4%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	22.875,8	59,5%	23.888,4	58,4%	↑	4,4%
▪ klientowskie	15.541,8	40,5%	16.982,5	41,6%	↑	9,3%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	15.109,0	39,3%	16.266,1	39,8%	↑	7,7%
▪ zlecenia KIR	1.135,1	3,0%	1.170,5	2,9%	↑	3,1%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	3.353,7	8,7%	2.992,9	7,3%	↓	-10,8%
▪ zlecenia NBP	18.819,8	49,0%	20.441,5	50,0%	↑	8,6%
Średnie dzienne obroty	309,8	-	321,8	-	↑	3,9%
Średnia wartość jednego zlecenia	18,1 mln zł	-	17,9 mln zł	-	↓	-0,9%

Źródło: Opracowanie własne DSP

⁶ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w II półroczu 2019 r.

W II półroczu 2019 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo. W tym okresie nie odnotowano żadnej przerwy w dostępności systemu dla jego uczestników.

Analizując rozwój systemu, należy wskazać na kontynuowaną w I półroczu 2019 r. tendencję wzrostową liczby zleceń zrealizowanych w systemie, zarówno międzybankowych (6,8%), jak i klientowskich (7,4%). Tendencję wzrostową wykazywały również obroty w obu segmentach zleceń, tj. zanotowano wzrost odpowiednio o 4,4% dla zleceń międzybankowych oraz o 9,3% dla zleceń klientowskich, mimo iż średnia wartość pojedynczego zlecenia spadła nieznacznie, tj. o 0,9%.

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w II półroczu 2019 r. należy ocenić pozytywnie.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadało 20 podmiotów (16 banków oraz NBP, KIR, KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.), tj. o jeden mniej niż w pierwszym półroczu⁷.

Zmiany w systemie TARGET2

W dniu 18 listopada 2019 r. zostało wdrożonych w systemie kilka zmian w ramach tzw. TARGET2 release 13. Jedną z nich była migracja z usługi SWIFT Browse na SWIFT WebAccess. Ta zmiana miała w szczególności znaczenie dla uczestników w zakresie monitorowania rachunku i zarządzania kolejką zleceń. Innym wdrożonym w listopadzie 2019 r. narzędziem był nowy moduł awaryjny - Enhanced Contingency Solution (ECONS), dedykowany dla obsługi wyłącznie płatności krytycznych i uczestników krytycznych. Wdrożenie modułu ECONS zwiększyło odporność systemu na długo trwające awarie i zapewniło szersze możliwości w obszarze ciągłości działania. Moduł ECONS jest opcjonalny dla banków centralnych spoza strefy euro. NBP nie zdecydował się na jego wykorzystanie z uwagi na brak płatności krytycznych oraz uczestników krytycznych. Druga wersja zaimplementowanego modułu awaryjnego, tj. ECONSII, planowana jest do wdrożenia w ramach konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Prace nad wdrożonym modułem awaryjnym były prowadzone równoległe do innych czynności podejmowanych przez Eurosystem w obszarze bezpieczeństwa cybernetycznego.

Działania dotyczące platformy TIPS

W listopadzie 2018 r. została uruchomiona usługa TARGET Instant Payment Settlement (TIPS), w ramach której przeprowadzany jest rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. W grudniu 2018 r. Narodowy Bank Polski z powodzeniem zakończył Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP, którego celem było zapewnienie gotowości świadczenia usługi TIPS. Uczestnicy polskiego komponentu systemu TARGET2 mają obecnie otwartą drogę do korzystania z tej usługi, która pozwala na realizowanie bezpiecznych płatności natychmiastowych o zakresie paneuropejskim oraz wykorzystuje najnowsze rozwiązania opracowane w ramach Europejskiego Banku Centralnego. Do końca 2019 r. żaden z uczestników TARGET2-NBP nie złożył jednak wniosku o korzystanie z usługi TIPS. W

⁷ W dniu 8 listopada 2019 r. zamknięty został rachunek BNP Paribas Bank Polska S.A.

2019 r. Narodowy Bank Polski aktywnie śledził przebieg prac analitycznych oraz planowane działania na poziomie europejskim w obszarze płatności natychmiastowych, których jednym z filarów jest rozwój usługi TIPS.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

Znaczącym kierunkiem rozwoju systemu TARGET2, w obszarze którego toczyły się w II półroczu 2019 r. intensywne prace, był projekt konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S, będący głównym filarem strategicznej wizji Eurosystemu, dotyczącej rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie (tzw. Vision 2020).

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S planowana jest na listopad 2021 r. Podstawową ideą konsolidacji jest scentralizowanie i harmonizacja podobnych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych, i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym jej elementem jest również wprowadzenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach zgodnych ze standardem ISO 20022.

W dniu 7 lutego 2019 r. Zarząd NBP zaakceptował wniosek o realizację projektu Konsolidacja T2-T2S, którego celem jest przygotowanie się NBP do nadchodzących zmian w systemie TARGET2. Głównym elementem toczących się w drugim półroczu 2019 r. prac były prace analityczne dotyczące wymagań biznesowych i funkcjonalnych nowego systemu. Równolegle do prowadzonych analiz funkcjonalno-biznesowych, zakończone zostały w NBP działania w zakresie wyboru dostawcy usług sieciowych spośród dwóch (tj. SIA-COLT i SWIFT), którzy pozytywnie zakończyli procedurę prowadzoną przez Banca d'Italia w imieniu Eurosystemu i mogą świadczyć usługi dostępu do europejskiej infrastruktury rynkowej.

Warto zaznaczyć, że niezależnie od prowadzenia wewnętrznych analiz, NBP konsultował również na bieżąco opracowywane przez EBC dokumenty zarówno w ramach prac europejskich grup roboczych związanych z konsolidacją, jak również z polskim środowiskiem bankowym. Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S była po raz kolejny przedmiotem dyskusji Krajowej Grupy Interesariuszy AMI-Pay (KGI AMI-Pay)⁸ na spotkaniu w dniu 11 października 2019 r.

Dodatkowo, zgodnie z założeniami EBC, NBP jako bank centralny odpowiedzialny jest za monitorowanie przygotowania uczestników systemu TARGET2-NBP do nadchodzących zmian. Procedura monitorowania uczestników przeprowadzana jest wg uzgodnionych na poziomie europejskim zasad oraz dokumentacji określającej kluczowe etapy przygotowań uczestników wraz z terminami ich realizacji. Ma ona na celu wsparcie środowiska bankowego w złożonym procesie przygotowawczym oraz zminimalizowanie ryzyka braku terminowej gotowości do migracji w listopadzie 2021 r. W drugim półroczu 2019 r. raportowanie

⁸ KGI AMI-Pay funkcjonuje pod auspicjami Związku Banków Polskich i zastąpiła ona w marcu 2018 r. Krajową Grupę Użytkowników TARGET2. KGI AMI-Pay została powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay (*Advisory Group on Market Infrastructures for Payments*), działającej na podstawie mandatu udzielonego przez Europejski Bank Centralny. Materiały ze spotkań Grupy są zamieszczane na stronie internetowej NBP: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/target2/AMI-Pay.html>.

uczestników dotyczyło m.in. określenia kryteriów wyboru dostawcy usług sieciowych, zakończenia prac analitycznych oraz rozpoczęcia prac nad dokumentacją zmian w systemach informatycznych.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

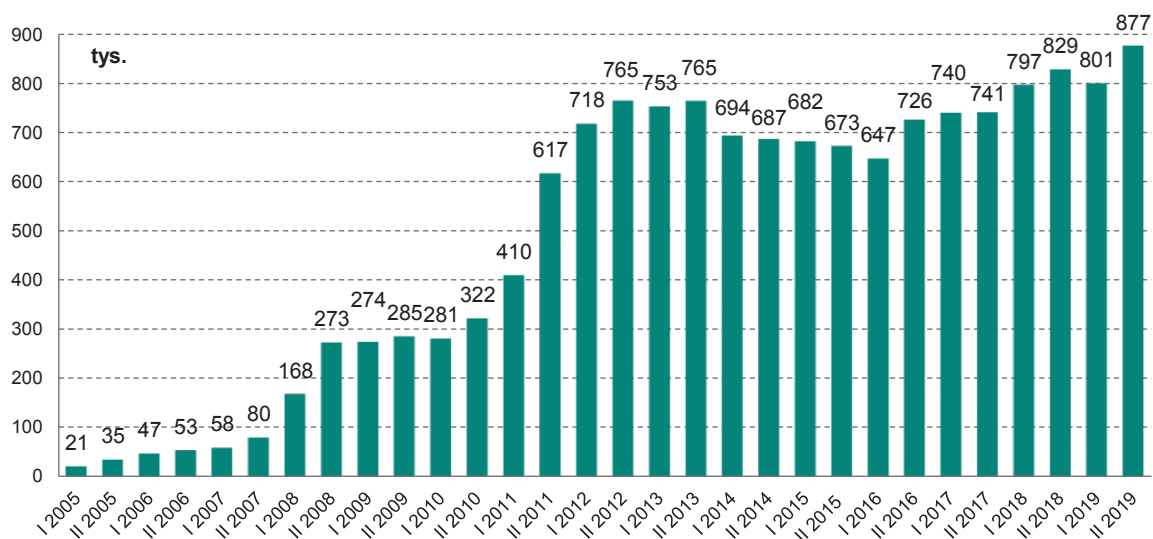
W II półroczu 2019 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano⁹:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 9,5%,
- wzrost ich wartości o 2,8%.

W II półroczu 2019 r. w systemie TARGET2 było 130 dni operacyjnych, tj. o 5 dni więcej niż w I półroczu 2019 r. W analizowanym okresie zaobserwowano wzrost średniej dziennej liczby zleceń (o 5,3%), przy czym średnie dzienne obroty spadły o 1,2%. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił również spadek średniej wartości jednego zlecenia zrealizowanego w systemie TARGET2-NBP o 6,1%.

Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET-EURO/TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2019 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2019 r. w porównaniu do I półrocza 2019 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

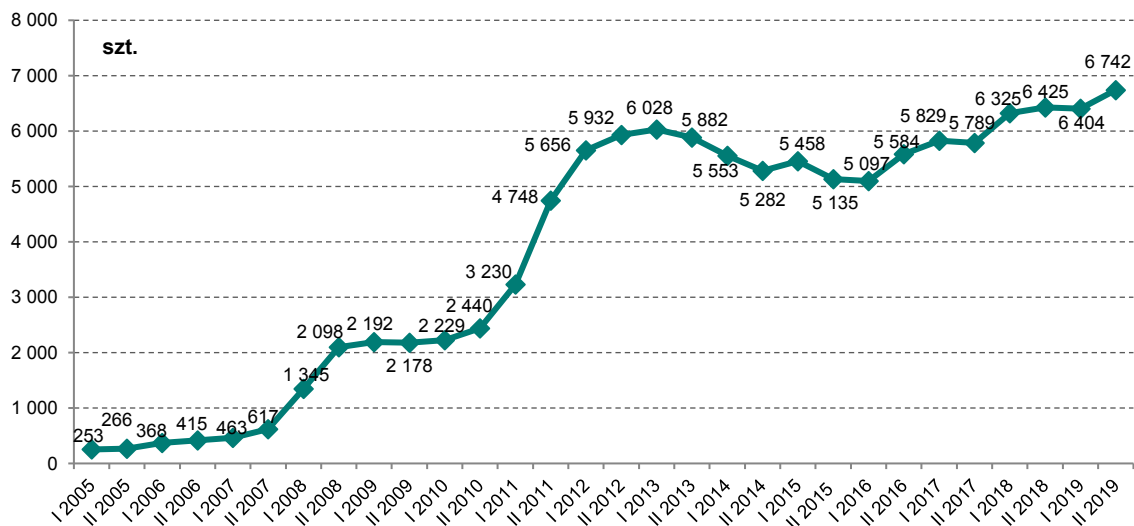
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

Źródło: Opracowanie własne DSP

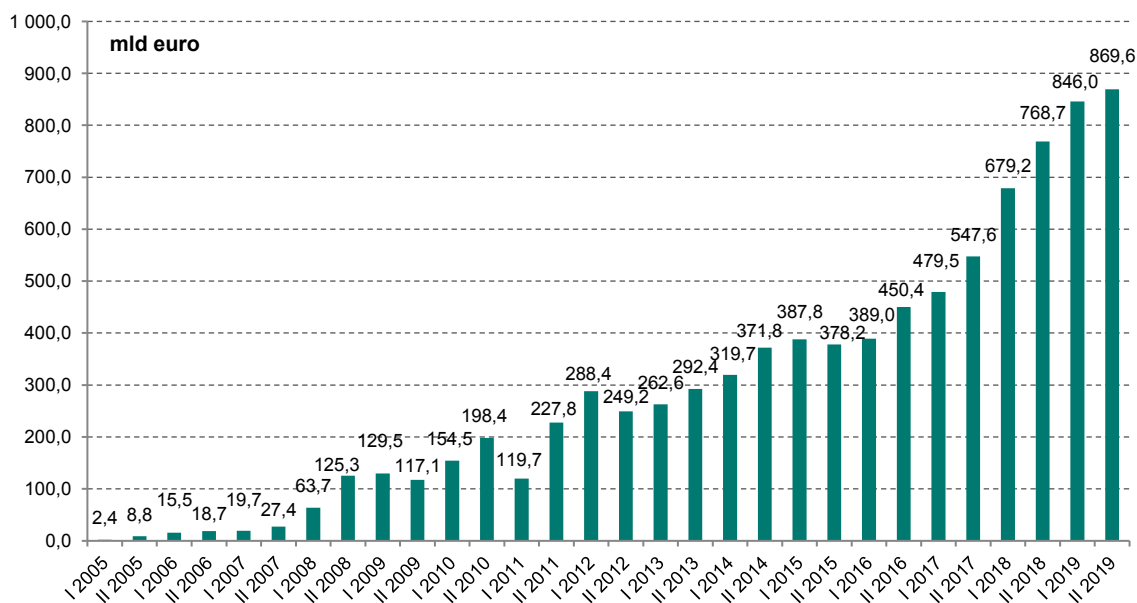
⁹ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

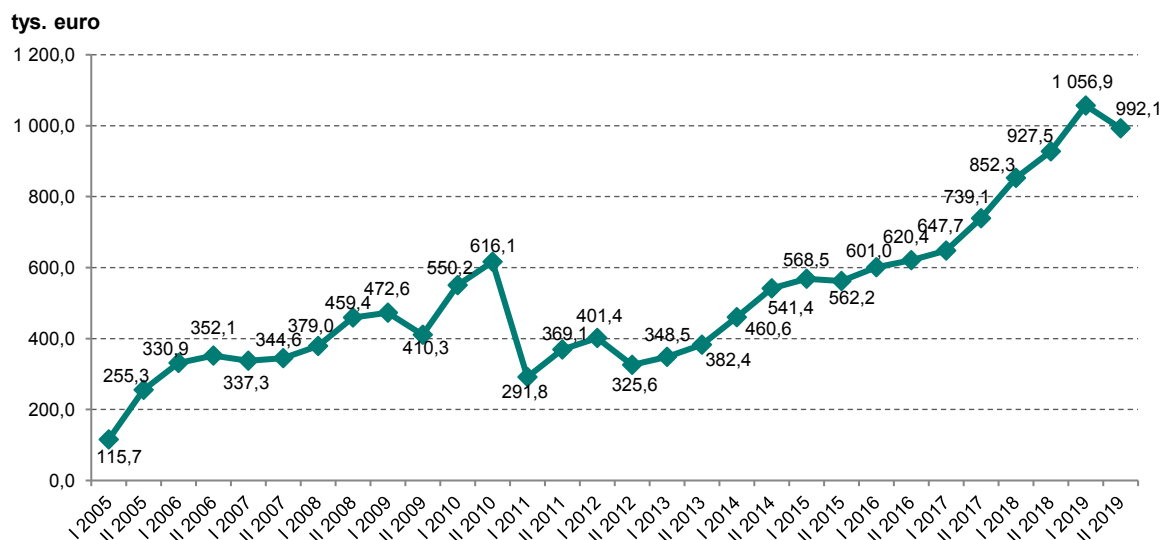
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2019 r.¹⁰

	I połowa 2019 r.		II połowa 2019 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓLEM	800.510	100%	876.506	100%	↑	9,5%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	183.948	23,0%	201.009	22,9%	↑	9,3%
▪ klientowskie	616.562	77,0%	675.497	77,1%	↑	9,6%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	119.724	15,0%	142.639	16,3%	↑	19,1%
▪ zlecenia transgraniczne	680.786	85,0%	733.867	83,7%	↑	7,8%
▪ wysłane	307.756	38,4%	332.783	38,0%	↑	8,1%
▪ otrzymane	373.030	46,6%	401.084	45,8%	↑	7,5%
Średnia dzienna liczba zleceń	6.404	–	6.742	–	↑	5,3%

Źródło: Opracowanie własne DSP

¹⁰ Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2019 r.¹¹

	I połowa 2019 r.		II połowa 2019 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział		
OGÓŁEM	846.031,0	100%	869.622,7	100%	↑	2,8%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	802.065,3	94,8%	823.638,7	94,7%	↑	2,7%
▪ klientowskie	43.965,7	5,2%	45.984,0	5,3%	↑	4,6%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	158.947,5	18,8%	161.037,3	18,5%	↑	1,3%
▪ zlecenia transgraniczne	687.083,5	81,2%	708.585,4	81,5%	↑	3,1%
▪ wysłane	347.991,9	41,1%	358.183,1	41,2%	↑	2,9%
▪ otrzymane	339.091,6	40,1%	350.402,3	40,3%	↑	3,3%
Średnie dzienne obroty	6.768,2	-	6.689,4	-	↓	-1,2%
Średnia wartość jednego zlecenia	1,06	-	0,99	-	↓	-6,1%

Źródło: Opracowanie własne DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 876.506 zleceń, co oznaczało wzrost o 9,5% w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 800.510 zleceń. W analizowanym okresie liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 9,3%, zaś liczba zleceń klientowskich zwiększyła się o 9,6%.

Najwyższy dzienny wolumen zleceń w II półroczu 2019 r. odnotowano w dniu 12 listopada 2019 r. Wyniósł on 9.069 zleceń i był niższy o 14,0% w stosunku do 10.547 zleceń zrealizowanych w dniu 23 kwietnia 2019 r., stanowiących najwyższy dzienny wolumen zleceń w I półroczu 2019 r.

W II półroczu 2019 r. w porównaniu do I półrocza 2019 r. odnotowany został zarówno dynamiczny wzrost liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 19,1%), jak również wzrost zleceń transgranicznych (o 7,8%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2019 r. wyniosła 869.622,7 mln euro i wzrosła o 2,8% w porównaniu do I półrocza 2019 r., w którym wynosiła 846.031,0 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 4,6%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych wzrosła o 2,7%. Ponadto w systemie zwiększyła się wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 1,3%) oraz transgranicznych, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 3,1%.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w II półroczu 2019 r.

W II półroczu 2019 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP dotyczyły w szczególności przygotowań do konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Obejmowały one zarówno prace wewnętrzne przeprowadzane przez NBP w ramach Projektu Konsolidacja T2-T2S, jak i udział pracowników NBP w

¹¹ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

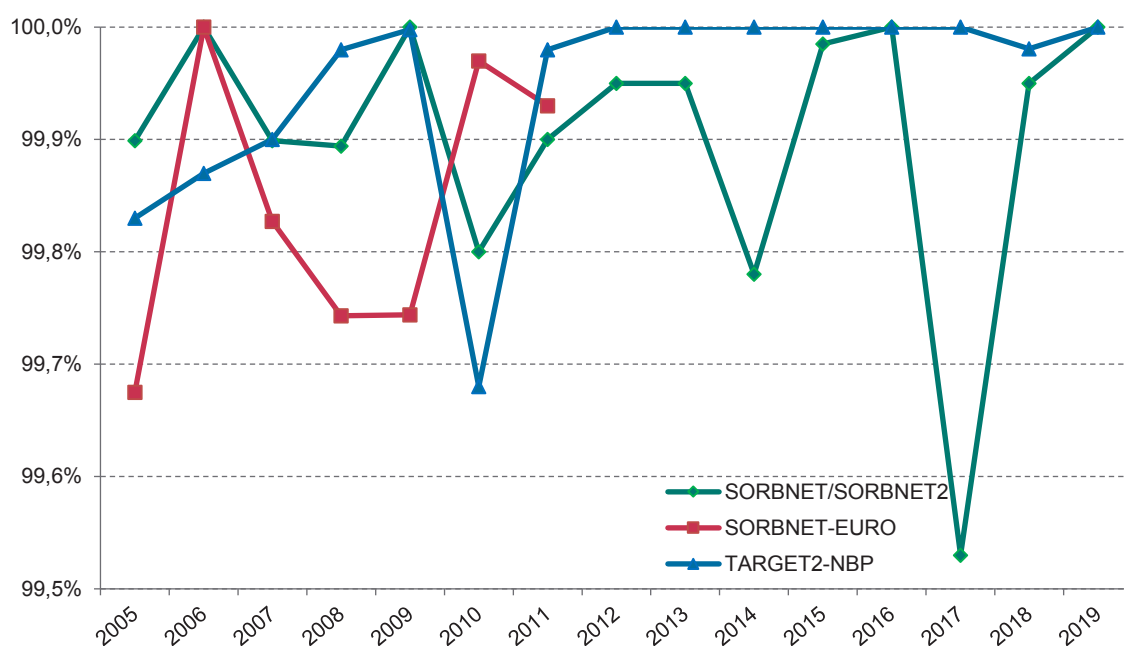
pracach licznych grup roboczych utworzonych na poziomie europejskim. Dodatkowo, istotnym obszarem zaangażowania NBP były czynności związane ze wsparciem i monitorowaniem prac przygotowawczych prowadzonych po stronie uczestników TARGET2-NBP.

Z perspektywy danych statystycznych pozytywnie należy ocenić wzrost liczby zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP, który był bardzo dynamiczny w szczególności dla płatności krajowych (wzrost o 19,1%). Ten wzrost przełożył się na zwiększenie średniej dziennej liczby zleceń o 5,3%. Zwiększyła się także o 2,8% wartość zrealizowanych zleceń w systemie.

2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP

W 2019 r. dostępność obu systemów: SORBNET2 i TARGET2-NBP wyniosła 100,00%. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres nr 9.

Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec grudnia 2019 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 39 banków (w tym NBP). Liczba uczestników w porównaniu do czerwca 2019 r. uległa

zmniejszeniu o jeden podmiot (Euro Bank S.A., który z dniem 1 października 2019 r. został połączony z Bankiem Millennium S.A.).

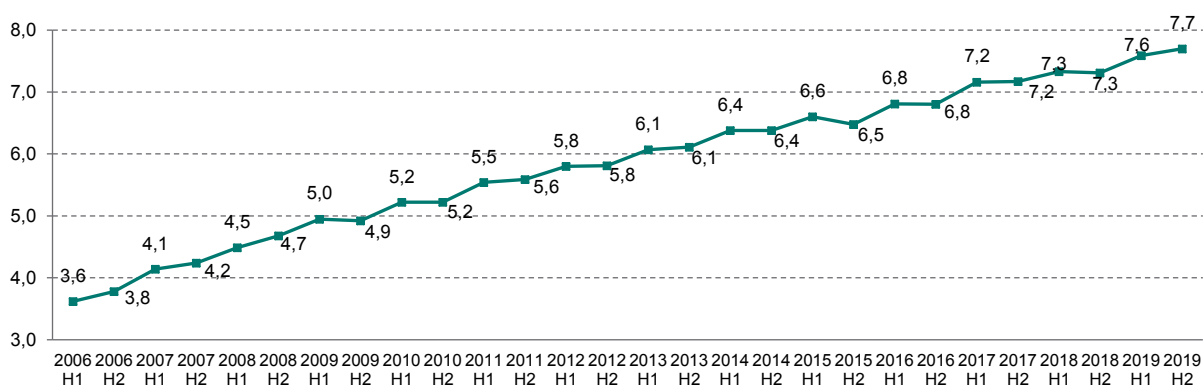
W II półroczu 2019 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost o 2,7% liczby zrealizowanych zleceń, przy równoczesnym wzroście ich wartości o 8,2%.

Dane statystyczne – system Elixir

W II półroczu 2019 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 2,939 bln zł (w poprzednim półroczu 2,715 bln zł), co oznacza wzrost o 8,2%. Liczba zleceń wyniosła 975 mln szt. (w poprzednim półroczu 949 mln), co stanowiło wzrost o 2,7%.

Odnotowano wzrost o 1,1% średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 7,68 mln zleceń (w poprzednim półroczu 7,59 mln). Liczba zleceń zrealizowanych średnio dziennie w systemie Elixir, na przestrzeni ostatnich 14 lat, wzrosła ponad 2-krotnie (z poziomu 3,6 mln na 7,7 mln zleceń dziennie). Zmianę wartości omawianego wskaźnika w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 10.

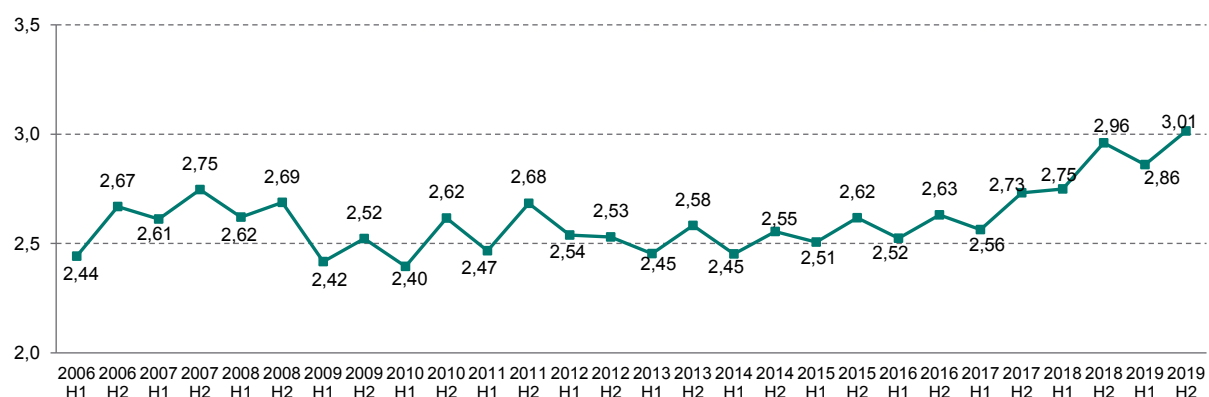
Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)

Źródło: Dane KIR

Miesiącem, w którym rozliczono najwięcej transakcji w systemie Elixir, był grudzień 2019 r. Rozliczono w nim 171,4 mln transakcji, co stanowi wzrost o 4.547 tys. w porównaniu do miesiąca o najwyższej liczbie transakcji w poprzedzającym półroczu, czyli kwietnia 2019 r., w którym rozliczono 166,9 mln transakcji.

W II półroczu 2019 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 3.014 zł (w poprzednim półroczu 2.861 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 5,3%. Średnia wartość realizowanych zleceń od 2006 r. do I półrocza 2019 r. zawierała się w przedziale o rozpiętości od 2,40 tys. zł do 2,96 tys., by w II półroczu 2019 r. po raz pierwszy przekroczyć poziom 3 tys. zł, co przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

System Elixir	I półroczu 2019 r.	ZMIANA	II półroczu 2019 r.
Liczba dni roboczych:	125 dni		127 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2 715 bln	↑+8,2%	2 939 bln
Średnia miesięczna	452,5 mld	↑+8,2%	489,8 mld
Średnia dzienna	21,7 mld	↑+6,6%	23,1 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	949 mln	↑+2,7%	975 mln
Średnia miesięczna	158,2 mln	↑+2,7%	162,5 mln
Średnia dzienna	7,59 mln	↑+1,1%	7,68 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 861	↑+5,3%	3 014
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	2 705,6 mld	↑+8,3%	2 928,8 mld
Udział w obrotach KIR	99,6%	↑+0,1%	99,7%
Liczba transakcji	938,5 mln	↑+1,1%	964,3 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,9%	→	98,9%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	9,6 mld	↑+5,8%	10,2 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,4%	↘-0,1%	0,3%
Liczba transakcji	10,5 mln	↑+1,1%	10,6 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,1%	→	1,1%

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w II półroczu 2019 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Zatem sprawność jego działania ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W II półroczu 2019 r. system Elixir funkcjonował bez zakłóceń.

System Elixir przetwarza dziennie średnio około 7,7 mln transakcji o łącznej wartości 23,1 mld zł. W analizowanym okresie odnotowano, w porównaniu do poprzedniego okresu, wzrost liczby rozliczanych transakcji (o 2,7%), przy równoczesnym wzroście wartości obrotów o 8,2%. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 3.014 zł, czyli większą o 153 zł niż w poprzednim półroczu (2.861 zł).

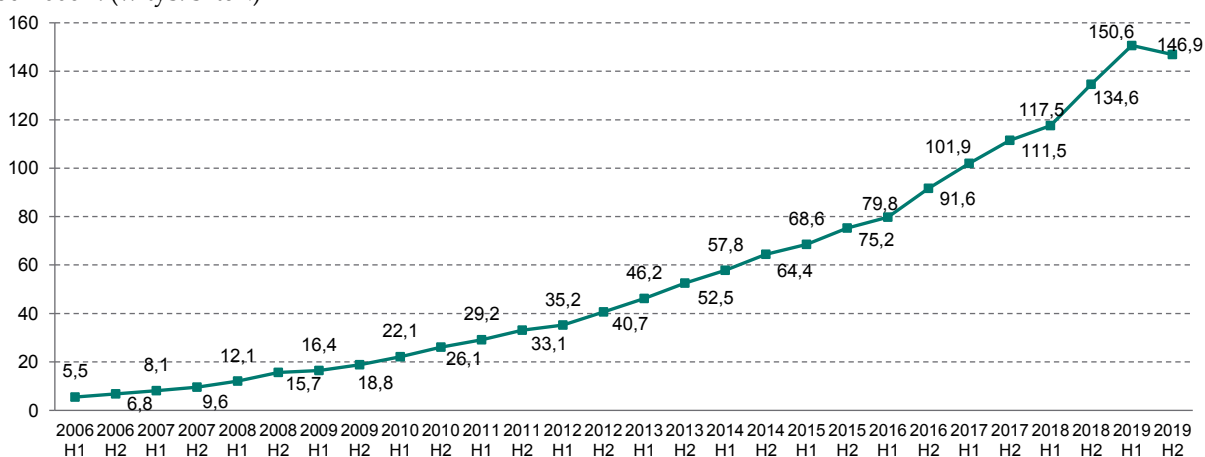
2.2.2. System Euro Elixir

Według stanu na koniec grudnia 2019 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 19 banków (w tym NBP). Lista uczestników uległa zmniejszeniu o dwa podmioty, tj. o ING Bank Śląski S.A. w dniu 5 listopada 2019 r. oraz BNP Paribas Bank Polska S.A. w dniu 11 listopada 2019 r.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W II półroczu 2019 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 105 mld euro (w poprzednim półroczu 106,5 mld euro), co stanowiło spadek o 1,4%. Łączna liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 19,1 mln szt. (w poprzednim półroczu 18,8 mln), co stanowi wzrost o 1,4%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 146,9 tys., czyli w stosunku do poprzedzającego półrocza nastąpił spadek o 2,5%. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 12.

Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)

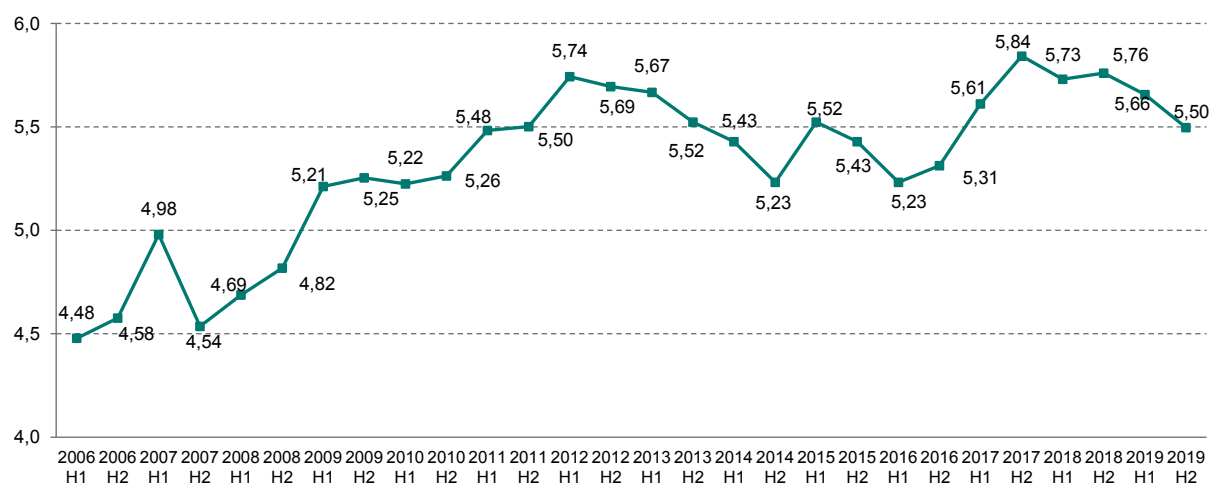

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był październik 2019 r. (3,6 mln zleceń). Był to wynik wyższy niż odnotowany w poprzednim półroczu w maju 2019 r. (3,4 mln zleceń).

W II półroczu 2019 r. pojedyncza transakcja w systemie Euro Elixir wynosiła średnio 5.497 euro (w poprzednim półroczu 5.656 euro). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza spadła o 2,8%. Na przestrzeni ostatnich 14 lat średnia wartość realizowanych zleceń zawierała się w przedziale pomiędzy wartościami 4,48 tys. – 5,84 tys. euro. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 13.

Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2019 r. w porównaniu do I półrocza 2019 r., przedstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2019 r.

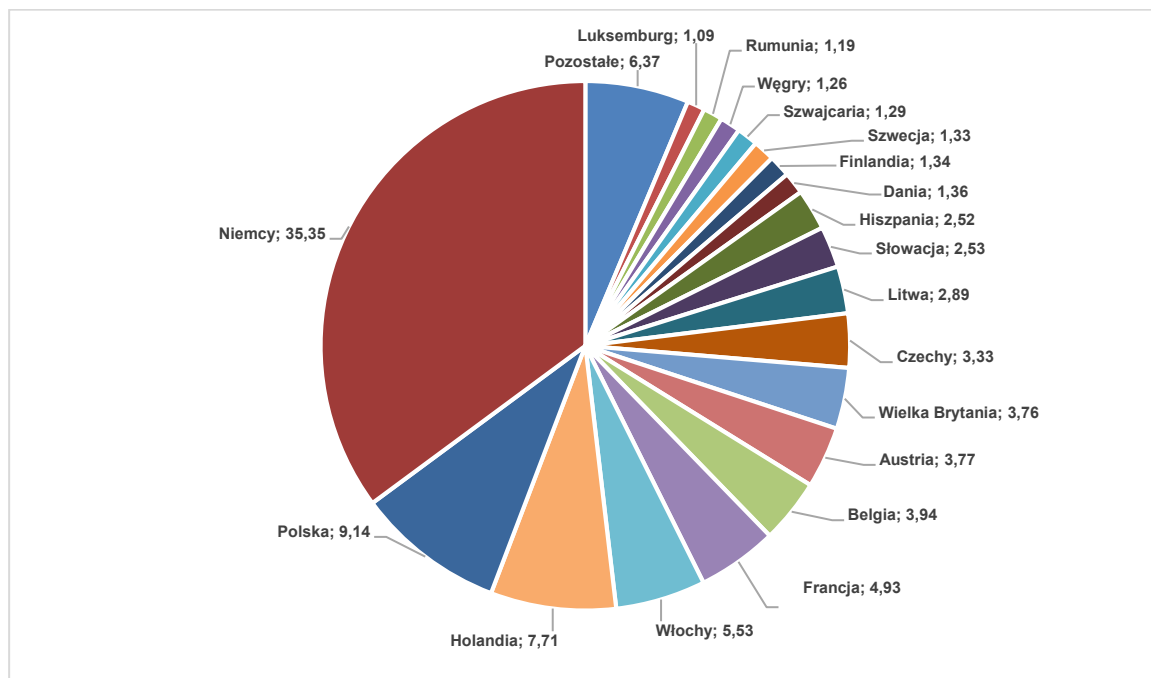
System Euro Elixir	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba dni roboczych:	125 dni		130 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	106,5 mld	↘ -1,4%	104,98 mld
Średnia miesięczna	17,75 mld	↘ -1,4%	17,5 mld
Średnia dzienna	852,1 mln	↘ -5,2%	807,6 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	18 831 076	↗ +1,4%	19 097 122
Średnia miesięczna	3 138 513	↗ +1,4%	3 182 854
Średnia dzienna	150 649	↘ -2,5%	146 901
Średnia kwota zlecenia (euro)	5 656	↘ -2,8%	5 497
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	93,3 mld	↘ -0,5%	92,8 mld
Udział w Euro Elixir	87,6%	↗	88,4%
Liczba transakcji	16 451 985	↗ +2,4%	16 848 001
Udział w Euro Elixir	87,4%	↗	88,2%
Średnia dzienna liczba transakcji	131 616	↘ -1,5%	129 600
Średnia wartość transakcji (euro)	5 668	↘ -2,8%	5 510
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	13,259 mld	↘ -8,3%	12,153 mld
Udział w Euro Elixir	12,4%	↘	11,6%
Liczba transakcji	2 379 091	↘ -5,5%	2 249 121
Udział w Euro Elixir	12,6%	↘	11,8%
Średnia dzienna liczba transakcji	19 033	↘ -9,1%	17 301
Średnia wartość transakcji (euro)	5 573	↘ -3%	5 404

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

Warto zauważyć, iż trend wzrostu średniej dziennej liczby transakcji jest stale obserwowany. W ostatnich latach liczba rozliczanych zleceń w ciągu dnia wzrastała systematycznie do I półrocza 2019 r. (do poziomu 150,6 tys.). Niewielki spadek tego wskaźnika w II półroczu 2019 r. (do poziomu 146,9 tys. zleceń) mógł wynikać ze zmniejszenia liczby uczestników systemu o dwa podmioty.

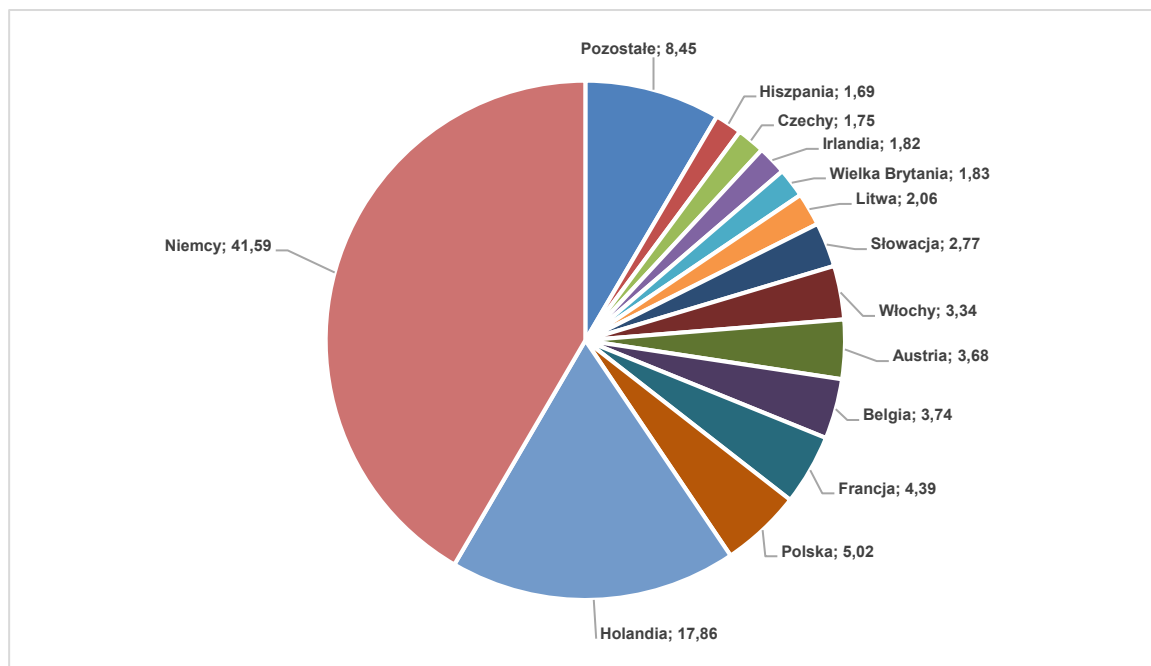
Wykresy nr 14 i 15 obrazują skalę wymiany zleceń płatniczych w euro za pośrednictwem systemu Euro Elixir pomiędzy jego uczestnikami a uczestnikami rynków usług płatniczych poszczególnych krajów Unii Europejskiej. Analiza tych danych wykazuje, że największe obroty uczestników polskiego rynku usług płatniczych, zarówno pod względem wolumenu, jak i wartości, realizowane są pomiędzy podmiotami działającymi na rynku niemieckim, co jest analogiczne do okresów poprzednich.

Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w II półroczu 2019 r.

W II półroczu 2019 r. system Euro Elixir funkcjonował bez zakłóceń. System przetworzył w ciągu 130 dni roboczych 19,1 mln transakcji o wartości niemal 105 mld euro. W analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby transakcji na poziomie 1,4% oraz spadek wartości rozliczanych transakcji na poziomie 1,4%. Powodem niewielkiego spadku wartości transakcji, przy jednoczesnym niewielkim wzroście liczby transakcji, mogło być zmniejszenie liczby uczestników systemu o dwa podmioty.

2.2.3. System Express Elixir

System rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

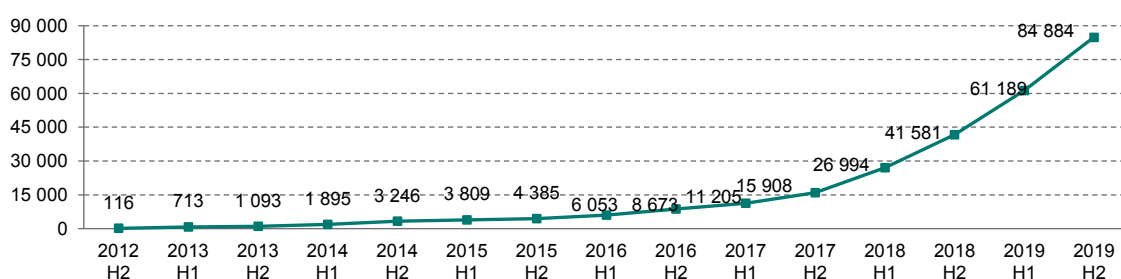
Według stanu na koniec grudnia 2019 r. bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir było 17 banków, w tym NBP. W grudniu 2019 r. lista banków uczestników uległa zwiększeniu o jeden podmiot, po przystąpieniu do systemu Banku Polska Kasa Opieki S.A.

W II półroczu 2019 r. w systemie Express Elixir obroty wyniosły 24,5 mld zł, czyli były o 5 mld zł (tj. o 25%) większe niż w półroczu poprzedzającym.

W II półroczu 2019 r. liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 15,6 mln szt. W porównaniu do poprzedniego półrocza (11,1 mln) odnotowano wzrost aż o 41%.

Znacząco zwiększyła się średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń z poziomu 61,2 mln do 84,9 mln zleceń dziennie. Stanowiło to wzrost o 39%. Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 16.

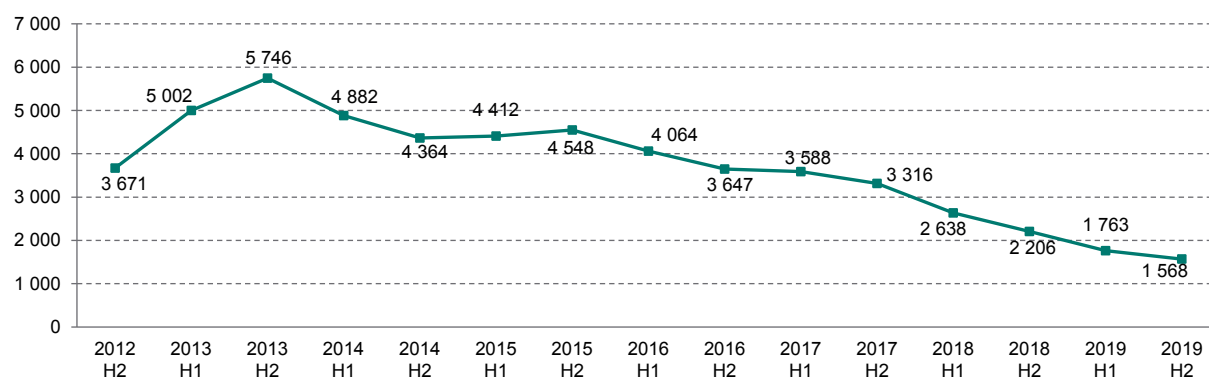
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

Równocześnie, przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W II półroczu 2019 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 1.568 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (1.763 zł) odnotowano spadek o 11%. Był to kolejny odnotowany spadek, który wpisuje się w stałą tendencję rozliczania przez system Express Elixir coraz niższych pod względem kwoty płatności, utrzymującą się od I półrocza 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 17.

Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)

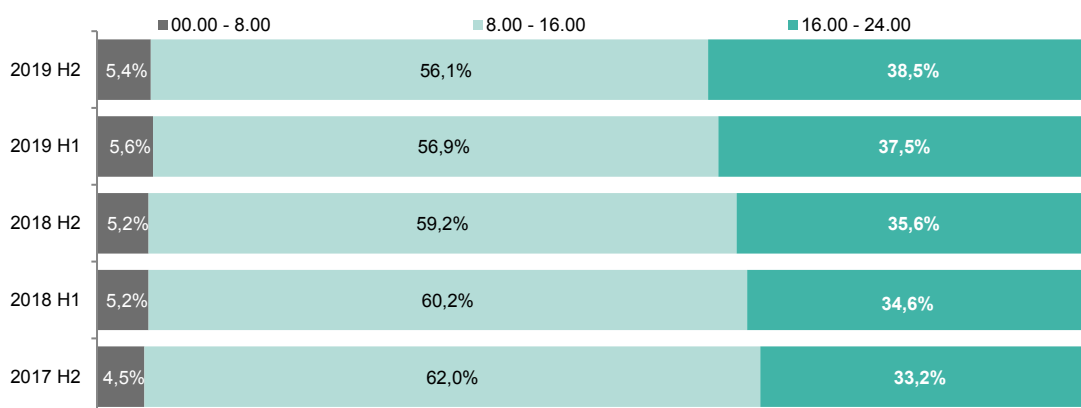

Źródło: Opracowanie własne DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od lipca do grudnia 2019 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 56,1% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 56,9%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w godzinach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 38,3% (w poprzednim półroczu 37,5%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 5,4% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 5,6%). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 43,9% - realizują transakcje w godzinach postrzeganych dotychczas jako „nietypowych”, tj. poza przedziałem 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 h na dobę okazało się potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, a klienci coraz powszechniej z niego korzystają.

Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od II półrocza 2017 r. przedstawiono na wykresie nr 18.

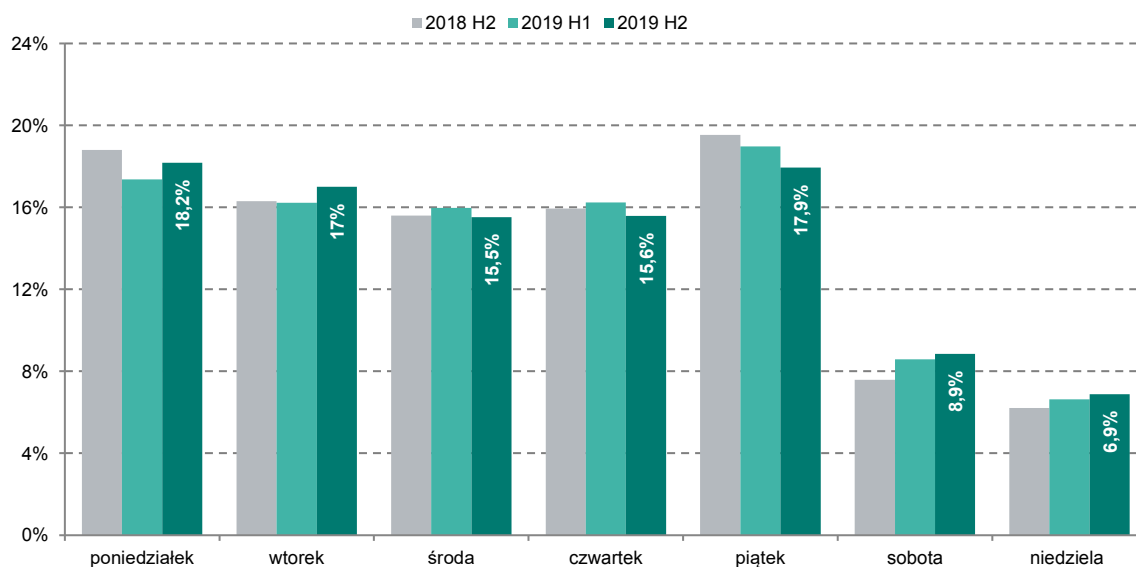
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2019 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałek (18,2%). W poprzednim półroczu najwięcej zleceń rozliczono w piątek, tj. 19%. Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 15,5% do 17,9%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (8,9%) oraz w niedziele (6,9%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 19.

Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

System Express Elixir	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	19,53 mld	↗+ 25%	24,49 mld
Średnia miesięczna	3,26 mld	↗+ 25%	4,08 mld
Średnia dzienna	107,91 mln	↗+ 23%	133,11 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	11 075 270	↗+ 41%	15 618 693
Średnia miesięczna	1 845 878	↗+ 41%	2 603 116
Średnia dzienna	61 189	↗+ 39%	84 884
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 763	↘ -11%	1 568
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	5,6%	→	5,6%
w godz. 8.00 – 16.00	56,9%	↘	56,1%
w godz. 16.00 – 24.00	37,5%	↗	38,3%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	17,4%	↗	18,2%
wtorek	16,2%	↗	17%
środa	16%	→	15,5%
czwartek	16,2%	↘	15,6%
piątek	19%	↘	17,9%
sobota	8,6%	↗	8,9%
niedziela	6,6%	↗	6,9%

Źródło: Dane Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir w II półroczu 2019 r.

System Express Elixir oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. Liczba bezpośrednich uczestników systemu powoli zwiększa się (w omawianym okresie o kolejny podmiot). Na koniec II półrocza 2019 r. uczestnikami systemu Express Elixir było 16 banków oraz NBP. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 15,6 mln (wzrosła o 41%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 24,5 mld zł (wzrost o 25%). W systemie realizowano średnio dziennie 84.884 transakcje,

czyli aż o 23,7 tys. więcej niż w okresie poprzednim (wzrost o 39%). Warto zauważyć, iż dni weekendowe umożliwiły realizację 15,8% całości obrotów systemu.

2.2.4. System BlueCash

Operatorem systemu płatności natychmiastowych jest firma Blue Media S.A. System płatności BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu.

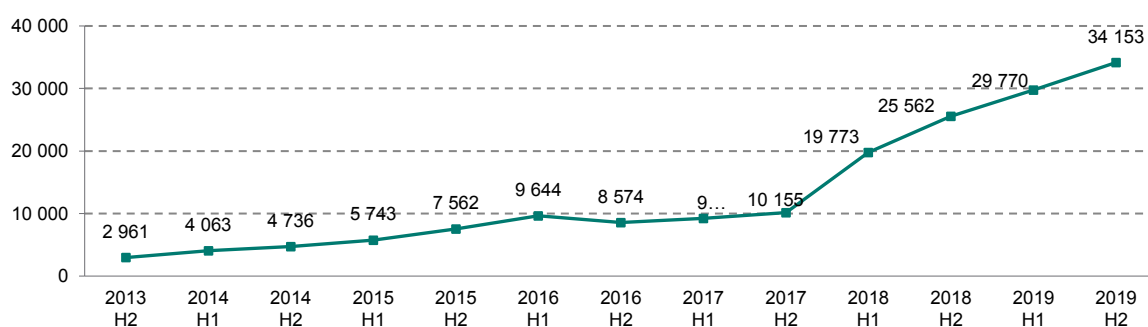
Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec grudnia 2019 r. uczestnikami Systemu BlueCash było 118 podmiotów (na koniec czerwca 2019 r. było ich 121), w tym:

- 7 banków komercyjnych (bez zmian w stosunku do poprzedniego półrocza),
- 110 banków spółdzielczych, które stanowiły 93% ogólnej liczby bezpośrednich uczestników systemu (o 3 mniej niż w poprzednim półroczu),
- Blue Media S.A.

Należy zauważyć, iż w II półroczu 2019 r. pomiędzy bezpośrednimi uczestnikami systemu było wymienianych 64% wszystkich transakcji (transakcje zarówno wysyłane, jak i otrzymywane przez 118 aktywnych bezpośrednich uczestników). Pozostała część, a więc 36% wszystkich transakcji, jest otrzymywana przez banki, które mają status banków współpracujących, ale same nie są uczestnikami systemu (tzn. mogą otrzymywać transakcje wysyłane przez banki bezpośrednio uczestniczące w systemie BlueCash).

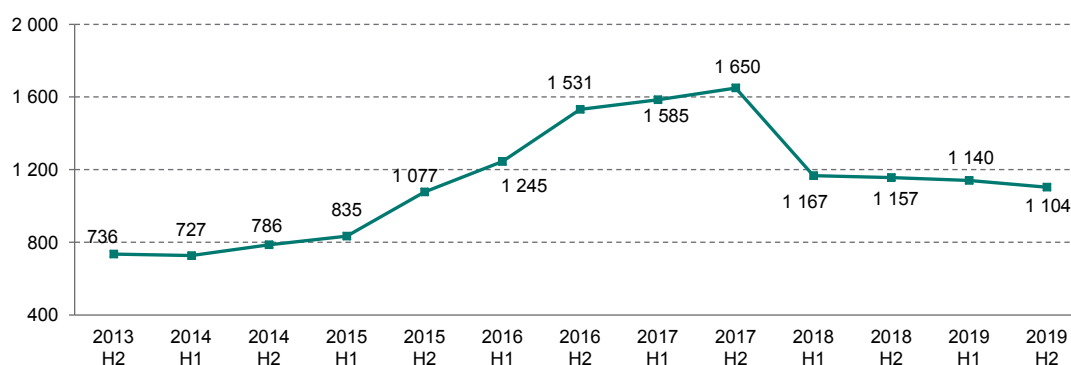
W II półroczu 2019 r. (w porównaniu do poprzedniego półrocza) nastąpił wzrost wartości i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash. I tak, łączne obroty w systemie płatności natychmiastowych BlueCash wyniosły 6,9 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza nastąpił wzrost o 13%. W tym okresie łączna liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 6,3 mln szt. i zrealizowano o 896 tys. transakcji więcej niż w poprzednim półroczu (wzrost o 17%).

Zwiększeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 34.153 zleceń dziennie, czyli więcej niż w poprzednim okresie o 4,4 tys. (wzrost o 15%), co prezentuje wykres nr 20.

Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

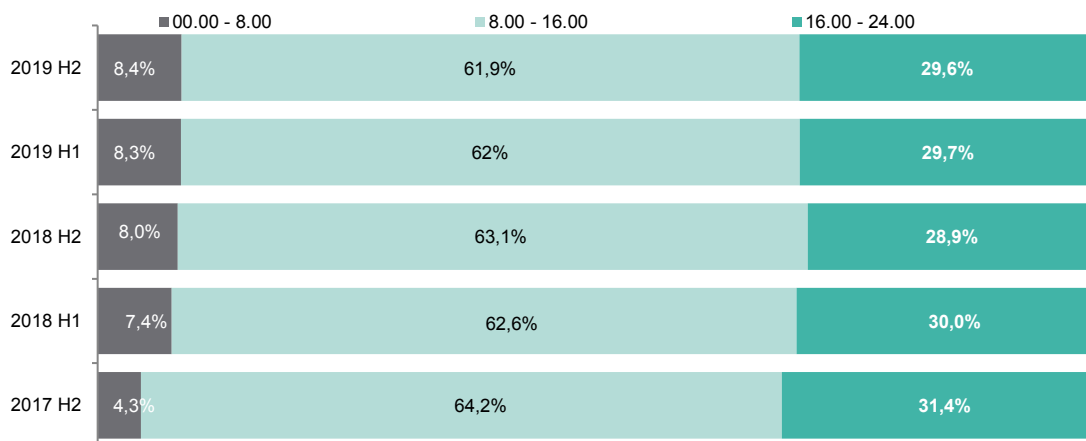
Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2019 r. wyniosła 1.104 zł i w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.140 zł) odnotowano spadek na poziomie 3%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 21.

Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł)

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni II półrocza 2019 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 61,9% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu 62%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 29,6%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 8,4% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 8,3%). Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 22.

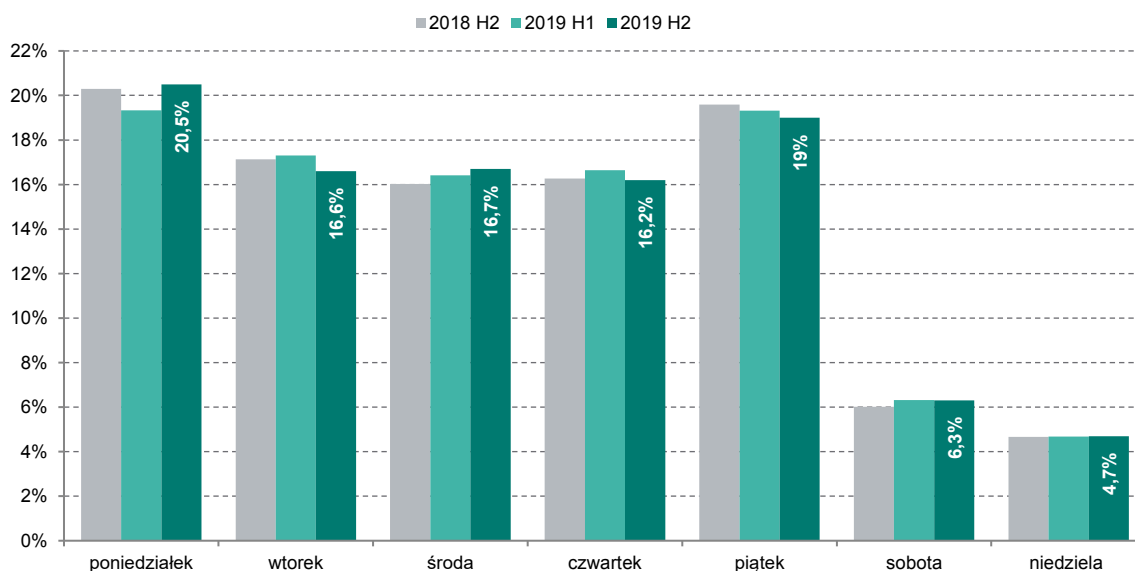
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2019 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałki i piątki (odpowiednio 20,5% i 19%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,2% do 16,7%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne od pracy, tj. w soboty 6,3% i w niedziele 4,7%. Łączna liczba zleceń realizowanych przez klientów w dni weekendowe wynosi 11% całości zleceń w systemie. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 23.

Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

System BlueCash	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	6,145 mld	↗+13%	6,935 mld
Średnia miesięczna	1.024,1 mln	↗+ 13%	1.155,9 mln
Średnia dzienna	33,9 mln	↗+15%	37,7 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	5 388 369	↗+17%	6 284 143
Średnia miesięczna	898 062	↗+ 17%	1 047 357
Średnia dzienna	29 770	↗+15%	34 153
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 140	↘ -3%	1 104
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	8,3%	↗	8,4%
w godz. 8.00 – 16.00	62%	↘	61,9%
w godz. 16.00 – 24.00	29,7%	↘	29,6%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,3%	↗	20,5%
wtorek	17,3%	↘	16,6%
środa	16,4%	↗	16,7%
czwartek	16,6%	↘	16,2%
piątek	19,3%	↘	19,0%
sobota	6,3%	→	6,3%
niedziela	4,7%	→	4,7%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash w II półroczu 2019 r.

System BlueCash jest systemem płatności natychmiastowych. System ten – podobnie jak system Express Elixir - oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W II półroczu 2019 r. w systemie BlueCash odnotowano wzrost obrotów o 13% w porównaniu do półrocza poprzedniego. Równocześnie odnotowano wzrost liczby transakcji o 17%. Dzienna liczba transakcji

zwiększyła się o 15% i osiągnęła poziom 34,2 tys. zleceń. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.104 zł. Obroty realizowane łącznie w soboty i niedziele stanowiły 11% wszystkich obrotów odnotowanych w systemie BlueCash.

2.2.5. System BLIK

System BLIK¹² jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. W poniższym rozdziale przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Usługa P2P to płatność mobilna dokonywana pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Pozwala ona na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez podanie jej numeru telefonu. W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec grudnia 2019 r. w gronie tym były: Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Santander Bank Polska S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki S.A., Getin Noble Bank S.A., Bank BGŻ BNP Paribas S.A., Credit Agricole Bank Polska S.A., SGB Bank S.A.

Na koniec grudnia 2019 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

- 11 banków (bez zmian w stosunku do poprzedniego półrocza),
- 13,1 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK),
- 476,2 tys. punktów handlowo-usługowych (na przestrzeni półrocza przybyło 54 tys. nowych punktów),
- 538,4 tys. terminali płatniczych (na przestrzeni półrocza przybyło 70,6 tys. nowych terminali),
- 110,3 tys. sklepów internetowych (na przestrzeni półrocza przybyło 7,4 tys. nowych sklepów),
- 20 tys. bankomatów (na przestrzeni półrocza ubyło 48 bankomatów).

W okresie II półrocza 2019 r. w systemie BLIK:

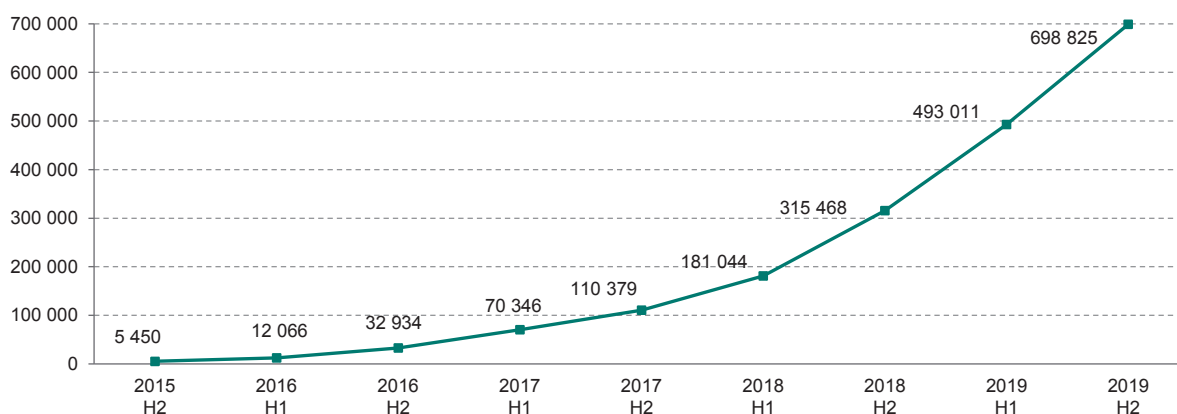
- wykonano łącznie 128,6 mln zleceń o łącznej wartości 17,2 mld zł,
- średnio dziennie wykonano 699 tys. zleceń o łącznej wartości 93,6 mln zł,
- średnia wartość zlecenia wyniosła 134 zł.

W II półroczu 2019 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 17,2 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (11,4 mld zł) nastąpił wzrost o 51%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 128,6 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego

¹² Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

półrocza rozliczono 39,3 mln transakcji więcej (wzrost o 44%). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system odnotowano znaczący wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2019 r. wyniosła 699 tys. (w poprzednim okresie wynosiła 493 tys.), co prezentuje wykres nr 24.

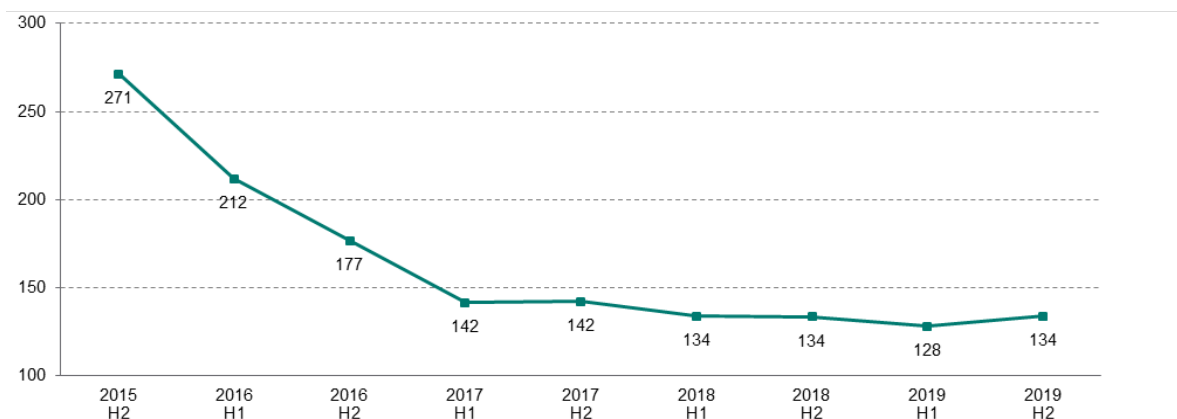
Wykres 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2019 r. wyniosła 134 zł, a więc nieznacznie wzrosła. Wielkość średniej na przestrzeni kolejnych lat prezentuje wykres nr 25.

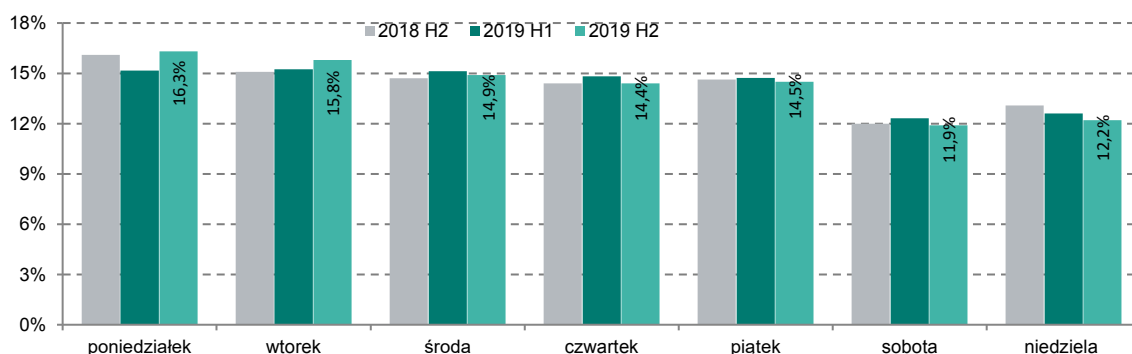
Wykres 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W II półroczu 2019 r. najwięcej transakcji rozliczono w poniedziałki oraz wtorki (odpowiednio 16,3% i 15,8%). Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14,4% do 14,9%. Na uwagę zasługuje fakt, iż liczba zleceń realizowanych w soboty wyniosła 11,9% a w niedzielę 12,2%. Zatem liczba zleceń przeprowadzanych łącznie w dwa dni weekendowe (soboty i niedzielę) to 24,1% wszystkich zleceń realizowanych w systemie, co stanowi niemal 1/4 całości. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 26.

Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (71,7%). Zarejestrowano 92,2 mln takich transakcji (czyli aż o 27,7 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie wyniosła 100 zł (wzrosła z poziomu 93 zł).

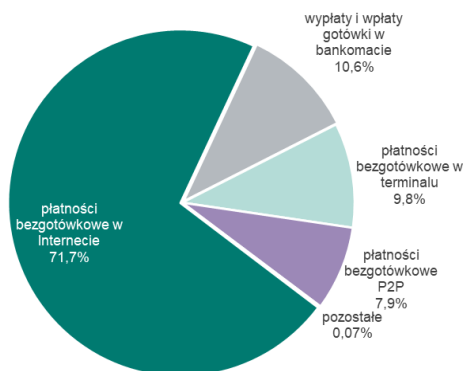
Transakcje wypłat oraz wpłat w bankomatach znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (10,6%). Zarejestrowano ich 13,6 mln na łączną kwotę 6,3 mld zł. Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wyniosła 463 zł (wzrosła z poziomu 416 zł).

Bardzo znacząco wzrosła także liczba transakcji w terminalach, których odnotowano 12,5 mln (czyli o 4,8 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu) na łączną kwotę 601,2 mln zł. Średnia wartość pojedynczej transakcji w terminalu wyniosła 48 zł (wzrosła z poziomu 47 zł).

Bardzo dynamicznie rośnie liczba i wartość transakcji typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Na przestrzeni II półrocza 2019 r. przeprowadzono ich 10,1 mln, czyli było ich o 4 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu. Ich łączna wartość wyniosła 1,1 mln zł. Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła średnio 104 zł (zwiększyła się z poziomu 93 zł). Pozostałe typy transakcji obejmują: inne operacje gotówkowe w terminalu (*cash back, cash advance*) oraz płatności powtarzalne.

Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2019 r. przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2019 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Na koniec grudnia 2019 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 13,1 mln, czyli była ona o 2,5 mln większa niż w czerwcu 2019 r., co stanowiło wzrost o 23,6%. Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS i w sklepach internetowych, transakcji typu P2P, jak również płatności powtarzalnych (ang. „auto-payment”).

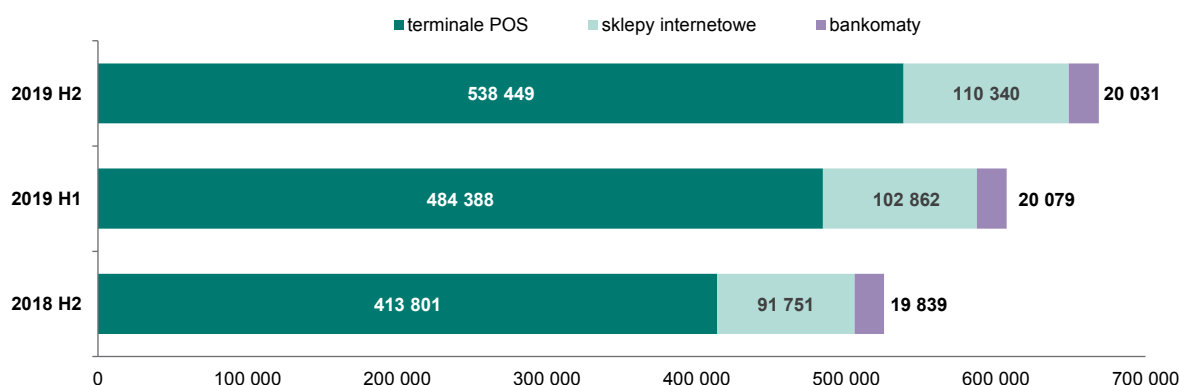
Na koniec grudnia 2019 r. było 668,8 tys. urządzeń akceptujących płatności mobilne i na przestrzeni II półrocza 2019 r. ich liczba wzrosła o 81,9 tys. (wzrost o 16%).

Na koniec grudnia 2019 r. urządzenia obsługujące płatności stanowiły:

- terminale POS - 538,4 tys. urządzeń akceptujących, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 54,1 tys. nowych terminali (wzrost o 11,2%),
- sklepy internetowe - 110,3 tys. podmiotów, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 7,5 tys. podmiotów (wzrost o 7,3%),
- bankomaty - 20 tys. urządzeń, tj. na przestrzeni półrocza ubyło 48 bankomatów (spadek o 0,5%).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 28.

Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

System płatności mobilnych BLIK	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość transakcji (w mln zł)			
Ogółem	11,435 mld	↑+51%	17,216 mld
Średnia miesięczna	1,91 mld	↑+51%	2,87 mld

Średnia dzienna	63,2 mln	↗+48%	93,6 mln
Liczba transakcji			
Ogółem	89 235 029	↗+44%	128 583 804
Średnia miesięczna	14 872 505	↗+44%	21 430 634
Średnia dzienna	493 011	↗+42%	698 825
Średnia kwota transakcji (zł)	128	↗+4%	134
Poszczególne typy transakcji:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERNECIE			
Wartość (zł)	6,03 mld	↗+54%	9,26 mld
Udział % w systemie BLIK	52,7%	↗	53,8%
Liczba	64,5 mln	↗+43%	92,2 mln
Udział % w systemie BLIK	72,3%	↘	71,7%
Średnia dzienna liczba płatności	356 430	↗+41%	501 165
Średnia wartość płatności (zł)	93	↗+7%	100
2) Wypłaty i wpłaty gotówkowe w bankomatach			
Wartość (zł)	4,46 mld	↗+41%	6,29 mld
Udział % w systemie BLIK	43,5%	↘	36,5%
Liczba	10,7 mln	↗+27%	13,6 mln
Udział % w systemie BLIK	12%	↘	10,6%
Średnia dzienna liczba wypłat	59 268	↗+25%	73 843
Średnia wartość wypłaty w bankomacie (zł)	416	↗+11%	463
3) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (zł)	364,6 mln	↗+65%	601,2 mln
Udział % w systemie BLIK	3,2%	↗	3,5%
Liczba	7 766 709	↗+62%	12 544 516
Udział % w systemie BLIK	8,7%	↗	9,8%
Średnia dzienna liczba płatności	42 910	↗+59%	68 177
Średnia wartość płatności (zł)	47	↗+2%	48
4) Płatności bezgotówkowe typu P2P			
Wartość (zł)	574,6 mln	↗+84%	1 058,4 mln
Udział % w systemie BLIK	5%	↗	6,1%
Liczba	6 171 308	↗+64%	10 141 597
Udział % w systemie BLIK	6,9%	↗	7,9%
Średnia dzienna liczba płatności	34 096	↗+62%	55 117
Średnia wartość płatności (zł)	93	↗+12%	104
5) Inne operacje gotówkowe w terminalu (cash back, cash advance)			
Wartość (zł)	5 mln	↗+77%	9 mln
Udział % w systemie BLIK	0,04%	↗	0,05%
Liczba	55 640	↗+73%	96 174
Udział % w systemie BLIK	0,06%	↗	0,07%
Średnia dzienna liczba płatności	307	↗+70%	523
Średnia wartość płatności (zł)	90	↗+3%	92

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK w II półroczu 2019 r.

W systemie BLIK odnotowano bardzo dynamiczny wzrost zarówno liczby (o 44%), jak i wartości (51%) przeprowadzanych transakcji. W II półroczu 2019 r. średnio dziennie wykonywanych było 699 tys. zleceń, czyli o 42% więcej niż w półroczu poprzedzającym, co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie klientów nową formą płatności.

Ważnym wskaźnikiem jest odnotowywany systematyczny wzrost sieci akceptacji. Warto zauważyć, że na koniec grudnia 2019 r. było to 476,2 tys. punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności BLIK, w których było zainstalowanych 538,4 tys. terminali POS. Na przestrzeni II półroczu 2019 r. sieć akceptacji płatności mobilnych została powiększona o 54,1 tys. terminali POS (wzrost o 11,2%).

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (71,7%). Zarejestrowano 92,2 mln takich transakcji (czyli więcej aż o 27,7 mln niż w poprzednim półroczu). Transakcje wypłaty oraz wpłat gotówki w bankomatach, tj. 13,6 mln transakcji, znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (10,6%). Bardzo znacząco wzrosła także liczba transakcji w terminalach POS, których odnotowano 12,5 mln (czyli było ich o 62% więcej niż w poprzednim półroczu). Podobnie bardzo dynamicznie rosła liczba i wartość transakcji typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Przeprowadzono ich 10,1 mln, czyli o 64% więcej niż w poprzednim półroczu.

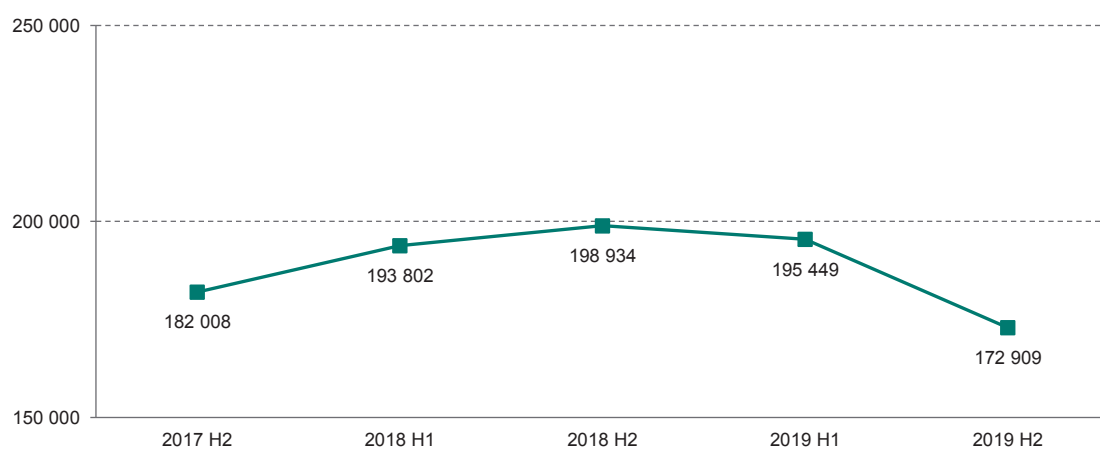
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR) jest prowadzony przez spółkę First Data Polska S.A. System umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Dostawcy usług płatniczych nieposiadający statusu banku mogą dokonywać rozliczenia transakcji w systemie jedynie za pośrednictwem banku uczestniczącego w systemie.

Na koniec grudnia 2019 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 9 banków, czyli o 2 podmioty mniej (BNP Paribas Bank Polska S.A oraz Euro Bank S.A.) niż na koniec czerwca 2019 r.

W II półroczu 2019 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie KRS wyniosła 7,5 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza odnotowano spadek o 10%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie KSR wyniosła 31,8 mln szt., czyli mniej o 3,6 mln zleceń w porównaniu do poprzedzającego półrocza (spadek o 10%). Odnotowano spadek o 12% średniej dziennej liczby transakcji, która na przestrzeni II półrocza 2019 r. wyniosła 172,9 tys., czyli mniej o 22,5 tys. zleceń niż w poprzednim okresie. Liczba zleceń rozliczanych dziennie w ostatnich pięciu półroczach prezentuje wykres nr 29.

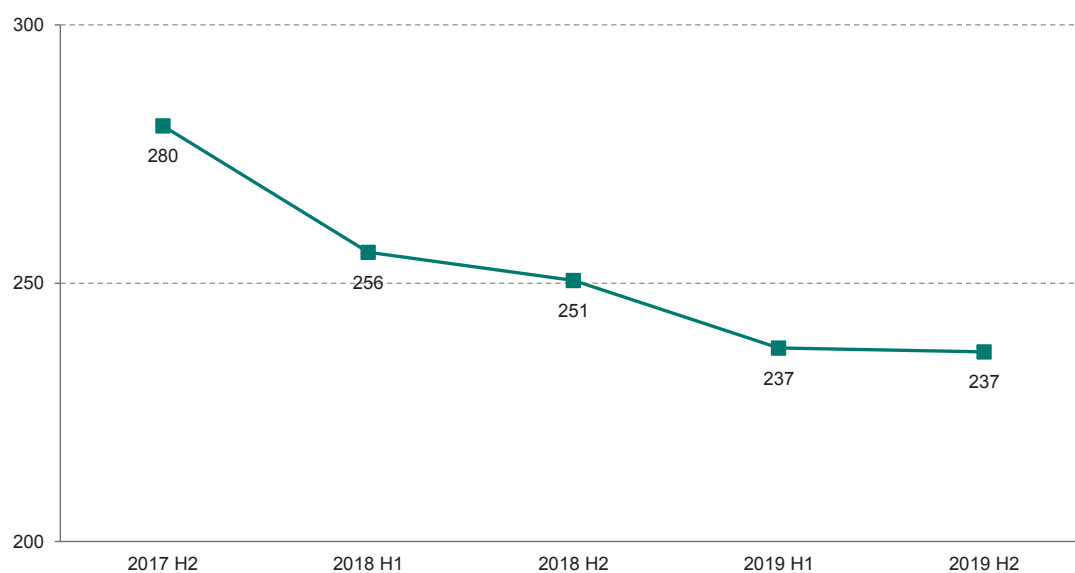
Wykres 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich pięciu półroczy od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2019 r. wyniosła 237 zł, czyli nie zmieniła się w porównaniu do poprzedzającego półrocza (237 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich pięciu półroczy prezentuje wykres nr 30.

Wykres 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich pięciu półroczy od II półrocza 2017 r. (w zł)

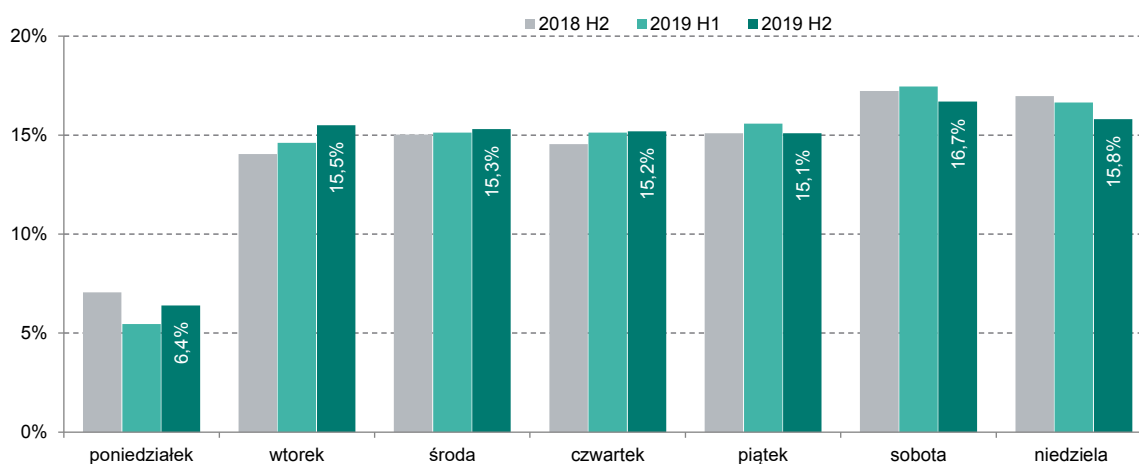

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2019 r. w systemie KSR najwięcej transakcji zostało rozliczonych w soboty (16,7%) i w niedziele (15,8%). Warto zauważyć, iż łączna liczba zleceń w dni weekendowe (soboty i niedziele) stanowi 32,5% wszystkich zleceń w systemie, czyli 1/3 całości.

Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 15,1% do 15,5%. Udział transakcji poniedziałkowych wynosił 6,4%. Tak jak zaobserwowano w okresach poprzednich, poniedziałek jest dniem, w którym liczba transakcji jest blisko 3-krotnie mniejsza niż w dni pozostałe. Rozkład liczby zleceń w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 31.

Wykres 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2018 r.

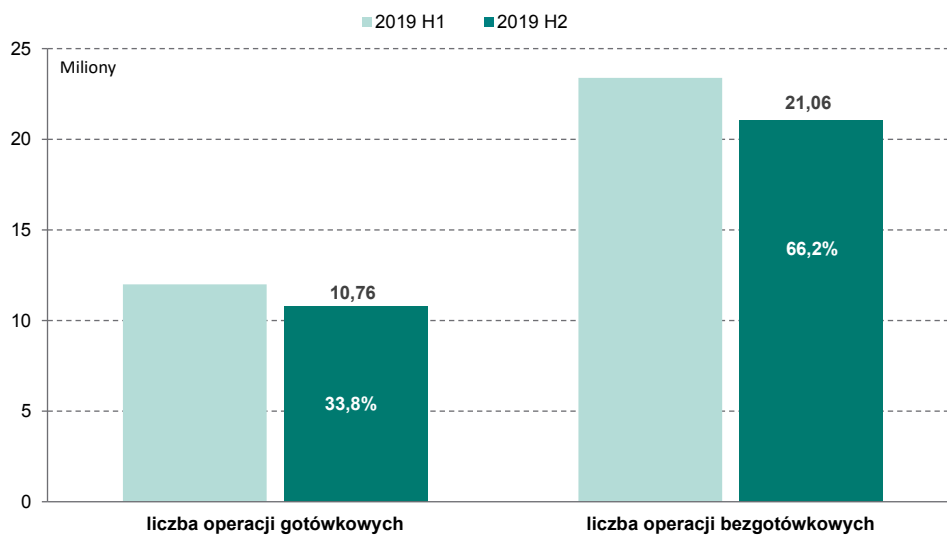
Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2019 r. w systemie KSR przeprowadzono:

- transakcje bezgotówkowe, tj. 1) płatności w terminalach POS, 2) płatności w internecie, 3) płatności w terminalach POS towarzyszące wypłacie sklepowej (*cash back*) - o łącznej liczbie 21,1 mln transakcji (czyli mniej niż w półroczu poprzedzającym o 2,3 mln) oraz łącznej wartości 1,4 mld zł, a zatem średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wynosiła 68 zł,
- transakcje gotówkowe, tj. 1) wypłaty gotówki w bankomatach, 2) wypłaty *cash advance* w terminalu POS, 3) wypłaty sklepowe (*cash back*) - o łącznej liczbie 10,8 mln transakcji (czyli mniej niż w półroczu poprzedzającym o 1,2 mln) oraz łącznej wartości 7 mld zł, zatem średnia wartość pojedynczej transakcji gotówkowej wynosiła 567 zł.

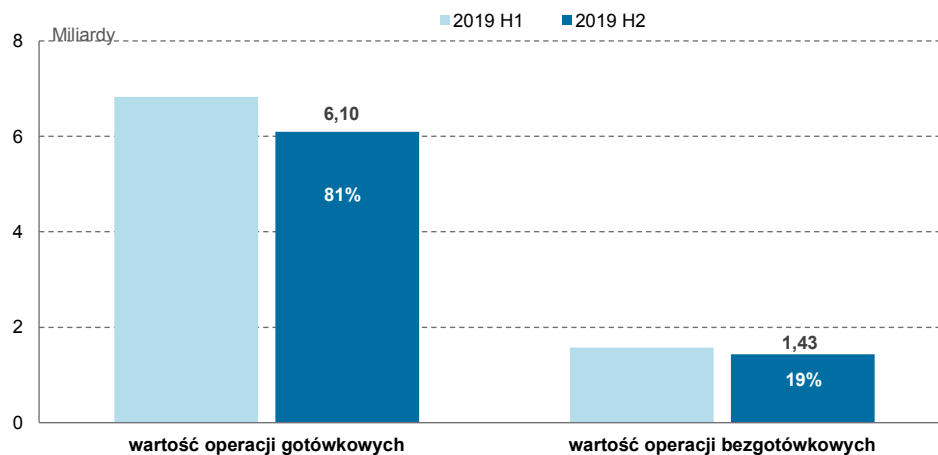
Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r. przedstawiono na wykresie nr 32.

Wykres 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Wykres 33. Wartość oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie KSR, jakie miały miejsce w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.

System KSR	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	8,4 mld	↘ - 10%	7,5 mld
Średnia miesięczna	1,4 mld	↘ - 10%	1,3 mld
Średnia dzienna	46,4 mln	↘ - 12%	40,9 mln
Liczba płatności			
Ogółem	35 376 313	↘ - 10%	31 815 234
Średnia miesięczna	5 896 052	↘ - 10%	5 302 539
Średnia dzienna	195 449	↘ - 12%	172 909
Średnia kwota transakcji (zł)	237	→	237
Poszczególne typy płatności:			
1) Operacje gotówkowe (wyплаты w bankomacie, wypłaty w terminalu, cash back)			
Wartość (w mln zł)	6,82 mld	↘ - 11%	6,1 mld
Udział % w systemie KSR	81,3%	↘	81%
Liczba	11 993 059	↘ - 10%	10 758 316
Udział % w systemie KSR	33,9%	↘	33,8%
Średnia dzienna liczba płatności	66 260	↘ - 12%	58 469
Średnia wartość płatności	569	↘ - 0,4%	567
2) Operacje bezgotówkowe (płatności w terminalu, cash advance, cash back)			
Wartość (w mln zł)	1,57 mld	↘ - 9%	1,43 mld
Udział % w systemie KSR	18,7%	↗	19%
Liczba	23 383 254	↘ - 10%	21 056 918
Udział % w systemie KSR	66,1%	↗	66,2%
Średnia dzienna liczba płatności	129 189	↘ - 11%	114 440
Średnia wartość płatności	67	↘ - 1%	68
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	5,5%	↗	6,4%
wtorek	14,6%	↗	15,5%
środa	15,1%	↗	15,3%
czwartek	15,1%	↗	15,2%
piątek	15,6%	↘	15,1%
sobota	17,5%	↘	16,7%
niedziela	16,6%	↘	15,8%

Źródło: Dane First Data Polska S.A. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu KSR w II półroczu 2019 r.

W systemie KSR odnotowano zmniejszenie liczby oraz wartości przeprowadzanych transakcji (w obu przypadkach spadek o 10%). W II półroczu 2019 r. średnio dziennie wykonywanych było 172,9 tys. zleceń (spadek o 12%).

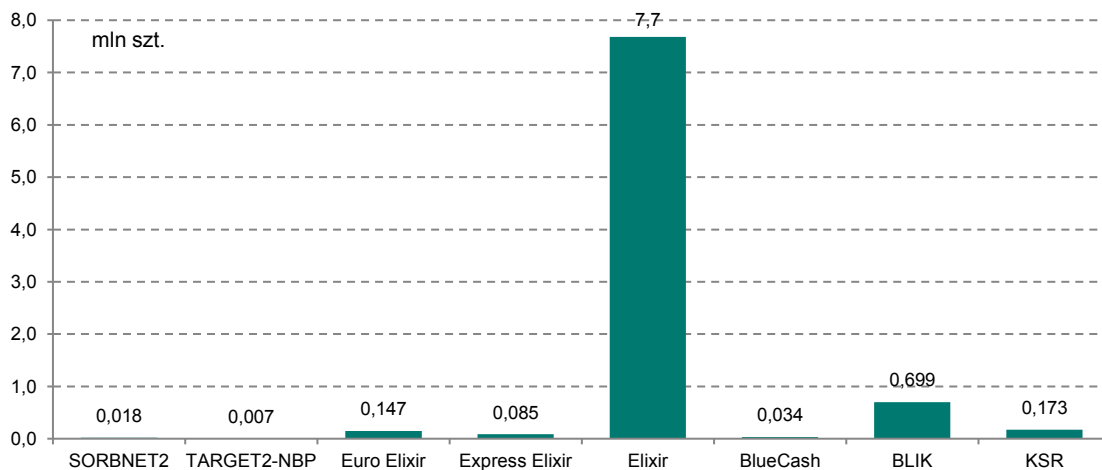
W systemie KSR zostały zrealizowane w przeważającej części (66,2%) transakcje bezgotówkowe, tj. płatności w terminalach POS oraz wypłaty sklepowe (*cash back*). Zarejestrowano ich 21,1 mln transakcji (tj. mniej o 2,3 mln transakcji niż w poprzednim półroczu). Natomiast transakcje gotówkowe, tj. wypłaty gotówki w bankomatach, wypłaty w terminalu typu *cash advance* oraz wypłaty sklepowe (*cash back*), stanowiły 33,8% wszystkich transakcji. Zarejestrowano ich 10,8 mln (tj. mniej o 1,2 mln transakcji niż w poprzednim półroczu).

Pod względem wartości, zdecydowanie dominowały transakcje gotówkowe opiewające na łączną kwotę 6,1 mld zł (81%), a transakcje bezgotówkowe wyniosły 1,4 mld zł (19%).

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 34 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w II półroczu 2019 r.

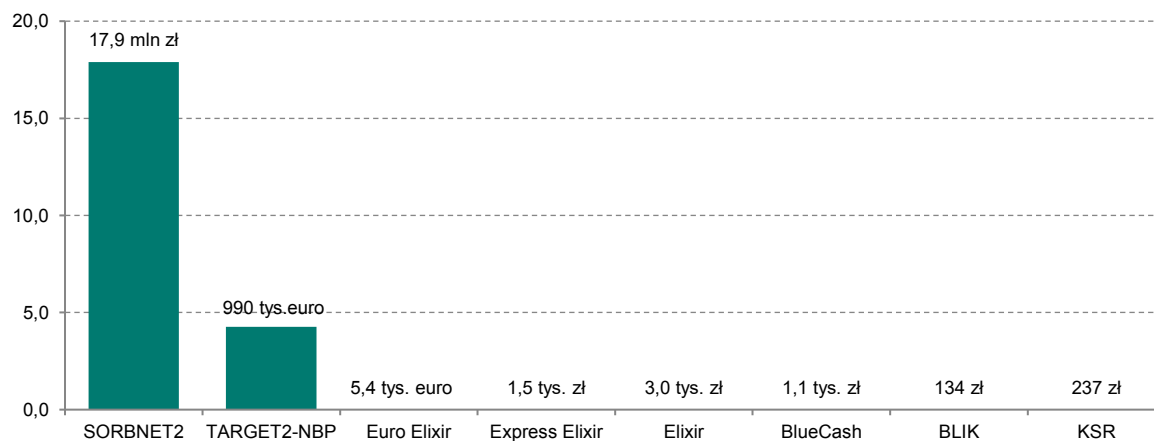
Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach w II półroczu 2019 r. przedstawiono na wykresie nr 35.

Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2019 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Podsumowanie

W II półroczu 2019 r. na rynku polskim funkcjonowało osiem głównych systemów płatności. Największe wzrosty średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w systemie BLIK, w systemie Express Elixir oraz w systemie BlueCash. W II półroczu 2019 r., w stosunku do I półrocza 2019 r., średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych w tych systemach wzrosła odpowiednio o 42%, 39% i 15%.

W II półroczu 2019 r. w systemie Euro Elixir (prowadzącym rozliczenia w euro) odnotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 2,5%. Natomiast w systemie Elixir (prowadzącym rozliczenia w złotych) odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 1,1%.

W systemie KSR umożliwiającym kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych, odnotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 12%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, zanotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 4,9%. Podobnie było w systemie TARGET2-NBP, przeprowadzającym rozrachunek w euro, odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 5,3%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2019 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i w II półroczu 2019 r.

Systemy płatności	I połowa 2019 r.	ZMIANA	II połowa 2019 r.
Elixir	7,59 mln	↑ 1,1%	7,68 mln
BLIK	493.011	↑ 42%	698.825
KSR	195.449	↓ -12%	172.909
Euro Elixir	150.649	↓ -2,5%	146.901
Express Elixir	61.189	↑ 39%	84.884
BlueCash	29.770	↑ 15%	34.153
SORBNET2	17.118	↑ 4,9%	17.950
TARGET2-NBP	6.404	↑ 5,3%	6.742

Źródło: Opracowanie własne DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, spadki średniej wartości realizowanego zlecenia odnotowano w trzech systemach (tj. w Express Elixir, BlueCash i Euro Elixir). W II półroczu 2019 r., w stosunku do I półrocza 2019 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w systemach tych zmalała odpowiednio o 11%, 3% i 2,8%. Natomiast w systemie Elixir i w systemie BLIK średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego wzrosła odpowiednio o 5,3% i 4%.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 i w systemie TARGET2-NBP odnotowano spadek średniej wartości realizowanego zlecenia odpowiednio o 0,9% i 6,1%.

W systemie KSR średnia wartość zlecenia płatniczego utrzymała się na takim samym poziomie jak w I półroczu 2019 r., tj. 237 zł.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2019 r. przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2019 r.

Systemy płatności	I połowa 2019 r.	ZMIANA	II połowa 2019 r.
SORBNET2 (zł)	18,1 mln	↓ -0,9%	17,9 mln
TARGET2-NBP (euro)	1,06 mln	↓ -6,1%	990 tys.
Euro Elixir (euro)	5.656	↓ -2,8%	5.497
Elixir (zł)	2.861	↑ 5,3%	3.014
Express Elixir (zł)	1.763	↓ -11%	1.568
BlueCash (zł)	1.140	↓ -3%	1.104
KSR (zł)	237	→	237
BLIK (zł)	128	↑ 4%	134

Źródło: Opracowanie własne DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec II półrocza 2019 r. w Polsce istniało 5 systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

- 1) dwa systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrót zorganizowany),
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrót niezorganizowany),
- 2) system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
- 3) system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
- 4) system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.), który w ocenianym okresie nie rozpoczął jeszcze działalności operacyjnej.

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2019 r. wprowadzone zostały następujące zmiany w funkcjonowaniu systemów prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.:

- wdrożono nowe funkcjonalności związane ze zmianami w zasadach uczestnictwa i obliczania wartości wpłat do funduszu rozliczeniowego/funduszy zabezpieczających w obrocie zorganizowanym i niezorganizowanym;
- rozszerzono zakres instrumentów pochodnych stopy procentowej przyjmowanych do rozliczeń o następujące transakcje zawierane poza obrotem zorganizowanym (*over-the-counter*, OTC):
 - transakcje IRS (Interest Rate Swap) z nieregularnym pierwszym lub ostatnim kuponem, dla których stawka referencyjna wyznaczana jest metodą interpolacji na podstawie dwóch wskazanych stawek referencyjnych,
 - transakcje IRS z nieregularnym pierwszym lub ostatnim kuponem, dla których wskazana jest stawka referencyjna,
 - transakcje IRS, dla których częstotliwość płatności jest inna (większa) niż okres przeszacowania,
 - transakcje IRS zerokuponowe,
 - transakcje FRA (Forward Rate Agreement) w oparciu o stawkę interpolowaną z dwóch wskazanych stawek referencyjnych,
 - transakcje FRA, w których stawka referencyjna ustalana jest wskazaną liczbę dni roboczych przed datą płatności;
- wydłużono maksymalny termin zapadalności transakcji IRS oraz Basis Swap opartych na jednomiesięcznej stawce WIBOR z 3 do 20 lat;

- KNF zezwolił KDPW_CCP S.A. na rozszerzenie zakresu zezwolenia na świadczenie usług rozliczeniowych jako CCP, w zakresie działalności związanej z prowadzeniem rozliczeń w euro zgodnie ze Statutem oraz Regulaminem rozliczeń i rozrachunku transakcji sprzedaży uprawnień do emisji EUA/EUAA w odniesieniu do transakcji zawartych w ramach aukcji prowadzonych przez platformę aukcyjną, w zakresie rozliczania uprawnień do emisji EUA/EUAA.

Dane statystyczne

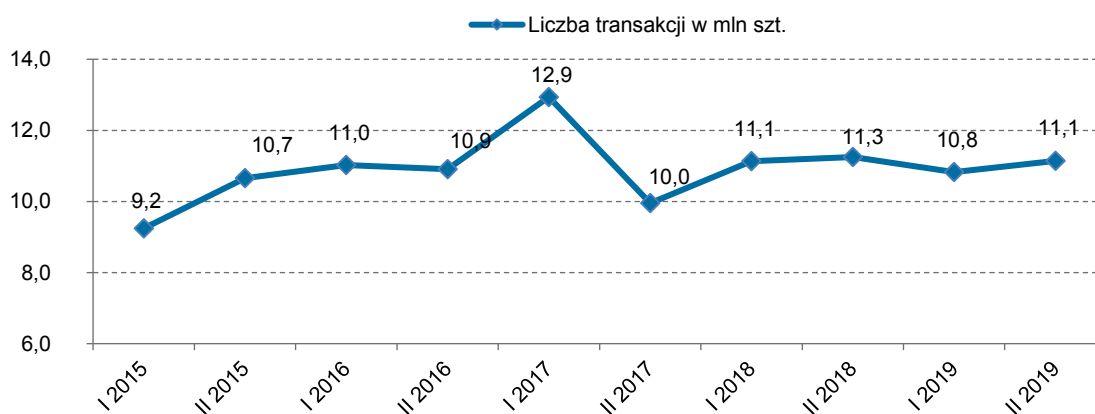
Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyły 33 podmioty¹³ (na koniec poprzedniego półrocza 36)¹⁴.

W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 11.140 tys. transakcji o wartości 324,8 mld zł (w I półroczu 2019 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 10.825 tys. transakcji oraz 291,4 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza oznacza to wzrost liczby transakcji o 2,9% oraz wartości transakcji o 11,5%.

Analizując powyższe dane, należy zauważyć, że po znaczącym wahanii zarówno liczby, jak i wartości transakcji między II półroczem 2016 r. a I półroczem 2018 r. obie zmienne utrzymują się na stabilnym poziomie do II półrocza 2019 r. włącznie.

Na wykresie nr 36 i 37 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne.

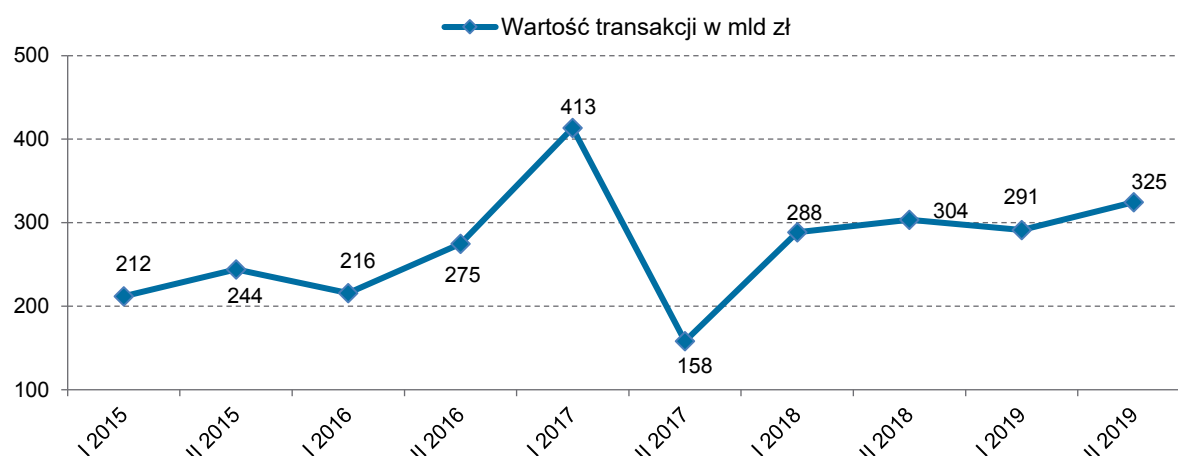
Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2019

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

¹³ Wykreślono z listy: Centralny Dom Maklerski Pekaó S.A., Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o. i Santander Securities S.A.

¹⁴ Dane zaktualizowane na podstawie informacji od operatora systemu.

Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2019

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.

Z dniem 30 września 2019 r. wprowadzono następujące zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW S.A.:

- w ramach prac związanych z dostosowywaniem komunikatów wymienianych z uczestnikami do norm i praktyk międzynarodowych, dokonano zmian polegających na wprowadzeniu oznaczeń 4-znakowych kodów operacji rozrachunku zgodnie ze standardami ISO 15022/20022. Równolegle uzgodniono z Giełdą Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. (GPW S.A.) modyfikację kodów rynku (Market Identifier Code, MIC) używanych przez GPW S.A. w celu ułatwienia prawidłowego raportowania transakcji zgodnie z regulacjami MiFIR/MiFID II za pośrednictwem zatwierdzonego mechanizmu sprawozdawczego (Approved Reporting Mechanism, ARM)¹⁵.
- wprowadzono standardy ISO 20022 dla kolejnych sześciu zdarzeń korporacyjnych, takich jak:
 - częściowy, obligacyjny wykup dłużnych papierów wartościowych (obligacji, listów zastawnych) na żądanie emitenta - kod zdarzenia: PCAL,
 - częściowa spłata wartości nominalnej (obligacji, listów zastawnych) realizowana na żądanie emitenta - kod zdarzenia: PCAL,
 - częściowy, dobrowolny wykup dłużnych papierów wartościowych (obligacji, listów zastawnych) - kod zdarzenia: BIDS,
 - dobrowolny wykup certyfikatów inwestycyjnych na żądanie uprawnionych - kod zdarzenia: BIDS,

¹⁵ Świadczona przez KDPW S.A. usługa ARM polega na zgłaszaniu szczegółowych danych o transakcjach instrumentami finansowymi właściwym organom lub ESMA w imieniu firm inwestycyjnych zobowiązanych do ich raportowania zgodnie z rozporządzeniem MiFIR.

- umorzenie certyfikatów inwestycyjnych w związku z likwidacją funduszu inwestycyjnego - kod zdarzenia: LIQU,
- wypłata dywidendy z opcją wyboru pożytków, realizowana w ramach dwóch zdarzeń - kody zdarzeń: DVOP i RHDI.

Równocześnie w aplikacji *Wypłata świadczeń* udostępniono emitentowi możliwość zakładania nowych zdarzeń dotyczących wykupu części papierów wartościowych.

Wprowadzone rozwiązania ujedynolą sposób wymiany informacji pomiędzy KDPW S.A. a jej uczestnikami, pozwalając na automatyzację procesów po stronie KDPW S.A. i jej uczestników, w szczególności w przypadku obsługi zagranicznych klientów.

Ponadto warto nadmienić, że w dniu 1 lipca 2019 r. KDPW S.A. wdrożyła zmiany w systemie depozytowym, w zakresie obsługi papierów wartościowych (obligacji nieskarbowych, listów zastawnych oraz certyfikatów inwestycyjnych) podlegających obowiązkowej dematerializacji. Zmiany te wynikały z ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem nadzoru nad rynkiem finansowym oraz ochrony inwestorów na tym rynku. W szczególności przygotowano rozwiązania pozwalające na rejestrację wspomnianych papierów wartościowych za pośrednictwem agenta emisji oraz obsługę wypłat świadczeń pieniężnych z wykorzystaniem funkcji agenta płatniczego. Wymagało to wprowadzenia dwóch nowych typów uczestnictwa w systemie prowadzonym przez KDPW S.A. Rejestracja tych papierów wartościowych w systemie depozytowym powoduje, że możliwe jest dokonywanie rozrachunku transakcji, których są przedmiotem, według zasad obowiązujących w systemie prowadzonym przez KDPW S.A. Od dnia 1 lipca 2019 r. KDPW S.A. prowadzi Rejestr Zobowiązań Emitentów (RZE), w którym są publikowane informacje o zadłużeniu poszczególnych emitentów z tytułu emisji zdematerializowanych nieskarbowych papierów dłużnych oraz certyfikatów inwestycyjnych oraz terminowości realizacji świadczeń wynikających z tych papierów.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyło 85 podmiotów¹⁶ (przy 84 w poprzednim półroczu)¹⁷.

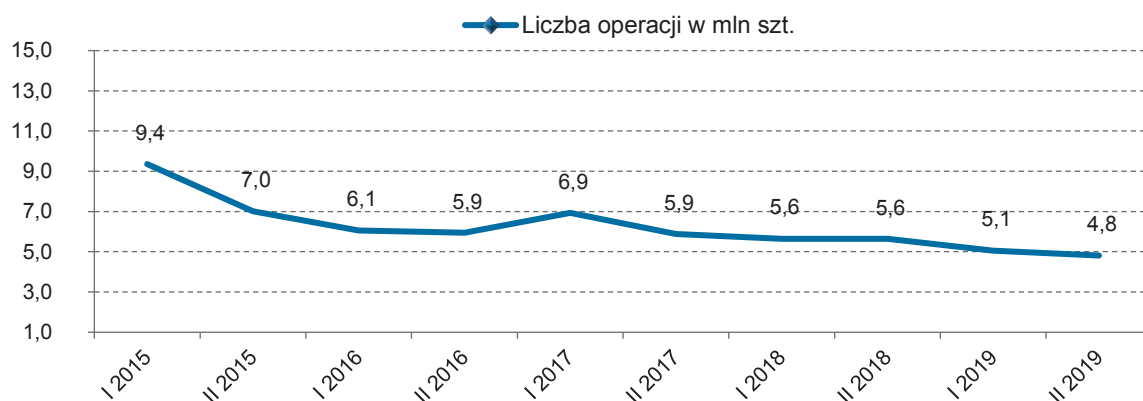
W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 4.813 tys. operacji o łącznej wartości 5.591,1 mld zł (w I półroczu 2019 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 5.052 tys. operacji oraz 6.440,6 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza oznacza to, iż nastąpił kolejny spadek liczby operacji o 4,7%, przy jednoczesnym spadku wartości o 13,2%.

Na wykresach nr 38 i 39 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

¹⁶ Wykreślono z listy: Bank BGŻ BNP Paribas Biuro Maklerskie S.A., Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o. i Vestor Dom Maklerski S.A., natomiast dopisano do listy: Q Securities S.A., Prosper Capital Dom Maklerski S.A. i Mercurius Dom Maklerski Sp. z o.o.

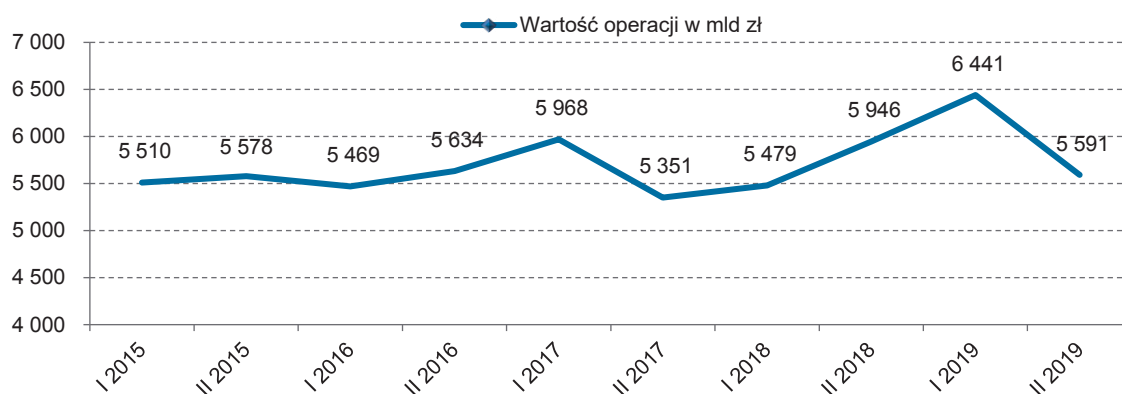
¹⁷ Dane zaktualizowane na podstawie informacji od operatora systemu.

Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2019

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2019

Źródło: Dane KDPW S.A.

3.2. System SKARBNET4

W II półroczu 2019 r. nie wystąpiły żadne istotne zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez NBP.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyło 40 podmiotów rozliczających bony skarbowe i 39 podmiotów rozliczających bony pieniężne (tak jak w poprzednim półroczu).

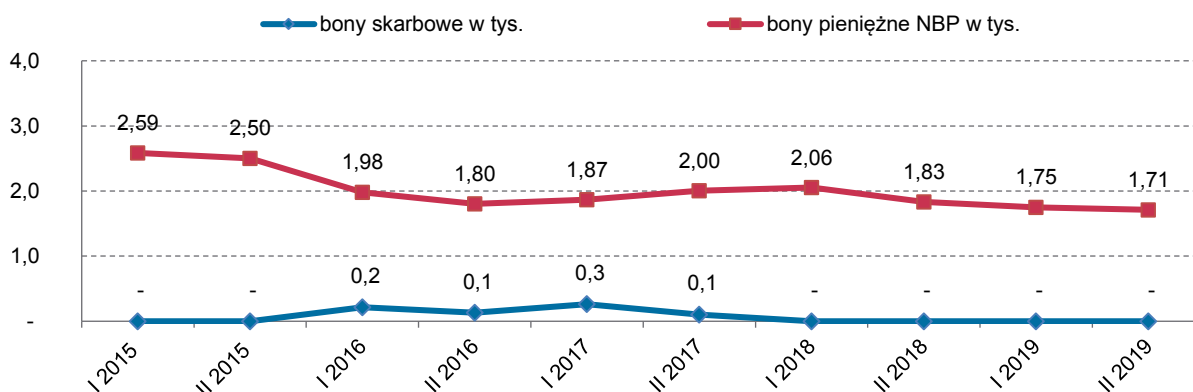
W omawianym okresie w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 1.712 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 4.956,7 mld zł (w I półroczu 2019 r. przetworzono 1.751 szt. transakcji o wartości

4.562,8 mld zł). Oznacza to, iż nastąpił spadek liczby (o 2,2%) oraz wzrost wartości (o 8,6%) przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP.

W II półroczu 2019 r. (podobnie jak w poprzednich trzech półroczach) nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi.

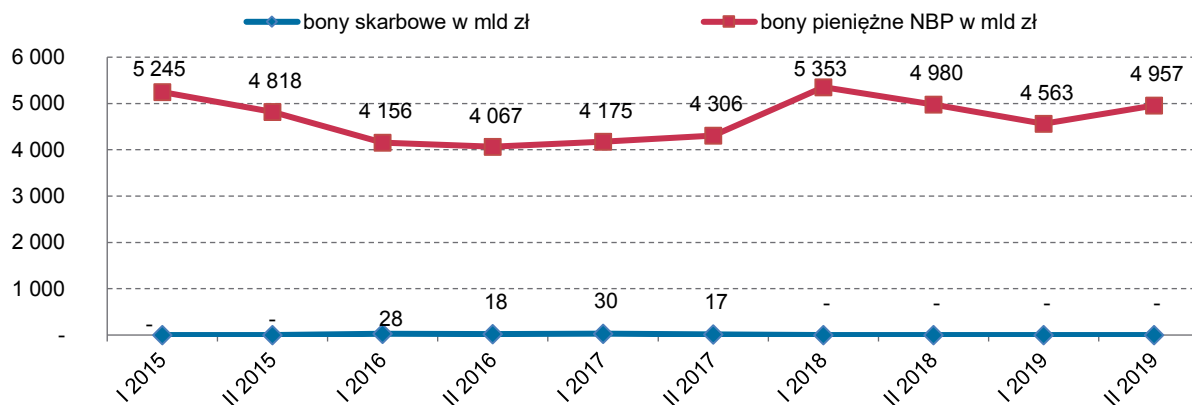
Na wykresach nr 40 i 41 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w systemie SKARBNET¹⁸ w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2019

Źródło: Dane DOK NBP

Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2019

Źródło: Dane DOK NBP

Analizując powyższe dane, w zakresie wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, można zauważyć, że po utrzymującym się przez kilka półroczy trendzie spadkowym (od I półrocza 2015 r. do II półrocza 2016 r.),

¹⁸ Do dnia 12 kwietnia 2015 r. transakcje przetworzone w systemie RPW a od dnia 13 kwietnia 2015 r. w systemie SKARBNET4.

a następnie okresie wzrostu do I połowy 2018 r. w II półroczu 2018 r. oraz I półroczu 2019 r. odnotowano spadki. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji ponownie nieznacznie spadła, natomiast wartość wzrosła.

3.3. IRGIT SRF

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji. Wynika to z faktu, iż na Rynku Instrumentów Finansowych, rozliczanym przez IRGiT S.A., nie zostały zawarte żadne transakcje, które Izba mogłaby rozliczyć.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w systemie IRGiT SRF uczestniczyły 3 podmioty, podobnie jak to miało miejsce na koniec czerwca 2019 r.

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji. Wynika to z faktu, iż na Rynku Instrumentów Finansowych, rozliczanym przez Izbę prowadzoną przez spółkę IRGiT S.A., nie zostały zawarte żadne transakcje, które Izba mogłaby rozliczyć¹⁹.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w II półroczu 2019 r.

W II półroczu 2019 r. na rynku polskim funkcjonowało w sumie 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym z nich jeden nie rozliczył żadnej transakcji). Należy zwrócić uwagę, iż w ramach aktywnych systemów w minionym półroczu poziom transakcji przetworzonych w krajowych systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych był zbliżony do poziomu z poprzednich okresów przy jednoczesnym niewielkim wzroście ich wartości.

¹⁹ W związku z wykluczeniem przez Towarową Giełdę Energii (TGE) z obrotu na Rynku Instrumentów Finansowych instrumentów terminowych o terminach zapadalności wykraczających poza listopad 2017 r. oraz zawieszeniem na czas nieokreślony wprowadzania kolejnych serii instrumentów zgodnie z programem kontraktów terminowych na indeks TGE24 cen energii elektrycznej określany na Rynku Dnia Następnego TGE, od dnia 1 grudnia 2017 r. IRGiT S.A. zawiesiła procesy rozliczeniowe w zakresie działalności izby rozliczeniowej i rozrachunkowej na rynku finansowym.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.²⁰, które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pozostałe krajowe instytucje płatnicze (KIP), oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowej instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- małe instytucje płatnicze (MIP), prowadzące działalność w zakresie którejkolwiek z usług płatniczych, innej niż usługa inicjowania transakcji płatniczej lub usługa dostępu do informacji o rachunku. Podjęcie tej działalności wymaga uzyskania wpisu do rejestru dostawców usług płatniczych i wydawców pieniądza elektronicznego, prowadzonego przez KNF. Mała instytucja płatnicza, będąca rozwiązaniem dla przedsiębiorców chcących uprzednio sprawdzić w praktyce - ale w ograniczonym zakresie - funkcjonowanie planowanych rozwiązań na regulowanym i nadzorowanym rynku finansowym, jest uprawniona do prowadzenia działalności wyłącznie na terytorium RP, a całkowita kwota transakcji płatniczych²¹ nie może przekraczać kwoty stanowiącej równowartość 1 500 000 euro miesięcznie.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

²⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.

²¹ Całkowita kwota transakcji płatniczych miesięcznie liczona jako wartość średnia całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy.

- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”²² oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Przekaz pocztowy jest usługą umożliwiającą nadawanie i odbieranie środków pieniężnych z wykorzystaniem bezgotówkowych instrumentów płatniczych, w tym płatności internetowych i mobilnych (zdecydowana większość przekazów pocztowych jest nadawana w formie bezgotówkowej, a część odbiorców decyduje się na złożenie dyspozycji przekazywania kwot z nich wynikających na wskazany rachunek bankowy). Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu (np. na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych) na prowadzone przez siebie rachunki płatnicze płatników.

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, dostępny jest na stronie internetowej www.ewib.nbp.pl.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w II półroczu 2019 r. liczba banków komercyjnych zmniejszyła się o 1 do poziomu 30 oraz spadła liczba banków spółdzielczych działających na terenie kraju o 7 banków, tj. do poziomu 538. Liczba oddziałów instytucji kredytowych utrzymała się na tym samym poziomie, tj. 32 oddziały.

Zanotowano wzrost oddziałów banków z 5.996 na koniec czerwca 2019 r. do 6.343 na koniec grudnia 2019 r., tj. o 5,8%. Ponadto nastąpił spadek liczby placówek i filii bankowych z 3.600 do 3.237, czyli o 10%.

Pozostałe dane za II półrocze 2019 r. wykazują w porównaniu do I półrocza 2019 r.:

- wzrost liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 3% (z 757 do 780),
- wzrost placówek Poczty Polskiej o 1,7% (z 7.007 do 7.126),
- spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 5% (z 40 do 38),
- wzrost liczby podmiotów MIP (Małe Instytucje Płatnicze) o 105% (z 22 do 45),
- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 4,7% (z 1.309 do 1.370).

²² Dz. U. UE L 2164.

W omawianym półroczu wystąpił wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 2.006 do 2.079 (wzrost o 3,6%) oraz wzrost liczby placówek z 17 360 do 17 486 (wzrost o 0,7%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec czerwca 2019 r. i grudnia 2019 r. przedstawia tabela nr 13.

Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2019 r. i grudnia 2019 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2019	XII 2019
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	31	30
Liczba banków spółdzielczych	545	538
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	32	32
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	5 996	6 343
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	3 600	3 237
SKOK-i		
Liczba instytucji	26	25
Liczba placówek	757	780
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	7 007	7 126 ²³
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji	40	38
w tym:		
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	25	24
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiringu)	6	5
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	9	8
Małe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji*	22	45
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji*	1 309	1 370
RAZEM		
Liczba instytucji	2 006	2 079
Liczba placówek**	17 360	17 486
*wg Raportu KNF (Informacja o sytuacji KIP, MIP i BUP)		
**Suma liczby placówek nie obejmuje placówek KIP		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, Poczty Polskiej, SKOK

Dynamiczny rozwój technologiczny oraz duża otwartość polskiego społeczeństwa i instytucji finansowych na innowacje spowodowały, że na rynku polskim banki znacząco zwiększyły liczbę swoich placówek bez obsługi kasowej. Z dostępnych danych wynika, że na koniec II półrocza 2019 r. 10 banków prowadziło 359 oddziałów bezgotówkowych²⁴. Zamiast obsługi kasowej wpłaty i wypłaty gotówki były jednak możliwe w tych oddziałach za pośrednictwem umiejscowionych w nich wpłatomatów i bankomatów (w tym bankomatów z funkcją wpłaty gotówki).

²³ Poczta Polska uruchomiła 79 nowych placówek, pulshr.pl, (13.01.2020), <https://www.pulshr.pl/zarzadzanie/poczta-polska-uruchomila-79-nowych-placowek-70285.html>

²⁴ Banki stawiają na samoobsługę. Mają już 359 placówek bez kas, cashless.pl (28.11.2019), <https://www.cashless.pl/6768-oddzialy-bezgotowkowe-raport-3-kw-2019>

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane do NBP przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za II półrocze 2019 r. pokazują, że na koniec grudnia 2019 r. funkcjonowało 838 takich podmiotów, które dysponowały siecią 35.252 punktów. W II półroczu 2019 r. wystąpił spadek liczby pośredników o 12, przy jednoczesnym wzroście liczby placówek o 964. W II półroczu 2019 r. pośrednicy przyjęli 39,2 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 7 mld zł, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2019 r. o 2,3% i wzrost wartości transakcji o 1,3%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2013 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 42, 43 i 44²⁵.

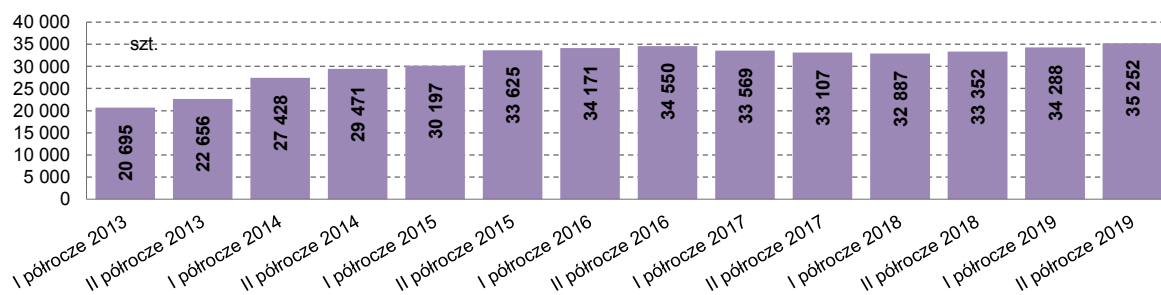
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2019

Okresy rozliczeniowe		Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	27 428	42 009 189	7 375 158 773	179,9
	II półrocze	1008	29 471	38 887 265	5 809 218 176	149,4
	Razem 2014	x	x	80 896 454	13 184 376 949	165,0
2015	I półrocze	958	30 197	40 462 419	6 282 122 762	155,3
	II półrocze	933	33 625	39 506 736	6 354 151 381	160,8
	Razem 2015	x	x	79 969 155	12 636 274 143	158,0
2016	I półrocze	950	34 171	41 038 968	6 707 659 076	163,5
	II półrocze	918	34 550	39 279 438	6 410 674 800	163,2
	Razem 2016	x	x	80 318 406	13 118 333 876	163,3
2017	I półrocze	877	33 569	40 839 315	6 740 979 094	165,1
	II półrocze	909	33 107	40 518 315	6 710 426 336	165,6
	Razem 2017	x	x	81 357 630	13 451 405 430	165,3
2018	I półrocze	915	32 887	40 986 264	7 179 736 327	175,2
	II półrocze	820	33 352	39 270 740	6 935 480 488	174,7
	Razem 2018	x	x	80 257 004	14 115 216 815	176,6
2019	I półrocze	850	34 288	38 287 831	6 865 341 930	179,3
	II półrocze	838	35 252	39 183 825	6 955 864 145	177,5
	Razem 2019	x	x	77 471 656	13 812 206 075	178,3

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

Źródło: Opracowanie własne DSP

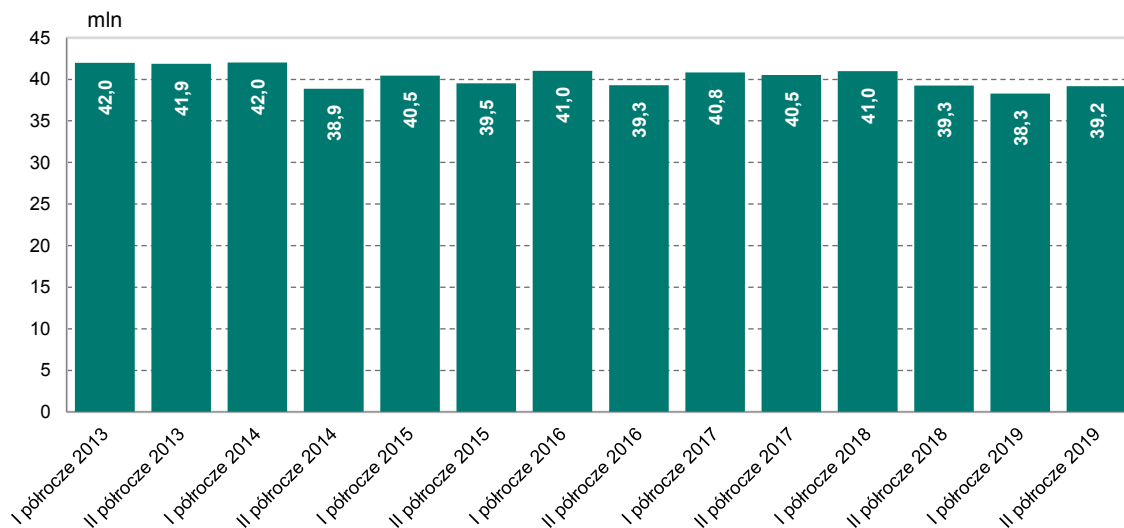
Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

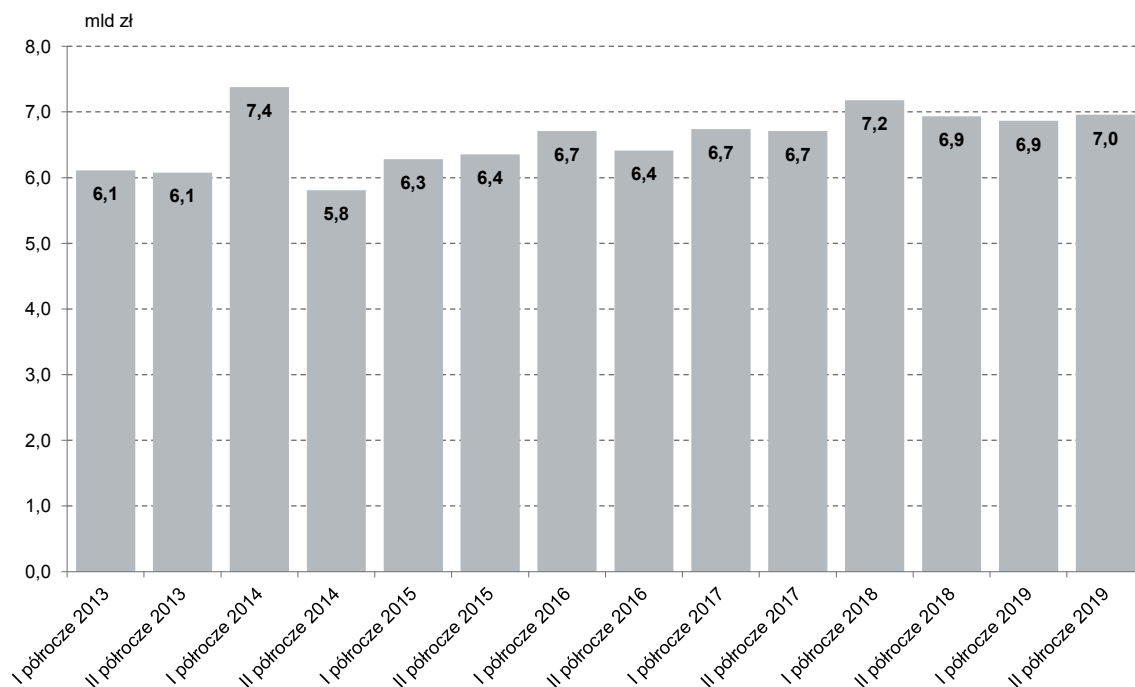
²⁵ Dane za okres II półrocza 2019 r. są danymi szacunkowymi NBP.

Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

Dane za II półrocze 2019 r. przekazały do NBP 43 podmioty pośredniczące w przekazach transgranicznych. W II półroczu 2019 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 728.308 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2019 r. o 1,9%, przy jednoczesnym spadku wartości transakcji wysłanych z 2,3 mld zł do 1,7 mld zł, tj. o 28,7%. Zanotowano spadki w liczbie transakcji otrzymanych o 30.378 szt. do poziomu 881.434 tys. oraz wartości transakcji otrzymanych o 44,9 mln zł do poziomu 1,5 mld zł, co oznacza odpowiednio spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 3,3% i spadek wartości o 2,9% w porównaniu do I półrocza 2019 r.²⁶

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2013 roku prezentuje tabela nr 15 oraz wykresy nr 45 i 46.

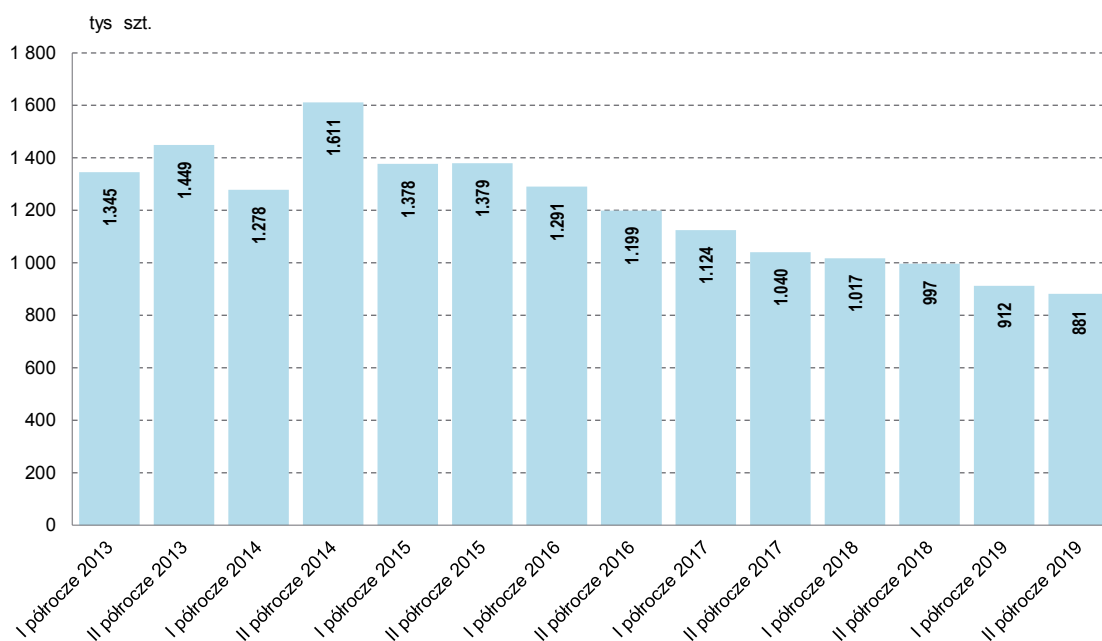
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2019

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002
I półrocze 2018	666 800	789 050 700	1 017 492	1 413 405 571
II półrocze 2018	733 407	1 794 876 664	996 618	1 580 847 422
I półrocze 2019	714 960	2 335 604 216	911 812	1 547 545 626
II półrocze 2019	728 308	1 665 526 926	881 434	1 502 640 209

Źródło: Opracowanie własne DSP

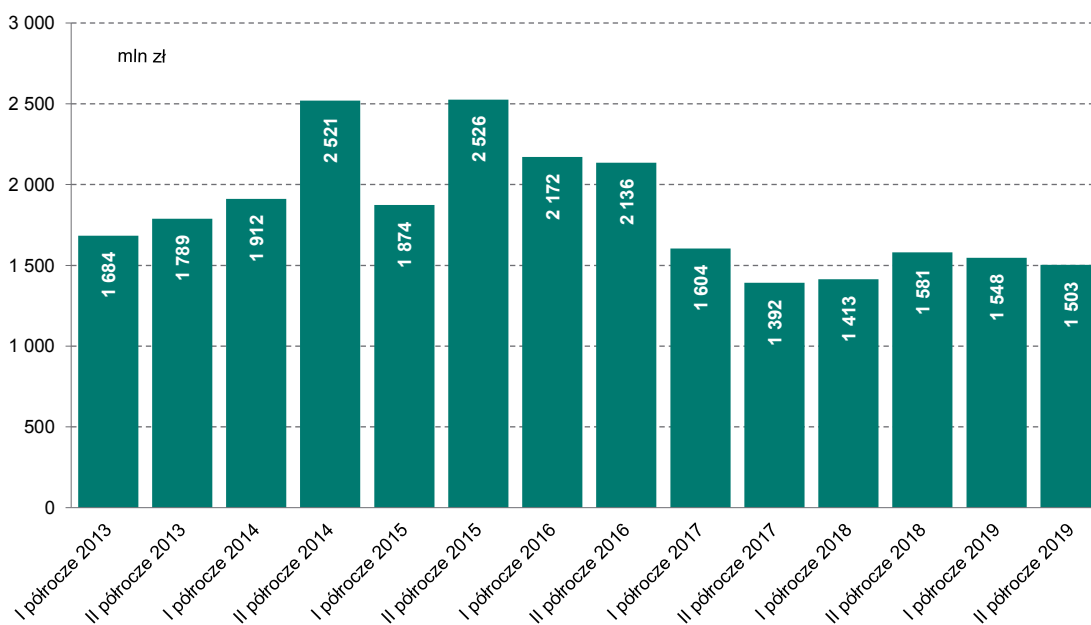
²⁶ Dane za okres II półrocza 2019 r. są danymi szacunkowymi NBP.

Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2019 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w II półroczu 2019 r.

W omawianym półroczu nieznacznie zmniejszyła się liczba placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. W dalszym ciągu powstają jednak nowe podmioty rozpoczynające tego typu działalność. Powyższe oznacza, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na usługi opłacania rachunków przy użyciu gotówki. Odnotowano także, tak jak w poprzednich latach, że podmioty posiadające jeden punkt często zamykają swoją działalność, uznając ją za nierentowną, m.in. z powodu obowiązków wskazanych w ustawie o usługach płatniczych, jak również z przyczyn losowych.

Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym wystąpiły spadki zarówno liczby transakcji otrzymanych, jak i wartości transakcji.

4.2. Schematy płatnicze

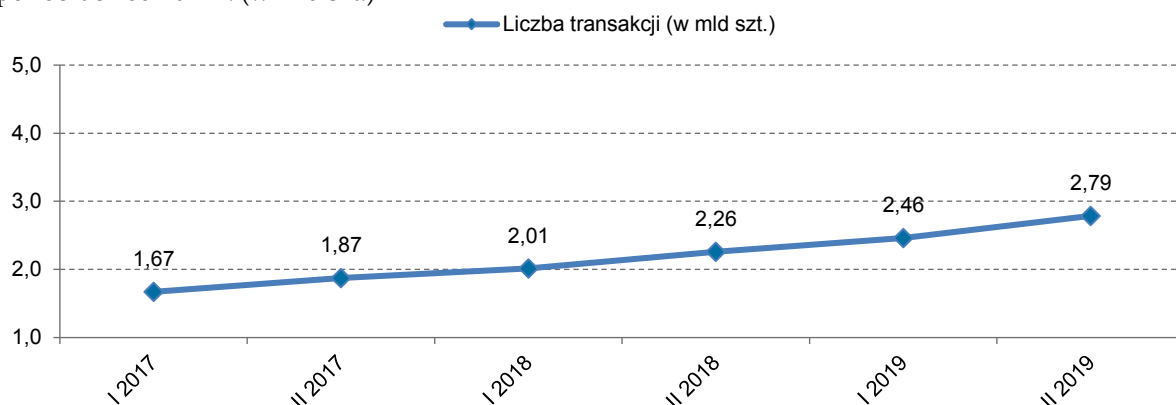
Na koniec II półroczu 2019 r. w Polsce funkcjonowało 9 schematów płatniczych, w tym:

1. 4 schematy płatnicze będące systemami kart płatniczych:
 - schemat płatniczy Visa Europe, prowadzony przez Visa Europe Limited;
 - schemat płatniczy Mastercard, prowadzony przez Mastercard Europe S.A.;
 - schemat płatniczy American Express, prowadzony przez American Express Services Europe Limited;
 - schemat płatniczy Diners Club, prowadzony przez Diners Club Polska Sp. z o.o.;
2. 5 schematów płatniczych niebędących systemami kart płatniczych:
 - Schemat Płatniczy BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.;
 - schemat płatniczy YetiPay, prowadzony przez YetiPay Sp. z o.o.;
 - schemat płatniczy mPay, prowadzony przez mPay S.A.;
 - schemat płatniczy SkyCash, prowadzony przez SkyCash Poland S.A.;
 - schemat płatniczy Smoopay, prowadzony przez Planet Pay Sp. z o.o.

W omawianym okresie łącznie we wszystkich schematach płatniczych zostało zrealizowanych 2,8 mld transakcji płatniczych o wartości 234,2 mld zł (w I półroczu 2019 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 2,5 mld oraz 203,7 mld zł). W stosunku do poprzedniego półroczu, oznacza to, iż nastąpił wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji, odpowiednio o 13,2% i 14,9%.

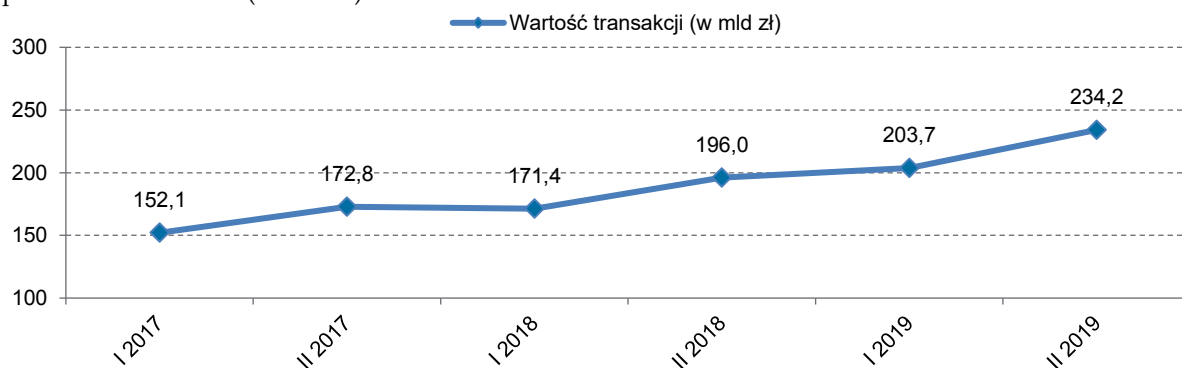
Na wykresach nr 47 i 48 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 47. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Wykres nr 48. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości transakcji płatniczych²⁷ w podziale na transakcje w terminalach POS, MO/TO/IO i w bankomatach oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2019 r., przedstawia tabela nr 16.

²⁷ Prezentowane dane obejmują transakcje: krajowe, instrumentami płatniczymi wydanyymi w Polsce, dokonane na terenie Polski, przetworzone i rozliczone w schematach płatniczych (w tym w systemach kart płatniczych). Dane nie obejmują transakcji dokonanych kartami płatniczymi rozliczanych w ramach jednej instytucji finansowej (transakcje typu „on-us”).

Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w I i II półroczu 2019 r.

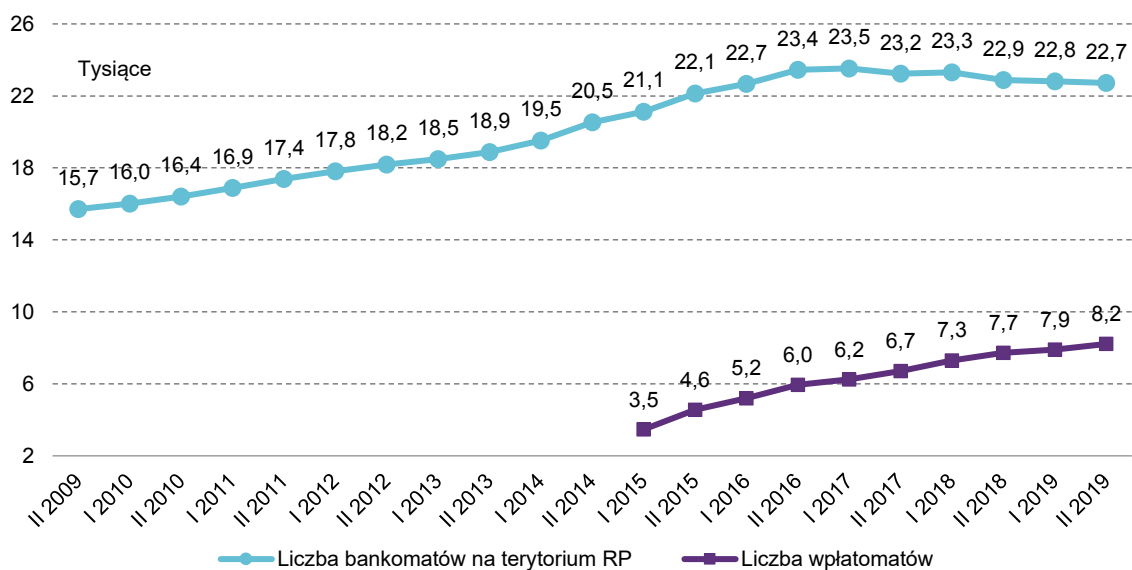
Schematy płatnicze	I półrocze 2019 r.	ZMIANA	II półrocze 2019 r.
Liczba transakcji płatniczych			
Ogółem	2 461,9 mln	↗+ 13,2%	2 786,3 mln
Terminale POS	2 203,0 mln	↗+ 12,7%	2 482,7 mln
MO/TO/IO	123,9 mln	↗+ 30,6%	161,9 mln
Bankomaty	134,9 mln	↗+ 5,0%	141,7 mln
Wartość transakcji płatniczych (w zł)			
Ogółem	203,7 mld	↗+ 14,9%	234,2 mld
Terminale POS	128,3 mld	↗+ 13,8%	146,0 mld
MO/TO/IO	12,3 mld	↗+ 35,1%	16,7 mld
Bankomaty	63,1 mld	↗+ 13,2%	71,5 mld

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

4.3. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2019 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 22.720, czyli było ich o 83 szt. mniej niż w czerwcu 2019 r., co oznacza spadek o 0,4%. Spadek ten oznacza kontynuację tendencji spadkowej w liczbie funkcjonujących bankomatów w Polsce, którą zanotowano po raz pierwszy w II półroczu 2017 r. (tendencja spadkowa została przerwana jedynie w I półroczu 2018 r.). Od I półrocza 2015 r. NBP gromadzi również dane dotyczące liczby wpłatomatów, tj. urządzeń umożliwiających zarówno wypłatę, jak i wpłatę gotówki (recyclery) oraz urządzeń umożliwiających jedynie wpłatę gotówki (wpłatomaty). Od I półrocza 2015 r. (3,5 tys. urządzeń) liczba wpłatomatów powiększyła się ponad dwukrotnie, osiągając w II półroczu 2019 r. liczbę ponad 8,2 tys. urządzeń. Liczbę bankomatów oraz wpłatomatów przedstawia wykres nr 49.

Wykres nr 49. Liczba bankomatów oraz wpłatomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2009 r.

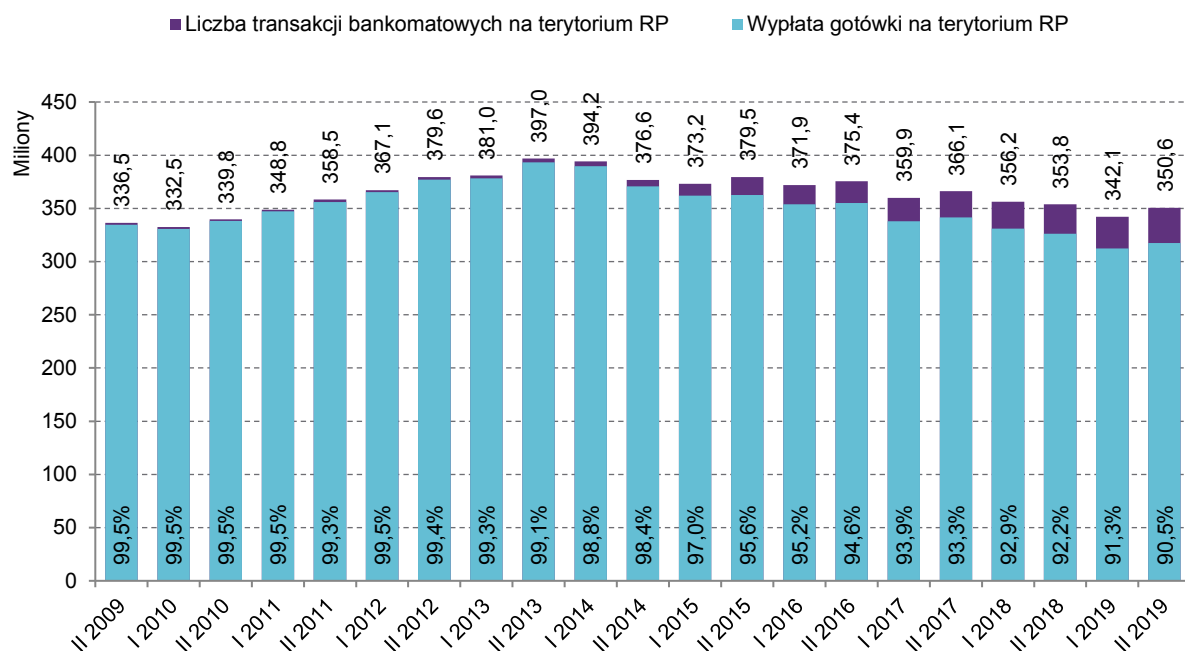

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2019 r. transakcje w bankomatach²⁸ zostały zrealizowane w liczbie ponad 350,6 mln sztuk i było ich o blisko 8,5 mln więcej w porównaniu do I półrocza 2019 r., co oznacza wzrost o 2,5%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2019 r. do analogicznego okresu w roku 2018 oraz 2017, odnotowano odpowiednio spadek o 0,9% oraz o 4,2%. Sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2019 r. 317,4 mln sztuk i była większa o 4,9 mln w porównaniu do I półrocza 2019 r. (wzrost o 1,6%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejsza się systematycznie, począwszy od II półrocza 2012 r. (99,4%). W II półroczu 2019 r. udział ten wynosił 90,5%. Spadek tego udziału spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. liczba wpłat depozytów wynosiła niewiele ponad 1,7 mln, podczas gdy w II półroczu 2019 r. było już 32,9 mln takich operacji.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 50.

²⁸ Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

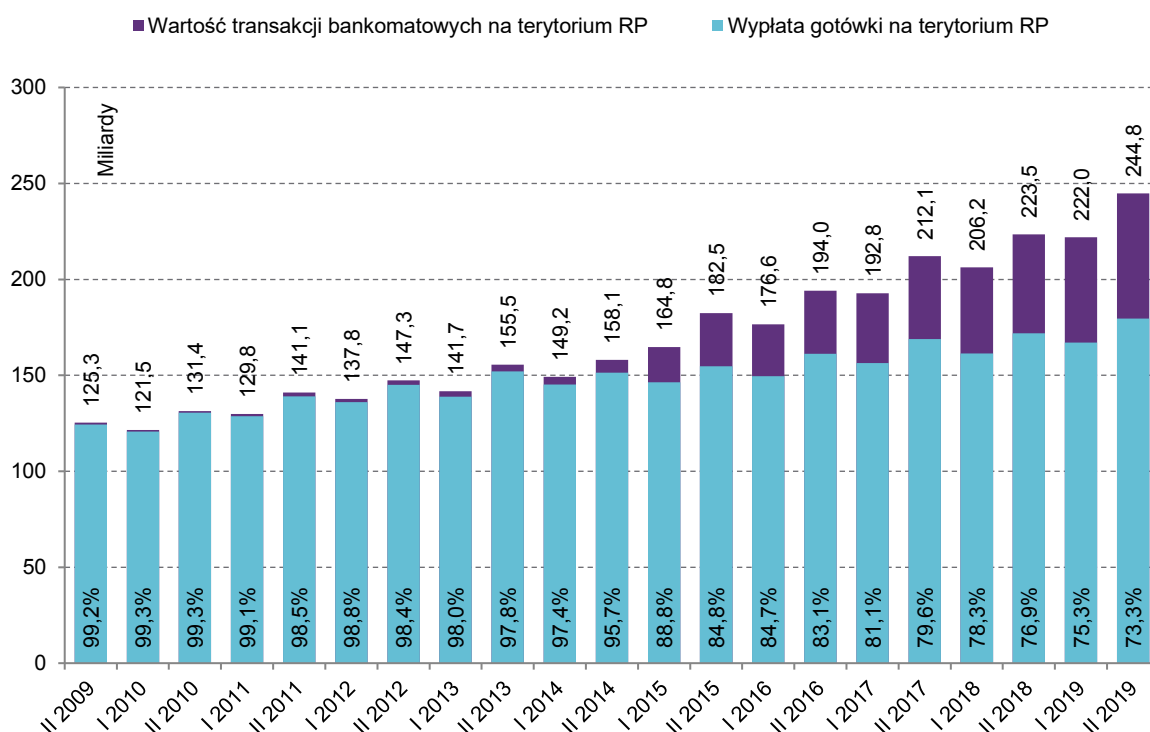
Wykres nr 50. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2019 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła prawie 244,8 mld zł, co oznacza wzrost o 10,3% w stosunku do poprzedniego półrocza (222,0 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w II półroczu 2019 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2018 i 2017, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 9,6% i 15,4%. Z kolei sama wartość wypłat gotówki w bankomatach wyniosła w II półroczu 2019 r. 179,6 mld zł i była większa o 12,5 mld zł w porównaniu do I półrocza 2019 r. (wzrost o 7,5%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spada, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku jest zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W II półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,4%, natomiast w II półroczu 2019 r. udział ten wynosił już tylko 73,3%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność wpłat depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. wartość wpłat depozytów wynosiła niespełna 2 mld zł, podczas gdy w II półroczu 2019 r. wartość ta wynosiła już 65,2 mld zł.

Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2009 roku przedstawiono na wykresie nr 51.

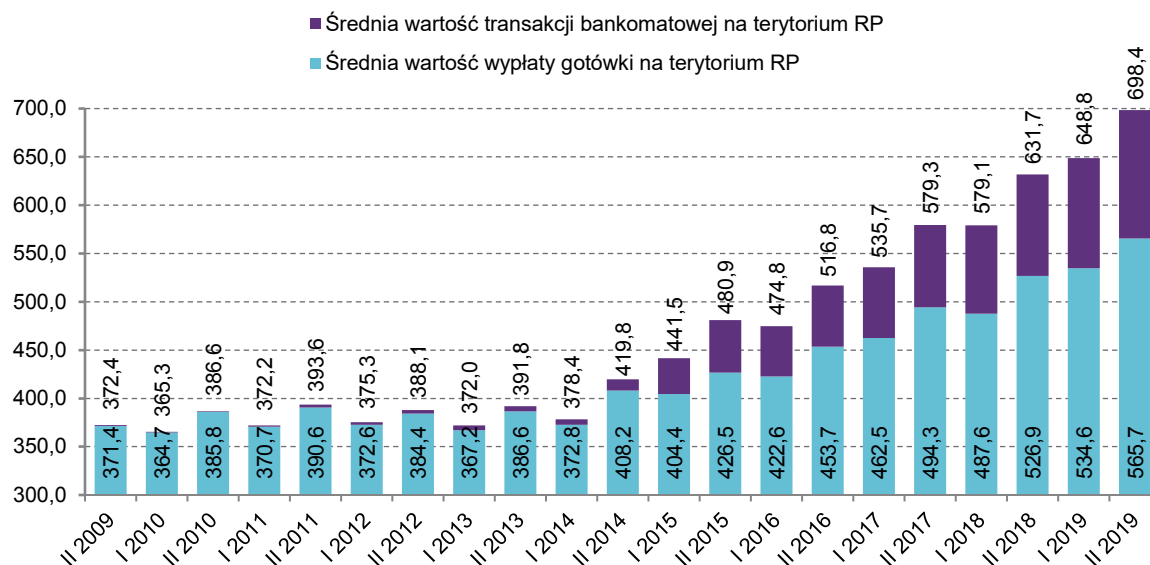
Wykres nr 51. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2019 r. wartość średnia transakcji bankomatowej wynosiła 698,4 zł, co oznacza wzrost o 7,6% w stosunku do średniej wartości pojedynczej transakcji odnotowanej w poprzednim półroczu. Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w II półroczu 2019 r. 565,7 zł, co w porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą wyższą o 31,1 zł (wzrost o 5,8%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej (698,4 zł) a średnią wartością wypłaty gotówki (565,7 zł) w II półroczu 2019 r. wynosiła 132,7 zł i spowodowana była dużą liczbą transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 1.980 zł w II półroczu 2019 r. (w poprzednim półroczu wynosiła ona 1.868 zł). Przedstawia to wykres nr 52.

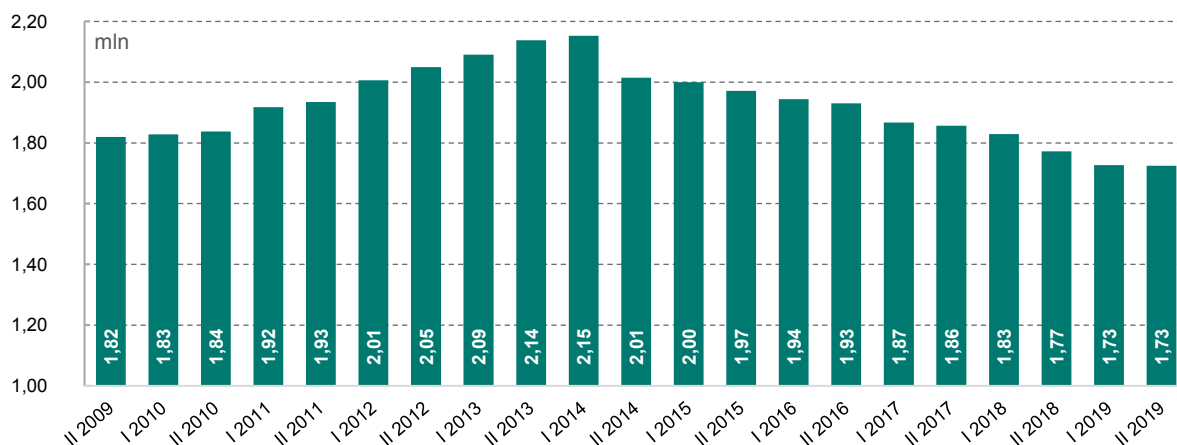
Wykres nr 52. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2019 r. wyniosła 1,73 mln i była minimalnie niższa niż w poprzednim półroczu (spadek o 0,1%). Trend spadkowy utrzymuje się od II półrocza 2014 r. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie nr 53.

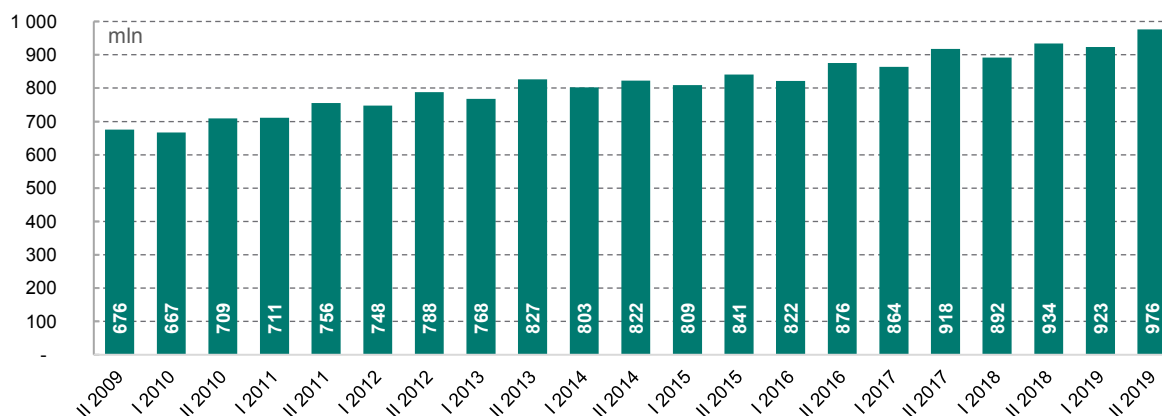
Wykres nr 53. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2009-2019

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2019 r. wynosiła 976 mln zł i wzrosła w stosunku do I półrocza 2019 r. o 5,7%. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie nr 54.

Wykres nr 54. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2009-2019 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

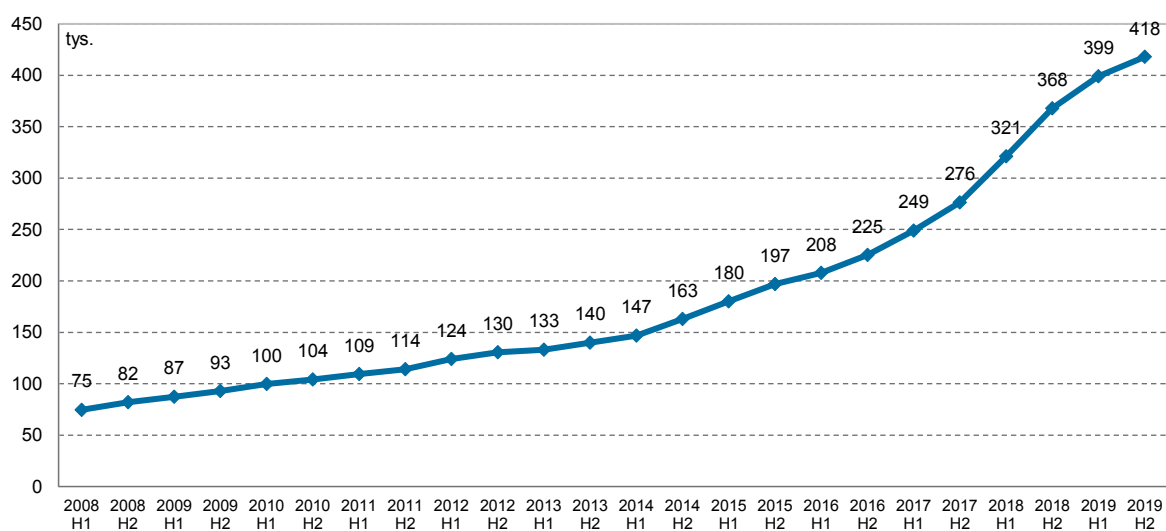
Ocena funkcjonowania bankomatów w II półroczu 2019 r.

Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie, aż do II półrocza 2017 r., kiedy odwróciła się tendencja wzrostowa i liczba urządzeń zaczęła spadać (wyjątek stanowi I półrocze 2018 r., kiedy to zanotowano nieznaczny wzrost liczby urządzeń). Od I półrocza 2017 r., kiedy liczba urządzeń była najwyższa w historii, liczba urządzeń spadła o 808 szt. i osiągnęła poziom 22.720 szt. w II półroczu 2019 r. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji bankomatowych wzrosła w porównaniu do poprzedniego półrocza o 2,5%, natomiast wartość transakcji aż o 10,3%. Warto zauważyć, że od 2014 r. liczba transakcji bankomatowych systematycznie obniża się, podczas gdy wartość transakcji bankomatowych rośnie, notując niewielkie wahania. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2019 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 565,7 zł (wzrost o 5,8% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie nr 52 prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej liczby i wartości depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich kilku półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Powyższe dane wskazują ponadto, że mamy do czynienia z zahamowaniem rozwoju liczby transakcji gotówkowych dokonywanych w bankomatach, co może być spowodowane ciągle rosnącą popularnością płatności bezgotówkowych, w szczególności niskokwotowych płatności zbliżeniowych oraz coraz bardziej popularnych płatności mobilnych.

4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec grudnia 2019 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 418 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu terminala POS bądź w internecie. W II półroczu 2019 r. w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba akceptantów zwiększyła się o 18,8 tys., tj. wzrosła o 4,7%. Liczba akceptantów systematycznie rośnie w kolejnych półroczach. Porównując liczbę akceptantów w II półroczu 2019 r. z analogicznymi okresami w roku 2018 oraz roku 2017, odnotowano przyrosty odpowiednio o 49,9 tys. nowych akceptantów (wzrost o 13,6%) oraz 141,6 tys. nowych akceptantów (wzrost o 51,2%). Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 55.

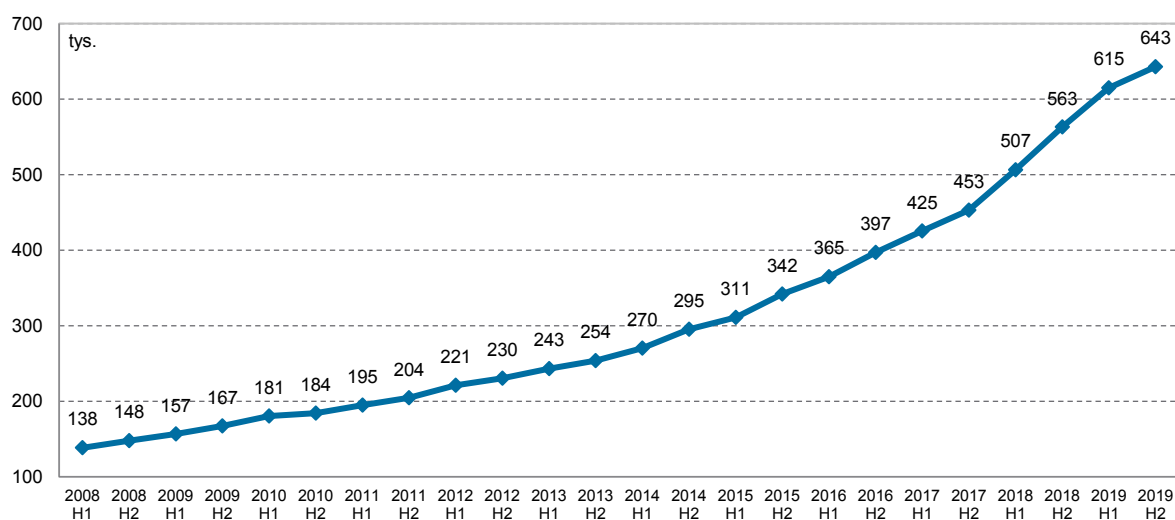
Wykres nr 55. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2019 r. na rynku funkcjonowało 642,8 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS w stosunku do czerwca 2019 r. zwiększyła się o 27,9 tys. placówek, co stanowi wzrost o 4,5%. Wzrost infrastruktury, czyli sieci punktów handlowo-usługowych przyjmujących płatności bezgotówkowe, jest obserwowany na przestrzeni ostatnich lat. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 79,9 tys. placówek (wzrost o 14,2%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 190 tys. placówek (wzrost o 42%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 56.

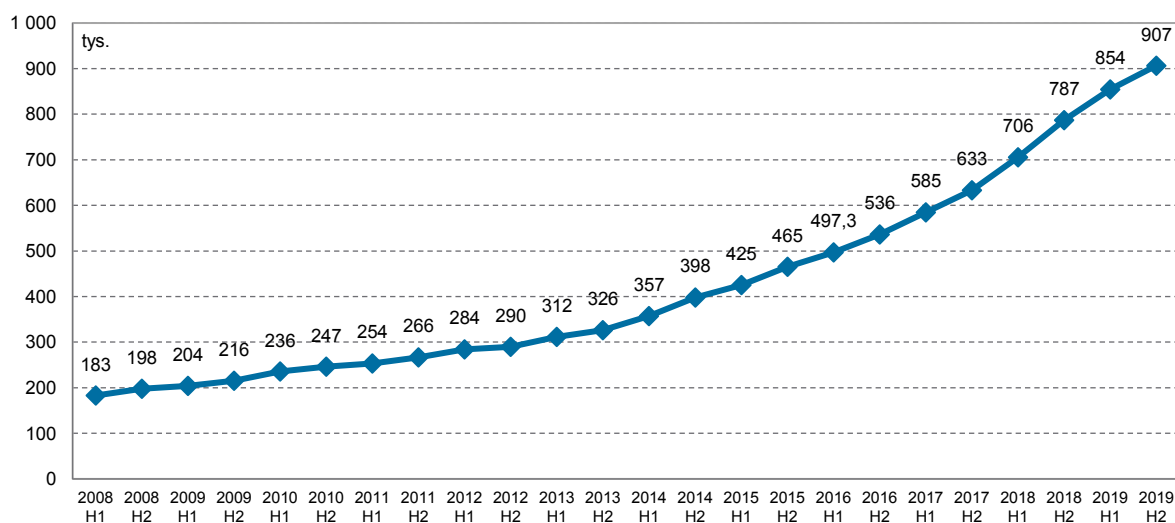
Wykres nr 56. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2019 r. funkcjonowało na polskim rynku 906,6 tys. terminali POS i w porównaniu do czerwca 2019 r. było ich więcej o 52,3 tys. szt., co stanowiło wzrost o 6,1%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu miesięcy przybyło 119,7 tys. nowych terminali (wzrost o 15,2%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 273,6 tys. nowych terminali (wzrost o 43,2%). Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 57.

Wykres nr 57. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

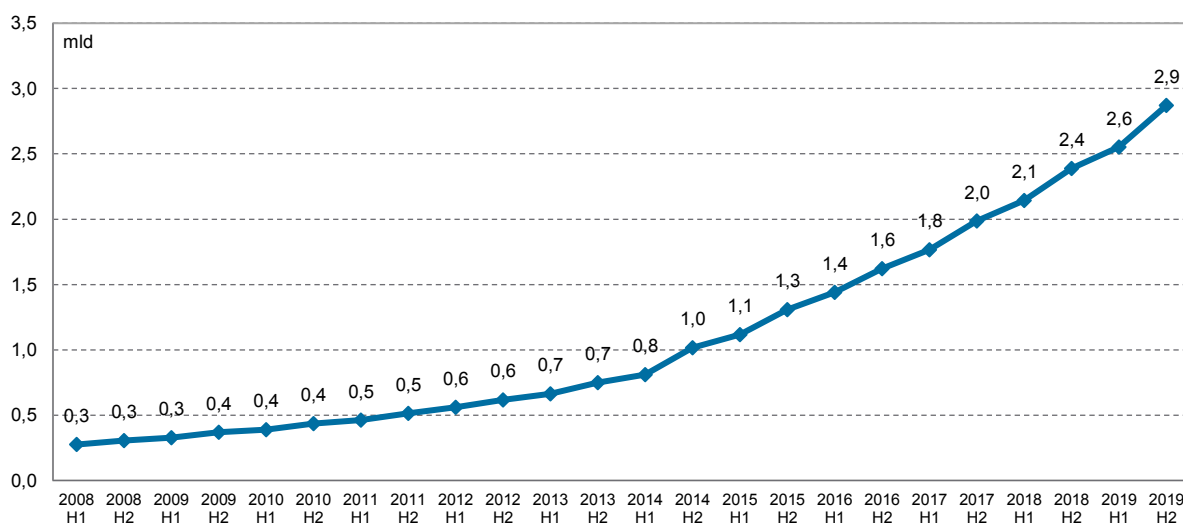

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Należy dodać, że od końca I kw. 2019 r. 100% terminali działających w Polsce jest przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Wskaźnik ten jednoznacznie potwierdza pełne przystosowanie polskiego rynku do powszechnego użycia kart zbliżeniowych.

Wzrostowi liczby dostępnych na rynku terminali POS towarzyszy zwiększająca się liczba transakcji dokonywanych kartami na terenie RP. W II półroczu 2019 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 2,9 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 318,1 mln transakcji niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 12,5%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2019 r. do analogicznego okresu w roku 2018 oraz 2017, odnotowano odpowiednio wzrost o 20,2% oraz 44,4%. Wzrost liczby transakcji jest stale obserwowany na przestrzeni ostatnich lat (*vide* wykres nr 58).

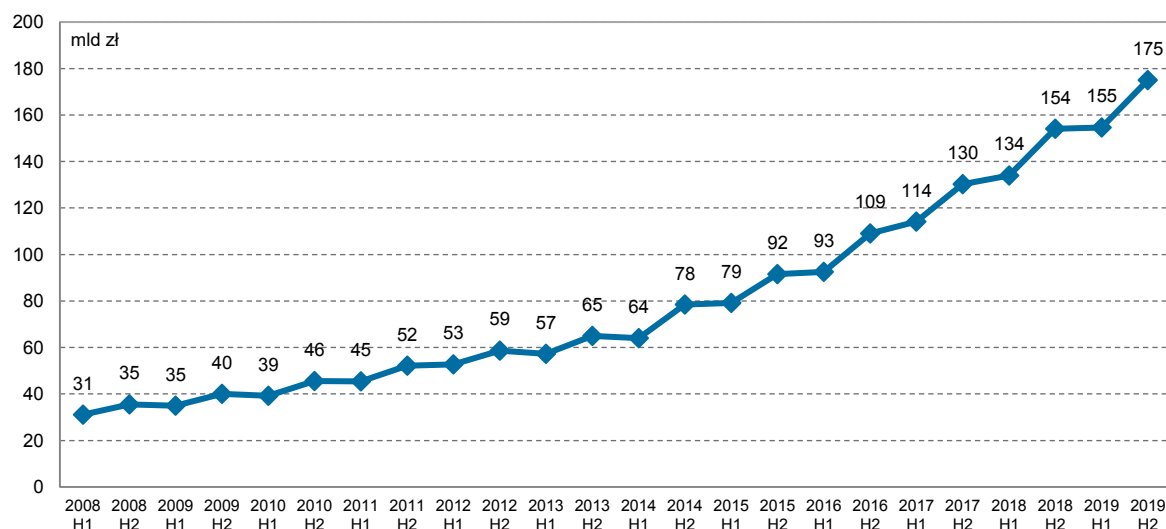
Wykres nr 58. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2019 r. wartość transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do ubiegłego półrocza również uległa zwiększeniu. Dokonano transakcji na łączną kwotę 175 mld zł, czyli więcej o 20,3 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 13,2%. Dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2018 oraz roku 2017, zaobserwowano wzrosty odpowiednio o 13,6% oraz 34,3%. Specyfikę dokonywania płatności kartami płatniczymi pod względem ich wartości przybliża wykres nr 59. Dostrzec można prawidłowość, iż tempo wzrostu wartości transakcji kartowych jest, co do zasady, niższe w pierwszych półroczach niż w drugich półroczach.

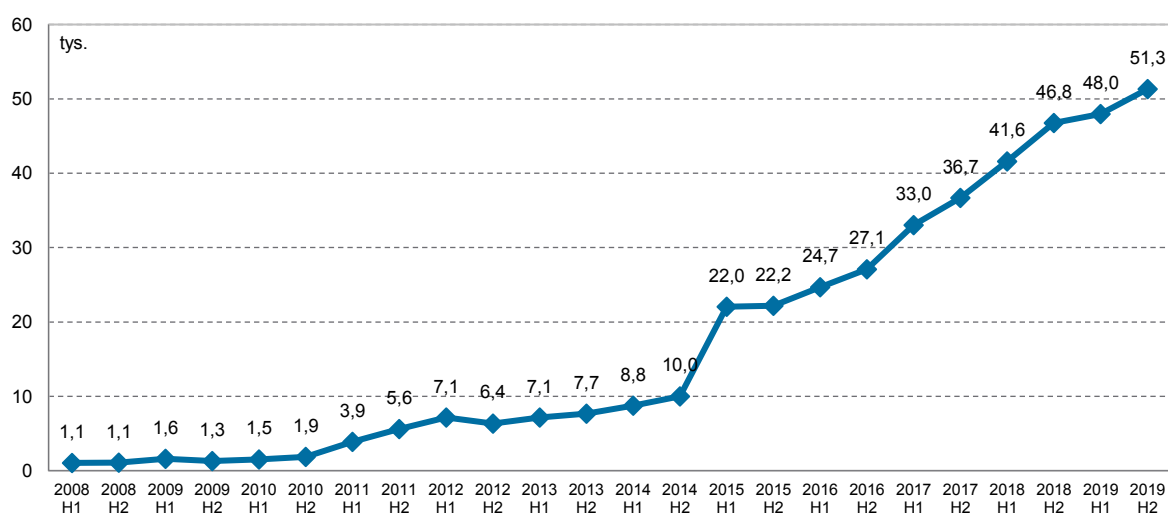
Wykres nr 59. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Na koniec grudnia 2019 r. tego typu placówek było 51.309. W porównaniu do końca czerwca 2019 r. liczba sklepów internetowych zwiększyła się o 3,3 tys., co stanowiło wzrost na poziomie 6,9%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 60.

Wykres nr 60. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

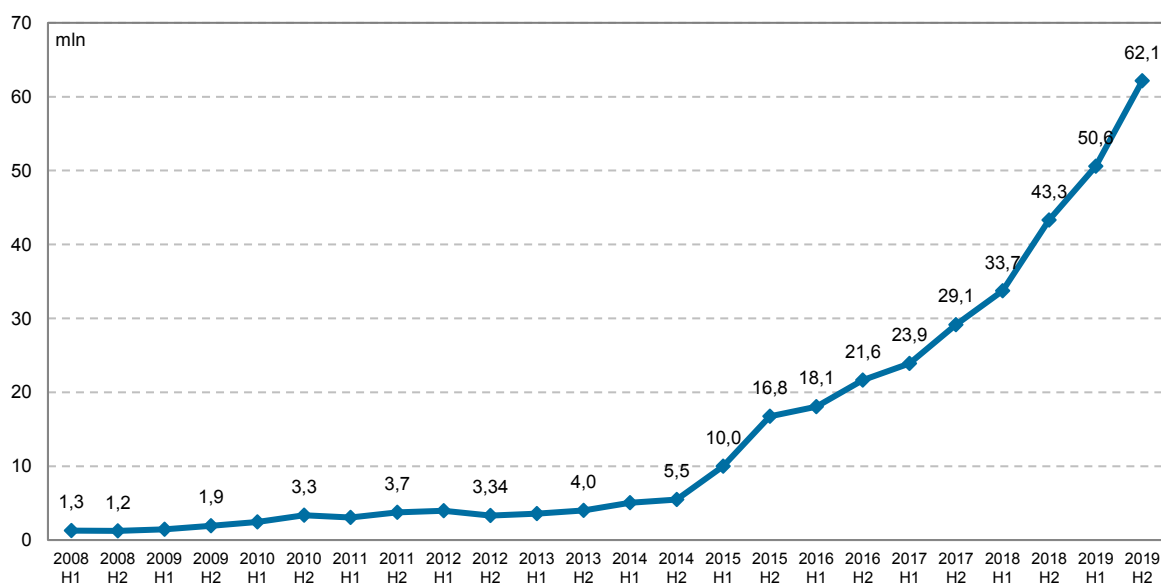
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w sklepach internetowych. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni

II półrocza 2019 r. rozliczono ich 62,1 mln. Oznacza to wzrost w porównaniu z I półroczem 2019 r. o 11,5 mln, czyli o 22,8%.

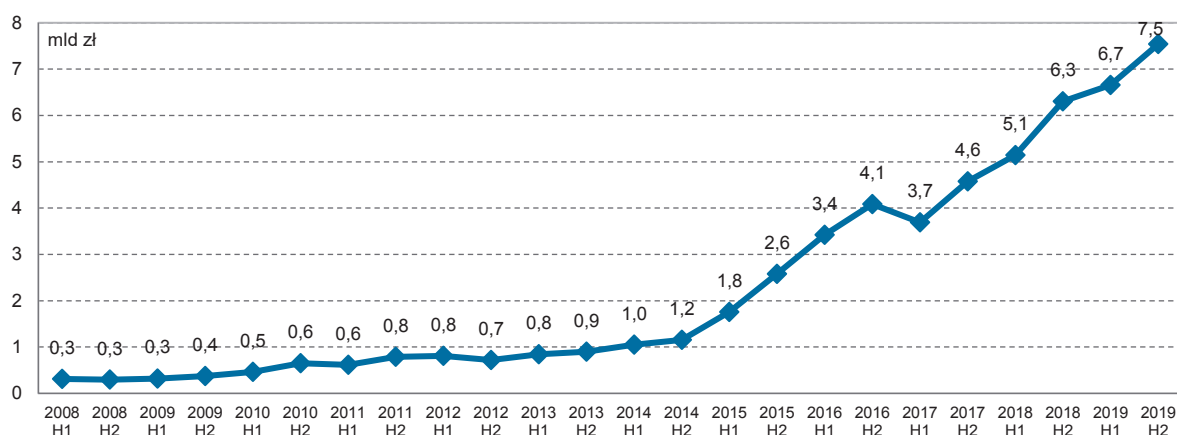
Liczba transakcji kartami w internecie stale rośnie. I tak, w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej liczba ta zwiększyła się o 18,8 mln transakcji (wzrost o 43,5%). W ciągu dwóch ostatnich lat wzrosła o 113,2% (o 33 mln transakcji). Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 61.

Wykres nr 61. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2019 r. rozliczono transakcje na kwotę 7,5 mld zł. Transakcje internetowe z wykorzystaniem karty płatniczej zwiększyły się o 0,9 mld zł w porównaniu do poprzedniego półrocza, czyli łączna wartość transakcji bez fizycznej obecności karty wzrosła o 13,3%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 19,5% i 64,7%. Przedstawia to wykres nr 62.

Wykres nr 62. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w II półroczu 2019 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą pozytywną tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS, jak również w liczbie i wartości transakcji dokonywanych w tych punktach. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o 119,7 tys. nowych terminali, a łączna liczba terminali w Polsce przekroczyła próg 900 tysięcy urządzeń. Tak znaczący wzrost sieci akceptacji kart płatniczych wynika niewątpliwie z rozpoczętej w pierwszym półroczu 2018 r. działalności Fundacji Polska Bezgotówka, dzięki której do dnia 31 grudnia 2019 r. zainstalowano na rynku polskim 241 tys. nowych terminali POS.

Klienci dokonują coraz częściej zakupów w internecie. W II półroczu 2019 r. liczba płatności przeprowadzonych kartami w tym kanale przekroczyła poziom 60 mln transakcji. Ich wartość opiewała łącznie na kwotę 7,5 mld zł, czyli o 0,8 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu. Jednocześnie klienci mogą korzystać z większej sieci sklepów internetowych, których na koniec II półrocza 2019 r. było 51 tys., czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił przyrost o 3,3 tys. nowych placówek. Odnotowany wzrost świadczy pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie.

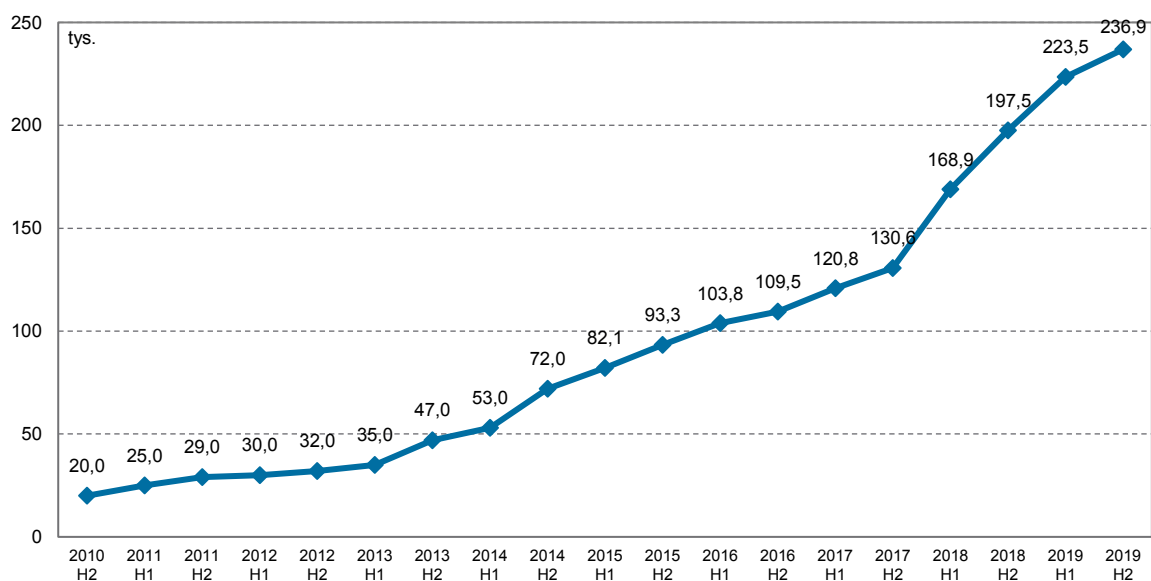
4.5. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu²⁹, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

²⁹ Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu (górnym limitem to dla kart Mastercard 500 zł, zaś dla kart Visa 300 zł), niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Usługę tę oferowało na koniec grudnia 2019 r. około 236,9 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe), co przedstawia wykres nr 63. Na przestrzeni sześciu miesięcy usługę tę udostępniło klientom 13,4 tys. kolejnych placówek. Odnotowany w II półroczu 2019 r. wzrost sieci o 6% sprzyja łatwiejszemu dostępowi i większej popularności tej usługi.

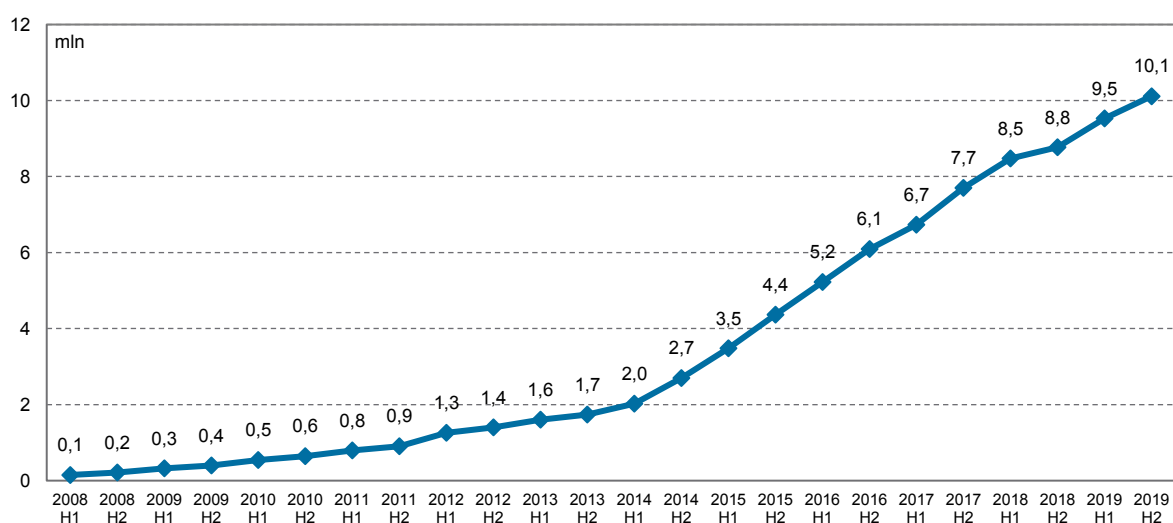
Wykres nr 63. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2019 r. dokonano 10,1 mln wypłat sklepowych. Odnotowano zatem wzrost o 6,1% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2019 r. do analogicznego okresu w roku 2018 i roku 2017, odnotowano wzrosty odpowiednio o 15,3% i 31,4%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy zaprezentowano na wykresie nr 64.

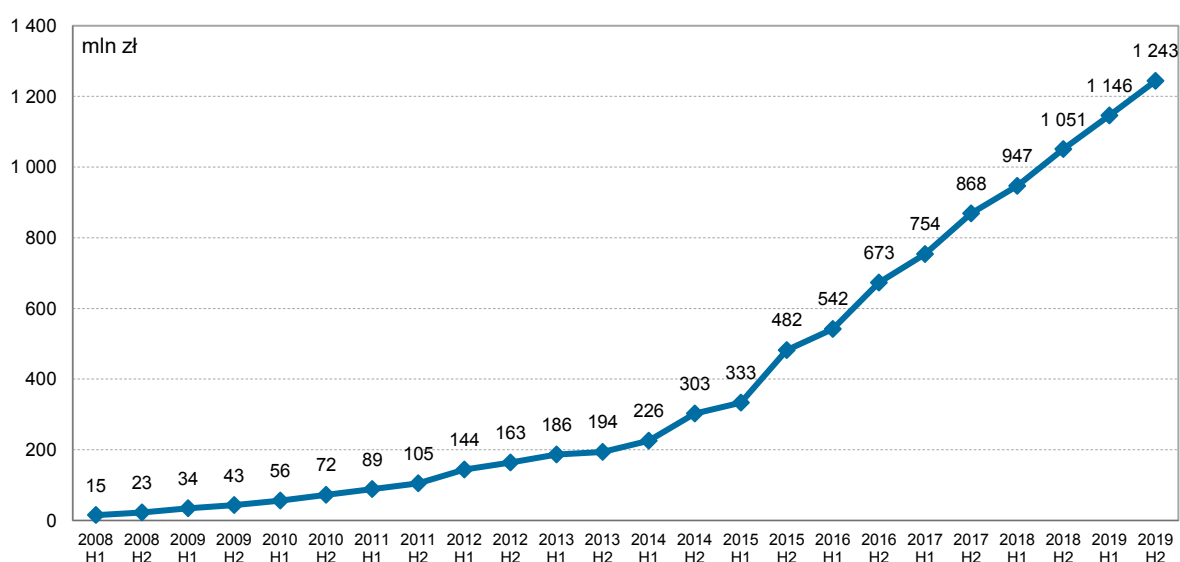
Wykres nr 64. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2019 r. dokonano wypłat sklepowych o łącznej wartości 1,2 mld zł. Wartość wypłat sklepowych w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 97 mln zł (wzrost o 8,5%). Porównując wartość transakcji dokonanych w II półroczu 2019 r. do analogicznego okresu w roku 2018 oraz 2017, odnotowano wzrost odpowiednio o 18,4% oraz 43,2%. Wartości przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 65.

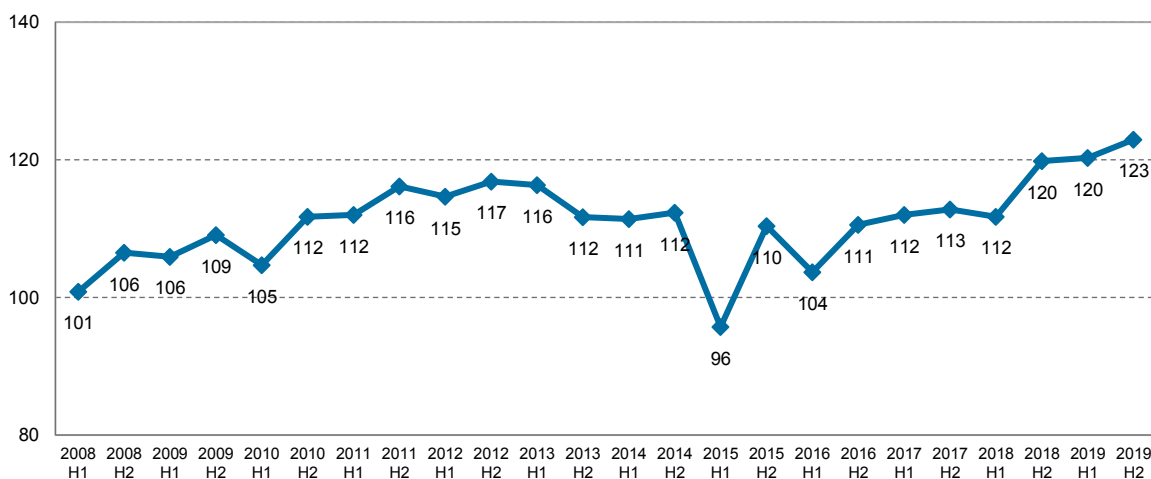
Wykres nr 65. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2019 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 123 zł, czyli była o 3 zł wyższa niż w półroczu poprzednim (120 zł), co przedstawia wykres nr 66. Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat oscylowała w granicach od 96 zł do 123 zł. Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 66. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w II półroczu 2019 r.

Podsumowując zmiany, jakie zaszły w II półroczu 2019 r., można stwierdzić, że w półroczu tym miał miejsce dalszy wzrost punktów, w których klienci mogą dokonać wypłat gotówkowych przy okazji płatności bezgotówkowej. Na koniec grudnia 2019 r. około 236,9 tys. placówek handlowych w skali całego kraju oferowało tę usługę, co oznacza, że na przestrzeni sześciu miesięcy ponad 13,4 tys. nowych punktów handlowych udostępniło klientom usługę wypłaty sklepowej. Pozytywną zmianą jest coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych. W II półroczu 2019 r. dokonano rekordowej liczby wypłat na poziomie 10,1 mln transakcji. W porównaniu do analogicznego okresu 2018 r. klienci przeprowadzili o 1,3 mln więcej transakcji (wzrost o 15,3%). W II półroczu 2019 r. odnotowano również rekordową wartość przeprowadzonych wypłat sklepowych o łącznej wartości 1,2 mld zł. W II półroczu 2019 r. średnia wartość pobieranych jednorazowo środków wyniosła 123 zł.

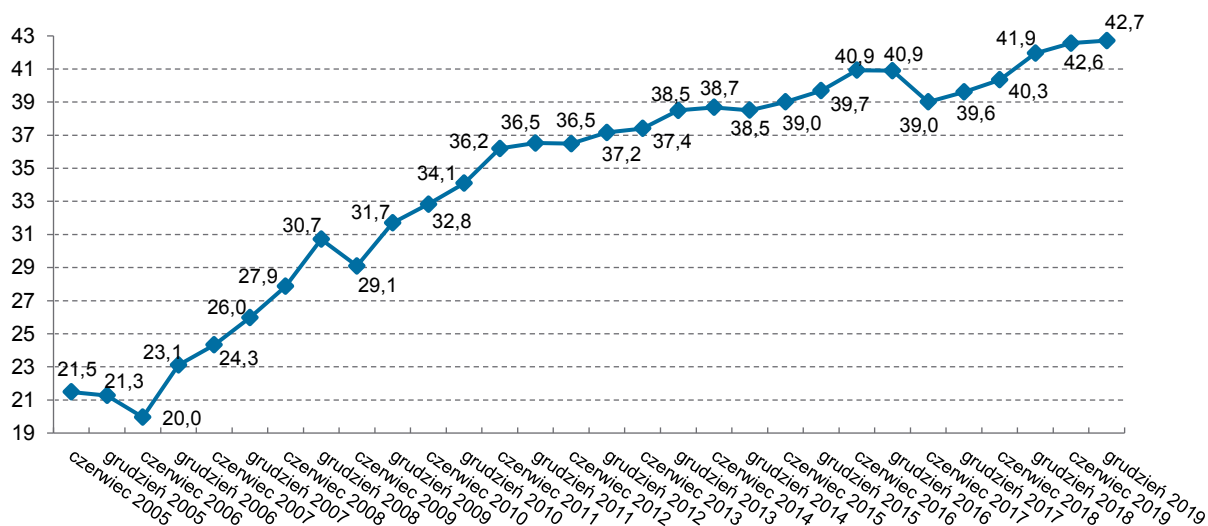
Porównując dane nt. wypłat sklepowych (*cash back*) z danymi dotyczącymi wypłat gotówki w bankomatach, zaprezentowanych w rozdziale 4.3, warto wskazać, że o ile pod względem dostępności usługa *cash back* jest świadczona w liczbie punktów handlowo-usługowych już ponad 10-krotnie większej niż liczba bankomatów, o tyle nadal liczba i wartość wypłat sklepowych w stosunku do wypłat gotówki w bankomatach jest odpowiednio 31-krotnie i 141-krotnie mniejsza, stanowiąc nadal uzupełniające, choć rosnące udziałowo, źródło dostępu do gotówki.

5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Jednym z podstawowych wskaźników służących do oceny stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego jest liczba rachunków prowadzonych przez banki dla osób fizycznych. Znaczenie tego wskaźnika wynika z faktu, że transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią obecnie podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych. Dlatego liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych³⁰, prowadzonych przez banki, pomaga w dostarczeniu podstawowych informacji pomocnych do oszacowania ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Drugim podstawowym wskaźnikiem w tym zakresie jest przedstawiona dalej średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek, która świadczy o średniej aktywności posiadaczy tych rachunków. Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od czerwca 2005 r. kształtuje się następująco (wykres nr 67):

Wykres nr 67. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec grudnia 2019 r. wyniosła 42,7 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec czerwca 2019 r. (42,6 mln) nieznacznie wzrosła, tj. o 0,16 mln, czyli o 0,4%. Dokonując oceny w kontekście rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce, zjawisko to należy uznać za pozytywne, jakkolwiek trzeba zauważyć, że

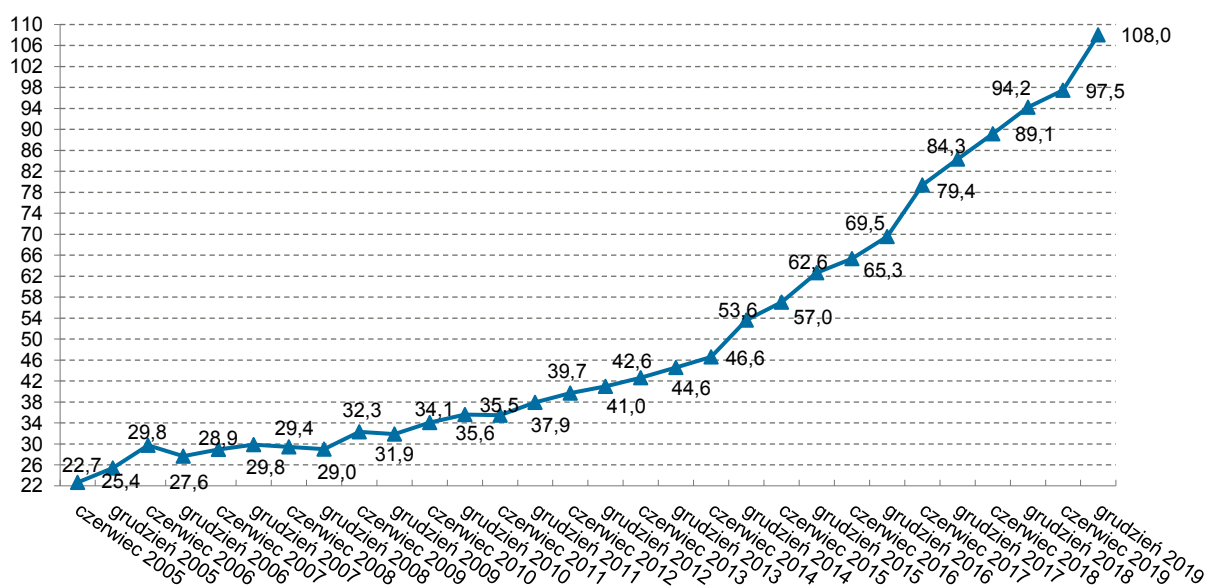
³⁰ Za osoby fizyczne rozumie się osoby prywatne, rolników indywidualnych i przedsiębiorców indywidualnych.

dynamika przyrostu tej wielkości była niższa niż w poprzednim półroczu (w pierwszym półroczu 2019 r. liczba opisywanych rachunków wzrosła w porównaniu do poprzedzającego półrocza o 0,6 mln, tj. o 1,5%).

Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 97,5 transakcji w I półroczu 2019 r. do poziomu aż 108,0 transakcji w II półroczu 2019 r. Zatem nieznacznemu wzrostowi liczby rachunków bankowych o 0,16 mln, czyli o 0,4% (vide wykres nr 67), towarzyszył równocześnie wysoki wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 10,6 transakcji, czyli o 10,9%. Na taki wzrost liczby transakcji główny wpływ miał dalszy, istotny wzrost liczby transakcji kartowych. Wzrost aktywności posiadaczy rachunków należy ocenić jako pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2019 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 68.

Wykres nr 68. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2019

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2010-2019 przedstawia tabela nr 17.

Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2019

Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
I 2010	712 999	63,64	100	0,009	395 995	35,35	11 203	1,00	1 120 297
II 2010	755 522	62,17	91	0,007	448 239	36,88	11 390	0,94	1 215 242
2010	1 468 521	62,88	191	0,008	844 234	36,15	22 593	0,97	2 335 539
I 2011	789 874	61,41	53	0,004	484 669	37,68	11 547	0,90	1 286 143
II 2011	834 980	60,15	55	0,004	541 330	39,00	11 736	0,85	1 388 100
2011	1 624 854	60,76	108	0,004	1 025 999	38,37	23 283	0,87	2 674 244
I 2012	858 238	59,20	51	0,004	579 851	40,00	11 633	0,80	1 449 773
II 2012	879 050	57,59	54	0,004	635 736	41,65	11 619	0,76	1 526 460
2012	1 737 288	58,37	105	0,004	1 215 587	40,84	23 252	0,78	2 976 232
I 2013	918 335	57,07	41	0,003	679 313	42,22	11 450	0,71	1 609 139
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 577	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 674 283
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 568 866
I 2017	1 256 887	40,61	43	0,001	1 823 909	58,94	13 916	0,45	3 094 756
II 2017	1 284 632	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 567
2017	2 541 519	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 323
I 2018	1 332 412	37,42	41	0,001	2 213 548	62,16	14 979	0,42	3 560 979
II 2018	1 403 126	35,82	41	0,001	2 499 622	63,81	14 446	0,37	3 917 234
2018	2 735 537	36,58	82	0,001	4 713 169	63,03	29 425	0,39	7 478 213
I 2019	1 454 083	35,05	37	0,001	2 680 415	64,61	14 053	0,34	4 148 588
II 2019	1 561 297	33,83	37	0,001	3 040 185	65,87	14 094	0,31	4 615 613
2019	3 015 380	34,41	74	0,001	5 720 600	65,27	28 147	0,32	8 764 201

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków, KIR i Blue Media S.A., PSP Sp z o. o.

* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Karty płatnicze

Począwszy od II półrocza 2014 r., karty płatnicze są najczęściej wykorzystywanym bezgotówkowym instrumentem płatniczym.

W II półroczu 2019 r. na rynku kart płatniczych, zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi od wydawców kart płatniczych, odnotowano następujące zmiany:

1. Nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych do poziomu 42,9 mln szt., czyli w okresie sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o ponad 0,9 mln szt., co oznacza wzrost o 2%. Przedstawia to wykres nr 69.

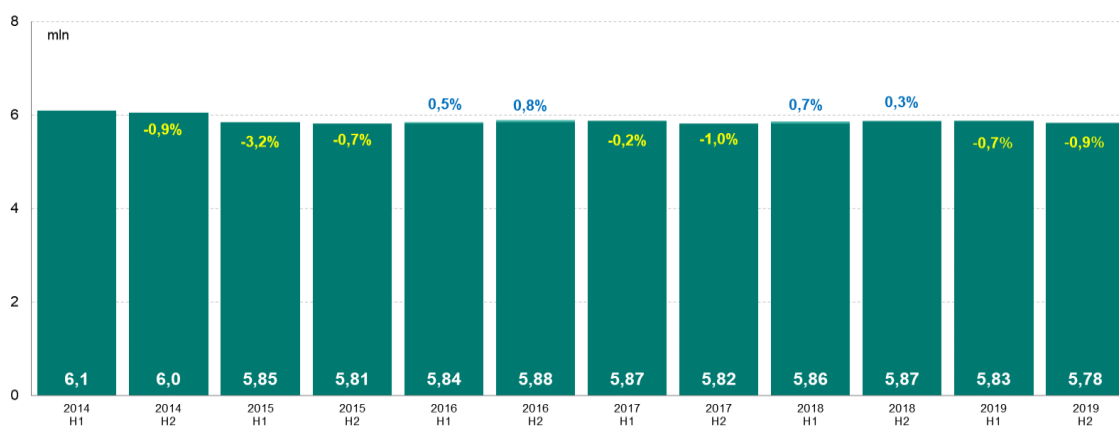
Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od czerwca 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. Na koniec II półroczu 2019 r. odnotowano spadek liczby kart kredytowych. Było ich łącznie 5,8 mln szt., czyli mniej o 51,3 tys. sztuk, co stanowi spadek o 0,9% w porównaniu do czerwca 2019 r. Tendencja spadkowa, która została zapoczątkowana na początku 2010 r., zakończyła się w 2015 r. i od tego czasu liczba kart utrzymywała się na stałym poziomie w przedziale 5,8 – 5,9 mln kart, w tym w II półroczu 2019 r. nieznacznie spadła. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r. przedstawia wykres nr 70.

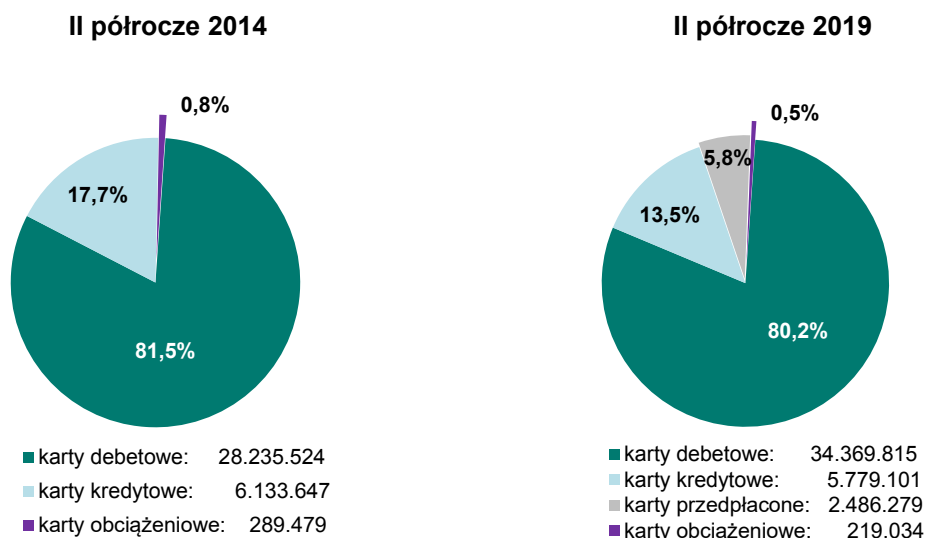
Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Na koniec grudnia 2019 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wyniósł 80,2% i w ciągu poprzednich sześciu miesięcy uległ nieznacznemu wzrostowi (z poziomu 79,5%). Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 13,5%, co oznacza, że na przestrzeni II półrocza 2019 r. zmniejszył się o 0,4 p.p. (z poziomu 13,9%). Zmianę struktury rynku kart płatniczych, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich pięciu lat, prezentuje wykres nr 71.

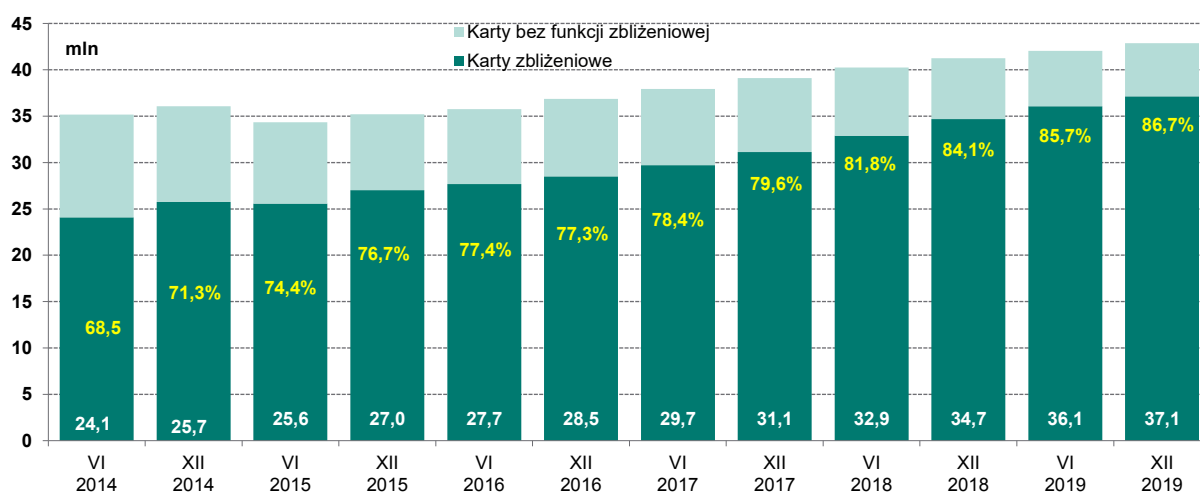
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec II półrocza 2014 r. oraz II półrocza 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

3. Od kilku lat na rynku funkcjonują karty płatnicze z funkcją zbliżeniową. Transakcje zbliżeniowe odbywają się bezstykowo, a przy płatnościach poniżej 50 zł³¹ nie jest wymagane podanie kodu PIN³². Na rynku polskim na koniec grudnia 2019 r. było w obiegu ok. 37,1 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 86,7% wszystkich kart płatniczych. Oznacza to, że obecnie niewielka liczba kart nie jest wyposażona w funkcję płatności zbliżeniowych. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza, wzrosła o 1,1 mln szt. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart prezentuje wykres nr 72.

Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

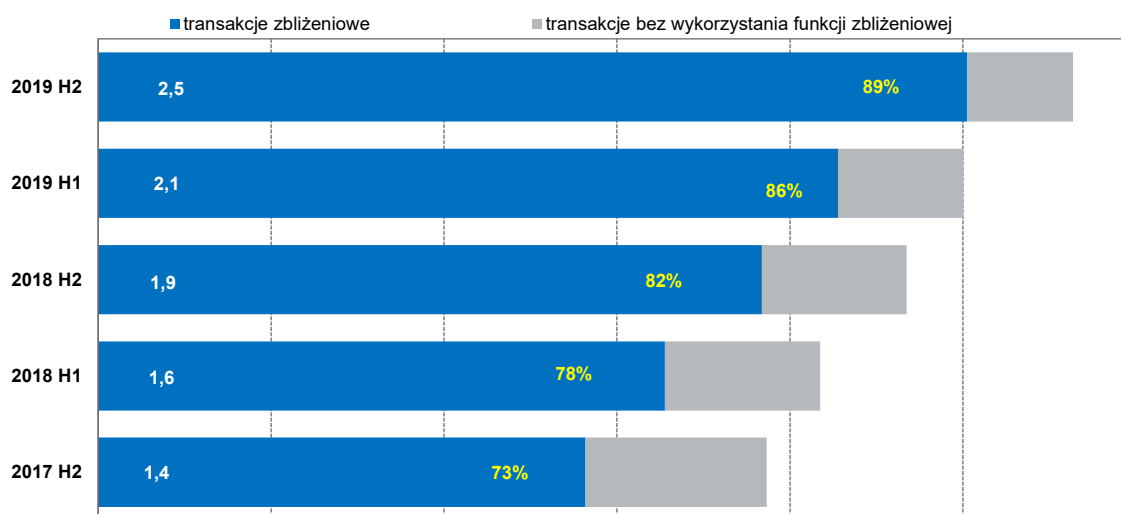
Systematycznie wzrasta również liczba i wartość transakcji zbliżeniowych. W II półroczu 2019 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 2,5 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 137,6 mld zł. Liczba płatności zbliżeniowych w stosunku do I półrocza 2019 r. wzrosła o 373,5 mln transakcji, co stanowiło wzrost o 17,5%. W II półroczu 2019 r. udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych wyniósł 89% (w poprzednim półroczu wyniósł 86%). Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych na terytorium RP w kolejnych półroczach prezentuje wykres nr 73³³.

³¹ Limit obowiązujący w Polsce w 2019 r.

³² Z dniem 14 września 2019 r. na terenie Unii Europejskiej weszły w życie zapisy Dyrektywy PSD2, które dotyczą m.in. poprawy bezpieczeństwa płatności zbliżeniowych. Od tego dnia banki są zobowiązane do stosowania tak zwanego silnego uwierzytelnienia klienta przy co szóstej transakcji lub jeśli skumulowana wartość transakcji bez silnego uwierzytelnienia (bez podania kodu PIN) przekroczy 150 euro.

³³ Od I półrocza 2019 r. udział transakcji zbliżeniowych jest liczony jako odsetek transakcji realizowanych w terminalach POS na terytorium RP, bez uwzględniania transakcji w internecie. Natomiast transakcje zbliżeniowe ujmują transakcje dokonane przy użyciu tradycyjnych (plastikowych) kart płatniczych, kart zainstalowanych w telefonie oraz innych nośników umożliwiających dokonywanie płatności zbliżeniowych (np. gadżetów i stickerów). Wprowadzona zmiana dotyczy wszystkich okresów prezentowanych na wykresach nr 73 i 74.

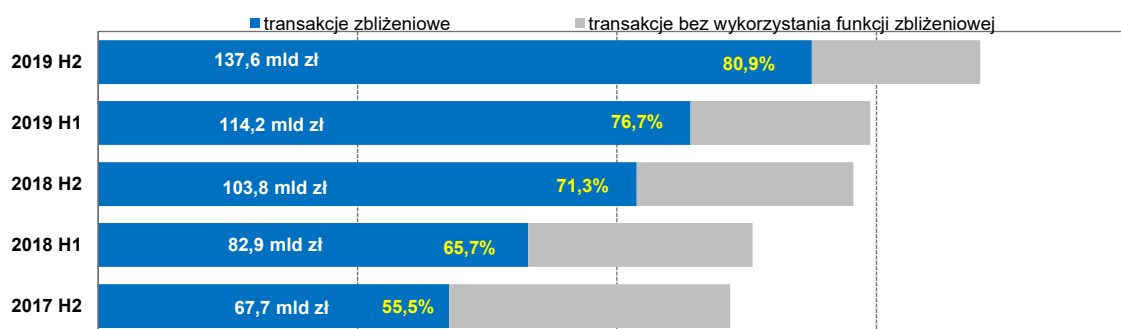
Wykres nr 73. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami w na terytorium RP w kolejnych pięciu okresach półrocznych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Łączna wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart w II półroczu 2019 r. wyniosła 137,6 mld zł i była większa o 23,4 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 20%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł 80,9%. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji prezentuje wykres nr 74³⁴.

Wykres nr 74. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych pięciu okresach półrocznych

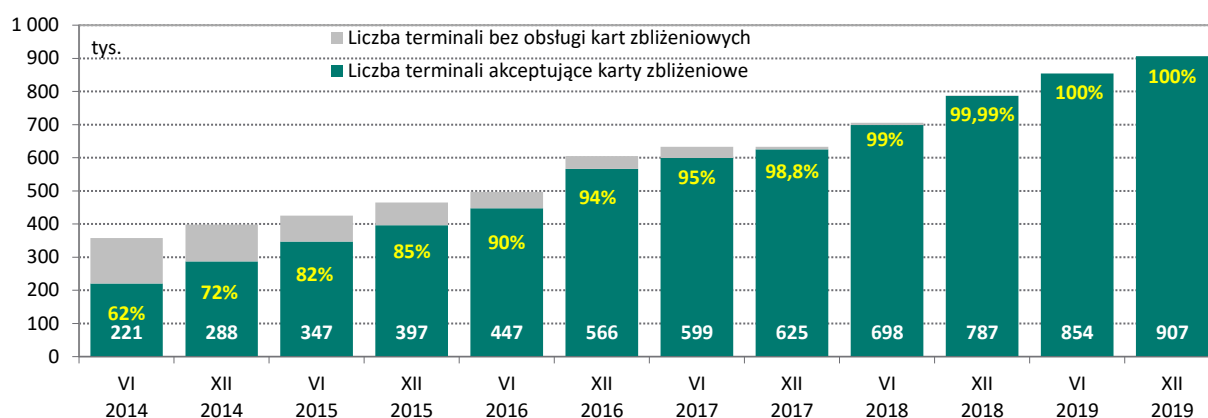
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Stale rosnąca liczba i wartość transakcji zbliżeniowych jest konsekwencją stworzenia i udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Liczba terminali POS

³⁴ Jw.

przystosowanych do realizacji transakcji dokonywanych w trybie zbliżeniowym systematycznie rosla. Należy dodać, że od I półrocza 2019 r. liczba terminali przystosowanych do obsługi płatności kartami zbliżeniowymi wynosi 100%. Na koniec II półrocza 2019 r. na rynku funkcjonowało 906,6 tys. takich terminali (w czerwcu 2019 r. było dostępnych 854,3 tys. terminali zbliżeniowych), a zatem przybyło 52,3 tys. nowych urządzeń (wzrost o 6%). Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie nr 75.

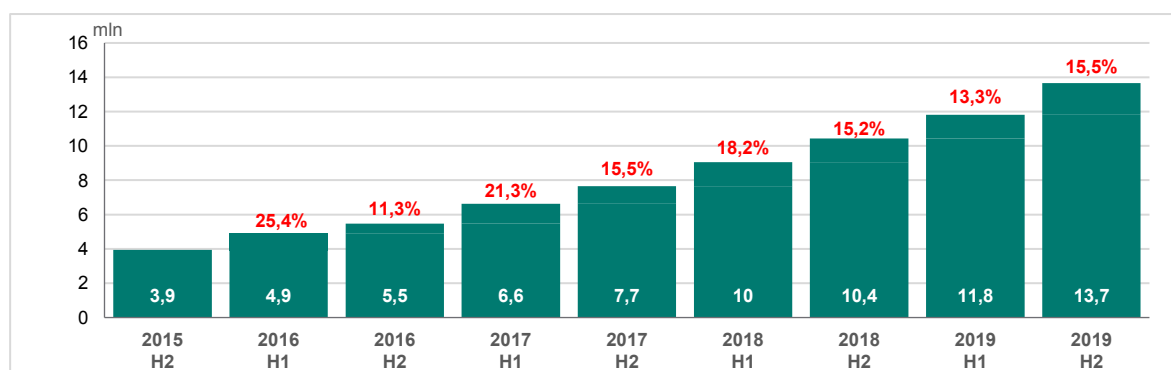
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Użytkownicy kart korzystają z funkcji płatności zbliżeniowych bardzo powszechnie. Świadczy o tym fakt stale rosnącej liczby transakcji zbliżeniowych. I tak, średnią dzienną liczbę transakcji zbliżeniowych w II półroczu 2019 r. odnotowano na poziomie 13,7 mln transakcji dziennie. Wskaźnik ten w stosunku do poprzedniego półrocza był wyższy o 15,5% (wówczas wyniósł 11,8 mln transakcji). Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie nr 76.

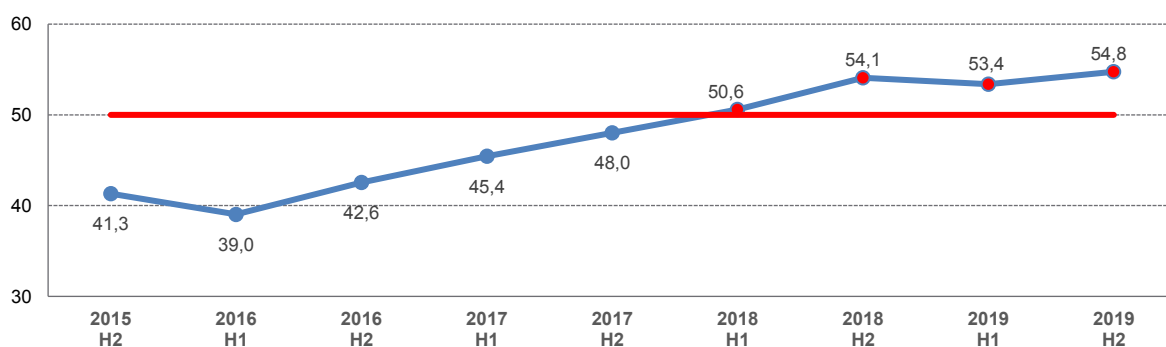
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln szt.) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r. oraz procentowy wskaźnik wzrostu w danym półroczu

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w II półroczu 2019 r. wyniosła 54,8 zł, czyli wzrosła o 1,4 zł w stosunku do I półrocza 2019 r. Warto zaznaczyć, że wartość ta systematycznie wzrastała od II półrocza 2016 r., natomiast od I półrocza 2018 przekracza ona próg 50 zł – obowiązujący jeszcze w II półroczu 2019 r. jako kwota transakcji zbliżeniowej, po przekroczeniu której konieczne było użycie kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji. Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie nr 77.

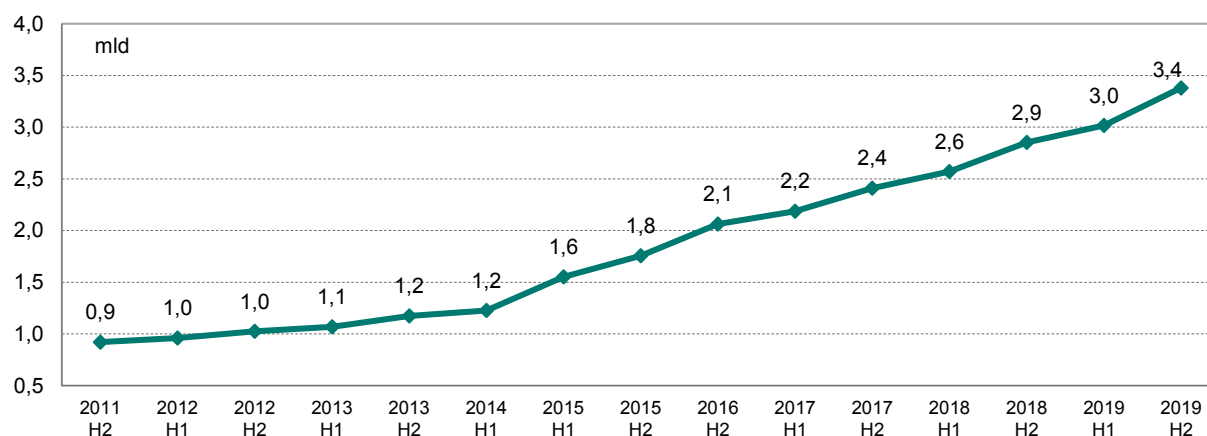
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

4. Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2019 r. kartami zrealizowano 3,4 mld transakcji, co, w stosunku do ubiegłego półrocza, oznacza wzrost o 12%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2011 roku przedstawia wykres nr 78.

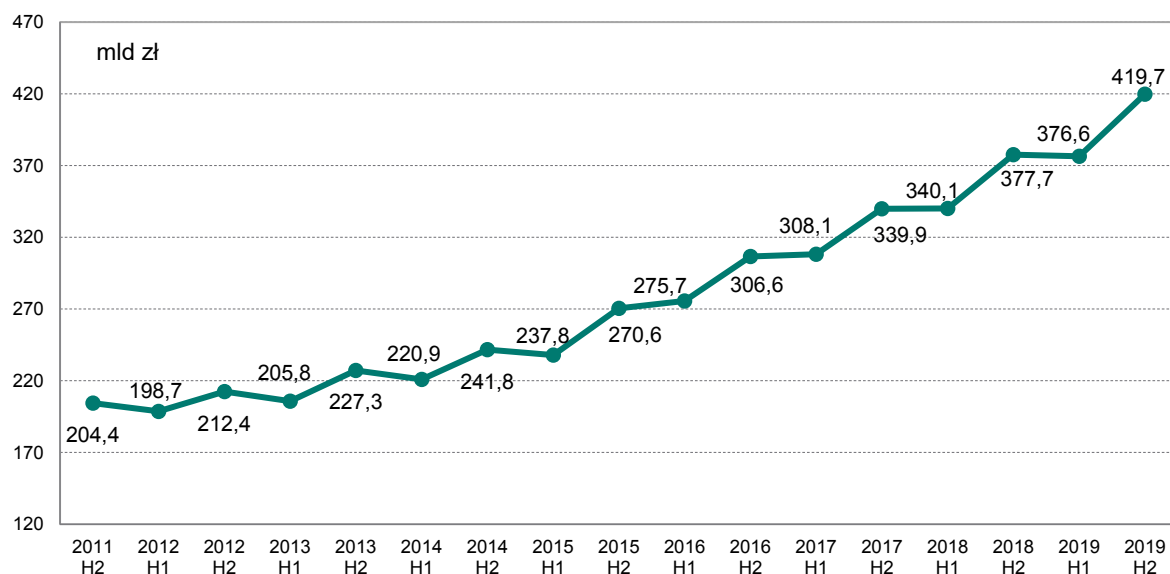
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w II półroczu 2019 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 419,7 mld zł, co oznacza wzrost o 11,5% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Porównując wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2018 i 2017, odnotowano wzrost odpowiednio o 11,1% i 23,5%. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od II półrocza 2011 roku przedstawia wykres nr 79.

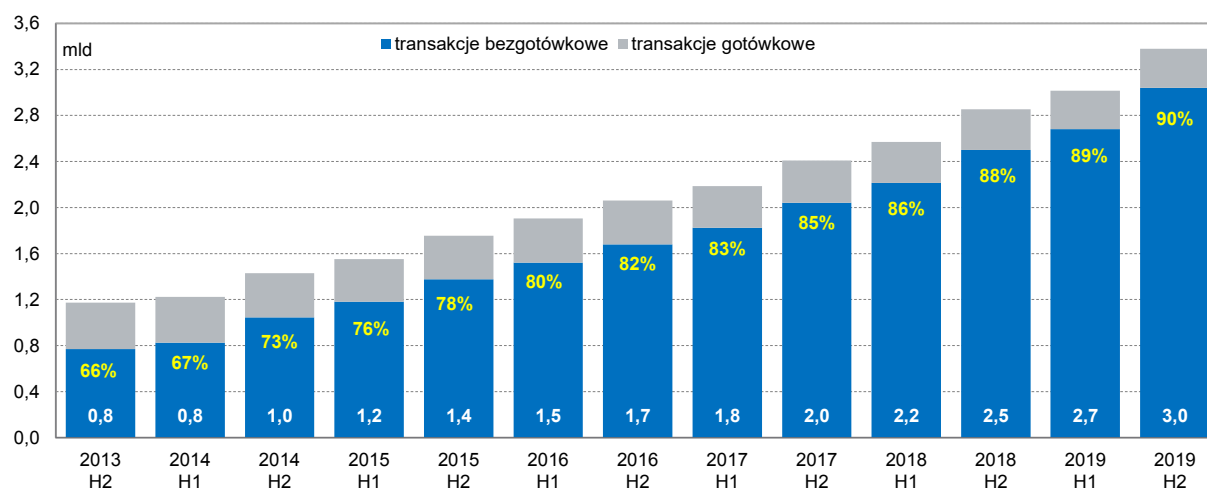
Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- W II półroczu 2019 r. wzrosła liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł 90%. Udział ten systematycznie zwiększa się od wielu lat, co przedstawia wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych w II półroczu 2019 r. przekroczyła po raz pierwszy 3 mld i była większa o 359,8 mln transakcji niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 13,4%). Porównując liczbę transakcji bezgotówkowych z okresem analogicznym w 2018 r. oraz 2017 r., odnotowano wzrost odpowiednio o 22% oraz o 49%. Oznacza to, że posiadacze kart płatniczych w przeważającej części preferują formę płatności bezgotówkowych realizowanych przy użyciu kart niż transakcje gotówkowe tymi kartami, np. w formie wypłat z bankomatu. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

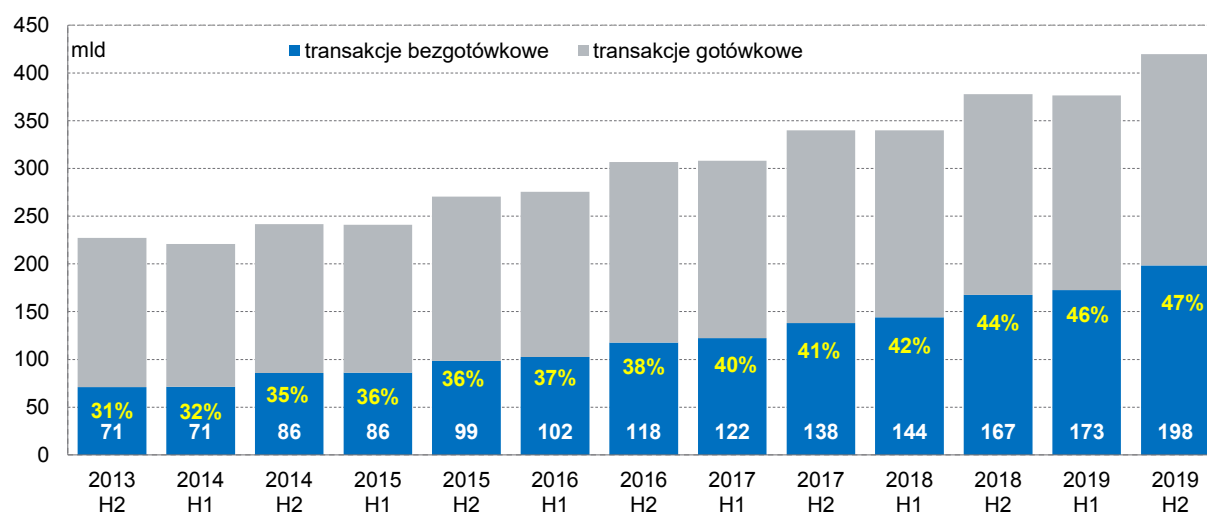
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2019 r. przy użyciu kart wyniosła 198,5 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 15%. Porównując łączną wartość transakcji bezgotówkowych w poszczególnych półroczach, na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost o 18,6%, natomiast na przestrzeni 2 ostatnich lat wzrost o 43,8%. Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zwiększał się i w II półroczu 2019 r. osiągnął najwyższy dotychczas poziom 47%, co przedstawia wykres nr 81.

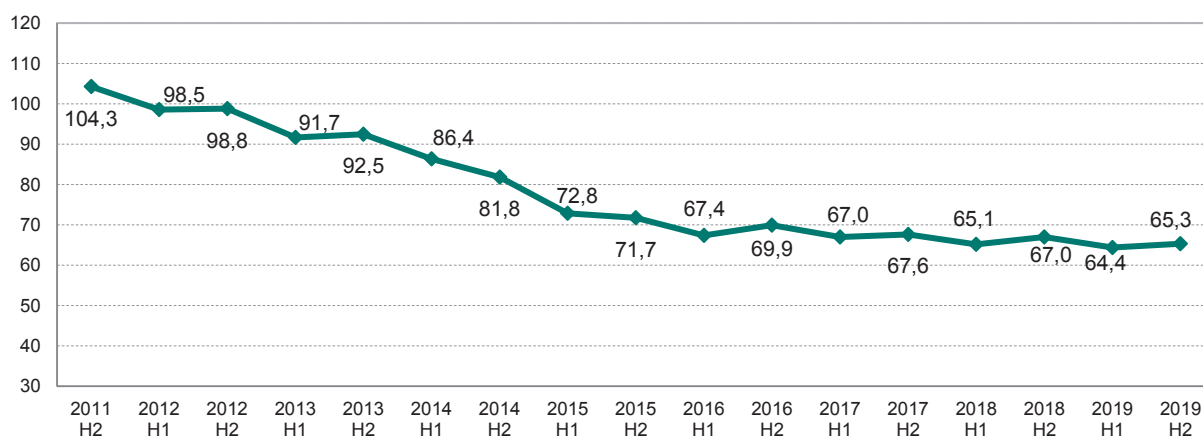
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2019 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 65 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego, wartość średnia uległa nieznacznemu wzrostowi (z poziomu 64 zł). Zarejestrowana na rynku polskim rosnąca popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania płatności zbliżeniowych za drobne wydatki (do 50 zł), co w dłuższej perspektywie prowadzi do zmniejszenia wartości średniej pojedynczej transakcji bezgotówkowej. Wartość tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2011 roku prezentuje wykres nr 82.

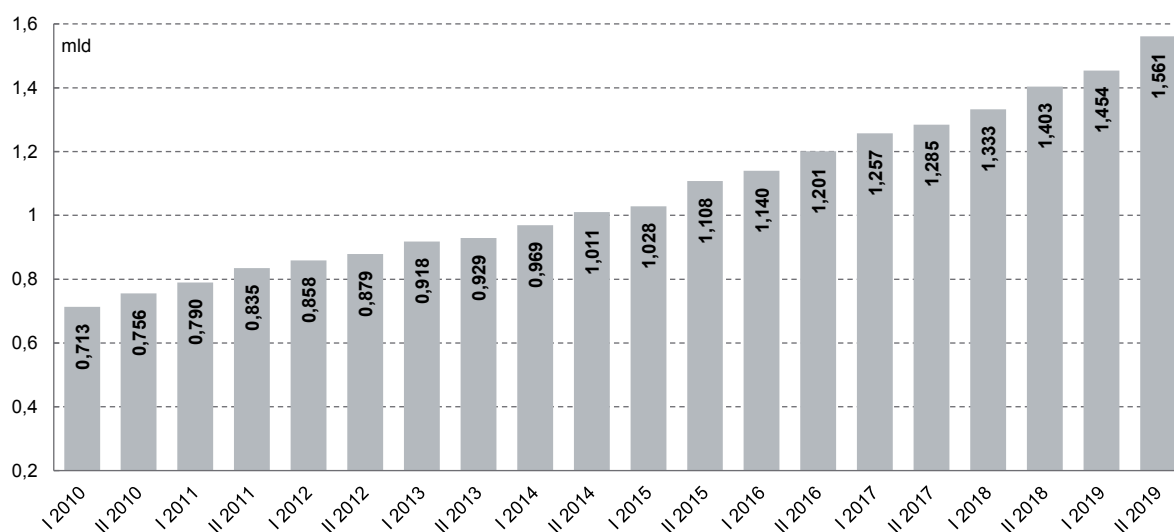
Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.2. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest (od II półroczu 2014 r.) drugim, po kartach płatniczych, najczęściej wykorzystywanym instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. W II półroczu 2019 r. ilościowo stanowiło ono 33,8% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 1,561 mld, co stanowi wzrost o 7,4% w stosunku do I półroczu 2019 r. (wykres nr 83).

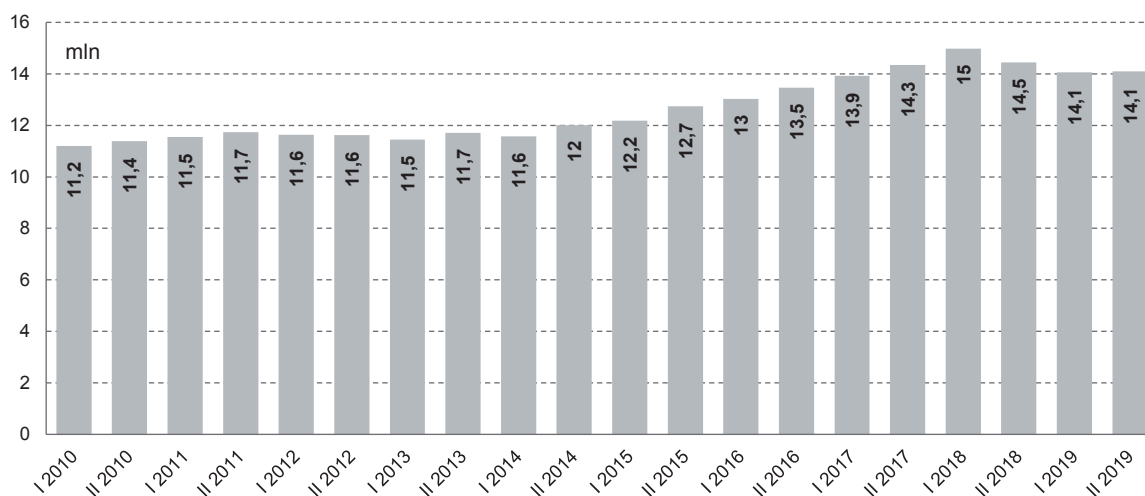
Wykres nr 83. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.3. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy opłata abonamentowa za usługi telekomunikacyjne (internet, telewizja). Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2019 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 14,1 mln szt. i była niższa o 0,29% w stosunku do I półrocza 2019 r. (wykres nr 84). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,3% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Należy zauważyć, że do I półrocza 2018 r. jego wykorzystanie bardzo powoli, ale systematycznie rosło, natomiast od II półrocza 2018 r. widoczny jest niewielki spadek. Jedną z głównych przyczyn mniejszej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków jeszcze w stosunkowo dużym stopniu nadal gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres nr 84. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego

5.2.4.1. Billon

W dniu 23 kwietnia 2019 r. spółka Billon Solutions Sp. z o.o. otrzymała od Komisji Nadzoru Finansowego pierwszą w Polsce licencję instytucji pieniądza elektronicznego. Aplikacja stworzona przez Billon Solutions przeznaczona jest do wydawania pieniądza elektronicznego oraz wykonywania transakcji z udziałem pieniądza elektronicznego. System, na którym został oparty Billon, wykorzystuje technologię blockchain³⁵ drugiej generacji, umożliwiającą m.in. dokonywanie płatności z użyciem regulowanych walut oraz przesyłanie i przechowywanie danych.

Planowany proces wydawania pieniądza elektronicznego i wykonywanie transakcji z jego udziałem będzie wyglądał w następujący sposób. Użytkownik, który posiada rachunek pieniądza elektronicznego i zamierza zakupić pieniądź elektroniczny, dokonuje transferu środków pieniężnych z rachunku płatniczego prowadzonego przez bank komercyjny na rachunek płatniczy spółki Billon Solutions. System Billon odnotowuje wpływ na konto, a następnie emituje pieniądź elektroniczny w kwocie odpowiadającej równowartości przekazanych środków. Pieniądź elektroniczny przekazywany jest na rachunek pieniądza elektronicznego użytkownika. Z kolei usługa wykupu pieniądza elektronicznego polega na umorzeniu określonej kwoty pieniądza elektronicznego przechowywanego na rachunku pieniądza elektronicznego użytkownika, a następnie dokonaniu przelewu odpowiedniej kwoty – równowartości pieniądza elektronicznego na rachunek w banku komercyjnym użytkownika lub wypłacie tych środków w bankomacie za pośrednictwem aplikacji oferowanej przez jeden z podmiotów współpracujących. W trakcie tego procesu spółka Billon Solutions każdorazowo dokonuje weryfikacji dostępnych środków na koncie użytkownika, zgodności danych użytkownika, a następnie umorzenia wykupionego pieniądza elektronicznego.

³⁵ Łańcuch bloków udostępniany w środowisku rozproszonym za pomocą mechanizmów Peer-to-Peer.

W drugiej połowie 2019 r. Billon rozbudowywał swoją działalność związaną z technologią rozproszonych rejestrów, nawiązał współpracę m.in. z FIS, największym na świecie producentem bankowych systemów IT (który technologię blockchain oferowaną przez Billon wykorzystuje do natychmiastowych transakcji w różnych krajach), z Biurem Informacji Kredytowej³⁶ (system oparty o technologię prywatnego blockchajna umożliwiający cyfrową dystrybucję dokumentów bankowych), czy też bankiem Raiffeisen w Austrii (testowe rozwiązanie systemu do rozliczeń polegające na stworzeniu cyfrowego odpowiednika euro zapisanego w blockchainie)³⁷.

Spółka nie rozpoczęła jeszcze do końca 2019 r. działalności operacyjnej polegającej na wydawaniu pieniądza elektronicznego i wykonywaniu transakcji z jego użyciem.

5.2.4.2. Revolut

Od lipca 2015 r. brytyjska spółka Revolut Ltd prowadzi działalność na rynku usług płatniczych, która polega m.in. na prowadzeniu mobilnego rachunku (obecnie w 31 dostępnych walutach, w tym w złotych) oraz na umożliwieniu dokonywania różnego rodzaju transakcji, w tym także transakcji płatniczych. Świadczenie usług przez spółkę Revolut odbywa się za pośrednictwem aplikacji mobilnej³⁸. Na polskim rynku firma oficjalnie obecna jest od marca 2018 r., a oferowane przez nią rozwiązania stanowią alternatywę dla tradycyjnej bankowości.

Rachunek płatniczy w Revolucie umożliwia zarówno otrzymywanie przelewów z innych banków (poprzez tradycyjny przelew lub kartę płatniczą), jak i wykonywanie przelewów na rachunki w innych bankach lub dokonywanie płatności pomiędzy użytkownikami aplikacji, a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych, e-maili lub smsów. Zasadniczym elementem rozwiązania Revolut jest wydawana do rachunku płatniczego multiwalutowa karta płatnicza jednej z dwóch organizacji kartowych o zasięgu globalnym (tj. Visa lub Mastercard)³⁹, zapewniająca możliwość dokonywania płatności lub wypłaty środków z bankomatu praktycznie na całym świecie. Płatność kartą jest realizowana w ramach środków pieniężnych w walucie wcześniej wymienionej w aplikacji płatniczej (jednej z 31 w ramach prowadzonego rachunku) albo w ramach konwersji środków w czasie rzeczywistym w trakcie płatności (wówczas możliwe jest dokonanie płatności w jednej z ponad 140 walut), bez dodatkowych prowizji⁴⁰.

Pod koniec 2019 r. z aplikacji Revolut korzystało w Polsce ok. 900 tys. użytkowników⁴¹ (w lipcu 2019 r. było 500 tys. użytkowników⁴²), a wartość transakcji wykonanych w ramach aplikacji przekroczyła miliard złotych.

³⁶ <https://mamstartup.pl/podsumowanie-2019-roku-billon>

³⁷ <https://www.cashless.pl/6674-billon-raiffeisen>

³⁸ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obslugiwane>

³⁹ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obslugiwane>

⁴⁰ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/przewodnik-po-revolut/placenie/w-jakich-walutach-moge-dokonac-platnosci-karta-revolut>

⁴¹ <https://fintek.pl/revolut-ma-juz-10-mln-uzytkownikow-w-europie-i-ponad-900-tys-w-polsce/>

<https://community.revolut.com/t/country-ranking-by-user-number/73638/204>

⁴² <https://www.money.pl/gospodarka/revolut-w-polsce-bije-kolejne-rekordy-firma-stawia-na-nowe-uslugi-i-rozwoj-krajowego-biura-6407785469225089a.html>

Pod względem liczby użytkowników Polska jest aktualnie trzecim największym rynkiem, na którym Revolut oferuje swoje usługi (za Wielką Brytanią i Rumunią)⁴³.

W drugiej połowie 2019 r. Revolut wprowadził nowe usługi i usprawnienia, takie jak warunkowo bezpłatne konta firmowe⁴⁴, platformę umożliwiającą inwestowanie w akcje spółek notowanych na amerykańskich giełdach New York Stock Exchange i NASDAQ⁴⁵, czy też funkcję Donations, za pomocą której można przekazywać datki na cele charytatywne.⁴⁶ Ponadto, dostosowując się do przepisów PSD2, Revolut uruchomił funkcję 3D Secure autoryzującą płatności internetowe⁴⁷, a dodatkowo możliwość logowania do aplikacji za pomocą biometrii twarzy⁴⁸.

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Revolut Ltd funkcjonuje w ramach tzw. działalności transgranicznej, na podstawie art. 132y ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.)^{49,50}. W grudniu 2018 r. Revolut Payments otrzymał licencję instytucji pieniądza elektronicznego na Litwie. W ramach uzyskanej na Litwie licencji, spółka Revolut Payments deklaruje nie tylko gotowość do emisji pieniądza elektronicznego, lecz zamierza także świadczyć inne usługi płatnicze, w tym m.in. płatności kartą i wypłaty gotówkowe, realizowanie poleceń przelewu, poleceń zapłaty i przekazów pieniężnych, a także inicjowanie płatności i świadczenie usług informacyjnych na koncie⁵¹. Spółka Revolut Payments, podobnie jak Revolut Ltd, również znajduje się w prowadzonym przez KNF zestawieniu notyfikacji dotyczących działalności transgranicznej unijnych instytucji pieniądza elektronicznego na terytorium RP⁵².

5.2.5. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

▪ Google Pay

Działanie aplikacji Google Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych podczas transakcji płatniczej. Dane karty dodanej do Google Pay są szyfrowane, a każda skonfigurowana karta jest tokenizowana i otrzymuje numer VAN (Virtual Account Number) przechowywany w urządzeniu. Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane akceptantom. Dzięki takiemu rozwiązaniu żaden podmiot trzeci, m.in. sklep, w którym dokonana jest płatność, nie pozna numeru karty, czyli nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto również wspomnieć, że firma Google nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co również podnosi poziom bezpieczeństwa. Aplikacja pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności

⁴³ <https://community.revolut.com/t/country-ranking-by-user-number/73638/204>

⁴⁴ <https://www.cashless.pl/6153-Revolut-darmowe-rachunki-dla-firm>

⁴⁵ <https://subiektywnieofinansach.pl/revolut-metal-inwestowanie-w-akcje/>

⁴⁶ <https://www.cashless.pl/6331-Revolut-Donations-Amazonia-datki>

⁴⁷ <https://www.cashless.pl/6312-Revolut-3D-Secure-płatności-w-internecie-zabezpieczenie>

⁴⁸ <https://www.cashless.pl/6687-Revolut-face-unlock-nowosc>

⁴⁹ Revolut jest spółką posiadającą upoważnienie Urzędu ds. Postępowania Finansowego w Wielkiej Brytanii na mocy ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych z 2011 roku (FCA nr: 900562) do emisji pieniądza elektronicznego.

⁵⁰ Spółka Revolut Ltd znajduje się w prowadzonym przez KNF zestawieniu notyfikacji dotyczących działalności transgranicznej unijnych instytucji pieniądza elektronicznego na terytorium RP; https://www.knf.gov.pl/podmioty/wyszukiwarka_podmiotow#849668

⁵¹ <https://fintek.pl/revolut-udzieli-pozyczek-i-przyjmie-lokaty/>

⁵² https://www.knf.gov.pl/podmioty/wyszukiwarka_podmiotow#849643

użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Google Pay do kwoty 50 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest prosty i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Usługa Google Pay jest obecnie dostępna w następujących bankach: Alior Bank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Bank Handlowy S.A., Credit Agricole S.A., Envelo Bank, Getin Bank S.A., BPS S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A., Plus Bank S.A., Bank Pocztowy S.A., Santander Bank Polska S.A., SGB Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Krakowie, Krakowski Bank Spółdzielczy, Bank Spółdzielczy w Brodnicy, Podkarpacki Bank Spółdzielczy oraz T-mobile usługi bankowe. Ponadto z usługi tej mogą korzystać użytkownicy Di Pocket, Edenred, Monese, N26, Revolut, Sodexo, Kompakt finanse, TransferWise, Twisto Payments oraz Paysafe Financial Services Limited.

▪ **Apple Pay**

Od czerwca 2018 r. użytkownicy telefonów z systemem operacyjnym iOS mają możliwość dokonywania płatności mobilnych swoimi smartfonami poprzez aplikację Apple Pay, która jest dedykowana wyłącznie użytkownikom iPhone'ów i wybranych innych urządzeń firmy Apple. Usługa Apple Pay pozwala na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych poprzez przyłożenie do terminala smartfona marki iPhone oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Proces uruchamiania usługi na telefonie, w tym dodawanie karty płatniczej do wirtualnego portfela w smartfonie jest podobny jak w przypadku usługi Google Pay. Zmianą w stosunku do istniejących na rynku rozwiązań jest brak wymogu potwierdzenia transakcji (niezależnie od jej kwoty) kodem PIN. Apple Pay wykorzystuje do tego rozwiązania biometryczne typu: TouchID (czytnik linii papilarnych) oraz FaceID (system rozpoznawania twarzy) lub też tzw. passcode (kod odblokowujący iPhone'a), co znacznie podnosi poziom bezpieczeństwa transakcji. Innym elementem podnoszącym poziom bezpieczeństwa usługi Apple Pay jest to, że w systemie Apple na podstawie numeru karty generowany jest token DAN (Device Account Number), który służy do identyfikacji karty po stronie banku wydawcy i który jest przechowywany wyłącznie na urządzeniu w tzw. bezpiecznym elemencie (specjalny certyfikowany chip zaprojektowany do bezpiecznego przechowywania informacji o płatnościach). Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane sprzedawcom, dzięki czemu żaden podmiot trzeci nie pozna numeru karty i nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto dodać, że firma Apple nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co zwiększa poziom bezpieczeństwa rozwiązania. Należy także podkreślić, że zarówno Apple Pay, jak i Google Pay są rozwiązaniami opartymi na kartach płatniczych, w związku z tym w przypadku wystąpienia oszustwa poszkodowani klienci mogą ubiegać się o zwrot utraconych środków w ramach procedury chargeback. Usługa Apple Pay jest obecnie dostępna w następujących bankach: Alior Bank S.A., Bank Pekao S.A., Santander Bank Polska S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Credit Agricole S.A., Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A. oraz PKO Bank Polski S.A., Bank Millennium S.A., SGB Bank S.A., Bank Pocztowy S.A. oraz Bank Handlowy S.A. Ponadto korzystać z niego mogą użytkownicy Edenred, Monese, N26, Revolut, Curve, DiPocket oraz iCard.

▪ **Garmin Pay oraz Fitbit Pay**

W marcu 2018 r. Santander Bank Polska S.A. wraz z firmą Mastercard oraz producent sprzętu Garmin uruchomili na polskim rynku usługę płatności mobilnych Garmin Pay. Usługa umożliwia dokonywanie

płatności zbliżeniowych za pomocą smartwatcha firmy Garmin. Zasada działania jest podobna do działania zbliżeniowych kart płatniczych. Posiadacze zegarków Garmin przed rozpoczęciem korzystania z nowej usługi muszą najpierw zainstalować dedykowaną aplikację na swoim smartfonie, połączyć zegarek z aplikacją, a następnie dodać kartę płatniczą do aplikacji oraz ustawić kod PIN. Warto dodać, że wprowadzanie kodu PIN nie jest konieczne przy każdej transakcji. Przez 24 godziny od wprowadzenia kodu PIN kolejne transakcje można dokonywać bez jego podawania, pod warunkiem że zegarek nie był zdejmowany z ręki (w czym pomaga funkcja monitorowania tętna)⁵³. Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie producenta zegarków, karty płatnicze dodane do aplikacji są objęte procesem tokenizacji, co oznacza, że numer posiadanej karty nie jest przechowywany na urządzeniu i serwerach oraz nie jest przekazywany akceptantowi podczas dokonywania płatności. Obecnie z systemu Garmin Pay mogą korzystać klienci następujących banków: Alior Bank S.A., Bank Pekao S.A., Banki Spółdzielcze SGB, Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., PKO Bank Polski S.A., Santander Bank Polska S.A., Nest Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Poczty S.A., mBank S.A., oraz użytkownicy Revolut i TransferWise.

Poza rozwiązaniem Garmin Pay, na rynku polskim istnieje również Fitbit Pay. Użytkownicy zegarków firmy Fitbit (modeli Ionic i Versa) mogą dokonywać płatności zbliżeniowych przy użyciu swoich zegarków na podobnej zasadzie co Garmin Pay. Proces instalacji aplikacji, dodawania karty oraz autoryzacji transakcji jest analogiczny, jak w przypadku systemu Garmin Pay. Obecnie z płatności Fitbit Pay mogą korzystać klienci następujących banków: Santander Bank Polska S.A., Bank Pekao S.A., mBank S.A., Alior Bank S.A., Nest Bank S.A., Banki Spółdzielcze SGB oraz użytkownicy Revolut i Transferwise.

▪ Visa Direct

Visa Direct jest innowacyjną usługą oferowaną przez organizację płatniczą Visa, która za pośrednictwem rozwiązania VisaNet⁵⁴ umożliwia transfery pieniężne bezpośrednio z karty na kartę lub wpłacanie gotówki na kartę odbiorcy. Wśród dostępnych funkcjonalności można wyróżnić: płatności dwustronne typu P2P, zwrot środków, płatności za rachunki lub przelewy zagraniczne bezpośrednio na kwalifikującą się kartę debetową lub kartę przedpłaconą. Mogą być one realizowane przykładowo w modelach: B2C (np. wypłata odszkodowania z tytułu ubezpieczenia, wypłata wygranej), B2B (np. płatności do kontrahentów i partnerów biznesowych), G2C (np. zwrot podatków).

Transfery Visa Direct dokonywane są za pomocą tzw.: transakcji finansowania konta (AFT)⁵⁵ lub pierwotnej transakcji kredytowej (OCT)⁵⁶. Pieniądze przekazywane są w standardzie czasu rzeczywistego (tzw. *push payments*), który opiera się na czterech zasadach: szybkich środków (wydawca karty udostępnienia środki na rachunku w ciągu 30 minut od momentu ich otrzymania), wygody (możliwość dokonywania płatności

⁵³ Maciej Kazimierski, *Garmin Pay w Polsce – co trzeba o nim wiedzieć?*, [direct.money.pl](https://direct.money.pl/direct.money.pl/artykuly/porady/garmin-pay-w-polsce-8211;-co-trzeba-o-nim,79,0,2401871.html), 2018, <https://direct.money.pl/artykuly/porady/garmin-pay-w-polsce-8211;-co-trzeba-o-nim,79,0,2401871.html>

⁵⁴ Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>.

⁵⁵ Transakcja stosowana do "pobierania" środków z konta karty w celu ich "przekazania" w transakcji OCT na inne konto należące do posiadacza karty lub osoby trzeciej (źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>).

⁵⁶ Transakcja "przekazania" środków na kwalifikujący się rachunek, dzięki czemu środki te są dostępne na koncie posiadacza karty (źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>).

365/7/24), globalnego zasięgu (międzynarodowy standard realizacji płatności), bezpieczeństwa (ramy zarządzania ryzykiem uzupełniające wymogi firmy Visa⁵⁷).

Usługa Visa Direct jest obecnie dostępna w 200 krajach w ponad 130 walutach. W Polsce w ramach platformy Visa Direct, we wrześniu 2019 r. firma Visa we współpracy z siecią terminali płatniczych eService i z Totalizatorem Sportowym, uruchomiła usługę wypłat nagród bezpośrednio na kartę płatniczą zwycięzcy. Wdrożenie jest dostępne w 900 kolekturach Lotto i jest to pierwsza tego typu platforma w Polsce i jedna z pierwszych w Europie i na świecie⁵⁸. Dodatkowo w październiku 2019 r. Visa ogłosiła przejęcie świadczącej usługi z zakresu płatności transgranicznych firmy Earthport, której technologia rozszerza potencjalne możliwości usługi Visa Direct o wypłaty z funduszy, płatności dwustronne *peer-to-peer*, płatności na platformach transakcyjnych czy opłacanie rachunków⁵⁹.

▪ Płatności internetowe

W lipcu 2018 r. swoją działalność na terenie polski rozpoczął czeski fintech Twisto oferujący odroczone płatności w Internecie. Klienci korzystający z Twisto mają 21 dni na otrzymanie, sprawdzenie oraz zapłacenie za produkt, po tym czasie naliczane są opłaty na rzecz czeskiego fintecha. Założenia systemu przypominają istniejącą już na rynku usługę *PayU Płać później*, z tym że Twisto, w przeciwieństwie do rozwiązania PayU, nie opiera swojej oceny ryzyka i zdolności kredytowej na analizie behawioralnej oraz analizie danych transakcyjnych PayU, a na algorytmach analizujących dane (system Nikita służący do zarządzania ryzykiem, który dzięki wykorzystaniu technologii big data oraz machine learning ocenia zdolność kredytową klientów w czasie mierzonym w milisekundach), pozostawiane przez klientów w sklepach internetowych. Dzięki regulowaniu przez klientów zobowiązań, algorytm może podnieść limit dokonywanych zakupów. We wrześniu 2018 r. ING Bank Śląski S.A. wdrożył pierwsze w Polsce płatności internetowe o nazwie *imoje*, w ramach których m.in. nawiązał współpracę z Twisto (jako udziałowiec tego rozwiązania) i zaoferował usługę odroczonej płatności. Rozwiązanie *imoje* oferuje wszystkie najważniejsze metody płatności, tj. płatność kartą, przelewem oraz BLIK, ponadto udostępniając dodatkową opcję odroczonej płatności Twisto. W II połowie 2019 roku funkcja odroczonej płatności została wdrożona do Allegro przy współpracy z PayPal⁶⁰.

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w II półroczu 2019 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. W II półroczu 2019 r. kartami zrealizowano 3,4 mld transakcji, co w stosunku do poprzedniego półrocza oznacza wzrost o 12%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w II półroczu 2019 r. wyniósł 90%. Ponadto udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w II połowie 2019 r. wyniósł 65,9%, co oznacza, że podobnie jak w poprzednich półroczach (począwszy od II połowy 2014 r.) karty przewyższają udział przelewów w ogólnej liczbie płatności bezgotówkowych. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 7,3%, choć należy zauważyć, że udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych konsekwentnie maleje. W II półroczu 2019 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej

⁵⁷ Visa.pl, <https://www.visa.pl/prowadz-swoja-firme/visa-direct/issuers.html>.

⁵⁸ Visa.pl, <https://www.visa.pl/o-korporacji-visa/newsroom/press-releases.2912496.html>.

⁵⁹ M. Tabaka, *Visa razem z Western Union wdrażają Visa Direct – platformę obsługującą w czasie rzeczywistym*, Spidersweb.pl, <https://www.spidersweb.pl/2019/06/visa-direct-western-union.html>.

⁶⁰ Uryniuk J., *Allegro wprowadza płatności odroczone. Partnerem platformy jest jeden z młodych polskich fintechów, cashless.pl*, <https://www.cashless.pl/6382-allegro-paypo-odroczone-płatności>

dokonanej kartą płatniczą wyniosła 65 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (64 zł) wartość ta spadła o 1,4%. W II półroczu 2019 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2%, do poziomu 42,9 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 1,1 mln i stanowiła 86,7% wszystkich kart płatniczych w Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

Na polskim rynku coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne instrumenty i usługi, takie jak Google Pay oraz Apple Pay. Ich popularność wśród klientów banków szybko rośnie (w II połowie 2019 r., wg dostępnych danych osiągnęła poziom 2,6 mln⁶¹). Dzieje się tak za sprawą bardzo dobrze rozwiniętej sieci akceptacji płatności zbliżeniowych (już 100% terminali POS w Polsce akceptuje płatności zbliżeniowe). Dostępność usługi Apple Pay i Google Pay w ofercie banków stale się powiększa i może stawać się powoli jednym z kryteriów podczas wyboru banku. Nową usługą, która pojawiła się w II półroczu 2019 r., jest Visa Direct. Poza płatnościami mobilnymi coraz większą popularnością cieszą się płatności odroczone, które dostępne są na polskim rynku za sprawą współpracy integratorów płatności oraz banków z fintechami. Zagraniczne fintechy wchodzące na rynek są przyjmowane przez coraz szersze grono polskich klientów, na co może wskazywać coraz większa dostępność płatności mobilnych oferowanych przez podmioty niebędące tradycyjnymi bankami, np. Monese, N26, Revolut, Curve, DiPocket, iCard czy TransferWise. Wszystko to może świadczyć o tym, że Polacy bardzo entuzjastycznie reagują na nowości technologiczne ze świata płatności, co z kolei może powodować zarówno wchodzenie na rynek coraz większej liczby nowych rozwiązań, jak i rozwój już istniejących na polskim rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, oferowanych przez krajowych i zagranicznych dostawców usług płatniczych.

5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych

5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych

Od 2005 roku Departament Systemu Płatniczego NBP przygotowuje analizę opłat i prowizji wybranych usług płatniczych skierowanych do klientów indywidualnych, oferowanych przez banki komercyjne. Do analizy za II półrocze 2019 r. zostały wybrane standardowe rachunki płatnicze prowadzone w walucie krajowej wraz z debetowymi kartami płatniczymi wydawanymi do tych rachunków. Analiza objęła także opłaty za usługi płatnicze powiązane ze standardowym rachunkiem płatniczym i opłaty za transakcje realizowane z korzystaniem z debetowych kart płatniczych wydawanych do tych rachunków. Analizie poddano dane opublikowane na stronach internetowych 14 banków komercyjnych.

Z analizy porównawczej wynika, że:

- uwarunkowania makroekonomiczne były stabilne dla sektora finansowego. Stopy procentowe NBP, stawki interchange oraz obowiązkowe obciążenia podatkowe pozostały na niezmiennym poziomie,
- miała miejsce kontynuacja odnotowanych we wcześniejszych analizach trendów polegających na:

⁶¹ Uryniuk J, To już sukces, prawda? Do usług takich jak Apple Pay i Google Pay Polacy dodali ponad 2,6 mln kart płatniczych, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/7265-liczba-uzytownikow-apple-pay-google-pay>

- upraszczaniu ofert bankowych w zakresie rachunków płatniczych, polegającym na zmniejszaniu liczby oferowanych rachunków płatniczych,
- zapewnieniu kompleksowości ofert bankowych, tj. na ich uzupełnianiu i rozszerzaniu o nowe usługi, takie jak przelewy natychmiastowe i przelewy SORBNET,
- liczba zmian w ofertach handlowych dostawców usług płatniczych dotyczących rachunku płatniczego i usług płatniczych w analizowanym półroczu dotyczyła siedmiu banków i w stosunku do I półrocza 2019 r. dotyczyła większej grupy banków (wówczas dotyczyła dwóch banków),
- średnia miesięczna opłata za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego dla klientów detalicznych w polskich bankach w analizowanym okresie wyniosła 6,37 zł i wzrosła w stosunku do I półrocza 2019 r. o 0,92 zł (wówczas wynosiła 5,45 zł). Miesięczną opłatę za prowadzenie rachunku płatniczego podniosły trzy banki. Opłata ta przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w II półroczu 2019 r. 1,77 zł (w poprzednim półroczu 1,65 zł).
- średnia miesięczna opłata za użytkowanie karty debetowej wydawanej do analizowanych rachunków wyniosła 5,53 zł i wzrosła w stosunku do I półrocza 2019 r. o 0,45 zł (wówczas wynosiła 5,08 zł). Miesięczną opłatę za użytkowanie karty debetowej w analizowanym półroczu podniosły trzy banki. Opłata ta przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w II półroczu 2019 r. 1,72 zł (w poprzednim półroczu 1,62 zł).

Zmiany cenowe dotyczyły także poszczególnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym i kartą debetową. W zakresie usług powiązanych z rachunkiem płatniczym należy odnotować wzrost opłat za realizację transakcji z wykorzystaniem tradycyjnych kanałów dystrybucji (placówka banku), realizację polecenia przelewu w serwisie telefonicznym (konsultant) i za pośrednictwem Internetu, co wynika z podniesienia opłat za te usługi w dwóch bankach.

W zakresie usług powiązanych z kartą debetową odnotowano wzrost opłaty za wypłatę gotówki we własnych bankomatach i wytypowanych sieciach bankomatów oraz opłaty za przewalutowanie transakcji, co wynika z podniesienia opłaty za te usługi w dwóch bankach. Odnotowano też obniżenie średniej opłaty za wypłaty w bankomatach innych podmiotów w kraju oraz w bankomatach obcych za granicą, na co wpływ miało obniżenie opłat za te usługi w trzech bankach.

Nie odnotowano istotnego wpływu obowiązku wprowadzenia do oferty dostawców usług płatniczych Podstawowego Rachunku Płatniczego na ich politykę cenową.

W II półroczu 2019 r. zaobserwowano kontynuację polityki cenowej banków skupionej na promocji elektronicznych kanałów dystrybucji usług płatniczych i oferowaniu korzystniejszych cen usług klientom realizującym transakcje bezgotówkowe.

5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa

Narodowy Bank Polski, począwszy od grudnia 2016 r., przygotowuje cyklicznie, w odstępach rocznych, analizę porównawczą wysokości prowizji i opłat najbardziej istotnych z punktu widzenia rozliczeń pieniężnych w złotych w polskim sektorze usług płatniczych w obszarze mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Analizie poddawane są wybrane rachunki płatnicze (bieżące i pomocnicze) wraz z dołączonymi do nich debetowymi kartami płatniczymi. Do analizy wykorzystano ogólnie dostępne dane pochodzące ze stron internetowych poszczególnych dostawców usług płatniczych.

Z analizy porównawczej wynika, że według danych na dzień 15 października 2019 r.:

- średnia wysokość opłaty miesięcznej za prowadzenie rachunku bieżącego (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalnających klientów z ponoszenia tej opłaty) wynosiła dla mikroprzedsiębiorców 15,76 zł i oznaczało to wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 1,38 zł (z 14,38 zł), zaś dla MŚP wynosiła 47,56 zł i oznaczało to wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 3,62 zł (z 43,94 zł),
- średnia wysokość opłaty za jedną usługę związaną z prowadzeniem rachunku bieżącego i realizowaniem dodatkowych czynności (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert banków oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalnających klientów z ponoszenia tych opłat) wynosiła dla mikroprzedsiębiorców 5,40 zł dla opłat kwotowych i 0,81% dla opłat procentowych, zaś dla MŚP odpowiednio 9,43 zł i 1,05%, co oznacza, że w porównaniu z rokiem ubiegłym w przypadku mikroprzedsiębiorców oznaczało to obniżenie średniej wartości kwotowej o 0,10 zł oraz wzrost średniej wartości procentowej o 0,15 p.p., a dla sektora MŚP oznaczało to wzrost odpowiednio o 0,97 zł i 0,24 p.p.

Materiał zawierający tę analizę jest publikowany na stronie www.nbp.pl⁶².

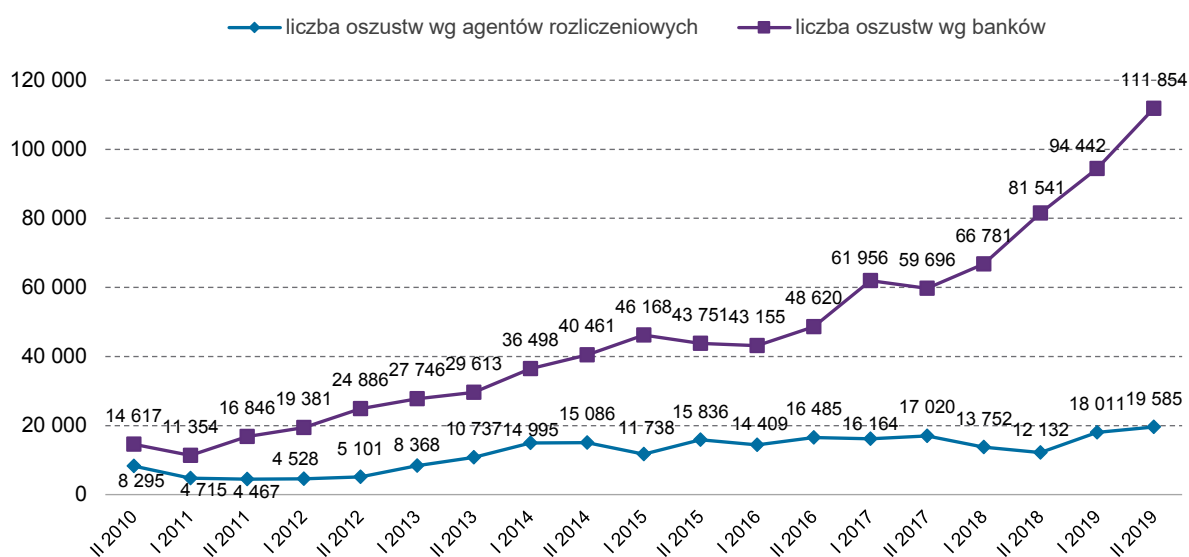
5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2019 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 111,9 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 19,6 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 85.

⁶² http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/index2.html

Wykres nr 85. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2019

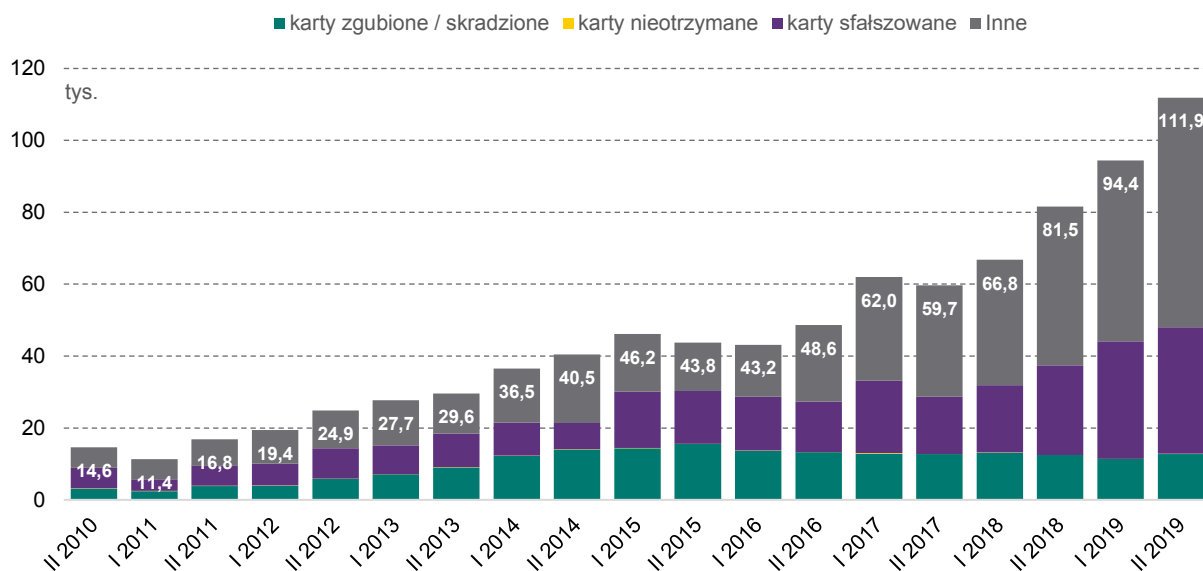

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, w sposób naturalny od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2019 r. (111,9 tys.) zwiększyła się o 18,4% w porównaniu do I półroczu 2019 r. (94,4 tys.). Na wykresie nr 86 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

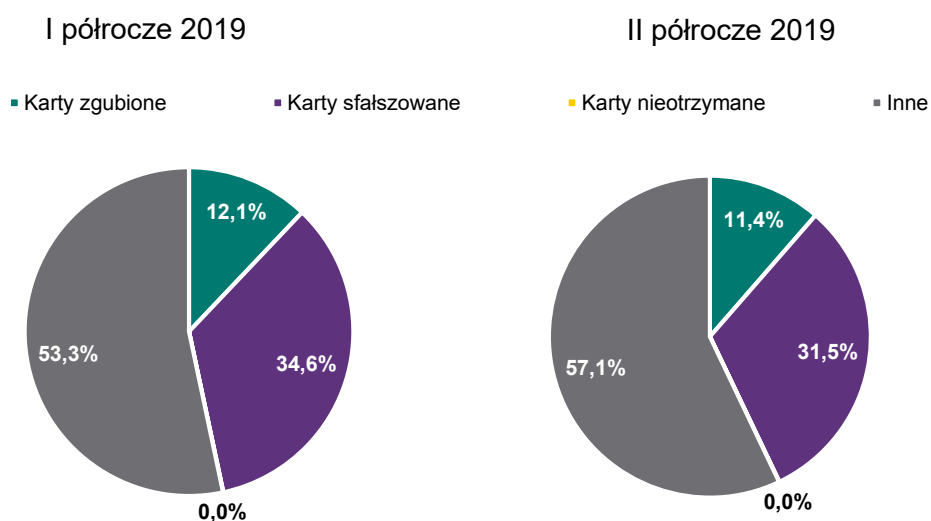
Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 87 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w I oraz II półroczu 2019 r.

Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków

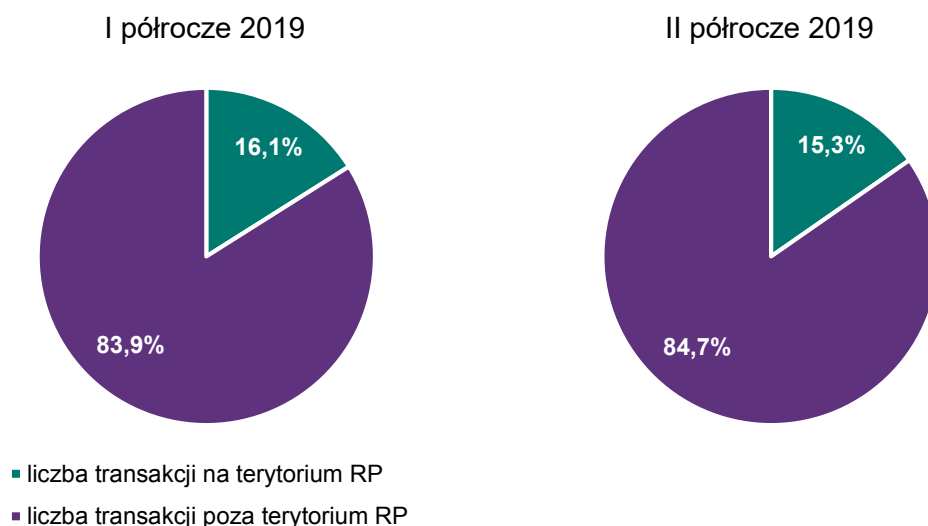

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2019 r. najwięcej transakcji oszukańczych pod względem liczby (wykres nr 87) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 57,1%, czyli w stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 53,3%) zwiększył się o 3,8 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (31,5%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (11,4%). W II półroczu 2019 r. największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, w ramach której dokonano 63.838 oszustw, co oznacza wzrost liczby tych operacji o 13.481, czyli o 26,8% w porównaniu do poprzedniego półrocza.

Zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonanych w II półroczu 2019 r. przy użyciu kart wydanych w Polsce była realizowana poza terytorium RP (84,7%). W I półroczu 2019 r. odsetek ten był nieco niższy i wynosił 83,9%. W przypadku transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przeważały transakcje typu *card not present* – CNP (w II połowie 2019 r. było to 94,2% transakcji dokonanych za granicą). W II półroczu 2019 r. w transakcjach oszukańczych na terenie naszego kraju (15,3% wszystkich transakcji oszukańczych) przeważały transakcje w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (59,4%), które były dokonywane przede wszystkim przy użyciu kart zgubionych / skradzionych. Wykres nr 88 prezentuje strukturę operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby transakcji.

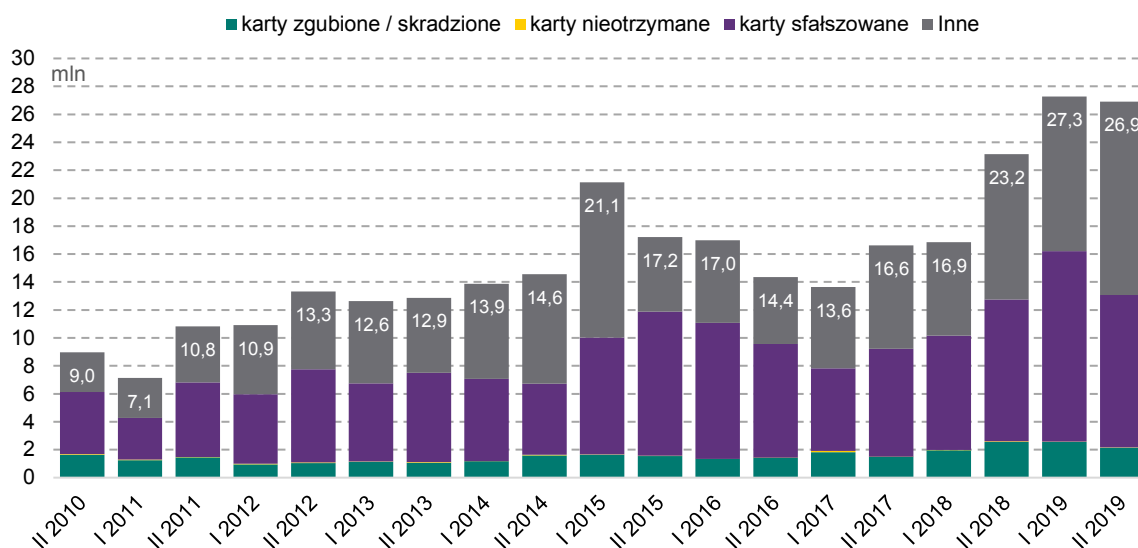
Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

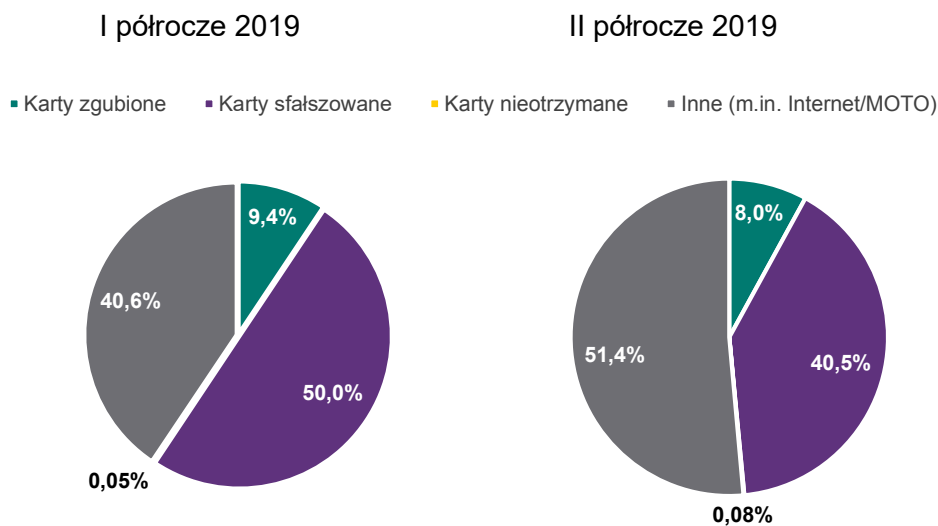
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 89, a na wykresie nr 90 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w I oraz II półroczu 2019 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 89. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków

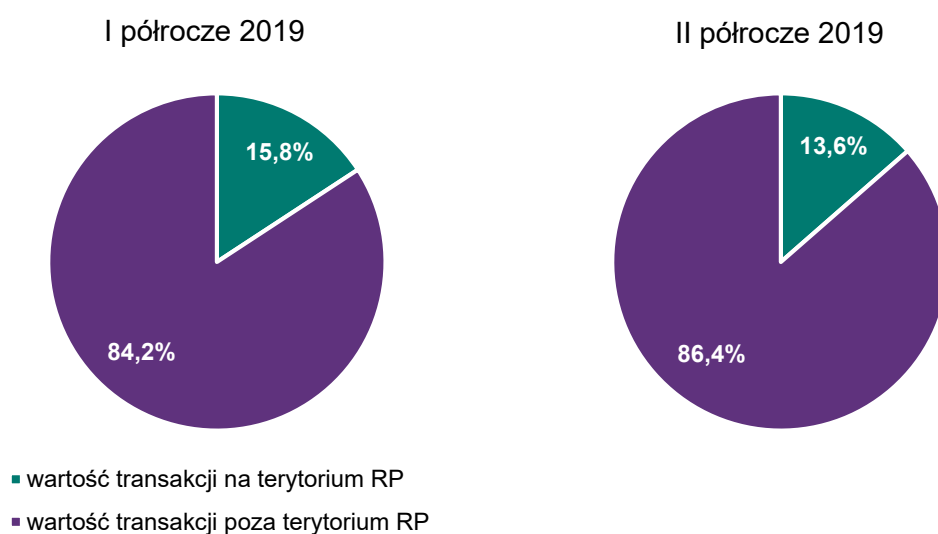

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2019 r. wyniosła 26,9 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 1,4% (27,3 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach z kategorii Inne (51,4%).

Podobnie jak w przypadku liczby transakcji, zdecydowana większość transakcji oszukańczych pod względem wartości miała miejsce poza terytorium RP. W II półroczu 2019 r. było to 86,4% wszystkich transakcji oszukańczych (w I półroczu 2019 r. wskaźnik ten wyniósł 84,2%). W przeciwieństwie do liczby transakcji w II półroczu 2019 r. największą wartość transakcji oszukańczych na terytorium Polski stanowiły transakcje CNP (54,1%), natomiast za granicą dominowały również transakcje typu CNP (89,9%).

Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków

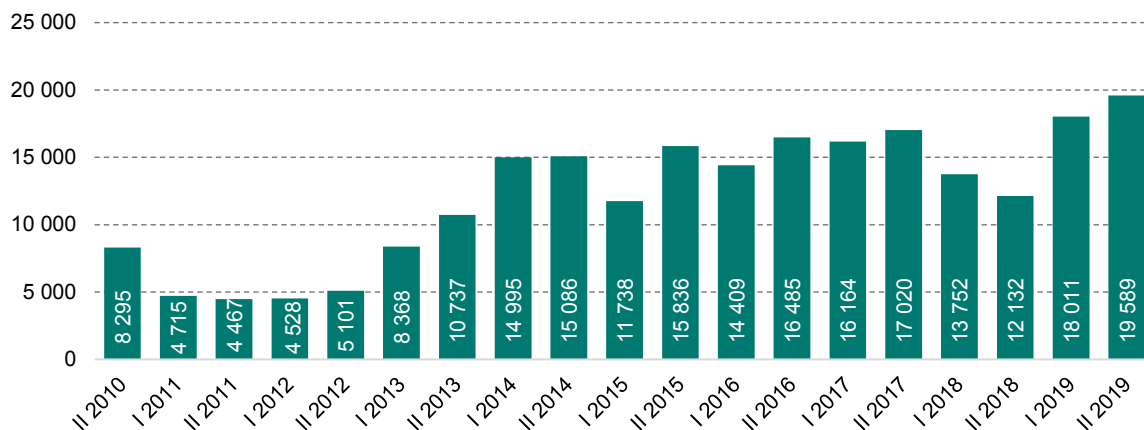
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2019 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 240,6 zł i była niższa o 16,7% w stosunku do poprzedniego półrocza (wynosiła ona wtedy 288,9 zł).

W II półroczu 2019 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,003% liczby i 0,006% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,003% i 0,007%), co sprawia, że pod tym kątem Polska może pochwalić się jednym z najniższych w UE poziomem fraudów w stosunku do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2019 r. dokonano 19,6 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 92), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 8,8%.

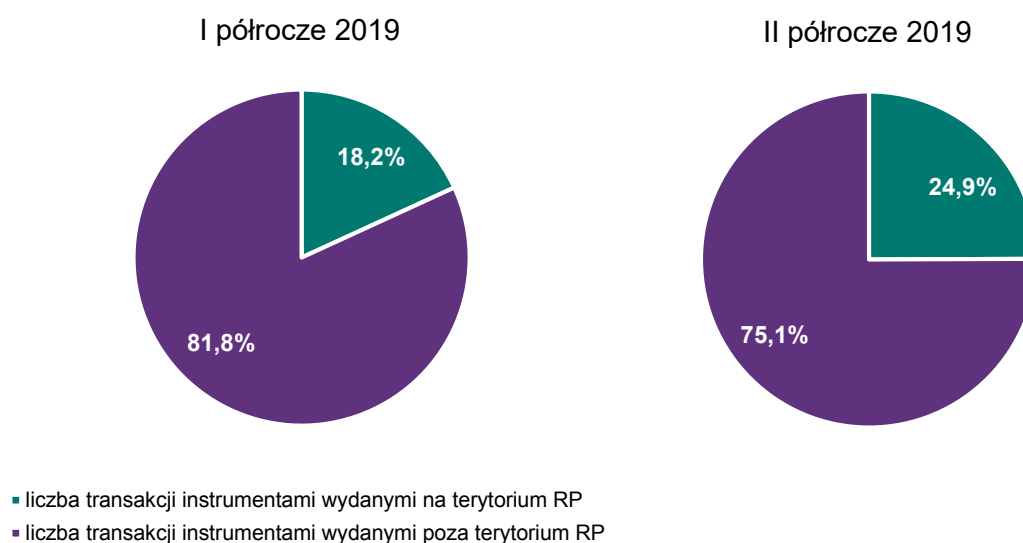
Wykres nr 92. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Według danych od agentów rozliczeniowych większość transakcji fraudowych dokonywanych jest instrumentami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji dokonanych zagranicznymi kartami wyniosła 75,1% wszystkich transakcji oszukańczych, natomiast w I półroczu 2019 r. wskaźnik ten wynosił 81,8%. Transakcje oszukańcze realizowane kartami wydanymi w Polsce dokonywane były częściej w środowisku internetowym - CNP (52,4%), tak samo jak karty wydane za granicą (62,8%). Wykres nr 93 przedstawia strukturę operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według danych od agentów rozliczeniowych.

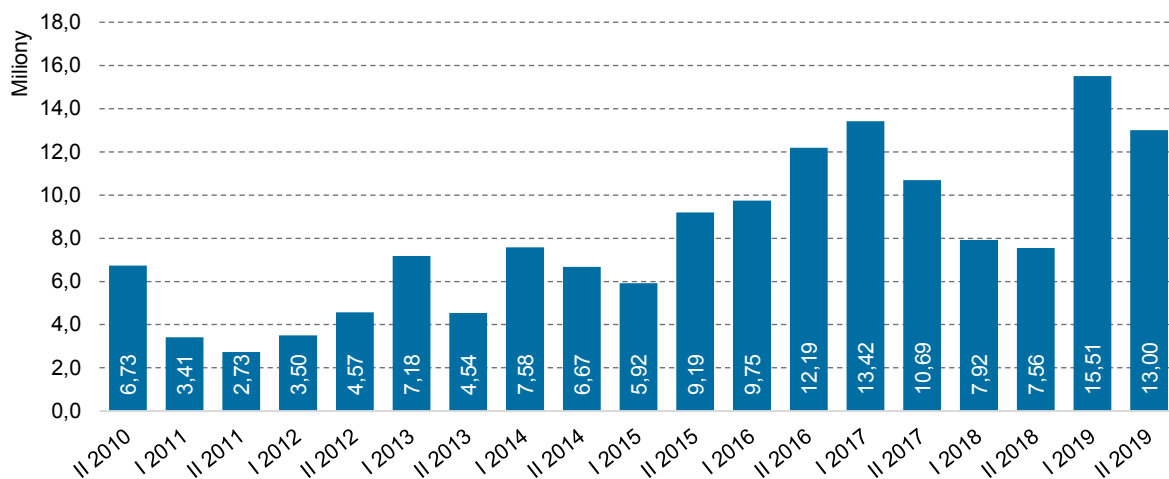
Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od agentów

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2019 r. wyniosła 13,0 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu (o 2,5 mln zł) o 16,2% (wykres nr 94).

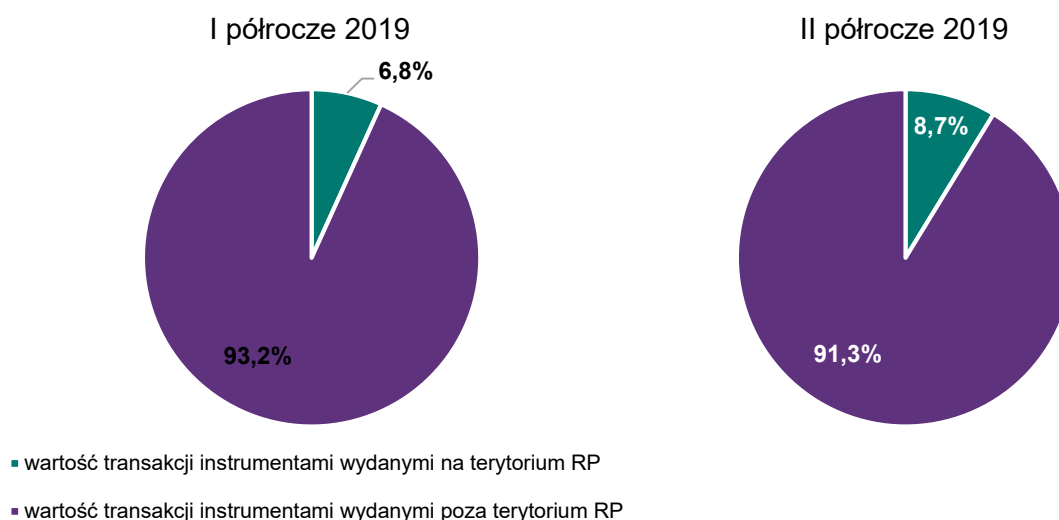
Wykres nr 94. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Struktura wartości transakcji oszukańczych dokonywanych kartami wydawanymi w Polsce oraz poza granicami Polski zaprezentowana została na wykresie nr 95. Zdecydowaną przewagę transakcji oszukańczych stanowią transakcje dokonywane kartami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2019 r. było to aż 91,3%, z czego 52,4% to transakcje realizowane w urządzeniach stacjonarnych. Wśród transakcji dokonywanych polskimi kartami (8,7%) zdecydowana większość to transakcje CNP (86,4%).

Wykres nr 95. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od agentów

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2019 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 663,7 zł i była niższa o 22,9% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła 861,3 zł).

Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,0007% ogólnej liczby i 0,007% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,0007% ogólnej liczby i 0,01% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 4.855 takich przypadków w porównaniu do 4.247 w poprzednim półroczu. Najwięcej oszustw pod względem liczby, jak i wartości transakcji przy użyciu polecenia przelewu dokonano w ramach bankowości internetowej. Transakcje oszukańcze realizowane za pośrednictwem polecenia przelewu są często wynikiem infekowania komputera przez złośliwe oprogramowanie. Pozwala ono przestępcom przejąć kontrolę nad komputerem klienta, co może skutkować wyprowadzeniem środków z rachunku klienta na rachunek, z którego przestępcy pobierają środki. Przykładem takich operacji oszukańczych jest np. zmiana numeru rachunku bankowego, na który powinien być wykonany przelew, lub wykonanie przelewu zdefiniowanego przez przestępcę dzięki poznananiu loginu i hasła do bankowości internetowej czy przejęcie rachunku klienta, wyrobienie nowej karty SIM i przechwycenie kodów SMS. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 6.718 zł do 5.342 zł. W II półroczu 2019 r. odnotowano 1 operację oszukańczą przy użyciu czeku. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w II półroczu 2019 r.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2019 r. wyniosła 111,9 tys., czyli zwiększyła się o 18,4% w porównaniu do I półrocza 2019 r. Największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne. W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi pod względem liczby transakcji, według danych przekazanych przez banki, wystąpił w transakcjach w kategorii Inne. Udział tych oszustw wyniósł 57,1%. Wartość transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, zmalała w II półroczu 2019 r. o 1,4%.

Warto zauważyć, że według danych od wydawców kart zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonywana była poza granicami naszego kraju, co świadczy o wysokim poziomie zabezpieczeń polskiego systemu płatniczego, w tym infrastruktury płatniczej. Liczba i wartość transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przy użyciu kart płatniczych wydanych w Polsce stanowiła odpowiednio 84,7% i 86,4% w II półroczu 2019 r.

Według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w II półroczu 2019 r. wyniosła 19,6 tys. i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 8,8% (18,0 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2019 r. wynosiła 13,0 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 16,2% (2,5 mln zł).

Według danych od agentów większość transakcji dokonywanych jest instrumentami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2019 r. liczba transakcji oszukańczych kartami zagranicznymi stanowiła 75,1%, a wartość tych transakcji aż 91,3%.

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi według danych z banków zaledwie 0,003% liczby i 0,006% wartości tego obrotu. Warto podkreślić, iż według ostatnich porównywalnych danych za 2016 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,005% dla wartości i 0,002% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 8,2 razy mniej i 11,5 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 1. miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów.⁶³ Należy również podkreślić, że zdecydowana większość oszustw kartami wydanymi w Polsce dokonywana była za granicą Polski, a w przypadku oszustw odnotowanych przez agentów rozliczeniowych dominowały transakcje kartami wydanymi poza Polską. Można przypuszczać, że transgraniczny schemat dokonywania oszustw ma najprawdopodobniej na celu utrudnienie organom ścigania zlokalizowania przestępców oraz powoduje konieczność podejmowania współpracy z zagranicznymi organami ścigania, co może dodatkowo komplikować i wydłużać prowadzenie postępowań.

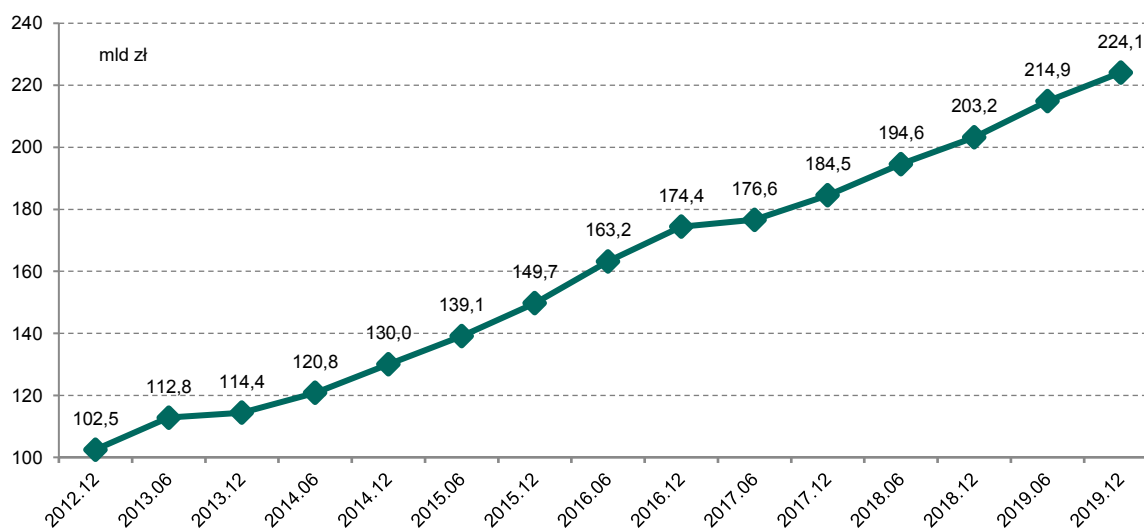
⁶³ Fifth public report on card fraud, ECB, 2018. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/cardfraud/ecb.cardfraudreport201809.en.pdf?ccaeb3ab2376924764d5f6f345c8e0c1>

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od grudnia 2012 r. do grudnia 2019 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 96.

Wykres nr 96. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2012-2019 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

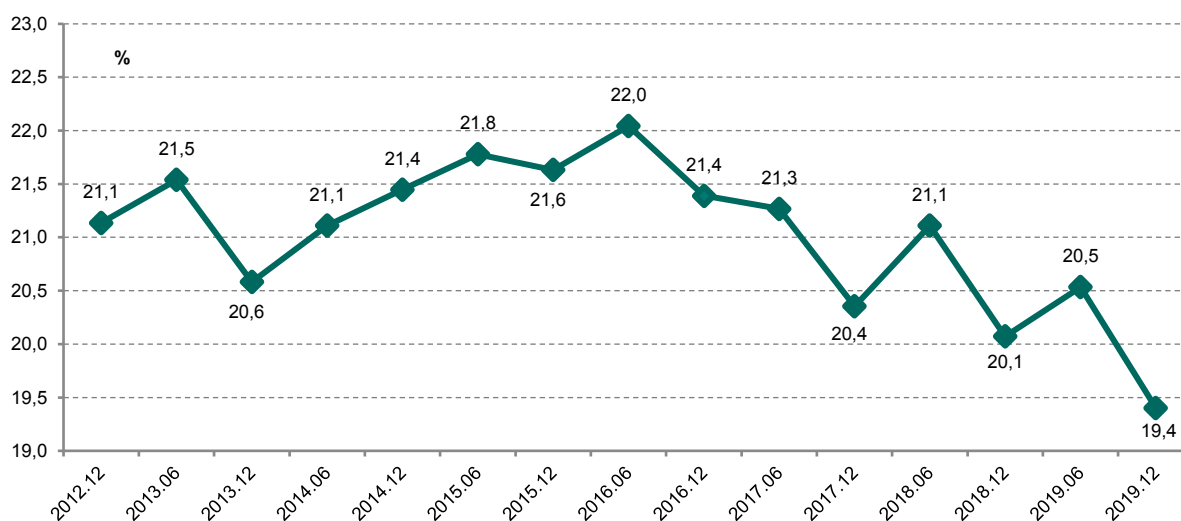
W II połowie 2019 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 9,2 mld zł. Jego zasób zwiększył się w analizowanym okresie z 214,9 mld zł w czerwcu 2019 r. do poziomu 224,1 mld zł w grudniu 2019 r., tj. wzrósł o 4,3%. Największy przyrost gotówki w analizowanym półroczu został odnotowany w sierpniu 2019 r. (3,8 mld zł) w związku z wakacyjnymi wyjazdami oraz, jak się wydaje, z uwagi na zbliżający się rok szkolny.

Od grudnia 2012 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Przyczyną stałego wzrostu gotówki należy upatrywać m.in. w niskim oprocentowaniu depozytów bankowych. Tempo zmian pieniądza gotówkowego w obiegu w okresie ostatnich 7 lat było jednak różne. W grudniu 2019 r.

roczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wyniosło 10,3%. Dla porównania, 12-miesięczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wyniosło 10,2% w grudniu 2018 r., 5,8% w grudniu 2017 r. i 16,5% w grudniu 2016 r.

Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 97, obniżył się w ostatnim półroczu o 1,1 p.p., osiągając poziom 19,4% w grudniu 2019 r. w stosunku do 20,5% w czerwcu 2019 r. Warto zwrócić uwagę, iż w ostatnich latach (od grudnia 2012 r. do czerwca 2019 r.) udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1 wahał się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 21,0% (min. 20,1% - max. 22,0%). W grudniu 2019 r. wskaźnik ten, po raz pierwszy w historii, spadł poniżej 20%.

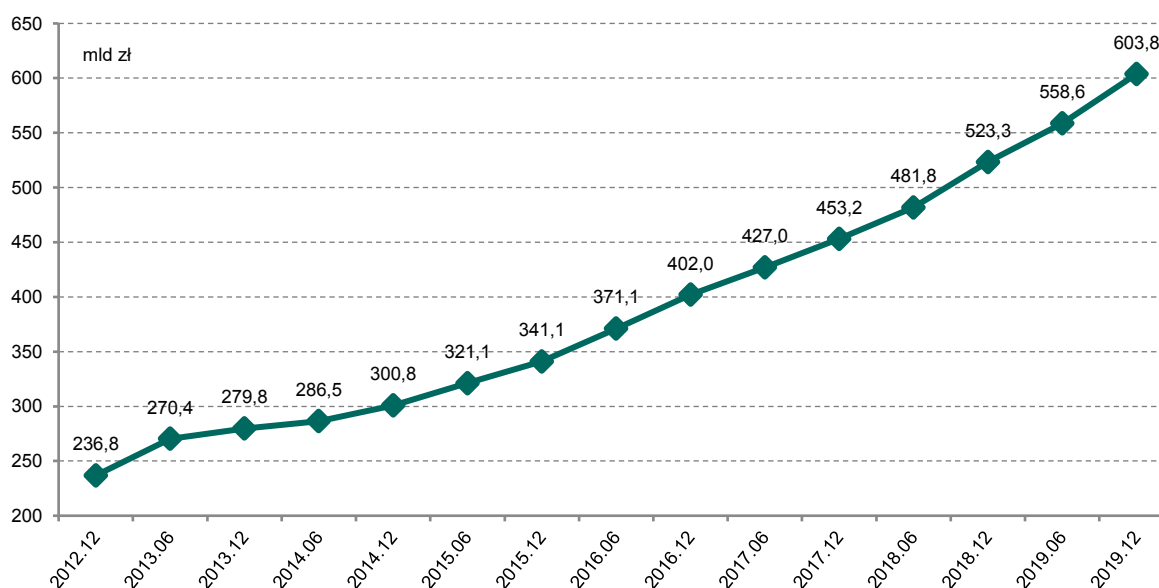
Wykres nr 97. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2012-2019 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 98.

Wykres nr 98. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2012 - 2019 (w mld zł)

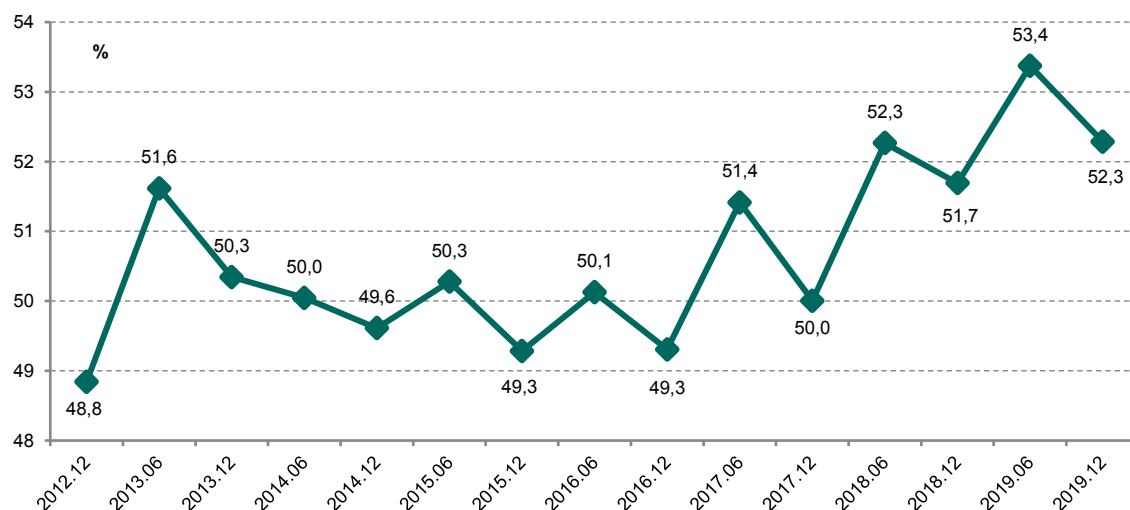
Źródło: Opracowanie własne NBP

W II połowie 2019 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wzrosła o 45,2 mld zł do poziomu 603,8 mld zł na koniec grudnia 2019 r., tj. o 8,1% w stosunku do 558,6 mld zł w czerwcu 2019 r.

Od grudnia 2012 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych. Należy przy tym zaznaczyć, że tempo 12-miesięcznego wzrostu wielkości tych depozytów było różne w poszczególnych latach. W grudniu 2019 r. wyniosło ono 15,4%. Dla przykładu, w grudniu 2018 r. 12-miesięczny wzrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych osiągnął poziom 15,5%, w grudniu 2017 r. 12,7%, a w grudniu 2016 r. 17,9%. Warto przy tym odnotować, że w okresie ostatnich kilku lat napływ środków na rachunki na żądanie gospodarstw domowych następował pomimo utrzymującego się niskiego oprocentowania depozytów bankowych lub w ogóle braku takiego oprocentowania. Największy przyrost depozytów gospodarstw domowych w II połowie 2019 r. został odnotowany w grudniu (11,6 mld zł). Mogła się to tego przyczynić m.in. wypłata różnego typu nagród i premii świątecznych.

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie prezentuje wykres nr 99.

Wykres nr 99. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2012 - 2019 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

W grudniu 2019 r. odnotowany został spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1 w stosunku do czerwca 2019 r. o 0,9 p.p. Mając jednak na uwadze, że poziom wskaźnika spada w grudniu każdego roku, jego poziom z grudnia 2019 r., tj. 52,3%, był najwyższym spośród dotychczas odnotowanych w grudniu w ostatnich 7 latach. Warto ponadto zauważyć, że wskaźnik wielkości udziału depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, począwszy od grudnia 2016 r., wykazuje wyraźną tendencję wzrostową.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w II półroczu 2019 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla II półrocza 2019 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, można ocenić jako analogiczne do podobnych w tendencjach II półrocza 2018 r. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa pod względem nominalnym, ale udział gotówki w M1 od grudnia 2016 r. kierunkowo stopniowo maleje. Na koniec grudnia 2019 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 224,1 mld zł, a jego udział w agregacie M1 wyniósł 19,4%.

Obserwowany jest stały dynamiczny wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który od grudnia 2016 r. stopniowo przekłada się na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacie M1. Na koniec grudnia 2019 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wyniosła 603,8 mld zł, a ich udział w agregacie M1 wyniósł 52,3%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego

W II połowie 2019 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady ds. Systemu Płatniczego (w dniu 21 października oraz w dniu 16 grudnia 2019 r.)⁶⁴. W trakcie dyskusji zostały poruszone następujące tematy:

- ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2019 r.,
- wyniki porównania wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2018 r.,
- planowane przez KIR uruchomienie usługi płatności natychmiastowych w euro,
- zasadność migracji wybranych systemów płatności na komunikaty zgodne z normą ISO 20022,
- działania Grupy Poczty Polskiej S.A. na rzecz upowszechnienia płatności bezgotówkowych,
- prace KIR dotyczące powszechnego stosowania elektronicznej identyfikacji i usług zaufania w usługach komercyjnych i publicznych,
- zastosowanie klauzul modyfikacyjnych przy dokonywaniu zmian umów o prowadzenie rachunków płatniczych.

W II połowie 2019 r. Rada monitorowała stopień wprowadzenia przez polskie banki dyrektywy w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2) oraz standardu interfejsu komunikacyjnego PolishAPI. W grudniu 2019 r. Rada dokonała podsumowania efektów działań na rzecz rozwoju rynku kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego, które zostały podjęte w Polsce, zgodnie z wydanymi przez Radę w czerwcu 2019 r. rekomendacjami, w okresie 6 miesięcy od rozwiązania Zespołu zadaniowego ds. kart przedpłaconych⁶⁵.

W ślad za rekomendacją Rady ds. Systemu Płatniczego⁶⁶, agenci rozliczeniowi podjęli się dokonania przeglądu umów zawartych z akceptantami w zakresie akceptacji i rozliczania instrumentów pieniądza elektronicznego. Zgodnie z ustaleniami Zespołu zadaniowego, powszechność wykorzystania pieniądza

⁶⁴ Komunikaty z posiedzeń Rady ds. Systemu Płatniczego dostępne są pod adresem: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/rada/komunikaty.html>

⁶⁵ Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych został powołany na okres od dnia 10 lipca 2018 r. do dnia 30 czerwca 2019 r. na mocy uchwały nr 2/2018 Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 9 lipca 2018 r. Jego celem było: (1) wypracowanie propozycji jednolitego podejścia do kwestii pieniądza elektronicznego na rynku polskim oraz (2) wypracowanie w okresie do dnia 31 maja 2019 r. propozycji działań o charakterze legislacyjnym, samoregulacyjnym oraz edukacyjno-promocyjnym koniecznych do rozwoju na rynku polskim kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego, zapewniających odpowiedni poziom ich bezpieczeństwa.

⁶⁶ Rekomendacje Rady ds. Systemu Płatniczego dotyczące działań związanych z wydawaniem i funkcjonowaniem na rynku polskim kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego zostały zawarte w komunikacie z posiedzenia Rady, które odbyło się w dniu 17 czerwca 2019 r. Komunikat, wraz z załączonymi do niego „Dobrymi praktykami związanymi z funkcjonowaniem przedpłaconych instrumentów płatniczych”, dostępny jest pod adresem: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/rada/20190617_rsp.pdf

elektronicznego w transakcjach płatniczych ma zostać bowiem zapewniona poprzez udział agentów rozliczeniowych w jego wykupie⁶⁷.

Wydawcy instrumentów płatniczych zrzeszeni w Radzie Wydawców Kart Bankowych zostali poinformowani o rekomendacji Rady dotyczącej stosowania „Dobrych praktyk związanych z funkcjonowaniem przedpłaconych instrumentów płatniczych”. Wydawcy potwierdzili gotowość do stosowania jednolitego podejścia do przedpłaconych instrumentów płatniczych funkcjonujących w tzw. obiegu otwartym w zakresie:

- wydawania i rejestrowania kart,
- zasilania rachunku karty,
- ustanawiania limitów (np. dotyczących źródeł zasilania, wysokości dostępnych środków i wielkości wypłat gotówkowych), w szczególności wynikających z przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

7.2. Zagadnienia prawne

7.2.1. Rozporządzenie delegowane Komisji 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji⁶⁸ oraz ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw

Przepis art. 22 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁶⁹ stanowi, iż dostawcy usług płatniczych od dnia 14 września 2019 r. mają obowiązek spełniać wymogi, o których mowa w art. 32i ustawy o usługach płatniczych⁷⁰, tj. wymogi związane z silnym uwierzytelnieniem użytkownika⁷¹ (ang. *strong customer authentication* – SCA), w przypadku gdy płatnik uzyskuje dostęp do swojego rachunku on-line, inicjuje elektroniczną transakcję płatniczą, lub przeprowadza za pomocą kanału zdalnego jakąkolwiek czynność, która mogłaby wiązać się z ryzykiem oszustwa, względnie innych nadużyć związanych z wykonywaniem usług płatniczych. Od tej daty, czyli od dnia 14

⁶⁷ Zespół zadaniowy ustalił, że na podstawie obecnie obowiązujących uregulowań prawnych możliwe jest funkcjonowanie na rynku polskim pieniądza elektronicznego zapisanego na serwerze lub bezpośrednio na instrumencie płatniczym. Płatności realizowane pieniądzem elektronicznym mogą być inicjowane za pośrednictwem instrumentów płatniczych, w tym kart przedpłaconych zasilonych pieniądzem elektronicznym. Obieg pieniądza elektronicznego może mieć charakter otwarty w tym sensie, że przyjęcie płatności pieniądzem elektronicznym nie musi (choć może) wiązać się z istnieniem relacji prawnej pomiędzy wydawcą pieniądza elektronicznego a odbiorcą płatności w tym pieniądzu.

⁶⁸ Dz. Urz. UE L 69 z 13.3.2018, s. 23.

⁶⁹ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1075).

⁷⁰ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2019 r. poz. 659, z późn. zm.).

⁷¹ W art. 2 pkt 26aa ustawy o usługach płatniczych zostało zdefiniowane pojęcie „silne uwierzytelnianie użytkownika”: „26aa) silne uwierzytelnianie użytkownika - uwierzytelnianie zapewniające ochronę poufności danych w oparciu o zastosowanie co najmniej dwóch elementów należących do kategorii:

- a) wiedza o czymś, o czym wie wyłącznie użytkownik,
- b) posiadanie czegoś, co posiada wyłącznie użytkownik,
- c) cechy charakterystyczne użytkownika

- będących integralną częścią tego uwierzytelniania oraz niezależnych w taki sposób, że naruszenie jednego z tych elementów nie osłabia wiarygodności pozostałych;”.

września 2019 r., dostawcy usług płatniczych mają również obowiązek spełniania wymogów wynikających z tzw. rozporządzenia RTS⁷².

Rozporządzenie RTS odnosi się do wymogów związanych ze stosowaniem silnego uwierzytelnienia użytkowników usług płatniczych, a zatem obowiązków, które dostawcy usług płatniczych muszą spełnić w celu wdrożenia środków umożliwiających stosowanie procedury silnego uwierzytelnienia użytkownika usług płatniczych, zgodnie z przepisami dyrektywy PSD2. Rozporządzenie to obejmuje również wymogi odnoszące się do standardów komunikacji między dostawcami usług płatniczych prowadzącymi rachunek (bankami, skokami etc.), dostawcami świadczącymi usługę inicjowania płatności (PISPs)⁷³, dostawcami świadczącymi usługę dostępu do informacji o rachunku (AISPs)⁷⁴, płatnikami, odbiorcami i innymi dostawcami usług płatniczych w zakresie świadczenia oraz korzystania z usług płatniczych.

W ramach regulacji dotyczących wymogów, które dostawcy usług płatniczych muszą spełnić w celu wdrożenia środków bezpieczeństwa w odniesieniu do procedury silnego uwierzytelniania klienta, rozporządzenie zawiera także przepisy dotyczące możliwości wyłączenia obowiązku stosowania silnego uwierzytelniania klienta, przy założeniu spełnienia określonych warunków, które zależą m.in. od poziomu ryzyka, kwoty i powtarzalnego charakteru transakcji płatniczej oraz kanału płatności wykorzystanego do jej dokonania. Dodatkowo, rozporządzenie RTS reguluje kwestie ochrony poufności i integralności indywidualnych danych uwierzytelniających.

Rozporządzenie RTS zostało opublikowane w dniu 13 marca 2018 r. Zgodnie z art. 38 ust. 1 weszło ono w życie z dniem 14 marca 2018 r., natomiast w myśl art. 38 ust. 2 stosowanie przepisów rozporządzenia przewidziano (co do zasady) od dnia 14 września 2019 r. Pół roku wcześniej, tj. od dnia 14 marca 2019 r., zgodnie z art. 38 ust. 3, stosowało się jedynie przepisy odnoszące się do umożliwienia zainteresowanym dostawcom testowania interfejsów dostępowych uruchamianych przez dostawców prowadzących rachunki płatnicze oraz udostępniania odpowiedniej dokumentacji dotyczącej przedmiotowych interfejsów.

Dostosowanie się dostawców usług płatniczych do wymogów rozporządzenia RTS w terminach przewidzianych przez to rozporządzenie napotykało pewne trudności, wiążące się z dwoma głównymi zagadnieniami, czyli zwolnieniem dostawców od zapewnienia tzw. środków awaryjnych na wypadek niedostępności interfejsu dedykowanego do komunikacji z podmiotami trzecimi (tzw. opcja *fallback*) oraz stosowaniem silnego uwierzytelnienia transakcji płatniczych, przy czym trudności w tym zakresie odnoszą się głównie do płatności kartowych dokonywanych w Internecie (*e-commerce*).

Rozporządzenie RTS nakłada na dostawców prowadzących rachunki płatnicze obowiązki m.in. w zakresie udostępnienia odpowiednich interfejsów w celu umożliwienia komunikacji z podmiotami trzecimi (PISPs i AISPs). Jednocześnie, w celu zabezpieczenia nieprzerwanego dostępu podmiotów trzecich do rachunków na wypadek niedostępności interfejsów dedykowanych do komunikacji z tymi podmiotami, dostawcy prowadzący rachunki (głównie banki i skoki) mają obowiązek zapewnienia tzw. środków awaryjnych, w

⁷² Zobacz art. 38 ust. 2 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (Dz. Urz. UE L 69 z 13.03.2018, str. 23).

⁷³ PISP – Payment Initiation Service Provider, tj. dostawca usługi inicjowania transakcji płatniczej.

⁷⁴ AISP - Account Information Service Provider, tj. dostawca usługi dostępu do rachunku płatniczego.

tym zapewnienia dostępności interfejsu użytkownika usług płatniczych dla potrzeb komunikacji z podmiotami trzecimi. Jest to tzw. opcja *fallback*.

Jednocześnie rozporządzenie RTS przewiduje możliwość zwolnienia dostawcy prowadzącego rachunek z obowiązku zapewnienia opcji *fallback*. Jest to możliwe po spełnieniu szeregu przesłanek, zaś zwolnienie to następuje na podstawie decyzji odpowiedniego organu nadzoru, którym w Polsce jest Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. W dniu 1 lipca 2019 r. UKNF opublikował komunikat „w sprawie zwolnienia z tzw. opcji *fallback*”, w którym podkreślono, iż „W myśl art. 33 ust. 6 RTS Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) może zwolnić ASPSP z obowiązku posiadania opcji *fallback*, jeżeli spełnione zostały wszystkie następujące warunki: 1) stosowane API spełnia wszystkie określone w art. 32 RTS obowiązki dotyczące specjalnych interfejsów; 2) API został opracowany i przetestowany, zgodnie z art. 30 ust. 5 RTS, w sposób zadowalający TPP; 3) od co najmniej trzech miesięcy API jest powszechnie stosowany w celu świadczenia usług płatniczych przez TPP; 4) wszelkie problemy związane z API rozwiązano bez zbędnej zwłoki.”.

Natomiast w odniesieniu do kwestii nieprzystosowania infrastruktury płatności kartami płatniczymi w Internecie do wymogów silnego uwierzytelnienia, wskazać należy, że Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EBA - *European Banking Authority*), wobec znacznej skali zjawiska oraz w związku z wydaniem swojej opinii, według której stosowanie uwierzytelniania opartego wyłącznie na protokołach, takich jak EMV® 3-D Secure oraz indywidualnych oznaczeniach karty, oceniono jako niewystarczające dla spełnienia wymogów silnego uwierzytelnienia, dopuścił możliwość współpracy krajowych organów nadzoru z dostawcami usług płatniczych w celu opracowania planów pełnego dostosowania tych dostawców oraz akceptantów do wymogów rozporządzenia RTS w zakresie silnego uwierzytelnienia klienta, które to plany przewidywałyby ostatecznie dostosowanie się do ww. wymogów już po dacie 14 września 2019 r.⁷⁵

Wobec powyższego, w dniu 19 sierpnia 2019 r. Komisja Nadzoru Finansowego opublikowała „Komunikat KNF w sprawie silnego uwierzytelniania klienta w przypadku niektórych form płatności przy użyciu instrumentów płatniczych”⁷⁶. Komisja podkreśliła w nim, że „Uwzględniając złożoność rozwiązań stosowanych na rynkach usług płatniczych w Unii Europejskiej oraz niezbędnych zmian wymaganych do (...) wdrożenia rozwiązań w zakresie silnego uwierzytelnienia klienta, EUNB w swojej opinii z dnia 21 czerwca 2019 r. stwierdził, że na zasadzie wyjątku i w celu uniknięcia niezamierzonych negatywnych konsekwencji dla użytkowników usług płatniczych po 14 września 2019 r., organy nadzorcze Państw Członkowskich mogą dopuścić dodatkowy, ograniczony czas na umożliwienie migracji stosowanych obecnie metod uwierzytelnienia do rozwiązań w pełni zgodnych z wymogami w zakresie silnego uwierzytelniania klienta. Taka elastyczność podejścia nadzorczego wymaga jednak od poszczególnych dostawców usług płatniczych przedstawienia odpowiedniego „planu migracji”, uzgodnienia tego planu z organem nadzoru, a także ścisłej współpracy z organem nadzoru przy realizacji tego planu.”.

⁷⁵ EBA, w pkt 13 swojej opinii z dnia 21 czerwca 2019 r., stwierdza następująco: „*The EBA therefore accepts that, on an exceptional basis and in order to avoid unintended negative consequences for some payment service users after 14 September 2019, CAs may decide to work with PSPs and relevant stakeholders, including consumers and merchants, to provide limited additional time to allow issuers to migrate to authentication approaches that are compliant with SCA, such as those described in this Opinion, and acquirers to migrate their merchants to solutions that support SCA. This supervisory flexibility is available under the condition that PSPs have set up a migration plan, have agreed the plan with their CA, and execute the plan in an expedited manner. CAs should monitor the execution of these plans to ensure swift compliance with the PSD2 and the EBA’s technical standards and to achieve consistency of authentication approaches across the EU.*”

⁷⁶ https://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty?articleId=66812&p_id=18

Jednakże, wobec oczekiwań rynku co do oznaczenia jednego, wspólnego w UE terminu dostosowania płatności kartowych w *e-commerce* do wymogów rozporządzenia RTS, w dniu 16 października 2019 r. EBA wydała kolejną opinię (EBA-Op-2019-11)⁷⁷. W opinii tej stwierdzono, że w związku z problemami dotyczącymi dostosowania do wymogów silnego uwierzytelnienia płatności kartowych w sektorze *e-commerce* oraz w związku z tym, że większość zainteresowanych stron wskazała, że preferuje spójne i zharmonizowane wdrożenie SCA w odniesieniu do transakcji płatniczych opartych na kartach w sektorze *e-commerce* (tj. z jednym wspólnym terminem), dostosowanie się dostawców usług płatniczych do wymogów SCA, w tym wdrożenie i testowanie przez akceptantów odpowiednich rozwiązań, powinny zostać zakończone do dnia 31 grudnia 2020 r. Oznacza to, że od dnia 1 stycznia 2021 r. płatności kartowe w handlu elektronicznym powinny spełniać wszystkie wymogi dotyczące silnego uwierzytelniania użytkownika.

7.2.2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiająca zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylająca decyzję Rady 2000/642/WSiSW

W dniu 11 lipca 2019 r. w Dzienniku Urzędowym UE została opublikowana dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiająca zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylająca decyzję Rady 2000/642/WSiSW⁷⁸ (dyrektywa 2019/1153). Wejście w życie tej regulacji nastąpiło dwudziestego dnia po opublikowaniu, tj. w dniu 31 lipca 2019 r. Zgodnie z art. 23 dyrektywy 2019/1153, państwa członkowskie są zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do jej wykonania do dnia 1 sierpnia 2021 r.

Głównym celem dyrektywy 2019/1153 jest poprawa współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich, dedykowanymi zwalczaniu poważnej przestępczości. W ocenie Komisji Europejskiej mechanizmy dostępu i wymiany informacji finansowych, stosowane dotychczas, były zbyt wolne w porównaniu do szybkiego tempa transferu środków w Europie i na świecie. Zbyt dużo czasu było wymagane do uzyskania informacji finansowych, co znacznie zmniejszało skuteczność wykrywania i ścigania omawianych przestępstw. Regulacje UE nie określały dokładnych warunków, zgodnie z którymi władze i organy państw członkowskich właściwe do zapobiegania, wykrywania, dochodzenia lub ścigania mogły wykorzystywać informacje finansowe. Skupiały się głównie na prewencyjnych działaniach mających na celu przeciwdziałanie praniu pieniędzy, powiązanych przestępstwom czy finansowaniu terroryzmu. Dyrektywa 2019/1153 ma za zadanie zapewnić efektywne mechanizmy wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami na poziomie UE. IV Dyrektywa AML⁷⁹

⁷⁷ Opinion of the European Banking Authority on the deadline for the migration to SCA for e-commerce card-based payment transactions <https://eba.europa.eu/eba-publishes-opinion-on-the-deadline-and-process-for-completing-the-migration-to-strong-customer-authentication-sca-for-e-commerce-card-based-payment>

⁷⁸ Dz. Urz. UE L 186 z 11.7.2019, s.122.

⁷⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE; Dz. Urz. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73.

oraz V Dyrektywa AML⁸⁰, ze względu na ich podstawę prawną w art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), nie mogły ustanawiać warunków, na zasadzie których władze i organy państw członkowskich właściwe do celów zapobiegania przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania (właściwe organy) mogą wykorzystywać informacje finansowe i inne informacje na ww. potrzeby. Z tej przyczyny konieczne było zaproponowanie poniższych propozycji w osobnym akcie legislacyjnym. Dyrektywa 2019/1153 zawiera nowe mechanizmy współpracy pomiędzy właściwymi organami dedykowanymi w zwalczaniu poważnej przestępczości. Większość właściwych organów dotąd nie dysponowała bezpośrednim dostępem do informacji na temat posiadaczy rachunków bankowych i płatniczych, przechowywanych w scentralizowanych automatycznych mechanizmach, takich jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych. Przepisy dyrektywy 2019/1153 mają za zadanie zapewnić właściwym organom bezpośredni dostęp do scentralizowanych krajowych rejestrów rachunków bankowych oraz do przeszukiwania tych rejestrów. W definicji „scentralizowanego rejestru rachunków bankowych” jest zawarte odwołanie do zapisów z art. 32a IV Dyrektywy AML. Do właściwych organów, wyznaczonych przez państwa członkowskie, zalicza się w tym kontekście także organy podatkowe i organy antykorupcyjne, które są uprawnione do prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych na mocy prawa krajowego. Proponowany zakres dostępu do rejestrów obejmuje również biura ds. odzyskiwania mienia (ang. ARO – *Asset Recovery Office*), które są odpowiedzialne za wykrywanie i identyfikację mienia pochodzącego z przestępstwa w związku z możliwym zamrożeniem i konfiskatą mienia, aby zapewnić, że przestępcy zostaną pozbawieni zysków.

7.2.3. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

W dniu 20 września 2019 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2019 r. poz 1696)⁸¹. Ustawa ta jest pierwszym w Polsce rozwiązaniem o charakterze systemowym, określającym środki służące zapewnieniu różnych aspektów dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, tj. przede wszystkim dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów, oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie. Celem ustawy jest stopniowa poprawa dostępności przez podmioty publiczne, dzięki czemu osoby ze szczególnymi potrzebami w sposób możliwie samodzielny będą mogły korzystać z usług publicznych, niemniej jednak podmioty prywatne oraz organizacje pozarządowe także powinny dążyć do zapewnienia dostępności dla tych osób. Rozwiązanie zakładające zobowiązanie tylko podmiotów publicznych do zapewniania dostępności zostało przyjęte celowo m.in. z uwagi na przyjęcie w czerwcu 2019 r. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług, która przewiduje obowiązek zapewnienia dostępności przez podmioty prowadzące działalność komercyjną w określonych sektorach gospodarki i wprowadza również obowiązek wyznaczenia organów nadzoru rynku, które będą monitorowały zapewnianie dostępności przez producentów towarów i usług objętych dyrektywą. W tym kontekście wprowadzenie „twardego” obowiązku dla podmiotów innych niż publiczne przed terminem implementacji dyrektywy 2019/882 spowodowałoby niepotrzebne komplikacje prawne i koszty administracyjne wynikające z rozwiązania przejściowego. Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami wprowadza rozwiązania zapewniające m.in. zapewnienie dostępności

⁸⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE; Dz. Urz. UE L 156 z 19.6.2018, s. 43.

⁸¹ <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2019/1696/1>

architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej w instytucjach publicznych, przewiduje utworzenie Funduszu Dostępności, z którego środki mają być przeznaczone na usprawnienia w budynkach dla osób z niepełnosprawnościami, zakłada możliwość złożenia skargi na brak dostępności, która w przypadku braku reakcji będzie mogła zakończyć się nałożeniem grzywny na instytucję publiczną, daje możliwość otrzymania przez organizacje pozarządowe i podmioty prywatne certyfikatu dostępności, a także wprowadza większą koordynację pro-dostępnościowych inicjatyw.

Należy zauważyć, że ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zakłada nie tylko horyzontalnie zaprojektowane instrumenty, ale także przepisy szczegółowe zmierzające do korekty obowiązujących ustaw sektorowych czy tematycznych. Zastosowano zatem nie tylko podejście horyzontalne, ale również indywidualne (punktowe) do procesu uzupełniania polityk publicznych o kwestie dostępności. Zaproponowane w projekcie ustawy zmiany dotyczą tylko wybranych ustaw.⁸² Art. 46 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami wprowadza zmiany w art. 109 i 111 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2019 r. poz. 2357), dając osobom ze szczególnymi potrzebami prawo do otrzymywania ogólnych warunków umów oraz regulaminów, a także informacji wskazanych w art. 111 ustawy - Prawo bankowe, w formach dla nich dostępnych, takich jak: nagranie audio, nagranie wizualne treści w polskim języku migowym, wydruk w systemie Braille'a lub wydruk z wielkością czcionki wygodną do czytania. Zgodnie z dyspozycją osoby ze szczególnymi potrzebami placówka bankowa będzie mieć 7 dni na realizację takiego uprawnienia. Brak możliwości samodzielnego zapoznania się z treścią ogólnych warunków umów oraz regulaminów czy poznania innych istotnych informacji, o których mowa w art. 111 ustawy - Prawo bankowe, jest często jedną z głównych przyczyn utrudniających korzystanie przez osoby ze szczególnymi potrzebami z produktów finansowych. Wprowadzona zmiana ma zatem na celu poprawę możliwości samodzielnego korzystania przez osoby ze szczególnymi potrzebami z usług finansowych i jednocześnie może przyczynić się do wzrostu liczby klientów banków. Równocześnie zmiana dotyczy wyłącznie sytuacji, w której dokumenty w formatach określonych w ustawie są udostępniane przez bank „na żądanie” osoby ze szczególnymi potrzebami, a więc nie jest to rozwiązanie generujące zasadniczo większe koszty⁸³.

7.2.4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty⁸⁴

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w dniu 29 marca 2019 r. i weszło w życie dnia 18 kwietnia 2019 r., natomiast jest stosowane co do zasady od dnia 15 grudnia 2019 r., jednak z pewnymi wyjątkami (zmieniony art. 15 rozporządzenia 924/2009 stosuje się od dnia 18 kwietnia 2019 r., natomiast pozostała część przepisów, odnosząca się do opłat za przeliczenie waluty związanych z transakcjami płatniczymi realizowanymi w oparciu o kartę lub związanych z poleceniami przelewu, będzie stosowana odpowiednio od dnia 19 kwietnia 2020 r. oraz dnia 19 kwietnia 2021 r.).

⁸² Uzasadnienie do projektu ustawy: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3579>

⁸³ Uzasadnienie do projektu ustawy: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3579>

⁸⁴ Dz. Urz. UE L 91 z 29.3.2019, s. 36.

W I półroczu 2018 r. rozpoczęto unijny proces legislacyjny związany z projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Celem projektu było zapewnienie osobom fizycznym i przedsiębiorcom z państw członkowskich spoza strefy euro możliwości korzystania ze wszystkich rozwiązań przewidzianych w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 924/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie (dalej – rozporządzenie 924/2009). Głównym celem projektowanych zmian, zgodnie z deklaracjami wnioskodawcy – Komisji Europejskiej, było zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro. W ocenie Komisji, wspomniane wysokie koszty stanowią barierę dla bardziej efektywnej wymiany handlowej między państwami członkowskimi należącymi do strefy euro a państwami członkowskimi spoza niej. Osoby fizyczne i przedsiębiorcy spoza tej strefy, jak wskazuje wnioskodawca, ponoszą wyższe koszty uzyskania dostępu do znaczącej części rynków Unii Europejskiej, a także trudniej im nawiązywać relacje z osobami fizycznymi w strefie euro. Oznacza to, że podmioty te nie mogą prowadzić wymiany handlowej ani konkurować z kontrahentami w strefie euro na takich samych warunkach. Należy zaznaczyć, że w przepisach rozporządzenia nr 924/2009 w brzmieniu sprzed jego nowelizacji wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych wykonywanych w walucie euro realizowanych wewnątrz Unii była zrównana z poziomem opłat za płatności krajowe w tej walucie (tj. płatności w euro w tym samym państwie członkowskim). Mimo że zakres podmiotowy tego aktu obejmował również państwa członkowskie spoza strefy euro, to możliwość implementacji tego rozwiązania jednak była opcjonalna, w efekcie czego osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy z tych państw nie odnieśli w praktyce korzyści z wprowadzenia omawianej regulacji na poziomie unijnym. Ze wspomnianej możliwości skorzystały wyłącznie Szwecja i Rumunia⁸⁵.

W rozporządzeniu 2019/518 zmieniającym rozporządzenie 924/2009 przyjęto dwie zasadnicze modyfikacje:

- 1) ujednoczenie poziomu opłat z tytułu dokonywania wewnątrzunijnych płatności transgranicznych w euro z wysokością opłat za transakcje krajowe w walucie krajowej państwa członkowskiego. Dostawcy usług płatniczych w państwach członkowskich spoza strefy euro są zobowiązani do zrównania opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro z kosztami płatności krajowych w walucie tych państw członkowskich.
- 2) ustanowienie dodatkowych obowiązków w zakresie przejrzystości w odniesieniu do praktyk dotyczących przeliczania walut, uwzględniając postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2). Wprowadzono wymagania w zakresie przejrzystości, związane z praktykami dotyczącymi przeliczania walut, szczególnie w przypadku transakcji z użyciem usługi DCC (*dynamic currency conversion*). W odniesieniu do tego rodzaju usługi płatnik będzie musiał być powiadomiony o kosztach przeliczania walut.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-payments-regulation-ec-no-924-2009/amending-and-supplementary-acts/extension-rules-other-eu-currencies_en

Warto wspomnieć również, że w dniu 23 grudnia 2019 r. Komisja Europejska opublikowała dokument, w którym zawarto odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania odnośnie do treści przepisów przedmiotowego rozporządzenia oraz ich stosowania⁸⁶.

7.2.5. Zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. *central counterparties*, CCP)

W II półroczu 2019 r. na poziomie unijnym zakończyły się prace związane z nowelizacją rozporządzenia EMIR⁸⁷ (*European Market Infrastructure Regulation*) w ramach projektu *EMIR 2.2*, czyli projektu zmiany tego rozporządzenia w zakresie architektury nadzoru nad izbami CCP, w tym w odniesieniu do izb CCP z państw trzecich, świadczących usługi rozliczeniowe na terytorium Unii Europejskiej. Prace nad projektem *EMIR 2.2* zostały sfinalizowane wraz z opublikowaniem w dniu 12 grudnia 2019 r. rozporządzenia (UE) 2019/2099 z dnia 23 października 2019 r. zmieniającego rozporządzenie EMIR⁸⁸.

Efektom wprowadzonych zmian w rozporządzeniu EMIR jest m.in. stworzenie pod auspicjami ESMA stałego komitetu nadzorczego ds. CCP (komitet ten ma pełnić przede wszystkim funkcje związane z wypracowywaniem spójnych praktyk nadzorczych w odniesieniu do unijnych CCP, a także uczestniczyć w ograniczonym zakresie w sprawowaniu nadzoru nad unijnymi CCP, jak również ma być odpowiedzialny za przygotowanie rozstrzygnięć i realizację innych zadań nadzorczych ESMA wobec CCP z państw trzecich w związku z ich działalnością na terenie UE). Zmiany w rozporządzeniu EMIR prowadzą ponadto do wzmocnienia uprawnień nadzorczych banku centralnego emitującego walutę o istotnym znaczeniu dla rozliczeń dokonywanych w danym CCP, a także do modyfikacji zasad wyłaniania składu kolegów nadzorczych tworzonych dla CCP.

W kontekście rozporządzenia *EMIR 2.2* należy ponadto wskazać, że w II połowie 2019 r. ESMA prowadziła konsultacje z podmiotami rynkowymi w sprawie określenia opłat dla CCP z krajów trzecich, wskazówek technicznych (*technical advice*) ESMA dotyczących procedury oceny znaczenia systemowego CCP z państw trzecich z punktu widzenia stabilności finansowej UE lub państw członkowskich (tj. ich klasyfikacji jako tzw. Tier 2 CCP), jak również oceny spełniania przez CCP z państwa trzeciego porównywalnych wymogów względem wymogów zapisanych w rozporządzeniu EMIR, warunków świadczenia usług rozliczeniowych oraz kar nakładanych na CCP.

W II połowie 2019 r. kontynuowano prace nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP (projekt rozporządzenia CCPRR). W ramach tych prac rozpoczęto przygotowania do etapu trialogów pomiędzy Komisją Europejską, Radą UE i Parlamentem Europejskim. W

⁸⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/120314-cross-border-payments-directive-faq_en.pdf

⁸⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 201 z dnia 27.07.2012 r., str. 1, zwane rozporządzeniem EMIR).

⁸⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2099 z dnia 23 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do procedur i organów związanych z udzieleniem zezwolenia CCP oraz wymogów dotyczących uznawania CCP z państw trzecich (Dz. Urz. UE L 332 z dnia 12.12.2019 r., str. 1).

przekazanym w grudniu 2019 r. dokumencie zestawiono w sposób porównawczy wersję projektową Komisji Europejskiej z wersją postulowaną przez Radę UE oraz wersją postulowaną przez Parlament Europejski.

7.2.6. Zarządzenie nr 22/2019 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 22 lipca 2019 r. zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych⁸⁹

Zarządzeniem nr 22/2019 Prezesa NBP z dnia 22 lipca 2019 r. znowelizowano przepisy zarządzenia nr 7/2017 Prezesa NBP z dnia 20 lutego 2017 r. w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych (Dz. Urz. NBP z 2017 r. poz. 3). Nowelizacją doprecyzowano sposób postępowania z numerami rozliczeniowymi i numerami rachunków bankowych w przypadku zastosowania, wobec banków zagrożonych niewypłacalnością, instrumentów przymusowej restrukturyzacji, o których mowa w art. 110 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowanych depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji.

Wprowadzono zapisy umożliwiające bankowi przejmującemu lub instytucji pomostowej posługiwanie się numerem rozliczeniowym banku poddanego przymusowej restrukturyzacji oraz utrzymanie (przez bank przejmujący lub instytucję pomostową) numerów rachunków bankowych prowadzonych przez bank poddany przymusowej restrukturyzacji. Przepisy zarządzenia regulują także kwestie posługiwania się numerem rozliczeniowym w sytuacji zwrotnego przeniesienia przedsiębiorstwa przez podmiot przejmujący do podmiotu w restrukturyzacji.

Nowelizacja miała na celu uniknięcie wątpliwości interpretacyjnych dotyczących postępowania z numerami rozliczeniowymi i rachunkami bankowymi poprzez wyraźne uwzględnienie przypadków zastosowania instrumentów przymusowej restrukturyzacji, o których mowa w ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowanych depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji.

Tekst jednolity zarządzenia nr 7/2017 Prezesa NBP z dnia 20 lutego 2017 r. z uwzględnieniem zmian wprowadzonych zarządzeniem nr 22/2019 Prezesa NBP z dnia 22 lipca 2019 r. ogłoszono obwieszczeniem Prezesa NBP z dnia 30 sierpnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych.⁹⁰

7.2.7. Ustawa z dnia 12 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej

W dniu 12 grudnia 2019 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2550). Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 lutego 2020 r. Z punktu widzenia funkcjonowania polskiego systemu płatniczego odnotowania wymaga dokonana przepisami ww. ustawy, zmiana sposobu przekazywania wpłat składek na ubezpieczenia społeczne. Powyższe dotyczy zmiany przepisów art. 47 ust. 5 zdanie pierwsze i ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz zdefiniowania w art. 4 pkt 18 „systemu płatności”. Art. 47 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ma obecnie następujące

⁸⁹ Dz. Urz. NBP poz. 7.

⁹⁰ Dz. Urz. NBP poz. 9.

brzmienie: „Informacje zawarte w dokumentach płatniczych przekazywane są jako zlecenie płatnicze dla Zakładu poprzez system płatności lub poprzez system elektronicznych rozrachunków wewnątrzbankowych banku obsługującego rachunek bankowy Zakładu, w ramach którego są prowadzone rachunki składkowe.”. Art. 47 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przyjął następujące brzmienie: „8. Instytucje obsługujące wpłaty składek na ubezpieczenia społeczne są zobowiązane do niezwłocznego transferu za pośrednictwem systemu płatności.”⁹¹ Celem omawianej zmiany było rozszerzenie zakresu systemów płatności, poprzez które składki na ubezpieczenia społeczne byłyby rozliczane. Ustawodawca zdefiniował przy tym „system płatności” jako system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2019 r. poz. 212). W definicji tej mieszczą się zatem systemy podlegające nadzorowi Prezesa Narodowego Banku Polskiego. Przed wejściem w życie omawianej ustawy ww. składki mogły być rozliczane, zgodnie z dotychczasowym brzmieniem ustawy, tylko przez system Elixir.

7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała w II połowie 2019 r. działania na rzecz zwiększenia akceptacji bezgotówkowych instrumentów płatniczych w administracji. W ramach Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego (powszechnie znanego jako Program Polska Bezgotówkowa) podmioty administracji publicznej, administracji skarbowej, urzędy samorządu terytorialnego, sądy i publiczna służba zdrowia mogą uzyskać finansowanie kosztów instalacji terminala w każdym punkcie kasowym, kosztów obsługi terminala oraz kosztów prowizji z tytułu realizacji transakcji bezgotówkowych w okresie od podpisania umowy do dnia 31 sierpnia 2021 r. W przypadku pozostałych podmiotów publicznych (m.in. muzeów, szkół, przedszkoli, teatrów i przedsiębiorstw komunalnych) stosowane są w ramach Programu zasady obowiązujące tzw. standardowych akceptantów, tj. finansowane są koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu.

Z danych Fundacji Polska Bezgotówkowa wynika, że w okresie od dnia 1 września 2018 r., tj. od momentu rozszerzenia Programu o podmioty administracji publicznej⁹², do dnia 31 grudnia 2019 r. do Programu przez nią realizowanego przystąpiło 1875 różnych jednostek administracji publicznej, w których zostało zainstalowane 7472 terminale. W II półroczu 2019 r. zainstalowano niemal 1,2 tys. terminali u 250 nowych akceptantów sektorowych. Z wykorzystaniem aktywnych terminali w II połowie 2019 r. zrealizowano ponad 1 mln transakcji o wartości niemal 144 mln zł.

⁹¹ Poprzednie brzmienie art. 47 ust. 5 zdanie 1: „Informacje zawarte w dokumentach płatniczych przekazywane są jako zlecenie płatnicze dla Zakładu poprzez międzybankowy system elektroniczny lub poprzez system elektronicznych rozrachunków wewnątrzbankowych banku obsługującego rachunek bankowy Zakładu, w ramach którego są prowadzone rachunki składkowe. Poprzednie brzmienie art. 47 ust. 8 to: „8. Instytucje obsługujące wpłaty składek na ubezpieczenia społeczne są zobowiązane do niezwłocznego transferu za pośrednictwem międzybankowego systemu rozliczeń elektronicznych.”.

⁹² Wcześniej podmioty sektora publicznego były objęte Programem upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, który był realizowany od kwietnia 2017 r. przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz KIR.

7.3.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych

W II połowie 2019 r. Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych, upowszechniania i promocji obrotu bezgotówkowego, a także promocji innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce. Program Polska Bezgotówkowa zakłada zwiększenie w ciągu 3 lat liczby terminali płatniczych POS o ok. 500 tys. sztuk. Cel, jaki został przyjęty w tym zakresie na 2019 r., wynosił 250 tys. sztuk terminali narastająco od początku Programu (przy czym do końca grudnia 2019 r. zainstalowano 240,3 tys. terminali).

Fundacja Polska Bezgotówkowa finansuje koszty związane z instalacją, używaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu w każdej działalności oferującej możliwość dokonania zakupu i przeprowadzenia płatności. Agenci rozliczeniowi mogą zgłaszać do Programu dowolne podmioty posiadające NIP, niezależnie od branży i konstrukcji prawnej. Kryteriami przystąpienia do Programu Polska Bezgotówkowa jest brak akceptacji płatności bezgotówkowych w ostatnich 12 miesiącach, wielkość podmiotu (w zakresie liczby prowadzonych punktów sprzedaży) oraz nieuczestniczenie w sieci franczyzowej. Agenci rozliczeniowi mają możliwość oferowania akceptantom do trzech terminali płatniczych. Aktualnie podejmowane są działania na rzecz zwiększenia zainteresowania Programem podmiotów działających w miejscowościach i branżach, które jeszcze nie przekonały się do płatności bezgotówkowych (m.in. w województwie lubuskim, opolskim, świętokrzyskim, podlaskim oraz w usługach transportowych czy edukacji).

Od momentu rozpoczęcia operacyjnej działalności przez Fundację, tj. od lutego 2018 r., do dnia 31 grudnia 2019 r. do Programu przystąpiło 15 agentów rozliczeniowych, którzy reprezentują niemal cały rynek acquiringu w Polsce. Według danych na dzień 31 grudnia 2019 r.⁹³, w ramach Programu zostało zawartych 179 tys. umów, na podstawie których zainstalowano ponad 240 tys. terminali. Z danych zgromadzonych przez Fundację wynika, że ponad 84,3 % terminali realizuje transakcje, przy czym średnia wartość transakcji wynosi 52,3 zł. Średnia liczba transakcji przypadająca na aktywny terminal wynosi ponad 67 sztuk miesięcznie. Na terminalach zainstalowanych w przypadku tzw. standardowych akceptantów, które zostały zgłoszone do Programu, wykonano w II połowie 2019 roku w sumie ponad 93 mln transakcji na łączną kwotę blisko 4,8 mld zł. Z dofinansowania terminali korzysta ponad 296 branż w ponad 13,3 tys. miejscowości na terenie całej Polski, z tego ponad 52% w pięciu województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim. Wśród wszystkich reprezentowanych branż, największa liczba transakcji o najwyższej łącznej wartości została odnotowana w przypadku sklepów spożywczych i restauracji oraz branży „beauty”⁹⁴.

7.4. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego

7.4.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami

Sektor bankowy podejmuje działania, których celem jest zapewnienie wysokiej jakości obsługi bankowej swoich klientów, także osób z niepełnosprawnościami i indywidualnymi potrzebami. Prowadzą one do

⁹³ Źródło: Fundacja Polska Bezgotówkowa.

⁹⁴ Branża „beauty” obejmuje m.in. usługi fryzjerskie, kosmetyczne, medycynę estetyczną oraz wellness&spa.

przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i finansowemu tej grupy klientów. Koordynacją podejmowanych inicjatyw zajmuje się Grupa robocza ds. obsługi osób z niepełnosprawnościami przez banki, która funkcjonuje w ramach Związku Banków Polskich od 2011 r.

W II połowie 2019 r. Grupa robocza dokonała aktualizacji bazy danych dotyczących bankomatów działających na terenie Polski, które posiadają udogodnienia dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Aktualizacja jest przeprowadzana w cyklu kwartalnym. Ostatnie aktualizacje zostały przeprowadzone we wrześniu i grudniu 2019 r. Uruchomiona, w ramach projektu „Dostępny Bankomat”⁹⁵, w marcu 2018 r. dedykowana strona internetowa umożliwi wszystkim użytkownikom sieci internetowej dostęp do bazy bankomatów z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami, takimi jak: klawiatura numeryczna z oznaczeniem w alfabecie Braill'a, opis elementów urządzenia w alfabecie Braill'a, tryb kontrastowy, wejście słuchawkowe, wbudowany głośnik, podjazd i przestrzeń dla osób poruszających się na wózkach lub ekran dotykowy. Obecnie w bazie serwisu „Dostępny Bankomat” znajduje się około 10 tys. bankomatów należących do banków i sieci niezależnych, takich jak Planet Cash i Euronet.

W grudniu 2019 r. został udostępniony Słownik pojęć finansowych w Polskim Języku Migowym, który został opracowany z inicjatywy Grupy roboczej. Zawiera on objaśnienia podstawowych terminów bankowych, istotnych z punktu widzenia obsługi klienta indywidualnego w placówce bankowej, z przeznaczeniem dla osób, których pierwszym wykorzystywanym językiem jest Polski Język Migowy⁹⁶. W Słowniku znalazło się 150 haseł z definicjami terminów bankowych, które – po konsultacjach ze środowiskami osób głuchych w różnych regionach Polski – zostały przetłumaczone na Polski Język Migowy. Każde hasło w słowniku ma opis w języku polskim i nagrane wideo z lektorami. Słownik dostępny jest tylko w formie elektronicznej i online w internecie⁹⁷.

7.4.2. Działania na rzecz zwiększenia dostępu do gotówki

Jedną z inicjatyw podjętych przez NBP w drugim półroczu 2019 r., której celem jest działanie na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego, było rozpoczęcie analiz dotyczących materii związanej z trendem na rynku usług bankowych, polegającym na likwidowaniu przez część banków działających na terytorium RP oddziałów zapewniających tradycyjnie rozumianą obsługę kasową (tj. oddziałów zapewniających obecność dedykowanego pracownika, przyjmującego wpłaty oraz wypłaty gotówki) na rzecz oddziałów bez takiej funkcjonalności (w takim wypadku możliwość dokonywania wpłat oraz wypłat gotówki odbywa się przede wszystkim za pomocą bankomatów oraz wpłatomatów)⁹⁸. Kwestia ta była przedmiotem obrad Rady do spraw obrotu gotówkowego (organu opiniodawczo-doradczego przy Zarządzie NBP) w dniu 20 listopada

⁹⁵ Projekt jest realizowany przez Grupę roboczą, we współpracy z bankami i Fundacją Widzialni, przy wsparciu oraz pod patronatem Narodowego Banku Polskiego i Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii. Platforma „Dostępny Bankomat” spełnia wymagania dotyczące standardu WCAG 2.0 na poziomie AA. Dostępna jest również aplikacja na systemy iOS oraz Android. Informacje na temat bankomatów z różnego rodzaju udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych znajdują się pod adresem: <http://www.dostepnybankomat.pl/>.

⁹⁶ Projekt został zrealizowany we współpracy z Polskim Związkiem Głuchych, przy wsparciu finansowym Narodowego Banku Polskiego.

⁹⁷ Słownik jest dostępny pod adresem www.pzg.org.pl, również po przekierowaniu ze stron www.swiatciszy.pl oraz na stronie ZBP <https://zbp.pl/dla-klientow/obsługa-osob-z-niepełnosprawnościami>.

⁹⁸ Więcej informacji na ten temat można znaleźć w informacjach medialnych, np. na stronie: <https://www.cashless.pl/6768-oddzialy-bezgotowkowe-raport-3-kw-2019>

2019 r., której celem jest przygotowywanie usprawnień obrotu gotówkowego. W rezultacie podjętych działań analitycznych NBP przygotował do Komisji Nadzoru Finansowego wystąpienie z prośbą o rozważenie podjęcia działań nadzorczych w omawianym obszarze zgodnie z kompetencjami organu nadzoru w związku z potencjalnym brakiem zadośćuczynienia przez niektóre banki treści przepisu art. 66 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe^{99 100}.

Warto także podkreślić, że Europejski Bank Centralny w swojej opinii z dnia 26 listopada 2019 r. (wydanej z własnej inicjatywy), dotyczącej wymogu dla niektórych instytucji kredytowych oraz ich oddziałów zapewnienia usług związanych z gotówką, przygotowanej w związku z projektem aktu prawnego rządu szwedzkiego, zakładającego wprowadzenie takich obowiązków, wprost wskazał, że „postrzega jako istotne, aby wszystkie państwa członkowskie, w tym państwa spoza strefy euro, podjęły stosowne środki w celu zapewnienia, by instytucje kredytowe oraz ich oddziały, działające na terytoriach tych państw, zapewniały odpowiedni dostęp do usług związanych z gotówką w celu ułatwienia dalszego korzystania z gotówki.”¹⁰¹.

7.5. Działania na rzecz SEPA¹⁰²

7.5.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2019 r. było 27 polskich dostawców usług płatniczych.

Na koniec grudnia 2019 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 18 banków (dla 2 mniej niż w I półroczu 2019 r.), które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek STEP2 SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec grudnia 2019 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2019 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 21,7 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (4,2 mln zaleceń krajowych, 4,6 mln transgranicznych wysyłanych i 12,9 otrzymanych) o wartości 138,8 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby transakcji o 7,96% oraz wzrost wartości transakcji polecenia przelewu SEPA o 7,68% (w I półroczu 2019 r. zrealizowano 20,1 mln poleceń przelewu o wartości 128,9 mld euro).

⁹⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2357.

¹⁰⁰ Pismo NBP zostało skierowane do KNF w dniu 3 stycznia 2020 r.

¹⁰¹ https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_con_2019_41_f_sign.pdf

¹⁰² Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro.

7.5.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

Na koniec grudnia 2019 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, było czterech polskich dostawców usług płatniczych, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) trzech dostawców, podobnie jak miało to miejsce w I półroczu 2019 r.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2019 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 6,1 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (4,5 tys. zleceń krajowych i 1,6 tys. transgranicznych otrzymanych; zleceń transgranicznych wysyłanych nie realizowano) o wartości 53,2 mln euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji polecenia zapłaty SEPA odpowiednio o 110 % i 45,35 % (w I półroczu 2019 r. zrealizowano 2,9 tys. poleceń zapłaty o wartości 36,6 mln euro).

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na podstawie art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz.U. z 2019 r., poz. 212), Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie systemów płatności oraz na dokonywanie zmian w zasadach ich funkcjonowania.

W II półroczu 2019 r. Prezes NBP wydał trzy decyzje dotyczące zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności. Dwie z przedmiotowych decyzji dotyczyły zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania Systemu Płatności BLIK, natomiast jedna dotyczyła systemu płatności Elixir.

Ponadto, z uwagi na zakończenie funkcjonowania systemu płatności Inkart z dniem 30 czerwca 2019 r., Prezes NBP wydał w dniu 18 lipca 2019 r. decyzję stwierdzającą wygaśnięcie decyzji w sprawie wyrażenia zgody na prowadzenie systemu Inkart (dawniej „Systemu Płatności Kartowych”).

W II półroczu 2019 r. Prezes NBP wydał również jedno postanowienie odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie zmian w zasadach funkcjonowania systemu Elixir, z uwagi na charakter zawartych we wniosku zmian, niestanowiących zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności, na które wymagane byłoby uzyskanie zezwolenia Prezesa NBP na podstawie art. 16 ust. 3 ustawy o ostateczności rozrachunku.

Ponadto, kontynuowano prace związane z oceną systemu płatności Elixir, prowadzonego przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., pod kątem zgodności z zasadami określonymi w dokumencie „*Principles for financial market infrastructures*”.

W analizowanym okresie działania nadzorcze polegały także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od ich operatorów. Podejmowane działania nadzorcze miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia przez NBP zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych. Na podstawie art. 132 zm. ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2019 r. poz. 659 z późn. zm.). Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie schematów płatniczych oraz na zmiany w zasadach funkcjonowania.

W II półroczu 2019 r. Prezes NBP wydał trzy decyzje dotyczące zezwolenia na zmiany w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych. Dwa z przedmiotowych zezwoleń dotyczyły Schematu Płatniczego BLIK, natomiast jedno dotyczyło schematu płatniczego Diners Club.

Ponadto, w II półroczu 2019 r. wszczęto jedno postępowanie w sprawie uzyskania zezwolenia na zmianę w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego BLIK, a także rozpoczęto ocenę zasad funkcjonowania działających w Polsce czterostronnych systemów kart płatniczych, tj. Visa i Mastercard w zakresie spełnienia wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji przez systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje, wynikających z *Rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/72 z dnia 4 października 2017 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających wymogi, które muszą spełniać systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje w celu zapewnienia stosowania wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji*¹⁰³.

Pozostałe działania nadzorcze w przedmiotowym półroczu 2019 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania schematów płatniczych z wykorzystaniem informacji i danych statystycznych pochodzących od organizacji płatniczych zarządzających schematami płatniczymi, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach.

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

Na mocy art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2019 r. poz. 659, z późn. zm.) Prezes NBP wydaje dla KNF opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 tej ustawy (usługa *acquiringu*), którą zamierza świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia KNF na jej świadczenie w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF, zgodnie z art. 61a ustawy o usługach płatniczych, przekazuje Prezesowi NBP kopię wniosku i dokumentacji złożonej przez wnioskodawcę.

Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów, ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usługi *acquiringu* w charakterze krajowej instytucji płatniczej, mają na celu ocenę, czy usługa ta będzie świadczona w sposób sprawny i bezpieczny oraz zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.

W II półroczu 2019 r. KNF nie przekazała do NBP żadnego wniosku wymagającego wydania przez Prezesa NBP opinii w oparciu o art. 61a ustawy o usługach płatniczych.

¹⁰³ Dz. Urz. UE L 13 z 18.01.2018, s. 1.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

8.4.1. Wydawanie opinii

Podstawą prawną do wydania opinii przez Prezesa NBP jest art. 50 ust. 2 w związku z art. 68h ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2020 r. poz. 89). Zgodnie z tymi przepisami zatwierdzenie regulaminu i jego zmian, w zakresie wskazanym w ust. 4 pkt 1, 4-5, 11, 12 i 14 oraz art. 45h ust. 4, następuje po zasięgnięciu opinii Prezesa Narodowego Banku Polskiego, a Prezes NBP wydaje ww. opinię w terminie miesiąca od otrzymania żądania KNF.

W II półroczu 2019 r. Prezes NBP wydał sześć pozytywnych opinii w sprawie:

- dwóch wniosków Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. (KDPW S.A.), czyli wniosku o zatwierdzenie przez KNF zmian w Regulaminie Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych oraz wniosku o zatwierdzenie nowego Regulaminu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, z których pierwszy dotyczył uwzględnienia zmiany rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 sierpnia 2013 r. w sprawie warunków emitowania obligacji skarbowych oferowanych w sprzedaży hurtowej, i polegających na umożliwieniu nabywania ww. obligacji w trybie pozaprzetargowym, w drodze tzw. sprzedaży dodatkowej, a drugi wprowadzenia regulacji niezbędnych do uzyskania przez KDPW S.A. zezwolenia na prowadzenie centralnego depozytu papierów wartościowych, o którym mowa w art. 16 rozporządzenia CSDR,
- czterech wniosków KDPW_CCP S.A. o zatwierdzenie zmian w Regulaminie funduszu rozliczeniowego, Regulaminu rozliczeń transakcji (obróć zorganizowany) i Regulaminu rozliczeń transakcji (obróć niezorganizowany) oraz nowego Regulaminu rozliczeń i rozrachunku transakcji sprzedaży uprawnień do emisji EUA/EUAA, pierwsze trzy wnioski były związane przede wszystkim z uruchomieniem przez KDPW_CCP S.A. procesu codziennej aktualizacji wymaganych wpłat uczestników rozliczających odpowiednio do funduszu rozliczeniowego i innych funduszy zabezpieczających oraz do zasobu podstawowego funduszu zabezpieczającego OTC, czwarty wniosek dotyczył planowanego przez KDPW_CCP S.A. rozpoczęcia rozliczania i rozrachunku transakcji sprzedaży uprawnień do emisji, zgodnie z przepisami dotyczącymi sprzedaży na aukcji uprawnień do emisji gazów cieplarnianych w UE.

8.4.2. Pozostałe działania

We wrześniu 2019 r. przedstawiciele NBP brali udział w pracach kolegium nadzorczego powołanego na podstawie przepisów rozporządzenia EMIR, które wydało pozytywną opinię w sprawie wniosku KDPW_CCP S.A. o rozszerzenie zezwolenia na prowadzenie działalności o rozliczenia i rozrachunek transakcji sprzedaży uprawnień do emisji Uprawnień dla lotnictwa (EUAA) oraz Uprawnień zwykłych (EUA).

W związku z trwającym od 2017 r. procesem ubiegania się KDPW S.A. o zezwolenie KNF na prowadzenie działalności jako centralny depozyt papierów wartościowych na podstawie przepisów rozporządzenia CSDR, a także ze względu na konieczność wprowadzenia dostosowań regulacyjnych wynikających z

wymogów rozporządzenia CSDR¹⁰⁴, KDPW S.A. przedstawiła projekt nowego Regulaminu KDPW, który został pozytywnie zaopiniowany przez Prezesa NBP.

Ponadto, w związku ze stwierdzeniem przez KNF we wrześniu 2019 r. kompletności wniosku KDPW S.A. o wydanie ww. zezwolenia, w ramach procedury autoryzacyjnej określonej przepisami rozporządzenia CSDR, Prezes NBP w oparciu o analizę tego wniosku i załączonej do niego dokumentacji przekazał do KNF w grudniu 2019 r. opinię w sprawie charakterystyki prowadzonego przez KDPW S.A. systemu rozrachunku papierów wartościowych. Należy dodać, że w dniu 3 marca 2020 r. KNF udzieliła KDPW S.A. zezwolenia na prowadzenie centralnego depozytu papierów wartościowych, o którym mowa w art. 16 rozporządzenia CSDR.

Działania nadzorcze w II półroczu 2019 r. polegały także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach.

8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej infrastruktury rynku płatniczego

8.5.1. Badanie odporności cybernetycznej

W drugiej połowie 2019 r. została zainicjowana druga edycja badania ankietowego dotyczącego odporności cybernetycznej, zgodnie z najnowszymi wytycznymi Europejskiego Banku Centralnego. Podobnie jak w pierwszej edycji, badanie dotyczyło odporności w dziedzinie bezpieczeństwa cybernetycznego systemowo ważnych systemów płatności SORBNET2 i Elixir, systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 oraz – w uzgodnieniu z Urzędem Komisji Nadzoru Finansowego – systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych, prowadzonych odpowiednio przez KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.

Ponadto, w listopadzie 2019 r. przedmiotowym badaniem ankietowym objęto także system Euro Elixir jako istotny system płatności, zgodnie z klasyfikacją systemów płatności określoną w *Polityce sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego*.

Wzór badania ankietowego dotyczącego odporności cybernetycznej został opracowany przez EBC zgodnie ze strategią nadzoru w zakresie odporności cybernetycznej (ang. *Eurosystem Cyber Resilience Strategy*)¹⁰⁵, zaakceptowaną przez Radę Prezesów EBC w marcu 2017 r. Kształt badania ankietowego, nieznacznie zmodyfikowany w stosunku do pierwowzoru z pierwszego badania, został zaakceptowany przez Komitet ds. Infrastruktury Rynkowej i Płatności (MIPC) w marcu 2019 r.

¹⁰⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w UE i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmiany dyrektywy 98/26/WE, dyrektywy 2014/65/UE oraz rozporządzenia (UE) Nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L 257 z dnia 28.08.2014 r., str. 1), zwane rozporządzeniem CSDR.

¹⁰⁵ Zarys strategii przedstawiono w opracowaniu EBC „*Cybercrime: from fiction to reality. Ensuring cyber resilience in financial market infrastructures in Europe*”. Dokument dostępny jest na stronie internetowej EBC pod adresem: http://www.ecb.europa.eu/paym/pdf/infocus/20170619_infocus_cybercrime.en.pdf

Podobnie jak poprzednie, drugie badanie ankietowe zawiera noty objaśniające oraz 32 pytania, oparte na standardzie CPMI-IOSCO „*Guidance on Cyber Resilience for Financial Market Infrastructures*” – ujętym w „*Polityce sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego*”¹⁰⁶ (dalej: „Polityka nadzorcza”) jako wytyczna uzupełniająca w procesie sprawowania nadzoru systemowego.

8.5.2. Aktualizacja Polityki nadzorczej

W dniu 24 października 2019 r. Zarząd NBP przyjął zaktualizowany dokument pt. „*Polityka sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego*”.

Aktualizacja Polityki nadzorczej była podyktowana m.in. potrzebą wzmocnienia narzędzi nadzorczych w zakresie badania cyberbezpieczeństwa funkcjonujących w Polsce systemów płatności, w szczególności poprzez wykorzystanie aktualnych standardów międzynarodowych dotyczących problematyki cyberbezpieczeństwa. NBP zdecydował o poszerzeniu katalogu wytycznych uzupełniających ujętych w Polityce nadzorczej, wykorzystywanych jako punkt odniesienia przy ocenie bezpieczeństwa funkcjonowania nadzorowanych systemów płatności, o dokument „*Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego*”¹⁰⁷ (ang. *CROE – Cyber Resilience Oversight Expectations for Financial Market Infrastructures*).

CROE stanowi zbiór wymagań nadzorczych opracowanych przez EBC w grudniu 2018 r., w oparciu o uznane standardy międzynarodowe dotyczące problematyki cyberbezpieczeństwa, jako istotnego zagadnienia, które powinno być oceniane i uwzględniane w działaniach nadzorczych banków centralnych. Należy podkreślić, że o ile w ramach CROE zdefiniowano trzy poziomy kolejno rosnących wymagań, tj. poziom rozwojowy (ang. *evolving*), zaawansowany (ang. *advancing*) oraz innowacyjny (ang. *innovating*), które będą stosowane przy dokonywaniu oceny poziomu odporności cybernetycznej, o tyle NBP – w odniesieniu do nadzorowanych systemów płatności – na obecnym etapie będzie stosował wytyczne określone na poziomie rozwojowym.

8.6. Działalność analityczna

Na podstawie ww. ustawowych regulacji nadzorczych, w II półroczu 2019 r. NBP na bieżąco analizował dane statystyczne i inne informacje dotyczące nadzorowanych systemów płatności, schematów płatniczych, usługi płatniczej *acquiring* oraz systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych. NBP dokonywał także oceny incydentów zakłócających ich funkcjonowanie oraz podejmował działania zmierzające do zapewnienia ich bezpiecznego i sprawnego działania.

Ponadto w dniu 5 grudnia 2019 r. Zarząd NBP przyjął *Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego za 2018 rok*, który jest zbiorczym opracowaniem na temat nadzorowanej przez NBP infrastruktury rynku płatniczego oraz działań nadzorczych podejmowanych przez NBP¹⁰⁸. Dodatkowo

¹⁰⁶ Dokument dostępny na stronie internetowej NBP pod adresem: <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/nadzor/polityka.pdf>

¹⁰⁷ Dokument w wersji polskiej (tłumaczenie) dostępny na stronie internetowej NBP pod adresem: <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/nadzor/Wymagania-nadzorcze-wz-odpornosci-cybernetycznej.pdf>

¹⁰⁸ Wersja skrócona raportu została opublikowana na stronie internetowej NBP pod adresem: <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/nadzor/Raport-o-nadzorze-sytemowym-2018.pdf>

Zarząd NBP polecił cykliczne prezentowanie powyższego raportu na posiedzeniach Komitetu ds. Stabilności Finansowej w formule makroostrożnościowej (KSF-M).

Ocena działań nadzorczych w II półroczu 2019 r.

W omawianym okresie działania nadzorcze koncentrowały się głównie na wykonywaniu ustawowych uprawnień Prezesa NBP i polegały na ocenie systemów płatności, schematów płatniczych, systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, w ramach toczących się przed Prezesem NBP postępowań administracyjnych, a także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury, w tym – w dużej części – na analizowaniu informacji dotyczących incydentów zaistniałych w systemach płatności, schematach płatniczych, systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz systemie rozliczeń papierów wartościowych.

Należy wskazać, iż zakres i intensywność działań nadzorczych nie odbiegały znacząco od działań w okresach poprzednich. Działania te miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury.

Nadzorowane systemy płatności, schematy płatnicze i systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych w Polsce w analizowanym okresie funkcjonowały stabilnie, nie generując zagrożeń w kontekście bezpieczeństwa i sprawności, a także świadczonych przez nie usług i w związku z tym działania nadzorcze należy ocenić pozytywnie.

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Badanie pt. „Co Polacy myślą i jak korzystają z nowoczesnej bankowości”¹⁰⁹

Badanie zostało przeprowadzone na przełomie listopada i grudnia 2019 roku przez Kantar Polska S.A. na zlecenie Alior Banku S.A. Badanie miało charakter ilościowy i zostało przeprowadzone w formie wywiadów przy użyciu techniki CATI, na reprezentatywnej próbie ubankowionych Polaków powyżej 18 roku życia.

Z badania wynika, że bankowość elektroniczna i aplikacje mobilne zdobywają coraz więcej zwolenników. Już 70% Polaków korzysta z bankowości internetowej, a kanałów mobilnych używa 45% badanych. Aplikacje mobilne najczęściej są wykorzystywane do sprawdzania stanu rachunku (95%), realizacji przelewów (91%), płatności w sklepie lub internecie (76%) oraz zakupu biletów komunikacji miejskiej (40%). Jednymi z rzadziej wybieranych usług w bankowych aplikacjach mobilnych są usługi zaciągania pożyczek (13%) i zakładania lokat (27%).

Korzystanie z usług bankowości internetowej lub mobilnej jest najpopularniejsze wśród osób młodych, tj. w wieku 25-34 lat (76%) i 18-24 lat (74%). Najmniej korzystają z nich osoby powyżej 60. roku życia. Ta grupa wiekowa chętniej korzysta z bankowości internetowej (49%) niż z bankowości mobilnej (16%). Bankowość internetowa służy seniorom do realizacji przelewów (96%), sprawdzania stanu konta (90%), płacenia za produkty i usługi przez internet, m.in. za pomocą szybkich płatności typu pay-by-link (53%) i zakładania lokat (33%). Mniej popularne są operacje zakupu biletów komunikacji miejskiej (23%), opłaty parkingowe (12%) i zaciąganie pożyczek (11%). Z badania wynika, że 47% osób powyżej 60. roku życia posiadających konta bankowe, wcale nie korzysta z usług bankowości elektronicznej. Najczęściej wskazywaną przyczyną niekorzystania z tych usług jest brak wiedzy (29%), własne przyzwyczajenia i brak potrzeby korzystania z kanałów cyfrowych (21%) oraz obawy o bezpieczeństwo (23%).

Kwestie bezpieczeństwa wpływają również na brak korzystania z bankowości elektronicznej we wszystkich grupach wiekowych. W badaniu wskazało na nie 29% respondentów. Kolejne bariery to brak wiedzy na temat możliwości, jakie daje e-bankowość (24%) i przyzwyczajenie (23%). Na potrzebę kontaktu osobistego z przedstawicielem banku wskazało 16% Polaków. Taka forma korzystania z usług bankowych jest preferowana głównie przez osoby powyżej 60 roku życia. W tej grupie aż 83% ankietowanych odwiedziło oddział swojego banku przynajmniej raz w roku (17% - raz lub dwa razy, 27% - 3 do 5 razy i 29% - więcej niż 5 razy). W oddziałach seniorzy najczęściej wypłacają pieniądze (40% wskazań). Wizyty w oddziale wykorzystywane są także do pozyskiwania informacji o produktach finansowych (26%), wpłaty pieniędzy (22%) oraz zlecenia płatności (18%).

¹⁰⁹ <https://www.aliorbank.pl/aktualnosci/2020-01-15-polacy-coraz-bardziej-mobilni.html>

Wyniki badania wskazują, że za zakupy Polacy chętnie płacą bezgotówkowo. W sklepach stacjonarnych płatności kartą wybiera ponad 82% klientów, banknotami płaci 75% respondentów, a co piąty klient banku (20%) używa kodu BLIK. W przypadku seniorów nadal najbardziej popularne jest płacenie gotówką (78%), ale płatności kartą wybiera niewiele mniej osób (76%). Przy zakupach przez internet Polacy równie chętnie płacą gotówką jak i przelewem. Płatność gotówką za pobraniem, zwykły przelew oraz pay-by-link zyskały po blisko 50% wskazań. Płatność kartą wybiera 44% ankietowanych, a płatności telefonem ok. 20%.

Z badania wynika, że na wyjazdy zagraniczne 60% Polaków zabiera gotówkę. Ponad połowa zabiera także karty płatnicze, a 30% deklaruje korzystanie z bankomatu. Za produkty i usługi za pomocą telefonu płaci 10% respondentów.

9.2. Badanie MŚP Index 2019¹¹⁰

Badanie zostało przeprowadzone w lipcu 2019 r. na zlecenie Elavon Polska przez SW Research Agencję Badań Rynku i Opinii w formie 720 wywiadów z osobami zajmującymi stanowiska kierownicze w firmach z sektora MŚP (220 wywiadów z reprezentantami mikroprzedsiębiorstw (0-9 pracowników) oraz po 250 wywiadów z osobami zatrudnionymi w małych (10-49 pracowników) i średnich firmach (50-249 pracowników)). Badanie przeprowadzono metodą mixed mode z wykorzystaniem narzędzia CATI (badanie telefoniczne) oraz CAWI (badanie on-line) z wykorzystaniem panelu internetowego SW Panel.

Z badania wynika, że większość przedsiębiorców (68% średnich, 62% małych i 54% mikrofirm) dobrze lub bardzo dobrze ocenia rozwój swojego przedsiębiorstwa, a więcej niż połowa (57%) nie obawia się problemów z płynnością finansową. Jednocześnie 83% wierzy, że produkty i usługi, które oferują, umożliwiają rozwój firm i dostosowanie do potrzeb klientów. Coraz chętniej inwestują oni w innowacje, cyfryzację oraz rozwój płatności bezgotówkowych, chociaż nadal 6% średnich, 11% małych i aż 66% mikroprzedsiębiorstw nie posiada strony internetowej, a sprzedaż internetową prowadzi tylko 43% firm. W przypadku 32% MŚP prowadzących sprzedaż przez internet ponad połowę ich przychodów generuje sprzedaż online (dla 43% średnich firm jest to od 21 do 40% ogólnego przychodu, a dla 25% mikroprzedsiębiorstw 31-50%). Sprzedaż internetowa stanowi od 91 do 100% sprzedaży ogólnej dla 17% mikroprzedsiębiorstw i od 31 do 50% dla 35% małych firm.

W ocenie 72% respondentów, płatności bezgotówkowe poprawiają konkurencyjność firmy, pozwalają lepiej kontrolować finanse (69%) i zwiększają liczbę klientów (68%). Chociaż udostępnienie płatności bezgotówkowych postrzegane jest przez wiele firm jako proces skomplikowany i wymagający inwestycji, to połowa małych i średnich firm oraz ponad 40% mikroprzedsiębiorstw deklaruje działania w zakresie ich rozwoju. Może to wynikać z faktu, że w przypadku braku preferowanej opcji zapłaty klienci ograniczają wartość zakupów (30%) lub całkowicie z nich rezygnują (29%).

Obecnie w małych i średnich przedsiębiorstwach najczęściej można płacić przelewem bankowym (odpowiednio 92% i 93%) oraz gotówką (odpowiednio 86% i 81%) i z opcji tych najchętniej korzystają klienci. Ponad połowa (56%) małych i średnich firm udostępnia możliwość płacenia kartami płatniczymi (w przypadku średnich - kartami kredytowymi, zaś w przypadku małych firm - kartami debetowymi).

¹¹⁰ Źródło: <https://www.elavon.pl/artykuly/msp-indeks-2019.html>.

Płatności mobilne (za pomocą telefonu i aplikacji, np. BLIK, Google Pay, Apple Pay) udostępnia 50% średnich i 37% małych przedsiębiorstw. W przypadku mikroprzedsiębiorstw najczęściej oferowaną metodą płatności jest gotówka (84%). Możliwość dokonywania przelewu bankowego udostępnia 73% mikrofirm, płatność kartą 43%, a płatności mobilne 47%.

9.3. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym

W dniach 18-28 października 2019 r. firma GoMobi.pl, na zlecenie Izby Gospodarki Elektronicznej, przeprowadziła badanie rynkowe na temat zwyczajów płatniczych polskich internautów. Badanie zostało zrealizowane na grupie 2400 internautów metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interview), przy pomocy elektronicznych ankiet responsywnych emitowanych na stronach www oraz przesyłanych za pośrednictwem poczty elektronicznej¹¹¹.

Z badania wynika, że internauci, którzy w ciągu ostatnich 6 miesięcy przed badaniem dokonywali bezgotówkowych płatności za zakupy w Internecie (realizowanych za pomocą komputera stacjonarnego lub laptopa), postawili przede wszystkim na wygodę i szybkość określonych metod płatności. 35% respondentów wybrało szybkie przelewy przez serwis płatności (np. PayU, Przelewy24, Dotpay czy eCard), 26% korzystało z przelewów tradycyjnych, 23% dokonywało płatności kartą przy odbiorze osobistym u kuriera, 21% respondentów zapłaciło kartą kredytową przy składaniu zamówienia, a 19% zapłaciło BLIKiem. Nadal duże było wykorzystanie gotówki w realizacji tego typu transakcji. 26% badanych użyło gotówki przy odbiorze osobistym w sklepie, a 25% ankietowanych zapłaciło gotówką przy odbiorze u kuriera.

W przypadku internautów, którzy kupowali mobilnie (za pomocą smartfona), atrakcyjność głównych metod płatności była zbliżona, bo oscylowała w przedziale od 20% do 26%. W tej grupie respondentów szybkie przelewy przez serwis płatności okazały się równie często wykorzystywane co płatność gotówką przy odbiorze od kuriera (po 26%). 25% badanych dokonało płatności kartą przy składaniu zamówienia, 23% - BLIKiem, a 22% przelewem tradycyjnym. Nierzadko wykorzystywana była także gotówka przy odbiorze osobistym w sklepie (20%).

Wyniki badania pokazują, że polscy internauci kupujący w sklepach stacjonarnych najczęściej płacą gotówką za zakupy (67%). Innymi metodami płatności wykorzystywanymi przez ankietowanych w sklepach stacjonarnych są: płatności zbliżeniowe kartą (51%), płatności kartą wymagające wsunęcia karty do terminala (24%) oraz płatności kodem BLIK z użyciem aplikacji mobilnej banku (11%).

Polscy internauci nie chcą wycofania gotówki z obiegu. 62% ankietowanych deklaruje chęć pozostawienia gotówki, a 30% nie ma na ten temat zdania. Jedynie 8% respondentów opowiada się za jej wycofaniem. Są to przede wszystkim osoby, które na co dzień częściej płacą różnego typu metodami płatności bezgotówkowych niż banknotami i monetami. Wśród argumentów przemawiających za utrzymaniem banknotów i monet ankietowani wskazali dwa najważniejsze: (1) Polska nie jest na to gotowa (33% respondentów) i (2) wycofanie gotówki doprowadziłoby do alienacji osób starszych (33%).

¹¹¹ Wyniki czwartej edycji badania zostały zaprezentowane w raporcie „Płatności cyfrowe 2019”, opublikowanym na stronie Izby Gospodarki Elektronicznej pod adresem: https://eizba.pl/kategorie_cbw/badania/

9.4. Badanie „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2019”

Badanie „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2019” zostało przeprowadzone w terminie 27 września – 1 października 2019 r. przez Instytut Badań Pollster na zlecenie Warszawskiego Instytutu Bankowości w ramach inicjatywy pn. Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności¹¹². Badanie zostało zrealizowane na próbie 1000 osób z wykorzystaniem metody wywiadu wspomaganego komputerowo przy pomocy strony internetowej (CAWI).

Badanie potwierdziło rosnącą popularność płatności bezgotówkowych wśród Polaków, którzy za najbardziej preferowaną metodę płatności uznają płatność kartą (66% wskazań), na dalszym miejscu wskazując płatność gotówką (20%), płatność telefonem, zegarkiem lub innym urządzeniem (7%) oraz płatność przez bankowość internetową (6%). Ponadto kartą najchętniej płacą osoby powyżej 55 roku życia, telefonem – osoby w wieku lat 18-34, a gotówką - osoby pomiędzy 35 a 54 rokiem życia.

Dla 37% Polaków podstawową barierą w płaceniu kartą jest brak terminala płatniczego. Najczęściej taka sytuacja występuje na targowiskach i bazarach (co zauważa 51% ankietowanych), sklepach spożywczych (28%), punktach usługowych (fryzjer, kosmetyczka, 26%; warsztat samochodowy, szewc, krawiec - 25%). Możliwości płatności kartą często brakuje w placówkach służby zdrowia (15%) oraz w placówkach edukacyjnych (9%) i administracji publicznej (4%).

Wyniki badania wskazują także, że ograniczenia kwot płatności bezdotykowych są postrzegane jako korzystne – 43% badanych preferuje 50-złotowy limit takich płatności, 40% - 100-złotowy. Jednocześnie część badanych (22%) nie przestrzega zaleceń bezpieczeństwa i przyznaje, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy udostępniło dane – kod PIN lub login i hasło do bankowości internetowej innej osobie.

Ponadto 20% badanych wciąż deklaruje przywiązanie do gotówki, a jedynie 8% wskazuje, że wcale z niej nie korzysta. Korzystając z bankomatu, najczęściej jednorazowo jest wypłacana kwota pomiędzy 100 a 200 zł (33%), kwotę do 100 zł pobiera 27% badanych, a powyżej 500 zł jedynie 11% respondentów.

9.5. Badanie „Jak płacimy rachunki. Edycja 2019”

Badanie „Jak płacimy rachunki. Edycja 2019”¹¹³ zostało wykonane na zlecenie Autopay Research i zrealizowane przez firmę badawczą Satisface. Przeprowadzono je metodą CAWI z wykorzystaniem internetowego panelu badawczego. Zrealizowano łącznie 1109 wywiadów na ogólnopolskiej próbie Polaków w wieku 18-65 lat. Próba była reprezentatywna ze względu na wiek, płeć, województwo i wielkość miejsca zamieszkania.

¹¹² Prezentacja pt. Badanie „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2019”, październik 2019 r.

<http://bde.wib.org.pl/wp-content/uploads/2019/10/20191015-Platnosci-bezgotowkowe-oczami-Polak%C3%B3w-2019-Badanie-Prezentacja-191015.pdf>

¹¹³ Raport Autopay Research „Jak płacimy rachunki. Edycja 2019”, BlueMedia, listopad 2019 r.,

<https://bluemedia.pl/pressroom/raporty/jak-placimy-rachunki-2019-raport>

Cele badawcze obejmowały między innymi określenie preferowanych metod płatności za rachunki i ustalenie, ile przeciętnie comiesięcznych zobowiązań ma polskie gospodarstwo domowe.

Zgodnie z wynikami badania preferowane metody opłacania rachunków kształtowały się następująco: przelewem przez internet (78% wskazań), na poczcie (17% wskazań), w instytucjach finansowych takich jak banki czy kasy oszczędnościowe (16% wskazań), w punktach kasowych poszczególnych instytucji (11% wskazań), poleceniem zapłaty (12% wskazań), za pośrednictwem elektronicznych biur obsługi klientów (7% wskazań). Z badania wynika również, że kobiety częściej niż mężczyźni opłacają rachunki (odpowiednio 45 % i 30% wskazań, przy 24% odpowiedzi „czasami kobieta, czasami mężczyzna”). Ponadto kobiety częściej niż mężczyźni opłacali rachunki przez internet (odpowiednio 82% i 74% wskazań).

9.6. Badanie nastawienia Polaków do korzystania z usług cyfrowych

Badanie pt. „Bezpieczne e-zakupy” zostało zrealizowane przez Ipsos na zlecenie Mastercard, a pierwsze wyniki zostały zaprezentowane w listopadzie 2019 r.¹¹⁴ Miało ono na celu poznanie nastawienia konsumentów do cyfrowych usług, płatności oraz bezpieczeństwa, m.in. w kontekście preferowanych metod uwierzytelniania transakcji. Badanie przeprowadzono na 13 rynkach europejskich z zastosowaniem metody badawczej wywiadów internetowych na grupie ubankowionych mieszkańców miast w wieku 20-50 lat, w tym w Polsce na próbie 1000 respondentów.

Z przeprowadzonego badania wynika, że polscy konsumenci entuzjastycznie korzystali z następujących usług cyfrowych: e-mail (76%), wyszukiwanie informacji w internecie (76%), media społecznościowe (75%), nawigacja w terenie (66%), komunikatory internetowe (65%), opłacanie rachunków (65%), kalendarz (65%), programy lojalnościowe (63%), prognoza pogody (54%), streaming muzyki i treści wideo „na żądanie” (50%), rezerwacja noclegów (38%), zakupy biletów na podróż (34%), czytanie e-booków (14%). Możliwe jest to za pośrednictwem urządzeń elektronicznych podłączonych do sieci telekomunikacyjnych, takich jak: smartfony (93%), laptopy (91%), routery wi-fi (73%), komputery PC (57%), telewizory typu smart TV (56%). Ponadto, Polacy są entuzjastami zakupów internetowych (68%), których co najmniej raz w tygodniu dokonywało 37% konsumentów. Liczba zakupów online w miesiącu w Polsce wynosiła średnio 3,5 transakcji i była niższa w porównaniu do średniej liczby takich zakupów regionu Europy Środkowo-Wschodniej wynoszącej 3,9 transakcji w miesiącu. Konsumenci dokonują transakcji za pośrednictwem laptopów (78%) oraz urządzeń mobilnych (22%). Za najważniejsze zalety stosowania elektronicznej formy zakupów uznali oni wygodę (77%), oszczędność czasu (70%), jak również dostępność w dowolnym miejscu i czasie (68%).

Na tle innych państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej Polska charakteryzuje się większym stopniem digitalizacji w zakresie korzystania z usług finansowych niż ma to miejsce w sektorze handlowym. Może być to spowodowane powszechną dostępnością do cyfrowych usług płatniczych w ofercie polskich banków. Z usług bankowości internetowej korzystało w Polsce 81% respondentów, w porównaniu do średniej dla tego regionu wynoszącej 63% respondentów. Polacy korzystali z mobilnych usług płatniczych (takich jak: portfele mobilne oraz bankowość mobilna) średnio niemal 10 razy w miesiącu, podczas gdy w analizowanym

¹¹⁴ Badanie Mastercard: Polacy fanami cyfrowych usług, z elektronicznych płatności korzystają najczęściej w Europie Środkowo-Wschodniej, listopad 2019 r., <https://newsroom.mastercard.com/eu/pl/news-briefs/badanie-mastercard-polacy-fanami-cyfrowych-uslug-z-elektronicznych-platnosci-korzystaja-najczesciej-w-europie-rodnkowo-wschodniej/>

regionie częstotliwość ta wynosiła średnio 5,4 operacji w miesiącu. Bankowości mobilnej używało 63% respondentów w Polsce, na tle średniego odsetka 52% w regionie. Z kolei z płatności mobilnych w Polsce korzystało 52% badanych, a w krajach Europy Środkowo-Wschodniej wskaźnik ten wyniósł 40% wskazań. Za alternatywny wobec gotówki i kart płatniczych sposób płacenia konsumenci w Polsce uznali w 60% telefon, a w 27% urządzenia ubieralne (tzw. wearables, tj. np. inteligentne zegarki, opaski fitness). Elektroniczne usługi płatnicze są doceniane głównie za wygodę (77%), oszczędność czasu (67%), dostępność w dowolnym miejscu i czasie (60%), jak również łatwość użycia (56%).

W badaniu Mastercard polscy konsumenci wyrazili także zadowolenie z poziomu cyfryzacji w sektorze handlowym, finansowym oraz wypoczynkowym, lecz jednocześnie wskazali na większą potrzebę cyfryzacji edukacji (41%), służby zdrowia (40%) i transportu publicznego (30%). W kolejnej generacji usług będą oni preferować zastosowanie wirtualnej rzeczywistości (60%) oraz sztucznej inteligencji (55%). Tym samym badani wykazali świadomość technologiczną przyznając, że mieli już okazję korzystać z rozwiązań opartych na wirtualnej rzeczywistości (25%) oraz sztucznej inteligencji (23%).

9.7. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2018 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami krajów Unii Europejskiej za 2018 r. jest cyklicznym materiałem DSP¹¹⁵. Głównym celem tego materiału jest porównanie poszczególnych parametrów z kilkunastu najważniejszych obszarów systemu płatniczego, w szczególności w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w Polsce i w krajach Unii Europejskiej za rok 2018, a związanych głównie z dostępnością instytucji świadczących usługi płatnicze dla ludności, poziomem „ubankowienia” (mierzonego liczbą rachunków bankowych) oraz wykorzystaniem podstawowych bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych, poleceń przelewu, poleceń zapłaty) i elementów infrastruktury płatniczej (bankomatów, terminali POS). W celu dokonania analizy wybranych parametrów Polska została przedstawiona na tle krajów Unii Europejskiej. Analiza zawarta w tym materiale została przygotowana w oparciu o dane za 2018 r., opublikowane przez Europejski Bank Centralny w lipcu 2019 r. (dane zostały następnie skorygowane w listopadzie 2019 r.), a znajdujące się w Hurtowni Danych Statystycznych EBC¹¹⁶.

Według raportu w przypadku sześciu wskaźników Polska znajdowała się poniżej średniej dla Unii Europejskiej, a w przypadku pięciu wskaźników zajmowała miejsca w pierwszej 10-tce (omawiane wskaźniki odnoszą się do obrotu bezgotówkowego, tj. pierwszych dwanaście pozycji w tabeli nr 18). Przykładowo, w 2018 r. Polska znajdowała się na pierwszym miejscu w UE pod względem liczby placówek oferujących usługi płatnicze. Analizując wskaźniki w zakresie infrastruktury płatniczej, czyli liczby bankomatów, liczby terminali POS oraz liczby wydanych kart płatniczych, przeliczonych na jednego mieszkańca lub 1 mln mieszkańców, można stwierdzić, że Polska plasowała się zazwyczaj poniżej średniego poziomu wskaźnika dla krajów UE, pomimo zauważalnego wzrostu większości ww. wskaźników w ciągu 2018 r. (oprócz liczby bankomatów na 1 mln mieszkańców).

¹¹⁵ Materiał ten jest przygotowywany corocznie przez DSP, począwszy od 2008 r. (dane za lata 2001 – 2006). Ostatni materiał został przygotowany za 2018 r.: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/porownanie_UE_2018.pdf

¹¹⁶ Dane są publikowane na stronie internetowej EBC pod adresem <http://sdw.ecb.europa.eu/>

W obszarze wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych i poleceń przelewu) Polska wypadła korzystniej. We wszystkich wskaźnikach dotyczących wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz instrumentów bezgotówkowych (poza liczbą transakcji realizowanych w pojedynczym terminalu POS) Polska zanotowała wzrosty i w większości przypadków przełożyło się to na awans w rankingu krajów UE (poza liczbą poleceń przelewu na jednego mieszkańca, gdzie Polska pozostała na tej samej pozycji). W większości tych wskaźników Polska plasowała się w 2018 r. powyżej średniej unijnej. Zaprezentowane w materiale trendy dotyczące rozwoju poszczególnych form rozliczeń pieniężnych wskazują, że Polska osiągnęła w 2018 r. bardzo wysokie tempo wzrostu w takich wskaźnikach jak: liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca (wzrost o 22%), liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą (wzrost o 14,7%) oraz liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca (wzrost o 7,8%). Tabela nr 18 przedstawia zestawienie analizowanych wskaźników w roku 2017 i 2018.

Tabela nr 18. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2017 i 2018.

Wskaźnik	2017	2018	Wzrost / Spadek (%)	Zmiana pozycji względem innych krajów UE		
				2017		2018
Liczba placówek oferujących usługi płatnicze na 1 milion mieszkańców	1.385	1.388	0,2% ↑	1/27	0	1/24
Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	1,93	1,98	2,6% ↑	11/21	+2	9/20
Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców	605	596	-1,5% ↓	14/28	0	14/28
Liczba terminali POS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców	16.252	20.468	25,9% ↑	20/26	+4	16/24
Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	1,02	1,07	4,9% ↑	25/28	+1	24/28
Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	100,6	122,7	22,0% ↑	13/28	+1	12/25
Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą	95,2	109,2	14,7% ↑	8/28	+2	6/21
Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS	5.959	5.725	-3,9% ↓	8/26	+1	7/21
Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	84,8%	87,6%	3,3% ↑	8/26	+2	6/21
Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca	68,1	73,4	7,8% ↑	14/28	0	14/28
Liczba poleceń zapłaty na 1 mieszkańca	0,7	0,8	14,3% ↑	22/23	+4	18/21
Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na jednego mieszkańca	169	197	16,6% ↑	18/28	+2	16/28
Udział pieniądza gotówkowego w agregacie podaży pieniądza M1	20,4	20,1	-1,5% ↓	4/10	0	4/10
Udział gotówki w PKB	9,5	9,5	0,0% -	5/10	0	5/10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Wykaz stosowanych skrótów

- AFT** - *Account Funding Transaction* - transakcja finansowania konta w ramach usługi Visa Direct
- AISP** - *Account Information Service Provider* - dostawca usługi dostępu do rachunku płatniczego
- AMI-Pay** - *Advisory Group on Market Infrastructures for Payments* - grupa doradcza, która wspomaga Eurosystem w promowaniu sprawnego działania infrastruktury rynków finansowych, ułatwiając aktywny dialog z uczestnikami rynku i operatorami infrastruktury rynków finansowych w celu wspierania integracji rynku finansowego w dziedzinie płatności oraz doradzania w zakresie infrastruktury rynkowej zarządzanej przez Eurosystem i powiązanych z nią projektów
- AML** - *anti-money laundering* – przeciwdziałanie praniu pieniędzy
- API** - *Application Programming Interface* – interfejs dostępowy
- ARM** – *Approved Reporting Mechanism* - zatwierdzony mechanizm sprawozdawczy; usługa ARM polega na przekazywaniu do organu nadzoru informacji o szczegółach transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, w imieniu podmiotów, na które obowiązek dokonywania takich zgłoszeń nakłada rozporządzenie (UE) nr 600/2014 (MiFIR)
- ARO** – *Asset Recovery Office* - biuro ds. odzyskiwania mienia (pojęcie występujące w dyrektywie 2019/1153 ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW)
- BUP** – Biuro Usług Publicznych
- B2B** - *Business to Business* - relacje występujące między dwoma lub więcej przedsiębiorstwami
- B2C** - *Business to Consumer* - relacje występujące między przedsiębiorstwami a klientami indywidualnymi
- CATI** - *Computer-Assisted Telephone Interview*- wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny
- CAWI** - *Computer-Assisted Web Interview*- wspomagany komputerowo wywiad za pośrednictwem strony internetowej
- CCP** – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
- CCPRR** - projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP
- CDPW** – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych
- CIT** - *Cash In Transit* – firmy transportujące gotówkę
- CNP** - *Card Not Present* – bez fizycznej obecności karty
- CPMI** - *Committee on Payments and Market Infrastructures* – Komitet ds. Płatności I Infrastruktur Rynkowych w Banu Rozrachunków Międzynarodowych
- CROE** – *Cyber Resilience Oversight Expectations for Financial Market Infrastructures* - Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego
- CSDR** - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012
- DCA** – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne, otwierane na platformie T2S (T2S DCA) lub platformie TIPS (TIPS DCA)
- DCC** – *dynamic currency conversion* – dynamiczne przeliczanie walut
- DSP** – Departament Systemu Płatniczego NBP

- EACHA** – *European Automated Clearing House Association* - Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych
- EBA** – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
- EBC** – Europejski Bank Centralny
- ECONS** – *Enhanced Contingency Solution* - moduł awaryjny systemu TARGET2 dedykowany dla obsługi wyłącznie płatności krytycznych i uczestników krytycznych
- EMIR** – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
- EMV** – *Europay, Mastercard, Visa* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem
- ESMA** - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
- EUA/EUAA** – *European Union Allowances/European Union Aviation Allowances* - uprawnienia do emisji zwykłe (EUA) /uprawnienia do emisji dla lotnictwa (EUAA)
- FCA** - *Financial Conduct Authority* - Urząd Nadzoru Finansowego w Wielkiej Brytanii
- FGI** - *Focus Group Interview* - zogniskowany wywiad grupowy, metoda badawcza wykorzystywana w badaniach jakościowych
- FIS** - *Fidelity National Information Services, Inc.*
- FRA** - *Forward Rate Agreement* - kontrakt na przyszłą stopę procentową, instrument pochodny będący rodzajem kontraktów forward
- GPW** – Giełda Papierów Wartościowych
- G2C** – *Government to Citizen* - relacje występujące między administracją a obywatelami
- IBIS** - internetowy panel Kantar Millward Brown do prowadzenia badań ankietowych
- IOSCO** - *International Organization of Securities Commissions* - Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych
- IRGiT S.A.** – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
- IRGiT SRF** – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
- IRS** - *Interest Rate Swap* - swap stopy procentowej – kontrakt wymiany płatności odsetkowych, instrument pochodny, będący przedmiotem obrotu na rynku międzybankowym
- ISO** – *International Organization for Standardization* - Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
- KDPW S.A.** – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
- KDPW_CCP S.A.** – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępuje w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego
- KE** – Komisja Europejska
- KGI AMI-Pay** – Krajowa Grupa Interesariuszy AMI-Pay – grupa powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay, funkcjonująca pod auspicjami Związku Banków Polskich. W marcu 2018 r. zastąpiła Krajową Grupę Użytkowników TARGET2
- KGU SORBNET2** – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2
- KIP** - Krajowa Instytucja Płatnicza
- KIR** – Krajowa Izba Rozliczeniowa
- KNF** – Komisja Nadzoru Finansowego
- KSF-M** – Komitet Stabilności Finansowej w zakresie nadzoru makroostrożnościowego

- KSKOK** – Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
- KSR** - Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez First Data Polska S.A.
- MF** – Ministerstwo Finansów
- MIC** - *Market Identifier Code* – kody używane przez GPW S.A. w celu ułatwienia prawidłowego raportowania transakcji zgodnie z regulacjami MiFIR/MiFID II
- MiFID** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE
- MiFIR** - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 600/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniające rozporządzenie (EU) nr 648/2012
- MIP** – Mała Instytucja Płatnicza
- MIPC** - Market Infrastructure and Payments Committee - Komitet ds. Infrastruktury Rynkowej i Płatności w Europejskim Banku Centralnym
- MMS2** – Moduł monitorujący system SORBNET2 – aplikacja udostępniana przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem
- MOTO** - Mail Order/Telephone Order - transakcje dokonywane przez e-mail lub/i telefon
- MO/TO/IO** - Mail Order/Telephone Order/Internet Order – transakcje dokonywane przez e-mail, telefon lub internet
- NBP** – Narodowy Bank Polski
- NFC** - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych
- OCT** - Original Credit Transaction - pierwotna transakcja kredytowa w ramach usługi Visa Direct
- PKB** - Produkt Krajowy Brutto
- POS** – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy
- p.p.** – punkt procentowy
- PSD2** - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE
- PISP** – Payment Initiation Service Provider - dostawca usługi inicjowania transakcji płatniczej
- PSP** – Polski Standard Płatności
- P2P** – *person-to-person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi
- RP** - Rzeczpospolita Polska
- RPW** – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.
- RTGS** – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym
- RTS** – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne w formie rozporządzeń lub decyzji Komisji Europejskiej mające charakter wyłącznie techniczny
- SCA** - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta
- SCT** – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)
- SDD** – SEPA Direct Debit (polecenie zapłaty w standardzie SEPA)
- SEPA** – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro
- SIM** - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem
- SKARBNET4** – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.
- SKOK** – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
- SMS** – Short Message Service

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

TGE - Towarowa Giełda Energii

TIPS - *TARGET Instant Payment Settlement* – usługa rozrachunku płatności natychmiastowych w euro w systemie TARGET2

T2S – TARGET2-Securities – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych

UE – Unia Europejska

U2A – User-to-Application – forma dostępu uczestnika do modułu monitorującego systemu SORBNET2 (MMS2) z wykorzystaniem przeglądarki internetowej

VAN – Virtual Account Number

WIBOR - Warsaw Interbank Offered Rate

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego	15
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	15

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w tys. sztuk)	20
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w bln zł)	20
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019	21
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2019 (w mln zł)	21
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	25
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	26
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	26
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2019 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	27
Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2019	29
Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)	30
Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)	31
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)	32
Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)	33
Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje	35
Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje	35
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.	36
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)	37
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2017 r.	38
Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.	38

Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	41
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł).....	41
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2017 r.	42
Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.	42
Wykres nr 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r.	45
Wykres nr 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)	45
Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2018 r.	46
Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2019 r.....	46
Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2018 r.	47
Wykres nr 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich pięciu półroczy od II półrocza 2017 r.	50
Wykres nr 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich pięciu półroczy od II półrocza 2017 r. (w zł)	50
Wykres nr 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2018 r.	51
Wykres nr 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	52
Wykres nr 33. Wartość oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	52
Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2019 r....	54
Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2019 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)	55
Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2019	58
Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2019	59
Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2019	61
Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2019	61
Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2019	62
Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2019	62
Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2019	67

Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2019	68
Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2019	68
Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2019	70
Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2019 (w mln zł)	70
Wykres nr 47. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld szt.)	72
Wykres nr 48. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld zł)	72
Wykres nr 49. Liczba bankomatów oraz wpłatomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2009 r.	74
Wykres nr 50. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w mld zł)	75
Wykres nr 51. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w mld zł)	76
Wykres nr 52. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2009 r. (w zł)	77
Wykres nr 53. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2009-2019	77
Wykres nr 54. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2009-2019 (w mln zł)	78
Wykres nr 55. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	79
Wykres nr 56. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	80
Wykres nr 57. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	80
Wykres nr 58. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	81
Wykres nr 59. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	82
Wykres nr 60. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	82
Wykres nr 61. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	83
Wykres nr 62. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 63. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2010 r.	85
Wykres nr 64. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	86
Wykres nr 65. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	86
Wykres nr 66. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	87
Wykres nr 67. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2019 r.	88
Wykres nr 68. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2019	89

Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od czerwca 2011 r.	91
Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r.	92
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec II półrocza 2014 r. oraz II półrocza 2019 r.	92
Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2014 r.	93
Wykres nr 73. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami w na terytorium RP w kolejnych pięciu okresach półrocznych.....	94
Wykres nr 74. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych pięciu okresach półrocznych.....	94
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2014 r.	95
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln szt.) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r. oraz procentowy wskaźnik wzrostu w danym półroczu	95
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)	96
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.	96
Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.	97
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.	98
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.	98
Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2011 r.	99
Wykres nr 83. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.	100
Wykres nr 84. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.	101
Wykres nr 85. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2019	110
Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	111
Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków	111
Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków	112
Wykres nr 89. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków ..	113
Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków	113
Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od banków.....	114

Wykres nr 92. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 – dane od agentów rozliczeniowych	115
Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od agentów	115
Wykres nr 94. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2019 – dane od agentów rozliczeniowych	116
Wykres nr 95. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I oraz II półroczu 2019 r. – dane od agentów	116
Wykres nr 96. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2012-2019 (w mld zł).....	119
Wykres nr 97. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2012-2019 (w %).....	120
Wykres nr 98. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2012 - 2019 (w mld zł)	121
Wykres nr 99. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2012 - 2019 (w %).	122

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2019 r.	22
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2019 r..	22
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2019 r.	27
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2019 r.	28
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	31
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2019 r.	34
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	39
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	43
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	47
Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I półroczu 2019 r. oraz w II półroczu 2019 r.	53
Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i w II półroczu 2019 r.	56
Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2019 r.	56
Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2019 r. i grudnia 2019 r.	66
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2019.	67
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2019.	69
Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w I i II półroczu 2019 r.	73
Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2019.	90
Tabela nr 18. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2017 i 2018.	150

www.nbp.pl

